ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ

§1. Έννοια και σημασία του ενοχικού δικαίου

Ι. Έννοια και περιεχόμενο: Από κάθε σύμβαση (ή από το νόμο- π.χ. ΑΚ 904, 914) πηγάζουν μία ή περισσότερες έννομες σχέσεις, δυνάμει των οποίων ο ένας συμβαλλόμενος (δανειστής) δικαιούται να απαιτήσει από τον άλλο (οφειλέτης) ορισμένη παροχή (πράξη ή παράλειψη), την οποία ο τελευταίος οφείλει να εκπληρώσει- π.χ. ΑΚ 513, 574, 648, 806-807. Αυτές οι έννομες σχέσεις λέγονται 'ενοχές' (ΑΚ 287). Άρα, ενοχικό δίκαιο είναι ο κλάδος του Αστικού Δικαίου που ρυθμίζει τις ενοχές ή ενοχικές σχέσεις. Το Γενικό Ενοχικό Δίκαιο (ΑΚ 287-495) περιλαμβάνει διατάξεις που ισχύουν για όλα τα είδη των ενοχικών σχέσεων.

ΙΙ. Σπουδαιότητα: Το ενοχικό δίκαιο ***α) αποτελεί τον κύριο μηχανισμό λειτουργίας της οικονομίας,*** η οποία έχει συναλλακτικό/ανταλλακτικό χαρακτήρα (=ανταλλαγή/κυκλοφορία περιουσιακών αγαθών και αποκατάσταση ζημιών ή ρύθμιση των περιουσιακών μετακινήσεων που έλαβαν χώρα χωρίς νόμιμη αιτία- ΑΚ 904-938) // ***β) συμπληρώνει κενά*** (π.χ. εμπορικό ή εργατικό) ***και παρέχει τις έννοιες για τη λειτουργία άλλων κλάδων του δικαίου*** (π.χ. δημόσιο δίκαιο).

ΙΙΙ. Χαρακτηριστικά: • ***δυναμικότητα*** -> η ενοχή γεννιέται, μεταβάλλεται (αντιστοίχως και τα σχετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις των υποκειμένων της), προσαρμόζεται και τελικά αποσβήνεται· είναι το μέσο για την πραγματοποίηση των αναγκών του δανειστή, η οποία θα επιτευχθεί με την εκπλήρωση της παροχής από τον οφειλέτη. // • ***ενδοτικότητα*** -> οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αποστούν από τις ρυθμίσεις του, οι οποίες έχουν συμπληρωματικό ή ερμηνευτικό χαρακτήρα. // • ***διεθνής χαρακτήρας*** -> λόγω της διεθνοποίησης των διεθνών συναλλαγών και της αρχής ασφάλειας των συναλλακτικών σχέσεων. // • ***εναρμόνιση στο πλαίσιο της ΕΕ*** -> για την εγκαθίδρυση και λειτουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς.

ΙV. Πηγές: • ***ο ΑΚ*** / • ***ειδικοί νόμοι*** / • ***το έθιμο.***

V. Καταγωγή των διατάξεων του ΑΚ και επίδραση ξένων κωδικοποιήσεων: Στηρίζεται στο βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο και σε ξένες επιδράσεις, αν και περιλαμβάνονται επίσης πολλές καινοτομίες.

§2. Θεμελιώδεις αρχές του ενοχικού δικαίου

Ι. Έννοια: Ως θεμελιώδεις αρχές του ενοχικού δικαίου νοούνται οι γενικοί κανόνες που το διατρέχουν, οι οποίοι είτε καθιερώνονται ρητά από το νομοθέτη είτε συνάγονται ερμηνευτικά από τη νομοθετική ρύθμιση των επιμέρους θεσμών.

ΙΙ. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361): Αποτελεί εκδήλωση της γενικότερης αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας και επιτρέπει στο πρόσωπο να διαμορφώνει κατά βούληση τις περιουσιακές έννομες σχέσεις του, εφόσον η συμπεριφορά του δεν αντίκειται στο νόμο ή στα χρηστά ήθη. Περιλαμβάνει -> • ***ελευθερία κατάρτισης συμβάσεων:*** τα πρόσωπα αποφασίζουν αν και με ποιον αντισυμβαλλόμενο θα καταρτίσουν μια σύμβαση / • ***ελευθερία διαμόρφωσης του περιεχομένου μιας σύμβασης*** / • ***ελευθερία τήρησης τύπου (ΑΚ 158).***
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ -> ***α) τριτενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων. / β) αναγκαστική σύμβαση:*** ο

νομοθέτης κάποιες φορές προβαίνει στη θέσπιση διατάξεων, με τις οποίες επιβάλλει σε ορισμένα υποκείμενα του δικαίου την υποχρέωση να υποβάλουν ή να αποδεχτούν ορισμένη πρόταση. / ***γ) αναγκαστικό δίκαιο-*** π.χ. ΑΚ 332, 369, 538. / ***δ) υποβολή της δικαιοπραξίας σε τύπο-*** π.χ. ΑΚ 369, 849 εδ. α' και 1033. / ***ε) εγγενή όρια της συμβατικής ελευθερίας:*** τίθενται από το σκοπό και την οικονομικό-κοινωνική λειτουργία της- π.χ. ΑΚ 179, 200, 288. / ***στ) γενικοί όροι των συναλλαγών-*** π.χ. τυποποιημένες συμβάσεις, το περιεχόμενο των οποίων καθορίζεται μονομερώς από τον έναν συμβαλλόμενο με Γενικούς Όρους Συναλλαγών (ΓΟΣ).

ΙΙΙ. Η αρχή της ευθύνης (=κάθε πρόσωπο ευθύνεται για τις πράξεις του)**: • *συμβατική ευθύνη*** -> εκπλήρωση υποχρεώσεων και αποκατάσταση ζημιών που προκαλούνται στον αντισυμβαλλόμενο / • ***αδικοπρακτική ευθύνη*** (ΑΚ 914) / **• *ευθύνη από αδικαιολόγητο πλουτισμό.*** Η συμβατική και η αδικοπρακτική ευθύνη του προσώπου προϋποθέτουν την υπαιτιότητά του προσώπου (=υποκειμενική ευθύνη).

IV. Η αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 287-288): Κάθε υποχρέωση πρέπει να εκπληρώνεται λαμβάνοντας υπόψη τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου και αντιστρόφως ότι κάθε δικαίωμα πρέπει να ασκείται από το φορέα του στο πλαίσιο των κοινωνικοηθικών ορίων του, ώστε να μην προκαλούνται υπέρμετρες αδικίες. Έτσι, η ΑΚ 288 περιορίζει, καταργεί ή αποδυναμώνει δικαιώματα που πηγάζουν από σύμβαση ή από το νόμο (οδηγεί είτε σε διεύρυνση των υποχρεώσεων του οφειλέτη είτε σε περιορισμό των εξουσιών του δανειστή).

V. Η αρχή της προστασίας του οικονομικά ασθενέστερου: • *εύνοια προς τον οφειλέτη* (ΑΚ 289 §1, 294, 305). Όμως, η ιδιότητα του οφειλέτη δεν ταυτίζεται απαραίτητα με την ιδιότητα του οικονομικά ασθενέστερου συμβαλλόμενου [π.χ. στη σύμβαση εργασίας ανάγκη προστασίας έχει ο εργαζόμενος / γενικά στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, καθένας από τους αντισυμβαλλόμενους είναι οφειλέτης (ΑΚ 287) και δανειστής ως προς την παροχή που απαιτεί (ΑΚ 247)] / **• *εύνοια προς τον καταναλωτή.***

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
Η ΕΝΟΧΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΕΝΝΟΙΑ, ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

§3. Έννοια της ενοχής (ΑΚ 287)

Ι. Ενοχή και ενοχική σχέση: • *έννομη σχέση* -> η σχέση ενός προσώπου προς ένα άλλο πρόσωπο ή πράγμα, η οποία ρυθμίζεται από το δίκαιο και περιλαμβάνει δικαιώματα και υποχρεώσεις. / • ***παροχή:*** αντικείμενο της ενοχής και συνίσταται σε ορισμένη συμπεριφορά του οφειλέτη. / • ***πρόσωπα:*** η ενοχή ισχύει μεταξύ δύο προσώπων, που αποτελούν υποκείμενά της (=φυσικά ή νομικά πρόσωπα). Η ενοχή, όπως ορίζεται στην ΑΚ 287 εδ. α', αποτελεί την 'απλή ενοχή' ή 'ενοχή υπό στενή έννοια', γιατί έχει ως περιεχόμενο μία απαίτηση και μία υποχρέωση. Συνήθως, όμως, από μία σύμβαση πηγάζουν περισσότερες ενοχές= 'βασική ενοχή' ή 'ενοχική σχέση' ή 'ενοχή υπό ευρεία έννοια'.

1. Διάκριση από συναφείς έννοιες: ***α) Ενοχικό δικαίωμα*** **->** Η ενοχή είναι ένα ενοχικό δικαίωμα, του οποίου δικαιούχος είναι ο δανειστής και υπόχρεος ο οφειλέτης. / ***β) Απαίτηση*** **->** Ταυτίζεται ενοχικό δικαίωμα του δανειστή να ζητήσει από τον οφειλέτη την εκπλήρωση της παροχής. / ***γ) Αξίωση*** **->** Το ενοχικό δικαίωμα (=απαίτηση) είναι μια ενοχική αξίωση, αν και το αντίστροφο δεν ισχύει πάντα.

ΙΙ. Σχετικότητα της ενοχής (ΑΚ 287 εδ. α'): Η ενοχή εκδηλώνει τη σχετικότητά της μόνο μεταξύ των δύο μερών, τον δανειστή και τον οφειλέτη (->μόνο αυτός μπορεί να την προσβάλλει)· οι τρίτοι δε μπορούν κατ' αρχήν ούτε να βλαφθούν ούτε να ωφεληθούν από την ενοχή. Εκδήλωση της αρχής αυτής αποτελεί και το ότι η ενοχή, ακόμη κι αν έχει ως αντικείμενο τη μεταβίβαση κάποιου πράγματος, παρέχει μόνο έμμεση εξουσία του δανειστή σε αυτό, καθώς το αποκτά μόνο με βούληση του οφειλέτη. Σημειώνονται τα εξής -> **• *ο δανειστής δε μπορεί να στραφεί κατά του τρίτου,*** στον οποίο περιήλθε το πράγμα κατά παράβαση της ενοχής, αλλά μόνο κατά του οφειλέτη / **• *ο δανειστής,*** ο οποίος έχει ενοχικό δικαίωμα στο πράγμα, ***δε μπορεί να το αποχωρίσει από την περιουσία του εμπράγματου δικαιούχου, και σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης θα ικανοποιηθεί κατ' αναλογία με τους άλλους δανειστές*** / **• *αρχή της προλήψεως:*** οι ενοχικοί δανειστές είναι ισότιμοι μεταξύ τους και ο οφειλέτης μπορεί κατ' αρχήν να ικανοποιήσει όποιον θέλει, χωρίς να υποχρεούται να προτιμήσει τον χρονικά προγενέστερο (εκτός αν υπάρχει πτώχευση, αναγκαστική εκτέλεση ή ΑΚ 1920, οπότε οι δανειστές ικανοποιούνται κατ' αναλογία) / **• *αρχή του απεριορίστου:*** οι συμβαλλόμενοι είναι ελεύθεροι να δημιουργήσουν κι άλλα ενοχικά δικαιώματα, πέρα από αυτά που αναφέρει ο νόμος, ή να μεταβάλλουν το περιεχόμενό τους όπως επιθυμούν.

ΙΙΙ. Εξαιρέσεις από τη σχετικότητα της ενοχής:
<u>Α) αφορούν τον κανόνα ότι οι τρίτοι δεν μπορούν να ωφεληθούν από την ενοχή -></u> **• *πλαγιαστική άσκηση δικαιωμάτων:*** οι δανειστές μπορούν να ζητήσουν δικαστική προστασία, ασκώντας τα δικαιώματα του οφειλέτη τους, εφόσον εκείνος δεν τα ασκεί, εκτός αν συνδέονται στενά με το πρόσωπό του. Βέβαια, ο δανειστής δε δικαιούται να απαιτήσει από τον τρίτο εναγόμενο (οφειλέτη του οφειλέτη του) την καταβολή σε αυτόν τον ίδιο· θα απαιτήσει την καταβολή στον οφειλέτη του. / • ***γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου:*** συμφωνείται από τους συμβαλλομένους ότι ο υποσχεθείς έχει υποχρέωση απέναντι στον άλλο + ΑΚ 411. / **• *τριμερείς συμβατικές σχέσεις:*** μια σύμβαση συνάπτεται μεταξύ δύο προσώπων, από τα οποία το ένα συνδέεται με άλλη συμβατική σχέση προς ένα τρίτο άτομο. Αναγνωρίζονται υπέρ ενός των τριών απαιτήσεις και κατά του άλλου μη συμβληθέντος με αυτόν. / **• *καταναλωτική πίστη:*** ο καταναλωτής δικαιούται, αν τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που αγόρασε με πίστωση δεν παρασχεθούν από τον προμηθευτή, να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα (=τρίτος σε σχέση με την ενοχή αυτή). / **• *συμβάσεις με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου:*** καταρτίζονται μεταξύ δύο προσώπων, αλλά το αντικείμενό τους πρόκειται να χρησιμοποιηθεί κι από τρίτους. / **• *ζημία τρίτου από παράβαση κύριας παροχής:*** στον τρίτο αυτόν είχε μεταφερθεί η αξία της παροχής, χωρίς να αποτελεί δανειστή της παροχής. Ο συγκεκριμένος μπορεί να στραφεί κατά του οφειλέτη, μολονότι δε συνδέεται συμβατικώς με αυτόν, κατά τις διατάξεις για την ενδοσυμβατική ευθύνη.
<u>Β) αφορούν τον κανόνα ότι μια ενοχή μεταξύ δύο προσώπων δε γεννά οποιαδήποτε δέσμευση τρίτου -></u> **• *ανήθικη βλάβη (ΑΚ 919):*** προβλέπεται υποχρέωση του τρίτου να σεβαστεί και τα ενοχικά δικαιώματα άλλων. / **• *καταδολίευση δανειστών (ΑΚ 939)*** / **• *εκποίηση μισθωμένου ακινήτου (ΑΚ 614).***

1. Κανονιστικές συμβάσεις: Δεσμεύουν όχι μόνο τους συμβαλλόμενους αλλά και τρίτους, οι οποίοι δε μετείχαν στην κατάρτισή τους- π.χ. κανονισμός πολυκατοικίας, συλλογική σύμβαση εργασίας.

2. Εξουσιοδότηση προς ανάληψη υποχρέωσης: Σημαίνει την παροχή εξουσίας σε ένα πρόσωπο (εξουσιοδοτούμενο) να αναλάβει συμβατικές υποχρεώσεις σε βάρος του εξουσιοδότη με δικαιοπραξίες που θα καταρτίζει στο όνομά του (εξουσιοδοτουμένου)- π.χ. ο Ε εξουσιοδοτεί τον Σ να εκμισθώνει το ακίνητό του (του Ε) στον Μ, ενεργώντας στο όνομά του (του Σ) -> ο Ε δε μπορεί να αξιώσει την απόδοση του ακινήτου από τον Μ, αλλά υποχρεούται να σεβαστεί τη σύμβαση, αν και αυτή καταρτίστηκε μεταξύ Σ και Μ.

3. Πραγματοπαγείς ενοχές: Ο οφειλέτης ή/και ο δανειστής δεν είναι ορισμένο πρόσωπο αλλά ο εκάστοτε νομέας ή κάτοχος ορισμένου πράγματος. Η μεταβολή ως προς τη νομή ή την κατοχή επιφέρει αντίστοιχη μεταβολή του δικαιούχου ή του υποχρέου. -π.χ. ΑΚ 901, 903, 1003-1004.

IV. Υποχρέωση και ευθύνη: Πρόκειται για την υπεγγυότητα όλης της περιουσίας του οφειλέτη -> Αν ο οφειλέτης δεν υλοποιήσει την υποχρέωσή του για εκπλήρωση της παροχής, ο δανειστής μπορεί να επιτύχει την ενεργοποίηση των διατάξεων της αναγκαστικής εκτέλεσης (κατάσχεση και πλειστηριασμός, απειλή χρηματικής ποινής) ή αυτοδύναμα (ΑΚ 282) την ικανοποίηση της αξίωσής του.

1. Ατελείς ενοχές: Χαρακτηριστικό τους είναι η έλλειψη δυνατότητας εξαναγκασμού του οφειλέτη· ωστόσο, η παροχή που καταβλήθηκε εκούσια σε εκπλήρωση της ατελούς ενοχής δεν αναζητείται με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό ως απαίτηση αχρεωστήτου (ΑΚ 904 επ.). - π.χ. ΑΚ 272 §2, 844-845, 906, 1265, 1509, 1265, 1346 §1. Σημειώνεται ότι άφεση χρέους και εκούσιος συμψηφισμός χωρεί σε όλες τις ατελείς ενοχές· αναγκαστικός συμψηφισμός, όμως, αποκλείεται.

2. Βάρη: Πρόκειται για μη εξαναγκαστές ενοχές, δηλαδή για συμπεριφορές που επιβάλλονται από το νόμο αλλά δε μπορούν να αξιωθούν δικαστικώς. Σε αυτή την περίπτωση, ο βαρυνόμενος έχει υποχρέωση απέναντι σε ορισμένο πρόσωπο για την τήρηση ορισμένης συμπεριφοράς· το πρόσωπο, όμως, αυτό δε μπορεί να επιδιώξει τη συμμόρφωση του βαρυνόμενου. Η παράβαση της υποχρέωσης του βαρυνόμενου επιφέρει μόνο ορισμένες δυσμενείς συνέπειες στο πρόσωπό του, οι οποίες αποτελούν έναν έμμεσο εξαναγκασμό.

3. Ευθύνη τρίτων (που δεν έχουν την ιδιότητα του οφειλέτη): Πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες τρίτος ανέλαβε ή ο νόμος επιβάλλει ευθύνη για χρέος άλλου προσώπου- π.χ. υποθήκη, ενέχυρο από τρίτο για την κάλυψη του χρέους του οφειλέτη.

§4. Πηγές των ενοχών

Ι. Εισαγωγικά: Οι ενοχές διακρίνονται σε δικαιοπρακτικές [=στηρίζονται σε σύμβαση (ΑΚ 361) και κατ' εξαίρεση σε μονομερή δικαιοπραξία] και εξωδικαιοπρακτικές (=πηγάζουν απευθείας από το νόμο)- π.χ. ΑΚ 914 επ., 904, 785 επ.

ΙΙ. Η σύμβαση: Πρόκειται για πολυμερή δικαιοπραξία που περιέχει τις δηλώσεις βουλήσεως δύο ή περισσότερων προσώπων, οι οποίες είναι μεταξύ τους αντίθετες αλλά συμπίπτουν ως προς το σκοπούμενο αποτέλεσμα. Οι αντιτιθέμενες δηλώσεις των συμβαλλομένων εκφράζουν συνήθως και αντιτιθέμενα συμφέροντα (π.χ. ΑΚ 513)· κάποτε μπορεί να επιδιώκεται εξυπηρέτηση κοινών συμφερόντων (π.χ. ΑΚ 741) ή εξυπηρέτηση των συμφερόντων του ενός μόνο συμβαλλομένου (π.χ. ΑΚ 713).

• ***Συναινετική και παραδοτική*** **-> Συναινετική** είναι η υποσχετική σύμβαση, για τη σύναψη της

οποίας απαιτείται και αρκεί η συναίνεση των μερών, χωρίς να χρειάζεται και παράδοση του πράγματος- π.χ. ΠΚ 513, 496, 574. // **Παραδοτική** είναι η σύμβαση που απαιτεί παράδοση του πράγματος για να συναφθεί ή γενικότερα καταβολή του αντικειμένου της παροχής- π.χ. ΑΚ 806, 810, 822.

• ***Ετεροβαρής, αμφοτεροβαρής και ατελώς αμφοτεροβαρής*** -> **Ετεροβαρής** είναι η υποσχετική σύμβαση, με την οποία δημιουργείται ενοχική υποχρέωση σε βάρος του ενός μόνο συμβαλλομένου και αντίστοιχο ενοχικό δικαίωμα υπέρ του άλλου- π.χ. ΑΚ 496. // **Αμφοτεροβαρής** είναι η υποσχετική σύμβαση, με την οποία δημιουργούνται δικαιώματα και υποχρεώσεις προς παροχή υπέρ και σε βάρος και των δύο συμβαλλομένων· καθένας από αυτούς είναι οφειλέτης ως προς την παροχή που οφείλει και δανειστής ως προς την παροχή που απαιτεί- π.χ. ΠΚ 513. Τα χαρακτηριστικά της είναι η ανταλλαγή παροχών προς αντίθετη κατεύθυνση, η αναλογία των παροχών (=η παροχή και η αντιπαροχή αποτελούν η καθεμία αντιστάθμισμα της άλλης, χωρίς να απαιτείται να είναι αντικειμενικά ισάξιες), και η αλληλεξάρτησή τους (π.χ. ΑΚ 380). // **Ατελώς αμφοτεροβαρής σύμβαση** είναι η υποσχετική ετεροβαρής σύμβαση, κατά τη λειτουργία της οποίας είναι ενδεχόμενο να δημιουργηθεί υποχρέωση σε βάρος του αρχικού μόνο δανειστή, δηλ. εκ των υστέρων, από το νόμο και όχι ως αντιστάθμισμα της παροχής του αρχικού οφειλέτη. Επίσης, ατελώς αμφοτεροβαρής είναι η σύμβαση που γεννά υποχρεώσεις και για τους δύο συμβαλλομένους, χωρίς όμως αυτές οι υποχρεώσεις να βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση- π.χ. ΑΚ 822.

• ***Επαχθής, χαριστική και τυχηρή*** -> **Επαχθής** είναι η επιδοτική σύμβαση, στην οποία η επίδοση γίνεται έναντι ανταλλάγματος, το οποίο μπορεί να είναι είτε χρηματικό ποσό είτε οποιοδήποτε περιουσιακό όφελος. Επαχθείς είναι όλες οι αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, αλλά και ορισμένες ετεροβαρείς (π.χ. συμφωνία για παροχή υπό την αίρεση αντιπαροχής, το άτοκο δάνειο ως προς την απόδοσή του κ.ά.). // **Χαριστική** είναι η σύμβαση, με την οποία ο ένας συμβαλλόμενος αναλαμβάνει κάποια υποχρέωση χωρίς να λαμβάνει αντάλλαγμα- π.χ. ΑΚ 496, 713, 810. Μια χαριστική δικαιοπραξία δε μεταβάλλεται σε επαχθή, αν περιέχει όρο η τρόπο (π.χ. ΑΚ 503, 2011). // **Τυχηρή** είναι η σύμβαση, στην οποία η προβλεπόμενη παροχή εξαρτάται από τυχαία περιστατικά (θάνατος, σεισμός κ.ά.)- π.χ. ΑΚ 840 επ. Η πιθανότητα επέλευσης των περιστατικών αυτών συνυπολογίζεται στην αξία των ανταλλασσόμενων παροχών, ώστε να ισοσταθμίζεται η δυσαναλογία τους λόγω της επέλευσης του τυχαίου περιστατικού.

• ***Υποσχετική και εκποιητική*** -> **Υποσχετική** είναι η σύμβαση, με την οποία ιδρύεται απλώς υποχρέωση του ενός από τα μέρη σε παροχή και αντίστοιχο ενοχικό δικαίωμα υπέρ του άλλου να απαιτήσει την παροχή, χωρίς να επέρχεται άμεση μεταβολή (=μεταβίβαση, αλλοίωση, επιβάρυνση, κατάργηση) περιουσιακού δικαιώματος => αυξάνεται το παθητικό, αλλά δε μειώνεται το ενεργητικό της περιουσίας του οφειλέτη- π.χ. ΑΚ 513, 574, 681. // **Εκποιητική** είναι η σύμβαση, με την οποία διατίθεται ένα υφιστάμενο δικαίωμα- π.χ. ΑΚ 455.

• ***Ενοχική και εμπράγματη*** -> **Ενοχική** είναι η σύμβαση με την οποία συνιστάται, αλλοιώνεται, μεταβιβάζεται ή καταργείται ενοχικό δικαίωμα- π.χ. ΑΚ 513, 574, 454. // **Εμπράγματη** είναι η σύμβαση με την οποία συνιστάται, αλλοιώνεται, μεταβιβάζεται ή καταργείται εμπράγματο δικαίωμα- π.χ. ΑΚ 1034, 1266, 1121, 1319.

• ***Αιτιώδης και αναιτιώδης*** -> Η διάκριση αφορά όλες τις επιδοτικές συμβάσεις. Ως αιτία νοείται ο έμμεσος νομικός σκοπός, τον οποίο επιδιώκει ο συμβαλλόμενος με τη σύμβαση: απόκτηση απαιτήσεως, εκπλήρωση/ανανέωση υπάρχουσας υποχρέωσης, ελευθεριότητα. Έτσι, αιτιώδης είναι η σύμβαση, στην οποία η αιτία έχει αναχθεί σε στοιχείο του ειδικού πραγματικού της, δηλ. το κύρος της εξαρτάται από την ύπαρξη και τη νομιμότητα της αιτίας της. Σε αυτές τις περιπτώσεις: α) η ανυπαρξία ή ακυρότητα της αιτίας καθιστά άκυρη και τη σύμβαση ΙΙ β) αυτός που επικαλείται την εγκυρότητά τους βαρύνεται με την απόδειξη της ύπαρξης και του κύρους της αιτίας. // Αντίθετα, αναιτιώδης είναι η σύμβαση, το κύρος της οποίας δεν εξαρτάται από την ύπαρξη και το περιεχόμενο της αιτίας.

• ***Διαρκής και πρόσκαιρη*** -> **Πρόσκαιρη** είναι η σύμβαση, της οποίας η παροχή εκπληρώνεται με στιγμιαία ενέργεια του οφειλέτη- π.χ. ΑΚ 496, 513. // **Διαρκής** είναι η σύμβαση, της οποίας η εκπλήρωση της παροχής εκτείνεται σε μακρό (συνεχή ή διακοπτόμενο) χρόνο- π.χ. ΑΚ 386, 574, 648. Μπορεί να είναι ορισμένου ή αόριστου χρόνου.
• ***Επώνυμη και ανώνυμη*** -> **Επώνυμη** είναι η σύμβαση, της οποίας τα ουσιώδη στοιχεία προσδιορίζονται από τον ίδιο το νόμο- π.χ. ΑΚ 496, 513, 574, 648, 681. // **Ανώνυμη** είναι η σύμβαση, της οποίας τα ουσιώδη γνωρίσματα είναι τόσο ιδιόρρυθμα, ώστε να μη μπορεί να υπαχθεί σε κανέναν από τους ρυθμισμένους συμβατικούς τύπους- π.χ. εγγυητικές συμβάσεις, σύμβαση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας.
• ***Μεικτή*** -> Είναι η σύμβαση που χαρακτηρίζεται από τη συγκέντρωση περισσότερων συμβατικών τύπων, από τους οποίους είτε όλοι είτε μόνο ορισμένοι είναι ρυθμισμένοι στο νόμο. Δύο είναι οι βασικές κατηγορίες της: **α) μεικτοτυπική** -> η σύμβαση στην οποία τα ουσιώδη γνωρίσματα διάφορων συμβατικών τύπων συγχωνεύονται σε μια ενιαία οικονομική ενότητα- π.χ. παροχή υπηρεσιών καθαρισμού= εντάσσονται τόσο στη σύμβαση έργου όσο και στη σύμβαση παροχής υπηρεσιών // **β) μεικτομορφική** -> η σύμβαση στην οποία τα ουσιώδη γνωρίσματά της συμπίπτουν μεν με αυτά ενός μόνο τύπου επώνυμης σύμβασης, όμως -συγχρόνως- περιέχονται στη σύμβαση και άλλα στοιχεία που την κάνουν να αποκλίνει από το ρυθμισμένο τύπο στον οποίο υπάγεται- π.χ. ο πελάτης δίνει στην Τράπεζα εντολή να εισπράξει απαίτησή του -> δεν ταυτίζεται με την εντολή του ΑΚ 713, αφού εδώ πρόκειται για έμμεση διεκπεραίωση υποθέσεως (και όχι ετεροβαρή σύμβαση).

ΙΙΙ. Η μονομερής δικαιοπραξία: Στις περιπτώσεις που προβλέπει ο νόμος, ενοχές μπορεί να πηγάζουν και από μονομερή δικαιοπραξία. Ο τρίτος, που αποτελεί το υποκείμενο της ενοχής, μόνο δικαίωμα αποκτά από την ενοχή που δημιουργείται και μπορεί να μην το ασκήσει, εφόσον δεν επιθυμεί, ή να το αποποιηθεί (π.χ. ΑΚ 2001). Η μονομερής δικαιοπραξία άλλοτε γεννά ενοχή (ΑΚ 109), άλλοτε αλλοιώνει υφιστάμενη ενοχή (ΑΚ 565) και άλλοτε επιφέρει απόσβεση υφιστάμενης ενοχής (π.χ. υπαναχώρηση και καταγγελία). Ως περιπτώσεις ενοχών που πηγάζουν από μονομερή δικαιοπραξία αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής -> ***παραχώρηση δικαιώματος εγγραφής υποθήκης*** (ΑΚ 1265, 1266, 1268) / ***διάταξη τελευταίας βουλήσεως*** (ΑΚ 1712, 1714, 1995) / ***ίδρυμα*** (ΑΚ 109) / προκήρυξη (ΑΚ 709) / ***έκδοση ανώνυμου χρεογράφου*** (ΑΚ 888).

IV. Ο νόμος ως πηγή των ενοχών: Πρόκειται για περιπτώσεις που οι ενεχόμενοι δε συνδέονται μεταξύ τους με σύμβαση και ο ενοχικός δεσμός δημιουργείται όταν συντρέξει ορισμένο πραγματικό, το οποίο ο νομοθέτης έχει αναγάγει σε προϋπόθεση για την επέλευση της ενοχικής δέσμευσης ως έννομης συνέπειας- π.χ. ***αδικοπραξία*** (ΑΚ 914) / ***ευθύνη από διακινδύνευση*** / ***αδικαιολόγητος πλουτισμός*** (ΑΚ 904-905) / ***διοίκηση αλλοτρίων*** (ΑΚ 703 επ.) / ***κοινωνία*** (ΑΚ 785) / καταδολίευση δανειστών (ΑΚ 939, 941 §1, 943 §1) / ***πραγματοπαγείς ενοχές*** (= το πρόσωπο του οφειλέτη είναι απλώς οριστό, με την έννοια ότι για τη γένεση εις βάρος του της υποχρέωσης αρκεί να έχει μια ορισμένη ιδιότητα σε σχέση με ορισμένο πράγμα)- π.χ. ΑΚ 1012, 901-902.

V. Πραγματικές συμβατικές σχέσεις: Πρόκειται για περιπτώσεις, στις οποίες η συμβατική ενοχή γεννιέται από ορισμένα πραγματικά περιστατικά, ανεξάρτητα από το αν υπήρχε η βούληση των μερών. Η έννομη σχέση που δημιουργείται λέγεται πραγματική και έχει δύο βασικές μορφές εμφάνισης -> ***α) την αποδοχή ή χρησιμοποίηση μιας παροχής στο πλαίσιο ορισμένης κοινωνικά τυποποιημένης συμπεριφοράς*** και ***β) την περίπτωση ελαττωματικής [άκυρης ή ακυρώσιμης] διαρκούς σύμβασης.***

1. Δημόσια προσφορά παροχής: Στην καθημερινή ζωή, συχνά χρησιμοποιείται μια δημοσίως προσφερόμενη παροχή από ορισμένα πρόσωπα, χωρίς να απαιτείται για τη γένεση των εκατέρωθεν

υποχρεώσεων να διαπιστωθεί δικαιοπρακτική βούληση των μερών· αρκεί το πραγματικό γεγονός της συναλλακτική επαφής και η απόλαυση των σχετικών ωφελειών- π.χ. χρησιμοποίηση των ΜΜΜ και ιδίως από ανηλίκους (ΑΚ 127, 130-131), η στάθμευση αυτοκινήτου σε φυλασσόμενο χώρο έναντι αντιτίμου.

2. Διαρκείς συμβατικές σχέσεις (π.χ. σύμβαση εταιρείας ή εργασίας)**:** Σε αυτές τις περιπτώσεις, κι αν ακόμη οι σχέσεις αυτές παρουσιάζουν κάποιο ελάττωμα που τις καθιστά άκυρες ή ακυρώσιμες, εφόσον λειτούργησαν για ορισμένο χρονικό διάστημα, αναπτύσσουν τα έννομα αποτελέσματά τους => η ενοχική σχέση διατηρείται, έχοντας ως πηγή την πραγματική κατάσταση που δημιουργήθηκε = de facto συμβατικές σχέσεις.

§5. Αντικείμενο της ενοχής

Ι. Έννοια και στοιχεία της παροχής (ΑΚ 287)

1. Αντικείμενο της παροχής: ***α) Περιουσιακή ή μη αξία της παροχής*** -> Η παροχή έχει ως αντικείμενο οποιοδήποτε υλικό ή άυλο αγαθό (με περιουσιακή ή ηθική αξία) και προσπορίζει κάποιο όφελος στο δανειστή. // ***β) Παροχή ως συμπεριφορά και ως αποτέλεσμα συμπεριφοράς*** -> Η παροχή συνήθως εννοείται ως το αποτέλεσμα, στην επίτευξη του οποίου αποβλέπει η συμπεριφορά του οφειλέτη, ως κτήση ενός δικαιώματος από το δανειστή.

2. Η υποχρέωση προς πράξη: Η παροχή μπορεί να συνίσταται σε θετική πράξη (=δόση πράγματος ή παροχή υπηρεσιών / υλική πράξη) ή σε παράλειψη.

3. Η υποχρέωση προς παράλειψη και η αξίωση προς παράλειψη: Η παράλειψη έγκειται είτε σε σε αποχή από πράξη, την οποία ο οφειλέτης είχε αλλιώς δικαίωμα να ενεργήσει, είτε σε ανοχή ορισμένης ενέργειας του δανειστή, την οποία ο οφειλέτης είχε αλλιώς δικαίωμα να αποτρέψει. Η αποχή ή η ανοχή μπορεί να είναι είτε διαρκής είτε να έχει περιεχόμενο που μπορεί να παραβιαστεί μόνο μια φορά ή μια ορισμένη χρονική στιγμή, ενώ η παράλειψη πρέπει να είναι εξειδικευμένη. Όταν η ενοχή έχει αντικείμενο υποχρέωση προς παράλειψη δεν είναι ατελής· απεναντίας, ο οφειλέτης έχει πλήρη ευθύνη, η οποία εκδηλώνεται είτε με τον εξαναγκασμό του σε εκπλήρωση, είτε -αν δεν είναι δυνατή η εκπλήρωση από πταίσμα του (ΑΚ 335, 382)- με την υποχρέωσή του σε αποζημίωση του δανειστή. Στην παροχή με παράλειψη δε νοείται υπερημερία του οφειλέτη, αλλά μόνο τελεσμένη θετική παράβαση της ενοχής που εκδηλώνεται με τρείς μορφές:

• ***Προσβολή από τον οφειλέτη της υποχρέωσής του για στιγμιαία παράλειψη*** -> Δεν υφίσταται πρόβλημα έννομης προστασίας του δανειστή, αφού η πρωτογενής υποχρέωση παροχής με τη μορφή παράλειψης έχει ματαιωθεί οριστικά και έχει μετατραπεί σε δευτερογενή υποχρέωση παροχής αποζημίωσης.

• ***Προσβολή της υποχρέωσης του οφειλέτη για διαρκή παράλειψη*** -> Αν η προσβολή είναι διαρκής, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει άρση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον· αν η προσβολή είναι στιγμιαία αλλά ενδέχεται να επαναληφθεί, ο δανειστής έχει δικαίωμα να αξιώσει τη μη επανάληψη της προσβολής.

• ***Ο οφειλέτης συμμορφώνεται με την υποχρέωσή του προς παράλειψη, όμως υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι θα την παραβιάσει*** -> Όταν ο κίνδυνος της προσβολής δεν είναι αφηρημένος, αλλά αναμένεται με μεγάλη πιθανότητα η προσβολή, βάσει της εκτίμησης των συνθηκών, είναι βάσιμη η προληπτική αγωγή για παράλειψη.

ΙΙ. Είδη της παροχής:
• ***Κύριες και παρεπόμενες*** -> Κύρια παροχή χαρακτηρίζεται εκείνη, στην εκπλήρωση της οποίας κατευθύνεται η ενοχική σχέση και στην οποία αποβλέπει πρωτίστως ο δανειστής. // Παρεπόμενη είναι η μη αυτοτελής παροχή που υπάρχει για χάρη ή για να εξυπηρετήσει την εκπλήρωση της κύριας παροχής. Πηγάζει είτε από διάταξη του νόμου, είτε από ιδιαίτερη συμφωνία των μερών (ΑΚ 361), είτε από την αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288- π.χ. υποχρεώσεις εξασφάλισης της παροχής / προστασίας του άλλου μέρους / σύμπραξης του δανειστή / πίστης).
• ***Πρωτογενείς και δευτερογενείς*** -> **Πρωτογενείς** είναι οι παροχές που δημιουργούνται με τη γένεση της ενοχής, της οποίας αποτελούν αντικείμενο· μπορεί να είναι κύριες ή παρεπόμενες. // **Δευτερογενείς** είναι οι παροχές που δεν παράγονται ταυτόχρονα με τη γένεση της ενοχής αλλά στην πορεία της εξέλιξής της, όταν εξελίσσεται ανώμαλα, και στις οποίες μετατρέπονται (ολικώς ή μερικώς) οι κύριες ή οι παρεπόμενες παροχές.
• ***Διαιρετές και αδιαίρετες*** -> **Διαιρετή** είναι η παροχή, η οποία από τη φύση της μπορεί να διαιρεθεί σε περισσότερα ομοειδή και αυτοτελή τμήματα, χωρίς να μεταβληθεί η αξία ή η χρησιμότητά της (π.χ. χρηματική παροχή ή παροχή πράγματος ορισμένου κατά γένος). // **Αδιαίρετη** είναι η παροχή που -από το νόμο ή τη φύση της- δε μπορεί να διαιρεθεί σε περισσότερα αυτοτελή μέρη ούτε να εκπληρωθεί τμηματικά από ή προς περισσότερους οφειλέτες ή δανειστές (ΑΚ 494-495).
• ***Πρόσκαιρες και διαρκείς*** -> **Πρόσκαιρη** είναι η παροχή, της οποίας η εκπλήρωση γίνεται με μία πράξη, η οποία ενδιαφέρει για το αποτέλεσμα και όχι για τη διάρκειά της- π.χ. η μεταβίβαση της κυριότητας, η παράδοση της νομής του πράγματος κ.ά. Μπορεί να εκπληρώνεται με μια σύνθετη πράξη, η οποία αποτελείται από πολλές πρόσκαιρες (π.χ. κατασκευή έργου) ή να συνδέεται με ενοχή μεγάλης διάρκειας (π.χ. πώληση με πίστωση τιμήματος). // **Διαρκής** είναι η παροχή που εκπληρώνεται με συνεχή πράξη ή παράλειψη- π.χ. σύμβαση εργασίας, εταιρεία, μίσθωση πράγματος.

ΙΙΙ. Η αοριστία της παροχής: Η παροχή πρέπει να είναι ορισμένη ή τουλάχιστον οριστή -> οριστή είναι η παροχή, η οποία μπορεί να γίνει ορισμένη σε κάποια μελλοντική στιγμή, αλλά πάντως το αργότερο μέχρι το χρονικό σημείο κατά το οποίο είναι εκπληρωτέα· ο προσδιορισμός θα γίνει είτε βάσει της συμφωνίας των μερών, είτε κατά τις ΑΚ 371 επ.

1. Το πεδίο εφαρμογής των ΑΚ 371 επ.: ***α) Αν η ενοχή πηγάζει από το νόμο, η παροχή δεν είναι συμβατική και οι ΑΚ 371 επ. δεν εφαρμόζονται.*** // ***β) Αναλόγως δεν εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις που ο νόμος ορίζει το πρόσωπο που θα άρει την αοριστία και τον τρόπο με τον οποίο θα ενεργήσει*** (π.χ. ΑΚ 289, 305-306). // ***γ) Εφαρμόζονται κατ' αναλογία και στις μονομερείς δικαιοπραξίες*** (π.χ. ΑΚ 1789 εδ. β', 1974). // ***δ) Δεν εφαρμόζονται επίσης στην περίπτωση που οι συμβαλλόμενοι όρισαν στη σύμβαση ότι η παροχή θα προσδιοριστεί από τους ίδιους με μεταγενέστερη συμφωνία.*** Αν η αοριστία αφορά ουσιώδες στοιχείο της σύμβασης, η σύμβαση δεν έχει συντελεστεί· αν, όμως, αφορά επουσιώδες στοιχείο, είναι ζήτημα ερμηνείας αν έχει καταρτιστεί (ΑΚ 195 + ΑΚ 371 εδ. β'). // ***ε) Αν η ενοχή πηγάζει από σύμβαση, τότε μπορεί να παρουσιάζεται αοριστία με την έννοια ότι είτε δεν προσδιορίζεται ατομικά το οφειλόμενο αντικείμενο παροχής*** (π.χ το είδος, το βάρος, η έκτασή του) ***είτε δεν προσδιορίζονται οι περιστάσεις εκπλήρωσης της παροχής*** (π.χ. τόπος, χρόνος, τρόπος εκπλήρωσης). Αν πρόκειται για ακούσιο κενό, η πλήρωσή του γίνεται με συμπληρωτική (ΑΚ 200) ή διαπλαστική ερμηνεία (ΑΚ 388, 288 και ΑΚ 200, 281). Αν, όμως, οι συμβαλλόμενοι άφησαν ηθελημένα μερικώς απροσδιόριστη την παροχή τους κατά τη σύναψη της σύμβασης και ανέθεσαν με τη σύμβαση σε έναν από αυτούς ή σε τρίτον να προσδιορίσει την παροχή, εφαρμόζονται οι ΑΚ 371-373, 379.

2. Ανάθεση προσδιορισμού της παροχής σε έναν από τους συμβαλλόμενους ή σε τρίτον: Αν, όμως, οι συμβαλλόμενοι δεν αναφέρθηκαν στον τρόπο προσδιορισμού της παροχής από τον

συμβαλλόμενο ή τον τρίτο, τότε εφαρμόζεται το ΑΚ 371 εδ. α'.
• ***Η δίκαιη κρίση:*** Αποτελεί αόριστη νομική έννοια και αποβλέπει σε περιεχόμενο της σύμβασης αντικειμενικά δίκαιο και για τα δύο μέρη. Η εξειδίκευσή της θα γίνει με βάση την ιδιομορφία και το σκοπό της σύμβασης, αλλά και με αξιολογικά κριτήρια όπως η καλή πίστη, τα χρηστά και τα συναλλακτικά ήθη.
• ***Ο προσδιορισμός της παροχής:*** Γίνεται με μονομερή απευθυντέα δήλωση του συμβαλλομένου προς τον αντισυμβαλλόμενό του ή του τρίτου και προς τους δύο συμβαλλομένους. Η δήλωση αυτή έχει διαπλαστικό χαρακτήρα και δεν ανακαλείται.
• ***Ειδικά για τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις:*** ΑΚ 379.

3. Ανάθεση προσδιορισμού της παροχής στην απόλυτη κρίση ενός από τους συμβαλλομένους ή τρίτου:
• ***Η απόλυτη κρίση:*** Σημαίνει ότι τα μέρη θέλησαν αυτός που δικαιούται να προσδιορίσει την παροχή να έχει τη δυνατότητα ανεξέλεγκτης κρίσης, αποκλειόμενου του δικαστικού ελέγχου. + ΑΚ 372-373. Η ratio της ΑΚ 372 έγκειται στην αποτροπή της υπέρμετρης και αντίθετης στα χρηστά ήθη ελευθερίας του διοικούμενου να προβεί στον προσδιορισμό του συμβαλλόμενου, η οποία θα οδηγούσε σε ανατροπή της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης του αντισυμβαλλόμενου. Αντίθετα, ratio της ΑΚ 373 είναι η άρση της αβεβαιότητας στην έννομη σχέση των μερών.
• ***Έννοια του τρίτου:*** Τρίτος είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο δεν αποτελεί υποκείμενο της ενοχικής σχέσης που δημιουργείται με τη σύμβαση. Έτσι, δεν είναι τρίτος το όργανο νομικού προσώπου ή ο άμεσος αντιπρόσωπος, όταν ενεργεί με αυτή την ιδιότητα, ούτε ο δικαιούχος της παροχής τρίτος στη σύμβαση υπέρ τρίτου.
• ***Έννομη συνέπεια:*** Προβλέπεται η ακυρότητα της σύμβασης με δυνατότητα εφαρμογής της ΑΚ 181: άκυρη θα είναι μόνο η ρήτρα και όχι ολόκληρη η σύμβαση, αν συνάγεται ότι η σύμβαση θα είχε επιχειρηθεί και χωρίς την άκυρη ρήτρα. Αν όμως η άκυρη ρήτρα αφορά ουσιώδες στοιχείο της δικαιοπραξίας, δε μπορεί να γίνει λόγος για εγκυρότητα της σύμβασης.

4. Παροχή εντελώς αόριστη: Πρόκειται για τέτοια ασάφεια των δηλώσεων βουλήσεως των μερών, ώστε να δημιουργείται αμφιβολία για το είδος της σύμβασης (->φτάνει να εγγίζει τα όρια της ΑΚ 195): Σε αυτή την περίπτωση, δεν υφίσταται ενοχή και δεν έχει γεννηθεί κανένας συμβατικός δεσμός.

5. Ανάθεση σε τρίτον προσδιορισμού της παροχής και διαιτησία: Η υπαγωγή μιας διαφοράς, με συμφωνία των μερών, σε διαιτησία πρέπει να διακρίνεται από την ανάθεση προσδιορισμού της παροχής σε τρίτον -> δεν υπάρχει αοριστία που πρέπει να αρθεί, πρόκειται για διαφορά περί αμφισβητούμενου δικαιώματος. Οι δικαστές δεν έχουν περιθώρια διακριτικής ευχέρειας· η απόφασή τους δεν ελέγχεται δικαστικά, αλλά το 'δίκαιο' της κρίσης του τρίτου ελέγχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

§6. Ενοχές γένους και είδους.

Ι. Έννοιες:
Α) Ενοχή γένους είναι η ενοχή, της οποίας το αντικείμενο παροχής προσδιορίζεται με βάση γενικά γνωρίσματα που το υπάγουν σε μία ευρύτερη κατηγορία ομοειδών αντικειμένων => δηλ. το αντικείμενο της ενοχής γένους ορίζεται αφηρημένα, ώστε οι ατομικές διαφορές ανάμεσα στα διάφορα πράγματα που ανήκουν στην ίδια κατηγορία να μη λαμβάνονται υπόψη. Η ενοχή γένους διακρίνεται

σε ενοχή καθαρού γένους (=το αντικείμενο της παροχής της ανήκει σε μια ευρύτερη κατηγορία αντικειμένων, η οποία υπάρχει πάντα στην αγορά και υπό ομαλές συνθήκες είναι ανεξάντλητη) και ενοχή καταχρηστικού/περιορισμένου γένους (=το αντικείμενο της παροχής της ανήκει σε μια ευρύτερη κατηγορία που μπορεί να εξαντληθεί). Και στα δύο είδη αυτά εφαρμόζονται οι ΑΚ 289-290. Πρέπει να σημειωθεί ότι το αντικείμενο της ενοχής γένους να είναι τουλάχιστον οριστό, δηλ. να έχει τόσα προσδιοριστικά στοιχεία, ώστε ο οφειλέτης να μπορεί να προσδιορίσει την ευρύτερη κατηγορία από την οποία θα επιλέξει ένα για να εκπληρώσει την παροχή· αν το αντικείμενο δεν είναι καν οριστό, τότε η ενοχή είναι αόριστη και η σύμβαση μη καταρτισμένη, αφού δεν επήλθε συμφωνία ως προς ουσιώδες στοιχείο της (ΑΚ 195).
Β) Ενοχή είδους είναι η ενοχή, της οποίας το αντικείμενο παροχής είναι ορισμένο με βάση ατομικά γνωρίσματα, ώστε να είναι μοναδικό. Ο ατομικός αυτός προσδιορισμός αρκεί, έστω κι αν το αντικείμενο δεν υφίσταται κατά το χρόνο γένεσης της ενοχής, με τον περιορισμό της ΑΚ 366:

ΙΙ. Σχέση της διάκρισης γένους και είδους με τη διάκριση των κινητών σε αντικαταστατά και αναντικατάστατα

1. Διάκριση με βάση τη βούληση των μερών ή τη φύση των κινητών: Η διάκριση μεταξύ ενοχών γένους και είδους είναι άσχετη με τη διάκριση των πραγμάτων σε αντικαταστατά και αναντικατάστατα. Αυτό συμβαίνει διότι η πρώτη διάκριση βασίζεται στη βούληση των μερών, ενώ η δεύτερη στη φύση των κινητών και στις αντιλήψεις των συναλλαγών. Σημειώνεται ότι η ενοχή γένους έχει συνήθως ως αντικείμενο ένα πράγμα αντικαταστατό, δηλ. κινητό το οποίο προσδιορίζεται στις συναλλαγές με αριθμό, μέτρο ή σταθμά (ΑΚ 950)· αντίθετα, η ενοχή είδους έχει ως αντικείμενο κινητό αναντικατάστατο.

2. Αντικείμενο μόνο κινητά ή άλλα στοιχεία: Επιπλέον, οι δύο διακρίσεις είναι άσχετες και διότι η διάκριση μεταξύ αντικαταστατών και αναντικατάστατων πραγμάτων αναφέρεται μόνο σε κινητά, πράγμα που δε συμβαίνει με τις ενοχές.

ΙΙ. Πρακτική σημασία της διάκρισης: Έγκειται στο ποιο από τα δύο μέρη φέρει τον κίνδυνο για την τυχαία καταστροφή ή χειροτέρευση του οφειλόμενου πράγματος κατά το διάστημα από τη γένεση της ενοχής μέχρι την εκπλήρωση της παροχής.
• ***Στις ενοχές καθαρού γένους δε νοείται επιγενόμενη αδυναμία παροχής του οφειλέτη, δηλ. αδυναμία μεταγενέστερη του χρόνου σύστασης της ενοχής.*** Άρα, αν καταστραφεί μια ποσότητα της ευρύτερης κατηγορίας στην οποία υπάγεται το αντικείμενο της παροχής, ο οφειλέτης εξακολουθεί να υπέχει πλήρη ευθύνη (=να παράσχει το αγαθό ή -αν αδυνατεί- να καταβάλει αποζημίωση).
• ***Στις ενοχές καταχρηστικού γένους, αν καταστραφεί τυχαία όλο το καταχρηστικό γένος, ο οφειλέτης απαλλάσσεται από την πλήρη ευθύνη του (ΑΚ 336).***
• ***Στις ενοχές είδους πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα σε αυτές που προέρχονται α) από ετεροβαρή σύμβαση*** (π.χ. δωρεά) -> ο οφειλέτης της παροχής που κατέστη αδύνατη λόγω τυχαίας καταστροφής απαλλάσσεται από την πλήρη ευθύνη (ΑΚ 336) // ***β) αμφοτεροβαρή σύμβαση*** (π.χ. πώληση) -> ο οφειλέτης απαλλάσσεται κατά ΑΚ 336, όπως και ο δανειστής του κατά ΑΚ 380.

IV. Άρση της αοριστίας της ενοχής γένους: Απαιτείται:
Α) Επιλογή -> Είναι η εκλογή του αντικείμενου της παροχής που οφείλεται στην ενοχή γένους. + 289 §1. Η επιλογή αποτελεί απλή υλική πράξη, προπαρασκευαστική της εκπλήρωσης, και δεν απαιτείται ανακοίνωσή της στο δανειστή. Η πραγματοποίηση της επιλογής δεν επιφέρει απαλλοτρίωση του σχετικού δικαιώματος, αλλά ο οφειλέτης μπορεί να αλλάξει γνώμη και να κάνει νέα επιλογή. Πάντως, η επιλογή είναι αμετάκλητη, αν ο οφειλέτης την ανακοίνωσε στο δανειστή, όπως και όταν το

δικαίωμα επιλογής το έχει ο δανειστής ή τρίτος. + ΑΚ 289 §2. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι με μόνη την επιλογή δε μετατρέπεται η ενοχή γένους σε ενοχή είδους, εκτός αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 290 §1.

Β) Συγκέντρωση -> Είναι η εξατομίκευση του αντικειμένου της ενοχής γένους και έτσι η μετατροπή της ενοχής γένους σε ενοχή είδους. Οι τρόποι με τους οποίους επέρχεται είναι => **• μονομερής πράξη του οφειλέτη ή υπερημερία του δανειστή (ΑΚ 290 §1):** Απαιτούνται ***(α) ο οφειλέτης να έχει το δικαίωμα επιλογής*** / ***(β) να αποχώρισε από το γένος ορισμένο πράγμα, το οποίο ανταποκρίνεται από πλευράς ποιότητας στις προϋποθέσεις της ΑΚ 289 §2, με σκοπό να το καταβάλει στο δανειστή*** / ***(γ) προσήκουσα προσφορά του αποχωρισθέντος αντικειμένου,*** ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις των ΑΚ 349 §2-354 / ***(δ) μη αποδοχή της προσήκουσας προσφοράς από το δανειστή.*** ΙΙ **• αποστολή του αντικειμένου μετά από αίτηση του δανειστή (ΑΚ 290 §2):** Απαιτούνται ***(α) τόπος εκπλήρωσης να είναι η κατοικία του οφειλέτη ή του δανειστή*** (ΑΚ 320 §1 ή ΑΚ 321 §1) / ***(β) αίτηση (ρητή η σιωπηρή) του δανειστή προς τον οφειλέτη να αποστείλει το πράγμα σε τόπο άλλον από αυτόν της παροχής*** / ***(γ) παράδοση του πράγματος στο μεταφορέα,*** υπό την προϋπόθεση ότι πληρούνται οι όροι της ΑΚ 289 §2. ΙΙ **• συμφωνία των μερών:** τα μέρη μπορούν οποτεδήποτε να συμφωνήσουν ότι εφεξής οφείλεται συγκεκριμένο αντικείμενο, οπότε η ενοχή γένους συγκεντρώνεται σε αυτό. ΙΙ **• καταστροφή όλων των αντικειμένων του γένους πλην του οφειλόμενου: αφορά μόνο τις ενοχές καταχρηστικού γένους.** ΙΙ **• εκπλήρωση της παροχής: επιφέρει συγκέντρωση της ενοχής γένους και ταυτόχρονα απόσβεσή της, αφού ο δανειστής αποδέχεται το αντικείμενο που επιλέχθηκε και αποχωρίσθηκε.** ΙΙ **• συνέπειες συγκέντρωσης:** ***(α) μετατροπή της ενοχής γένους σε ενοχή είδους*** / ***(β) μετά τη συγκέντρωση, ο οφειλέτης χάνει πλέον την ευχέρεια να αλλάξει γνώμη και να προσφέρει άλλο αντικείμενο στο δανειστή μετά από νέα επιλογή*** / ***(γ) αν δεν έχει επέλθει συγκέντρωση αλλά έγινε απλός αποχωρισμός και το αποχωριζόμενο καταστράφηκε τυχαία, ο οφειλέτης δεν απαλλάσσεται λόγω επιγενόμενης αδυναμίας αλλά περιέρχεται σε υπερημερία.***

§7. Διαζευκτικές ενοχές

Ι. Έννοια: Διαζευκτική είναι η ενοχή που έχει ως αντικείμενο δύο ή περισσότερες παροχές, από τις οποίες -όμως- μόνο η μία πρέπει να εκπληρωθεί (ΑΚ 305, 315). Οι περισσότερες παροχές μπορεί να είναι γένους ή είδους ή η μία γένους και οι υπόλοιπες είδους. Τυχόν ακυρότητα μιας από τις περισσότερες παροχές συμπαρασύρει σε ακυρότητα όλη τη διαζευκτική ενοχή, ακόμη κι αν περιλαμβάνει έγκυρες παροχές.

ΙΙ. Απλοποίηση της διαζευκτικής ενοχής: Η εξειδίκευση της ενοχής σε μία από τις περισσότερες παροχές, για την άρση του αόριστου χαρακτήρα της, καλείται απλοποίηση (ΑΚ 306, 307). Επέρχεται με τους εξής τρόπους: ***α) Επιλογή*** -> είναι το δικαίωμα του οφειλέτη ή του δανειστή να προσδιορίσει με μονομερή και απευθυντέα δήλωσή του ποια από τις διαζευκτικά οφειλόμενες παροχές θα εκπληρωθεί. + ΑΚ 305, 308, 309 // ***β) Λόγω αδυναμίας (ΑΚ 310-314)*** -> Στις περιπτώσεις των ΑΚ 310-311, η ενοχή απλοποιείται με συγκέντρωση στην τελευταία, η οποία και οφείλεται· αντίθετα, στις ΑΚ 312-314, δεν υπάρχει συγκέντρωση, αλλά μετατροπή της σε νέα διαζευκτική ενοχή. + ΑΚ 362-364 // ***γ) Με συμφωνία των μερών*** // ***δ) Με εκπλήρωση μιας από τις διαζευκτικά οφειλόμενες παροχές.*** Συνέπεια της απλοποίησης είναι ότι η διαζευκτική ενοχή γίνεται απλή. Έτσι, αν μετά την απλοποίηση καταστραφεί από τυχαίο περιστατικό η παροχή στην οποία απλοποιήθηκε η διαζευκτική ενοχή, τότε ο οφειλέτης απαλλάσσεται από την υποχρέωση εκπλήρωσης της παροχής αυτής και δεν υποχρεούται να εκπληρώσει τη σωζόμενη άλλη· πάντως, ούτε ο δανειστής έχει αντίστοιχο δικαίωμα.

ΙΙΙ. Διάκριση από συγγενείς έννοιες:
• ***Διαζευκτική ενοχή και ενοχή γένους*** -> Η διαζευκτική ενοχή είναι έννοια ευρύτερη από την ενοχή γένους και οι περισσότερες οφειλόμενες παροχές δεν εξειδικεύονται με τα γνωρίσματα ενός κοινού γένους· καθεμία από τις οφειλόμενες παροχές εμφανίζεται με τα δικά της εξατομικευτικά χαρακτηριστικά στοιχεία.
• ***Διαζευκτική ενοχή και διαζευκτική ευχέρεια*** -> Στη διαζευκτική ευχέρεια ο οφειλέτης οφείλει μία μόνο παροχή, αλλά -ταυτόχρονα- έχει το δικαίωμα, αντί γι' αυτή, να καταβάλει μια άλλη παροχή. Μπορεί να πηγάζει είτε από το νόμο (ΑΚ 291, 312, 406) είτε από δικαιοπραξία. Είναι δυνατό η διαζευκτική ευχέρεια να είναι δικαίωμα του δανειστή, ώστε αυτός αντί για την οφειλόμενη παροχή να μπορεί να αξιώσει μια άλλη (π.χ. ΑΚ 406). Η άσκηση της ευχέρειας αυτής γίνεται με δήλωση προς τον οφειλέτη και έχει δικαιοπρακτικό χαρακτήρα. Αν στο χρονικό διάστημα πριν από την άσκηση της ευχέρειας εκ μέρους του δανειστή καταστεί αδύνατη η εκπλήρωση της αρχικής παροχής, ο οφειλέτης απαλλάσσεται.
• ***Διαζευκτική ενοχή και διαζευκτική συρροή δικαιωμάτων (π.χ. ΑΚ 382 εδ. α', 383 εδ. β', 532 §1, 540)*** -> Η διαζευκτική συρροή δικαιωμάτων πρόκειται για ενοχή, όπου η οφειλόμενη παροχή είναι μία, αλλά ο νόμος παρέχει στο δανειστή περισσότερα έννομα βοηθήματα με αντίστοιχο δικαίωμα επιλογής του, ή για ενοχή από την οποία πηγάζουν περισσότερα αμοιβαίως αποκλειόμενα δικαιώματα. Επί διαζευκτικής συρροής περισσότερων έννομων βοηθημάτων υφίσταται πλειονότητα αξιώσεων· ο δανειστής δε μπορεί να εναγάγει διαζευκτικά, αλλά οφείλει προηγουμένως να επιλέξει, αποκλείοντας έτσι τα υπόλοιπα. Ο οφειλέτης δε μπορεί να τάξει κατά την ΑΚ 309 στον δανειστή εύλογη προθεσμία για άσκηση του δικαιώματος επιλογής.

§8. Χρηματικές ενοχές

Ι. Το χρήμα: • ***Ως χρήμα με ευρεία έννοια*** εννοούνται τα αντικαταστατά πράγματα (ΑΚ 950), τα οποία χρησιμοποιούνται και γίνονται γενικώς δεκτά στις συναλλαγές με μία από τις παρακάτω σημασίες -> **ως μέσο ανταλλαγής / ως κοινό μέτρο της αξίας των αγαθών / ως φορέας αξίας (π.χ. μέσο πληρωμής).** Απαραίτητη προϋπόθεση για να αποτελέσει ένα αγαθό 'χρήμα' είναι, η αξία χρήσης που έχει το ίδιο το αγαθό να είναι μικρότερη από την αξία των αγαθών, στην ανταλλαγή των οποίων μεσολαβεί. Στο χρήμα υπό ευρεία έννοια περιλαμβάνονται, εκτός από το νόμισμα, οι τραπεζικές επιταγές, τα ξένα νομίσματα και τραπεζογραμμάτια, τα μέσα πληρωμής χωρίς υλική υπόσταση (λογιστικό χρήμα), όπως οι καταθέσεις όψεως (=μπορούν να αναληφθούν κάθε στιγμή) ΙΙ ***Ως χρήμα με στενή έννοια (ή νόμισμα)*** εννοούνται τα κινητά πράγματα, τα οποία κατά νομοθετική επιταγή γίνονται υποχρεωτικώς δεκτά ως μέσα πληρωμών. Από νομικής πλευράς, το νόμισμα είναι κινητό πράγμα, αναλωτό και αντικαταστατό, γιατί προσδιορίζεται στις συναλλαγές με αριθμό. Το αποκλειστικό προνόμιο έκδοσης νομίσματος -είτε με τη μορφή χαρτονομισμάτων είτε με τη μορφή κερμάτων- ανήκει στην Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ).

ΙΙ. Έννοια και γνωρίσματα της χρηματικής ενοχής: Χρηματική είναι η ενοχή, η οποία έχει ως αντικείμενο της παροχής ημεδαπά ή αλλοδαπά νομίσματα. Δεν αποτελεί ενοχή πράγματος, αφού δεν κατευθύνεται στην παροχή χρημάτων ως πραγμάτων αλλά στην προσπόριση στο δανειστή της οικονομικής δύναμης που αυτά αντιπροσωπεύουν => δεν εφαρμόζονται οι ΑΚ 289-290. Κατ' εξαίρεση μπορεί να αποτελεί αντικείμενο της ενοχής το χρήμα ως πράγμα (και όχι ως φορέας αξίας), όπως όταν οφείλονται είτε νομίσματα ατομικώς προσδιορισμένα, έστω κι αν κυκλοφορούν νόμισμα, είτε νομίσματα που δεν κυκλοφορούν.
Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της χρηματικής ενοχής είναι: • ***δεν νοείται επιγενόμενη αδυναμία παροχής και συνακόλουθη απαλλαγή του οφειλέτη, γιατί πάντα θα υπάρχει μέσο πληρωμής*** / • ***τα***

χρηματικά χρέη είναι, σε περίπτωση αμφιβολίας, κομίσιμα (ΑΚ 321), δηλ. ο οφειλέτης πρέπει να τα εκπληρώσει στην κατοικία του δανειστή / ***• εφαρμόζονται οι ΑΚ 345-346*** / ***• μόνο χρηματικές οφειλές μπορούν να ενσωματωθούν σε συναλλαγματική, γραμμάτιο εις διαταγή και επιταγή*** / ***• για την ικανοποίηση χρηματικών οφειλών υπόκειται σε αναγκαστική εκτέλεση όλη η περιουσία του οφειλέτη,*** ενώ αν οφείλεται ορισμένο πράγμα, η εκτέλεση στρέφεται μόνο κατά του οφειλόμενου πράγματος.

ΙΙΙ. Αξία του χρήματος: ***α) Ονομαστική αξία*** -> Συνίσταται στον αριθμό των νομισματικών μονάδων που παριστάνει κάθε νόμισμα ως πολλαπλάσιο της βασικής νομισματικής μονάδας. Η ονομαστική αξία παραμένει αμετάβλητη. / ***β) Πραγματική αξία*** -> Συνίσταται αφενός στη σχέση της νομισματικής μονάδας προς την αξία των αγαθών ή υπηρεσιών που μπορούν να αποκτηθούν (=αγοραστική ή κτητική δύναμη) και αφετέρου στην αντιστοιχία της νομισματικής μονάδας προς την αξία της μονάδας ξένων νομισμάτων (εξωτερική αξία ή τιμή συναλλάγματος). Σημειώνεται ότι μόνο η ονομαστική αξία λαμβάνεται υπόψη για την εκπλήρωση της χρηματικής ενοχής, έστω κι αν το νόμισμα χάσει μέρος από την πραγματική του αξίας = αρχή της ονομαστικής αξίας ή νομιναλιστική αρχή κατά αντιδιαστολή προς την αρχή της πραγματικής αξίας ή αρχή του βαλωρισμού. / ***γ) Υλική αξία*** -> Πρόκειται για την αξία του υλικού από το οποίο είναι κατασκευασμένο το νόμισμα και είναι συνήθως κατώτερη από την ονομαστική αξία. Υλική αξία έχουν μόνο τα κέρματα, ενώ για τα χαρτονομίσματα η ΤτΕ έχει μια ποσότητα χρυσού ή ισχυρών ξένων νομισμάτων που αντιστοιχεί στο νόμιμα κυκλοφορούν χαρτονόμισμα και συνιστά την 'αξία' του.

<u>IV. Ασφαλιστικές ρήτρες</u>

1. Έννοια: Οι ασφαλιστικές ρήτρες είναι ειδικές συμφωνίες μεταξύ των μερών που έχουν ως σκοπό την εξασφάλιση του δανειστή από τους κινδύνους που συνεπάγεται η μείωση της πραγματικής αξίας του νομίσματος. Οι κυριότερες είναι: ***• ρήτρα χρυσού ή χρυσών νομισμάτων*** -> υφίσταται, όταν τα μέρη συμφωνούν ότι η παροχή δεν θα καταβληθεί σε ημεδαπό νόμισμα, αλλά σε συγκεκριμένη ποσότητα χρυσού ή σε ορισμένο αριθμό χρυσών νομισμάτων. / ***• ρήτρα ξένου νομίσματος ή συναλλάγματος*** -> συμφωνείται ότι αντί η παροχή να εκπληρωθεί σε ημεδαπό νόμισμα, θα καταβληθεί σε ποσό αλλοδαπού νομίσματος ή συναλλάγματος. / ***• ρήτρα αξίας χρυσού ή ξένου νομίσματος*** -> ο οφειλέτης εκπληρώνει τη χρηματική παροχή σε ευρώ, το ποσό των οποίων δεν έχει καθοριστεί εξαρχής στη σύμβαση. Ο ακριβής προσδιορισμός του ποσού ευρώ θα γίνει με αναγωγή της προβλεπόμενης στη δικαιοπραξία ποσότητας χρυσού ή αλλοδαπού νομίσματος σε ευρώ με βάση τη μεταξύ τους αντιστοιχία κατά τον χρόνο λήξης του χρέους ή της εκπλήρωσής του. / ***• τιμαριθμική ρήτρα*** -> η οφειλή συνομολογείται σε ευρώ αλλά συγχρόνως ορίζεται ότι σε περίπτωση ανόδου ή πτώσης του τιμαρίθμου, που τυχόν θα λάβει χώρα μέχρι το χρόνο λήξης του χρέους ή της καταβολής, θα αυξάνεται ή θα μειώνεται ανάλογα και η οφειλή σε ευρώ. / ***• ρήτρα είδους*** -> η συμφωνία κατά την οποία η οφειλή θα καταβληθεί σε ορισμένη ποσότητα κάποιου είδους, δηλ. σε ορισμένη ποσότητα κάποιου αγαθού ή υπηρεσίας. / ***• ρήτρα αξίας είδους*** -> η συμφωνία κατά την οποία η οφειλή θα καταβληθεί σε ευρώ, το ακριβές ποσό των οποίων εξαρτάται από την τιμή ορισμένου είδους κατά το χρόνο της λήξης του χρέους ή της καταβολής του.

2. Απαγόρευση των ασφαλιστικών ρητρών: Οι ρήτρες χρυσού, χρυσών νομισμάτων, συναλλάγματος, αξίας χρυσού, αξίας χρυσών νομισμάτων, αξίας συναλλάγματος και τιμαρίθμου είναι άκυρες. Σκοπός της απαγόρευσης αυτής είναι η ενίσχυση της προστασίας του εθνικού νομίσματος (->σταθερότητα), μέσω της αποφυγής της αύξησης της κυκλοφορίας του, άρα της αύξησης του πληθωρισμού. Εφόσον, λοιπόν, είναι άκυρη η ασφαλιστική ρήτρα, το δικαστήριο προσδιορίζει κατά την κρίση αγαθού ανδρός τη δίκαιη αντιπαροχή (+ ΑΚ 371 εδ. β') Αυτή δε μπορεί να είναι ανώτερη

από το ποσό σε ευρώ που προκύπτει από την αντιστοιχία- κατά τη σύναψη της σύμβασης- μεταξύ ευρώ και ποσού χρυσών νομισμάτων ή συναλλάγματος που προβλέπει η ασφαλιστική ρήτρα.

V. Οφειλή σε ξένο νόμισμα: Περίπτωση χρηματικής ενοχής, την οποία ο νόμος ρυθμίζει με τις ενδοτικού δικαίου διατάξεις των ΑΚ 291-292. Η οφειλή μπορεί να είναι πληρωτέα στην Ελλάδα είτε βάσει συμφωνίας των μερών είτε βάσει του ερμηνευτικού κανόνα της ΑΚ 321. Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 291, ο οφειλέτης έχει την ευχέρεια να εκπληρώσει καταβάλλοντας είτε αλλοδαπό νόμισμα είτε εγχώριο με την τρέχουσα αξία του ξένου. Ο δανειστής, πάντως, δε μπορεί αξιώσει αυτούσιο το αλλοδαπό νόμισμα αλλά την αξία αυτού, σύμφωνα με το επίσημο δελτίο της ΤτΕ. Κρίσιμος χρόνος για τον υπολογισμό της ισοτιμίας του αλλοδαπού νομίσματος σε ευρώ είναι ο χρόνος της πραγματικής πληρωμής. Σε περίπτωση υπερημερίας, ισχύει η ΑΚ 292 §1, που παραπέμπει στις ΑΚ 345-346 και η ΑΚ 292 §2. Πάντως, στην Ελλάδα γενικώς απαγορεύεται η συνομολόγηση χρηματικών οφειλών σε ξένο νόμισμα.

VI. Σύγχρονες μορφές χρήματος:
• ***Το λογιστικό χρήμα*** -> Κάθε μέσο οικονομικής συναλλαγής, το οποίο επιτελεί λειτουργία μέσου πληρωμής- π.χ. τραπεζικό έμβασμα, τραπεζικός γύρος (=διαβίβαση ενός χρηματικού ποσού με χρέωση ενός τραπεζικού λογαριασμού και πίστωση ενός άλλου). Με τη χρήση του αποφεύγεται η αυτούσια καταβολή χρήματος και η πληρωμή γίνεται με αμοιβαίες χρεωπιστώσεις στους λογαριασμούς δανειστή και οφειλέτη.
• ***Το πλαστικό χρήμα (π.χ. πιστωτικές κάρτες)*** -> Ο καταναλωτής παρουσιάζει την πιστωτική κάρτα στον προμηθευτή και υπογράφει το έντυπο της συναλλαγής. Ο προμηθευτής προσκομίζει το έντυπο στον εκδότη της κάρτας και πληρώνεται· τέλος, ο καταναλωτής εξοφλεί τον εκδότη της κάρτας σε περιοδικά διαστήματα (=πίστωση) ή η εξόφληση γίνεται με χρέωση του λογαριασμού, τον οποίο ο καταναλωτής τηρεί στον εκδότη.
• ***Το ηλεκτρονικό χρήμα*** -> Για την εκτέλεση των διάφορων συναλλαγών χρησιμοποιούνται σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, ώστε να πραγματοποιούνται οι πληρωμές -σε σύντομο χρονικό διάστημα- με τη μορφή της χρέωσης του λογαριασμού του οφειλέτη και της πίστωσης του λογαριασμού του δανειστή = 'ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων'.
Οι σύγχρονες μορφές χρήματος δεν αποτελούν χρήμα με τη στενή έννοια όρου· έτσι, δεν αποτελούν νόμιμα μέσα εξόφλησης χρηματικών ενοχών. Ωστόσο, μπορούν να επιφέρουν απόσβεση της ενοχής, εφόσον υπάρχει σχετική συμφωνία των μερών ή όταν αυτό επιτάσσεται από την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη.

§9. Ενοχές τόκου

Έννοια: Τόκος είναι η ποσότητα χρημάτων (ή άλλων αντικαταστατών κινητών πραγμάτων) που καταβάλλει κάποιος ως αντάλλαγμα για τη χρησιμοποίηση μεγαλύτερης ποσότητας ξένων χρημάτων, η οποία καλείται κεφάλαιο. Δεν αποτελούν τόκο το μίσθωμα, το μέρισμα εταιρείας, η περιοδική πρόσοδος, το χρεωλύσιο. Ο τόκος είναι παρεπόμενη υποχρέωση, γιατί προϋποθέτει οφειλή κεφαλαίου, η οποία αποτελεί την κύρια οφειλή. Έτσι, ***α) αν η οφειλή κεφαλαίου είναι άκυρη ή ακυρώσιμη και ακυρωθεί, τότε είναι άκυρη και η οφειλή τόκου. / β) αν η οφειλή κεφαλαίου αποσβεσθεί, τότε αποσβήνεται και η οφειλή του τόκου για το μέλλον· πάντως, οι δεδουλευμένοι τόκοι εξακολουθούν να οφείλονται. / γ) Αν παραγραφεί η κύρια οφειλή, τότε ισχύει η ΑΚ 274 (+ ΑΚ 250 αρ. 15, 253). / δ) αν εκχωρηθεί η κύρια οφειλή, τότε συνεκχωρούνται και οι τόκοι, μελλοντικοί (ΑΚ 458) και δεδουλευμένοι (ΑΚ 459),*** εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.
Επιτόκιο, από την άλλη, είναι το ποσοστό ή το μέτρο με βάση το οποίο προσδιορίζεται το ύψος του

οφειλόμενου τόκου.

ΙΙ. Είδη τόκου: • ***Δικαιοπρακτικός τόκος*** -> Απορρέει από όρο δικαιοπραξίας, είτε πρόκειται για σύμβαση είτε για μονομερή δικαιοπραξία (π.χ. διαθήκη)· καταβάλλεται ετησίως, δηλ. με την πάροδο 12μήνου από την έναρξη τοκοφορίας του κεφαλαίου, αν τα μέρη δεν έχουν ορίσει αλλιώς (ΑΚ 295 §2). Η συμφωνία για τόκο μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή. Αν και τα μέρη μπορούν ελεύθερα να ορίσουν το ποσοστό του τόκου (επιτόκιο), αυτό δε μπορεί να υπερβαίνει το ανώτατο όριο δικαιοπρακτικού τόκου, όπως ορίζεται στο ΑΚ 293 §1 εδ. α'. Αν το συμφωνηθέν επιτόκιο υπερβαίνει το όριο, τότε η συμφωνία για καταβολή τόκων επιπλέον του ανώτατου αυτού ορίου είναι άκυρη (ΑΚ 174, 294)· η υπόλοιπη δικαιοπραξία, όμως, δε θίγεται (ΑΚ 181). / • ***Νόμιμος τόκος*** -> Απορρέει από ειδική διάταξη νόμου. Διακρίνεται σε **(α) τόκο υπερημερίας** [ΑΚ 345] και **(β) νόμιμο τόκο με στενή έννοια** [οφείλεται βάσει ειδικής διάταξης νόμου- ΑΚ 301, 529, 547- και ανεξάρτητα από την υπερημερία του οφειλέτη. Η σημαντικότερη κατηγορία του είναι ο δικονομικός τόκος, ο οποίος οφείλεται στο δανειστή χρηματικής οφειλής από το χρόνο επίδοσης καταψηφιστικής αγωγής (ΑΚ 346). / • ***Προεξοφλητικός τόκος*** -> Αφαιρείται από τον συνολικά οφειλόμενο τόκο σε περίπτωση εξόφλησης του χρέους πριν από τον ορισμένο χρόνο καταβολής του και ο οποίος καλύπτει το χρονικό διάστημα από την πρόωρη καταβολή μέχρι τον ορισμένο χρόνο + ΑΚ 324 εδ. β'. / • ***Τραπεζικός τόκος*** -> Οφείλεται από τραπεζικές εργασίες και ειδικότερα από τραπεζικές συμβάσεις.

ΙΙΙ. Ανατοκισμός (ΑΚ 296): Είναι ο εκτοκισμός τόκων, οι οποίοι είναι ληξιπρόθεσμοι και δεν έχουν καταβληθεί => κεφαλαιοποίηση των ληξιπρόθεσμων τόκων και στη συνέχεια υπολογίζεται τόκος και επ' αυτών. Με τη διάταξη της ΑΚ 296 §1 εδ. β' καθιερώνονται δύο περιορισμοί -> αφενός η συμφωνία ή η επίδοση της αγωγής πρέπει να γίνεται εκ των υστέρων· και αφετέρου ο ανατοκισμός μπορεί να αφορά δεδουλευμένους τόκους ενός μόνο χρόνου ή μιας χρήσης ως προς το Δημόσιο. Και για τους δύο όμως αυτούς περιορισμούς υπάρχουν εξαιρέσεις => ***α) Εξαίρεση από τον πρώτο περιορισμό καθιερώνει η ΑΚ 296 §2.*** Σε αντίθεση με την περίπτωση αυτή, όπου το πιστωτικό ίδρυμα επέχει θέση οφειλέτη, η ΕΙσΝΑΚ 110 ορίζει διαφορετικά. / ***β) Απαιτήσεις μεταξύ εμπόρων και αλληλόχρεος λογαριασμός*** (ΕΙσΝΑΚ 111 §2 και ΕΙσΝΑΚ 112 §1).

§10. Ενοχές αποζημίωσης (έννοια και προϋποθέσεις)

Ι. Έννοια, προϋποθέσεις, αρχή της πταισματικής ευθύνης: Με τον όρο 'αποζημίωση' εννοούμε την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε σε κάποιον και με τον όρο 'ενοχή αποζημίωσης' την υποχρέωση ενός προσώπου να αποκαταστήσει τη ζημία ενός άλλου. Το δίκαιο δεν προβλέπει την αποκατάσταση κάθε ζημίας· πρέπει να υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη, η οποία λέγεται 'νόμιμος λόγος ευθύνης'· αναλόγως, πρέπει να υπάρχει και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του νομοθετικά προβλεπόμενου λόγου ευθύνης και της ζημίας. Στον ΑΚ η ενοχή προς αποζημίωση θεμελιώνεται στην αρχή της υπαιτιότητας [=εκείνος που προξένησε ζημία σε άλλον ευθύνεται προς αποζημίωση μόνο αν είναι υπαίτιος γι' αυτή, δηλ. αν υπάρχει ψυχικός σύνδεσμος του δράστη με την πράξη που προκάλεσε τη ζημία (=υποκειμενική ή πταισματική ευθύνη). Υπάρχουν και περιπτώσεις, στις οποίες ο προξενήσας τη ζημία ευθύνεται και χωρίς να είναι υπαίτιος- ΑΚ 334, 922).

ΙΙ. Ζημία: Είναι κάθε δυσμενής μεταβολή στα έννομα αγαθά ενός προσώπου, είτε αυτά είναι περιουσιακά είτε μη περιουσιακά, ως συνέπεια κάποιου γεγονότος. Διακρίνεται σε ***(α) Περιουσιακή ζημία*** -> η ζημία που αφορά περιουσιακά, δηλ. αποτιμητά σε χρήμα αγαθά. Συνίσταται στη διαφορά που προκύπτει από τη σύγκριση της μετά το ζημιογόνο γεγονός περιουσιακής κατάστασης του ζημιωθέντος (πραγματική κατάσταση) κι αυτής που θα υπήρχε αν το ζημιογόνο γεγονός δεν είχε

λάβει χώρα (υποθετική κατάσταση). / ***(β) Ηθική βλάβη*** -> Είναι η ζημία στα ηθικά αγαθά του ατόμου, σ' εκείνα δηλ. που συνδέονται στενά με την προσωπικότητά του (προσβολή της τιμής, της ελευθερίας, της σωματικής και ψυχικής υγείας), που δε μπορεί να αποτιμηθεί χρηματικά. Είδος της ηθικής βλάβης είναι η ψυχική οδύνη, δηλ. ο ψυχικός πόνος τον οποίο αισθάνεται το πρόσωπο λόγω προσβολής ενός αγαθού του ή ενός αγαθού άλλου προσώπου με το οποίο συνδέεται στενά + ΑΚ 932 εδ. γ'.
Η διάκριση μεταξύ περιουσιακής ζημίας και ηθικής βλάβης έχει μεγάλη πρακτική σημασία, γιατί ενώ η πρώτη αποκαθίσταται ολόκληρη και χρηματικά (ΑΚ 297 εδ. α'), η ηθική βλάβη αποκαθίσταται με τη μορφή χρηματικής ικανοποίησης μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει η ΑΚ 299 (ΑΚ 57-59 και ΑΚ 932). Έτσι, χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη δεν επιδικάζεται σε περίπτωση ενοχικής υποχρέωσης από δικαιοπραξία, εκτός αν τα ίδια πραγματικά περιστατικά θεμελιώνουν ταυτόχρονα και αδικοπραξία.

1. Η φυσική και η κανονιστική έννοια της ζημίας: Η έννοια της ζημίας, όπως προσδιορίστηκε παραπάνω, καλείται φυσική ζημία. Αντίθετα, κατά την κανονιστική έννοια της ζημίας, η ζημία προσδιορίζεται στενότερα και περιλαμβάνει την αποκαταστατέα μόνο ζημία, υπάγοντας έτσι στην έννοια της ζημίας και τις άλλες προϋποθέσεις της ευθύνης προς αποζημίωση.

ΙΙΙ. Νόμιμος λόγος ευθύνης: Το ζημιογόνο γεγονός πρέπει να αναγνωρίζεται από το νόμο και ως λόγος ευθύνης. Οι σπουδαιότεροι είναι -> **• *παράβαση προϋφιστάμενης ενοχής:*** η αρχικώς υπάρχουσα ενοχή συνήθως πηγάζει από δικαιοπραξία και κυρίως σύμβαση· η παράβασή της γεννά δευτερογενή ευθύνη προς αποζημίωση. / **• *αδικοπραξία:*** πρόκειται για κάθε υπαίτια και παράνομη πράξη (ΑΚ 914). Η ευθύνη είναι εδώ πρωτογενής, γιατί πριν το ζημιογόνο γεγονός ο ζημιώσας και ο ζημιωθείς δε συνδέονταν με κανένα (σε σχέση με τη ζημία) νομικό δεσμό. / **• *πταίσμα κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων (ΑΚ 197-198):*** η ευθύνη είναι πρωτογενής. / **• *η διάψευση της πίστης ότι καταρτίστηκε έγκυρη δικαιοπραξία:*** στη συγκεκριμένη περίπτωση, ευθύνη υπάρχει επειδή ένας καλόπιστος συναλλασσόμενος δείχνει εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου του πιστεύοντας ότι καταρτίζει έγκυρη δικαιοπραξία, η οποία όμως είναι άκυρη ή ακυρώσιμη και πράγματι ακυρώνεται (π.χ. ΑΚ 132, 145, 171 §2, 234). Ο υπόχρεος ευθύνεται επίσης και πρωτογενώς. / **• *η απευθείας ανάληψη υποχρέωσης προς αποζημίωση:*** ευθύνη δημιουργεί και η δικαιοπρακτική ανάληψη (π.χ. με ασφαλιστική σύμβαση) από κάποιον της υποχρέωσης να ανορθώσει τη ζημία, την οποία υφίσταται ο αντισυμβαλλόμενός του ή τρίτος. Πρόκειται περί πρωτογενούς ευθύνης. / **• *νόμος:*** η ευθύνη δημιουργείται επειδή ορισμένα γεγονότα ανάγονται από το νομοθέτη σε νόμιμους λόγους ευθύνης. Η ευθύνη και εδώ είναι πρωτογενής. / **• *ευθύνη από διακινδύνευση:*** πρόκειται για ειδική περίπτωση πρωτογενούς ευθύνης από το νόμο. Προϋποθέσεις της είναι η ύπαρξη πηγής κινδύνου, η ζημία και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ τους· πράξη ή γενικά παράνομη συμπεριφορά του υπαιτίου ή πταίσμα του δεν απαιτείται.

IV. Αιτιώδης συνάφεια: Είναι η σχέση αιτίας και αποτελέσματος μεταξύ του νόμιμου λόγου ευθύνης και της ζημίας.

1. Άμεση και έμμεση ζημία: Η ζημία που προκαλείται άμεσα από την προσβολή ενός αγαθού καλείται άμεση ζημία. Η άμεση ζημία επέρχεται ως συνέπεια αυτού καθαυτού του ζημιογόνου γεγονότος που προκλήθηκε από το δράστη της προσβολής, χωρίς τη μεσολάβηση άλλου γεγονότος. Πολλές φορές, όμως, η προσβολή συνεπάγεται και απώτερες ζημίες του προσβληθέντος, οι οποίες καλούνται έμμεσες. Για να μην επεκτείνεται η ευθύνη του υποχρέου και στις έμμεσες ζημίες αναπτύχθηκαν τρεις θεωρίες ->
• *Η θεωρία του ισοδυνάμου των όρων:* Κάθε γεγονός, χωρίς τη συνδρομή του οποίου δε θα

επερχόταν το ζημιογόνο αποτέλεσμα, αποτελεί αίτιο επέλευσής του. Όλοι οι όροι είναι ισοδύναμοι και, άρα, ο δημιουργός κάθε τέτοιου όρου ευθύνεται εξίσου για το ζημιογόνο αποτέλεσμα.
• ***Η θεωρία της πρόσφορης αιτιότητας:*** Από όλους τους όρους επέλευσης του ζημιογόνου αποτελέσματος θεμελιώνει ευθύνη μόνο αυτός που ήταν πρόσφορος να οδηγήσει στο αποτέλεσμα. Πρόσφορος όρος θεωρείται εκείνος που είχε γενικά την τάση κατά την αντίληψη του μέσου συνετού ανθρώπου με βάση τα δεδομένα που είχε υπόψη του κατά τον χρόνο που έγινε η πράξη, να επιφέρει το συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Νομοθετικό έρεισμα της θεωρίας αυτής είναι η ΑΚ 298 εδ. β'.
• ***Η θεωρία του σκοπού του κανόνα δικαίου:*** Κριτήριο για το ποια ζημία θα αποκατασταθεί και σε ποια έκταση είναι ο σκοπός του ιδρυτικού της ευθύνης κανόνα δικαίου, με βάση το ποια είναι τα προστατευόμενα συμφέροντα.

2. Υποθετική αιτιότητα, διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου και προδιάθεση του ζημιωθέντος: ***α) Υποθετική αιτιότητα*** -> Είναι η περίπτωση εκείνη κατά την οποία η ζημία θα επερχόταν από άλλη μεταγενέστερη αιτία, έστω κι αν δεν είχε συμβεί το ζημιογόνο γεγονός. Η αποκαταστατέα ζημία πρέπει να υπολογιστεί με βάση την αρχική περιουσία του ζημιωθέντος, αν δεν είχε επέλθει το αρχικό ζημιογόνο γεγονός. / ***β) Διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου*** -> Είναι η περίπτωση εκείνη που, αν και η ζημία επρόκειτο να επέλθει λόγω της ζημιογόνου συμπεριφοράς του δράστη, επέρχεται τελικώς λόγω κάποιου μεταγενέστερου και απροσδόκητου γεγονότος. Ο δράστης δεν ευθύνεται για την τελικώς επελθούσα ζημία, αλλά γι' αυτή που οφείλεται στη συμπεριφορά του. / ***γ) Προδιάθεση του ζημιωθέντος, η οποία προκαλεί ή επιτείνει τη ζημία*** -> Σε αυτή την περίπτωση γίνεται δεκτό ότι η προδιάθεση δεν επηρεάζει την εξέλιξη της αιτιώδους διαδρομής. Έτσι, ο ζημιώσας ευθύνεται σε αποκατάσταση της ζημίας, εκτός αν πρόκειται για εξαιρετικές περιστάσεις.

3. Κοινή, σωρευτική και διαζευκτική αιτιότητα: ***α) Κοινή αιτιότητα*** -> Η περίπτωση κατά την οποία από πράξεις περισσότερων προσώπων προκαλείται μια ζημία, η οποία δε θα επερχόταν, αν έλειπε μια πράξη. / ***β) Σωρευτική αιτιότητα*** -> Πρόκειται για την περίπτωση κατά την οποία περισσότερες πράξεις πολλών προσώπων προκάλεσαν τη ζημία. / ***γ) Διαζευκτική αιτιότητα*** -> Είναι η περίπτωση κατά την οποία σύγχρονες ή διαδοχικές πράξεις περισσότερων προσώπων προκάλεσαν μια ζημία, χωρίς όμως να μπορεί να εξακριβωθεί ποιου προσώπου η πράξη προκάλεσε τη ζημία. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, είναι αδιάφορο αν τα πρόσωπα ενήργησαν από κοινού ή το καθένα αυτοτελώς. Εφαρμόζονται οι ΑΚ 926-927.

§11. Ενοχές αποζημίωσης (περιεχόμενο)

Ι. Μορφές ζημίας και έκταση αποζημίωσης

1. Μορφές ζημίας: • ***Θετική και αποθετική ζημία*** -> **Θετική ζημία** είναι η μείωση της υπάρχουσας περιουσίας του ζημιωθέντος, η οποία μπορεί να συνίσταται είτε σε μείωση του ενεργητικού είτε σε αύξηση του παθητικού της περιουσίας. Αντίθετα, η **αποθετική ζημία** (=διαφυγόν κέρδος) συνίσταται στη ματαίωση αύξησης του ενεργητικού ή μείωσης του παθητικού της περιουσίας, η οποία θα επερχόταν αν δε λάμβανε χώρα το ζημιογόνο γεγονός (+ ΑΚ 298). / • ***Συγκεκριμένη και αφηρημένη ζημία*** -> **Αφηρημένη** είναι η ζημία που επέρχεται στη συνήθη περίπτωση και κατά την κοινή πορεία των πραγμάτων. Αντίθετα, **συγκεκριμένη** είναι η ζημία, όταν για τον υπολογισμό της λαμβάνονται υπόψη και τυχόν υπάρχουσες ιδιαίτερες περιστάσεις σε σχέση με το ζημιωθέντα. Ο κανόνας είναι ότι αποκαθίσταται η συγκεκριμένη ζημία, διότι σκοπός του δικαίου της αποζημίωσης είναι η αποκατάσταση της πραγματικής ζημίας, η οποία διαφέρει ως προς τον κάθε ζημιωθέντα. / • ***Από διαθέσεως αξία*** -> Πρόκειται για τη μη περιουσιακή ή συναισθηματική αξία που είχε το προσβληθέν

αγαθό για τον συγκεκριμένο ζημιωθέντα· αυτή αποκαθίσταται μόνο ως ηθική βλάβη. / • ***Μέλλουσα ζημία*** -> Προβλέπεται ότι θα επέλθει στο μέλλον συνεπεία ζημιογόνου γεγονότος, συμπεριλαμβανομένων και των κερδών που θα διαφύγουν στο μέλλον λόγω του ζημιογόνου γεγονότος. Αποκαθίσταται έστω κι αν υπάρχουν δυσχέρειες απόδειξης· κριτήριο για τον προσδιορισμό της είναι η πιθανότητα επέλευσής της κατά την κοινή πορεία των πραγμάτων. Γενικά, η έκταση της αποζημίωσης ρυθμίζεται από την ΑΚ 298 εδ. α'.

3. Περιορισμοί της αποζημίωσης: • ***Εύλογη αποζημίωση*** -> Σε κάποιες περιπτώσεις, ο νομοθέτης για λόγους επιείκειας προς τον οφειλέτη αποζημίωσης, περιορίζει την ευθύνη του τελευταίου και αφήνει το δικαστή να αποφασίσει στη συνέχεια· αυτό συμβαίνει όταν π.χ. ο υπόχρεος είναι μειωμένης ικανότητας προς καταλογισμό ή δεν τον βαρύνει πταίσμα- ΑΚ 132, 153, 286, 331 κ.ά. / • ***Περιορισμοί από το νόμο***- π.χ. ΑΚ 345 εδ. β', 145-146, 231 §2. / • ***Συνυπολογισμός ζημίας και κέρδους*** -> Το κέρδος πρέπει να συνυπολογίζεται στην προκληθείσα ζημία, ώστε ο ζημιώσας να υποχρεούται να καταβάλει μόνο την πραγματική ζημία του ζημιωθέντος. / • ***Συντρέχον πταίσμα*** -> ΑΚ 300 §1. Το ίδιο ισχύει κι όταν εκείνος που ζημιώθηκε παρέλειψε να αποτρέψει ή να περιορίσει τη ζημία ή δεν επέστησε την προσοχή του οφειλέτη στον κίνδυνο ασυνήθιστα μεγάλης ζημίας, τον οποίο ο οφειλέτης ούτε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει. Για να εφαρμοστεί η διάταξη αυτή πρέπει να υπάρχει υποχρέωση προς αποζημίωση και συμβολή του ζημιωθέντος στη ζημία ή στην έκτασή της. Εφόσον συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, ο δικαστής μπορεί είτε να απαλλάξει τον ζημιώσαντα, είτε να επιμερίσει τη ζημία, είτε και να παράσχει πλήρη αποζημίωση στον ζημιωθέντα. / • ***Καταστροφή παλαιού πράγματος*** -> Η αποκαταστατέα ζημία συνίσταται στη μείωση του ενεργητικού της περιουσίας του ζημιωθέντος κατά το ποσό της αγοραίας αξίας αντικειμένου στον ίδιο βαθμό παλαιότητας. Σκοπός του νόμου είναι να πάρει ο ζημιωθείς ως αποζημίωση εκείνο το χρηματικό ποσό που θα του επιτρέψει να προμηθευτεί ένα άλλο αντικείμενο, το οποίο θα βρίσκεται σε παρόμοια κατάσταση με εκείνο που καταστράφηκε· αν δεν υπάρχουν όμοια μεταχειρισμένα αντικείμενα και ο ζημιωθείς δεν έχει τα απαραίτητα χρήματα, ώστε να συμπληρώσει το απαιτούμενο ποσό για να αγοράσει καινούργιο το αντικείμενο, τότε πρέπει να του επιδικαστεί ως αποζημίωση ολόκληρη η αξία του καινούργιου πράγματος.

ΙΙ. Είδη αποζημίωσης: • ***Αυτούσια και χρηματική αποζημίωση*** -> Η αποκατάσταση της ζημίας γίνεται είτε με την αποκατάσταση των πραγμάτων στην κατάσταση που βρίσκονταν πριν το ζημιογόνο γεγονός, είτε με την καταβολή χρηματικού ποσού ίσου με το ύψος της ζημίας που επήλθε. + ΑΚ 297. / • ***Θετικό και αρνητικό διαφέρον*** -> Όταν η ενοχή είναι δευτερογενής, δηλ. γεννήθηκε επειδή ο οφειλέτης δεν εκπλήρωσε την πρωτογενή υποχρέωσή του, η αποζημίωση θα περιλαμβάνει ό,τι θα είχε ο ζημιωθείς αν εκπληρωνόταν η αρχική ενοχή (=ό,τι θα είχε αν συνέβαινε ένα θετικό γεγονός) => **θετικό διαφέρον.** Αντίθετα, όταν υπάρχει πρωτογενής ενοχή προς αποζημίωση, η αποζημίωση περιλαμβάνει ό,τι θα είχε ο ζημιωθείς αν δεν είχε μεσολαβήσει η ζημιογόνος συμπεριφορά του ζημιώσαντος => **αρνητικό διαφέρον.** Ειδικότερη περίπτωση του αρνητικού διαφέροντος είναι το 'διαφέρον εμπιστοσύνης' (=αν το ζημιογόνο γεγονός είχε ως συνέπεια τη ματαίωση κατάρτισης μιας δικαιοπραξίας, η καταβλητέα αποζημίωση έχει ως περιεχόμενο την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη ο δανειστής από το ότι διαψεύστηκε η εμπιστοσύνη του περί κατάρτισης έγκυρης δικαιοπραξίας).

ΙΙΙ. Ο χρόνος υπολογισμού της ζημίας: Κρίσιμος είναι ο χρόνος παροχής έννομης προστασίας και ειδικότερα κατ' αρχήν η πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση της αγωγής, με απώτατο χρονικό σημείο την τελευταία συζήτηση ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας.

§12. Ιδαίτερα είδη ενοχών

Ι. Ενοχή υποχρέωσης δαπανών (ΑΚ 301) ή πράγματος (ΑΚ 302)

1. Δικαίωμα απόδοσης δαπανών: ***α) Προϋποθέσεις*** -> Δαπάνη είναι η ηθελημένη μείωση της περιουσίας ενός προσώπου είτε πάνω σε ξένο αντικείμενο είτε για την εξυπηρέτηση ξένου συμφέροντος. Ως δαπάνη λογίζεται και η βλάβη του σώματος ή η απώλεια της ζωής, την οποία υφίσταται κάποιος εκουσίως για τη διάσωση άλλου. Οι δαπάνες πραγματοποιούνται είτε με καταβολή χρημάτων είτε με ανάληψη υποχρέωσης είτε με ανάλωση πράγματος, το οποίο ανήκει σε εκείνο που προβαίνει στη δαπάνη. Θεμέλιο της αξίωσης απόδοσης δαπανών είναι η σύμβαση ή ο νόμος. / ***β) Υποχρέωση για τόκους (ΑΚ 301 §1)*** -> Η τοκοφορία είναι ανεξάρτητη από τυχόν υπερημερία του οφειλέτη ή από την τυχόν επίδοση αγωγής. Αν η σχετική διάταξη νόμου, που προβλέπει την αξίωση απόδοσης δαπανών, ορίζει ότι οι δαπάνες είναι αποδοτέες μόνο αν το ποσό κατά το οποίο αυξήθηκε από αυτές η αξία του αντικειμένου (π.χ. ΑΚ 571, 1103), τότε το σύνολο των αποδοτέων δαπανών μαζί με τους τόκους δε μπορεί να υπερβαίνει το ποσό κατά το οποίο αυξήθηκε η αξία του αντικειμένου. / ***γ) ΕΞΑΙΡΕΣΗ*** -> ΑΚ 301 §2 (διάταξη ενδοτικού δικαίου). Η εφαρμογή της προϋποθέτει ότι ο δικαιούχος της αποζημίωσης δεν υποχρεούται να καταβάλει αντάλλαγμα.

2. Δικαίωμα αφαιρέσεως: ***α) Προϋποθέσεις*** -> **• ύπαρξη κατασκευάσματος,** δηλ. κινητού πράγματος που συνδέθηκε σωματικά κατά τρόπο διαρκή με ένα άλλο πράγμα για να εξυπηρετήσει το σκοπό του τελευταίου (π.χ. θερμοσίφωνας) Ι **• ύπαρξη υποχρέωσης απόδοσης του κυρίου πράγματος** κατά τη διατύπωση της ΑΚ 302 εδ. α'. Δεν ενδιαφέρει αν το δικαίωμα αφαίρεσης του κατασκευάσματος ασκηθεί πριν ή μετά την απόδοση του κυρίου πράγματος. / ***β) Νομική φύση*** -> Πρόκειται για ενοχικό δικαίωμα· αν, όμως, το κατασκεύασμα έχει γίνει συστατικό του κυρίου πράγματος, τότε περιλαμβάνει και δικαίωμα κατάληψης.

ΙΙ. Ενοχή λογοδοσίας (ΑΚ 303): Ο δικαιούχος -κύριος της υπόθεσης- την οποία διαχειρίζεται ο δοσίλογος, πρέπει να γνωρίζει το αποτέλεσμα της διαχείρισης και να ασκεί τις σχετικές αξιώσεις κατά του διαχειριστή [υπάρχουν και ειδικότερες διατάξεις- ΑΚ 718, 734, 739]. Η διαχείριση μπορεί να στηρίζεται είτε σε σύμβαση είτε στο νόμο· αρκεί να αφορά ξένη υπόθεση, χωρίς να είναι απαραίτητο να αναφέρεται και σε ξένη περιουσία. Η αξίωση λογοδοσίας δεν είναι αυτοτελής αλλά παρεπόμενη σε σχέση με την αξίωση από την κύρια έννομη σχέση, από την οποία απορρέει και στην εξυπηρέτηση της οποίας αποβλέπει (εφαρμόζεται και εδώ η ΑΚ 458). Τέλος, η αξίωση λογοδοσίας υπόκειται στην ελεύθερη διάθεση των μερών, που μπορούν να παραιτηθούν είτε ρητά είτε σιωπηρά. Αν οι κύριοι της υπόθεσης είναι περισσότεροι, εφαρμόζεται η ΑΚ 489, δηλ. καθένας από τους δεξιλόγους δικαιούται να ζητήσει λογοδοσία για την όλη διαχείριση.

ΙΙΙ. Ενοχή απόδοσης ομάδας αντικειμένων (ΑΚ 304): Προϋπόθεση για την υποχρέωση εγχειρίσεως είναι η ύπαρξη μιας άλλης υποχρέωσης, της υποχρέωσης απόδοσης ομάδας αντικειμένων (=σύνολο διάφορων στοιχείων, τα οποία λόγω της ενότητας σκοπού τους αποτελούν κατά την αντίληψη των συναλλαγών οικονομική ενότητα- π.χ. βιβλιοθήκη, κληρονομία) ή της παροχής πληροφοριών γι' αυτή, η οποία θεμελιώνεται σε ειδικές διατάξεις ή σε σύμβαση ή στην καλή πίστη. Ο υπόχρεος οφείλει να εγχειρίσει στο δικαιούχο γραπτό κατάλογο που θα περιέχει κατά σαφή και αναλυτικό τρόπο τα στοιχεία της ομάδας· αντίστοιχα, την εγχείριση μπορεί να απαιτήσει εκείνος που είναι δικαιούχος από την κύρια έννομη σχέση και όχι άλλο πρόσωπο. Η εγχείριση καταλόγου μπορεί να γεννήσει υποχρέωση του εγχειρίσαντος προς αποζημίωση, αν ισχύουν οι προϋποθέσεις των ΑΚ 300 ή 914 επ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΟΜΑΛΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

Οι ενοχές, αφής γεννηθούν, εξελίσσονται κατά κανόνα ομαλά, με την έννοια ότι οι μεν στιγμιαίες εκπληρώνονται πλήρως, εγκαίρως και προσηκόντως (π.χ. ο αγοραστής καταβάλλει το τίμημα, ο πωλητής μεταβιβάζει την κυριότητα και παραδίδει τη νομή του πωληθέντος πράγματος), οι δε διαρκείς λειτουργούν κανονικά σύμφωνα με το περιεχόμενό τους (π.χ. ο εργαζόμενος προσφέρει την εργασία του και ο εργοδότης του καταβάλλει το μισθό).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
Η ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΦΕΙΛΕΤΗ

§13 Τόπος και χρόνος της παροχής

Ι. Τόπος παροχής: Είναι ο τόπος, στον οποίο υποχρεούται ο οφειλέτης να εκπληρώσει και αντίστοιχα ο δανειστής να δεχτεί την παροχή. Ο τόπος παροχής μπορεί να ορίζεται στην ίδια τη δικαιοπραξία ή να συνάγεται από τις περιστάσεις ή από ειδική διάταξη νόμου· διαφορετικά ισχύουν οι ΑΚ 320-321 που είναι διατάξεις ενδοτικού δικαίου. Για να είναι προσήκουσα η παροχή και να εκπληρωθεί ομαλά, πρέπει να γίνει στο σωστό τόπο -> αν ο οφειλέτης εκπληρώνει μεν την παροχή αλλά όχι με τον προσήκοντα τρόπο => πλημμελής ή μη εκπλήρωση· αντίστοιχα, αν ο δανειστής απαιτεί την εκπλήρωση της παροχής σε τόπο διαφορετικό από τον τόπο παροχής, τότε καθίσταται υπερήμερος.
• ***Άρσιμες παροχές:*** Όσες είναι εκπληρωτέες στην κατοικία του οφειλέτη. Ρυθμίζονται με την ΑΚ 320. Ως τόπος κατοικίας ή επαγγελματικής εγκατάστασης νοείται όχι απλώς η εδαφική περιφέρεια, αλλά και το συγκεκριμένο οίκημα· για τον προσδιορισμό του τόπου εφαρμόζονται οι ΑΚ 51 ή ΑΚ 64 και η ΑΚ 53.
• ***Κομίσιμες παροχές:*** Όσες είναι εκπληρωτέες στον τόπο κατοικίας του δανειστή. Ρυθμίζονται με την ΑΚ 321.
• ***Πέμψιμες παροχές:*** Το αντικείμενο της παροχής πρέπει να αποσταλεί στο δανειστή· στην ουσία, όμως, είναι άρσιμες, αφού τόπος παροχής είναι η κατοικία του οφειλέτη. Κατά συνέπεια, το πράγμα μεταφέρεται με κίνδυνο του δανειστή· ο οφειλέτης εκπληρώνει την παροχή με την παράδοση του πράγματος για αποστολή από τρίτο ανεξάρτητο πρόσωπο (π.χ. ταχυδρομείο, μεταφορική εταιρεία).

ΙΙ. Χρόνος παροχής: Είναι το χρονικό σημείο, κατά το οποίο ο οφειλέτης υποχρεούται και δικαιούται να εκπληρώσει την παροχή και ο δανειστής δικαιούται να απαιτήσει την εκπλήρωσή της (=ο χρόνος κατά τον οποίο το χρέος καθίσταται ληξιπρόθεσμο). Ο χρόνος παροχής μπορεί να είναι ένα ορισμένο χρονικό σημείο ή μια ορισμένη προθεσμία· αν δε συνάγεται ούτε από τη δικαιοπραξία ούτε από τις περιστάσεις, εφαρμόζεται η ΑΚ 323 (παραχρήμα εκπλήρωση- διάταξη ενδοτικού δικαίου). Η παραχρήμα εκπλήρωση διέπεται από την ΑΚ 288: στον οφειλέτη πρέπει να παρασχεθεί ο απαραίτητος χρόνος για την εκπλήρωση, ενώ από την άλλη, θα πρέπει να προχωρήσει κι αυτός σταδιακά, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, στις προπαρασκευαστικές πράξεις που μπορούν να διενεργηθούν· αντίστοιχα, ο δανειστής δεν καθίσταται υπερήμερος, αν κωλύεται προσωρινώς να δεχτεί την παροχή ή αν ο οφειλέτης την προσφέρει σε ακατάλληλη ώρα. Σημειώνεται ότι υπάρχει και δυνατότητα προεκπλήρωσης, όπως ορίζει η ΑΚ 324.
* Ο χρόνος παροχής έχει σημασία για τη διαπίστωση της συμμόρφωσης του οφειλέτη με τις υποχρεώσεις του -> έτσι, δεν καθίσταται υπερήμερος, αν ο δανειστής απαιτήσει την εκπλήρωση της παροχής πριν από το χρόνο παροχής. Αλλά και αντιστοίχως ο δανειστής δεν καθίσταται υπερήμερος, αν αρνηθεί να δεχτεί την παροχή πριν το χρόνο εκπλήρωσης και εφόσον δεν υπάρχει δυνατότητα

προεκπλήρωσης.

§14. Καλόπιστη εκπλήρωση της παροχής

Ι. Η καλή πίστη στην ΑΚ 288 ως κριτήριο συμπεριφοράς: Στο πλαίσιο της ΑΚ 288, ως καλή πίστη εννοείται η αντικειμενική ή συναλλακτική καλή πίστη, δηλ. η ευθύτητα και η εντιμότητα που επιβάλλουν οι συναλλαγές σε έναν χρηστό και έμφρονα άνθρωπο. Ως συναλλακτικά ήθη νοούνται οι συνήθειες που έχουν επικρατήσει, μέσα από συχνή επανάληψη ορισμένης συμπεριφοράς, σε συγκεκριμένη κατηγορία συναλλαγών ή επαγγελματικό κύκλο συναλλασσομένων ή περιοχή.

1. Έκταση εφαρμογής της ρήτρας: Αφορά κάθε είδους ενοχές, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους και το αν είναι στιγμιαίες ή διαρκείς. Προϋποθέτει υφιστάμενη ενοχή· δε μπορεί να εφαρμοστεί προκειμένου να εξαναγκαστεί ένα φυσικό πρόσωπο να συνάψει σύμβαση με άλλο ούτε μπορεί ο δικαστής να πλάσσει εκ του μηδενός ενοχή (μόνο να θεωρήσει ότι αποσβέστηκε ή ατόνησε). Η ΑΚ 288 δεσμεύει και το δανειστή κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του (διευρύνει ή περιορίζει τα δικαιώματά του, προκαλώντας ανάλογη δέσμευση ή περιορισμό των υποχρεώσεων του οφειλέτη, είτε δημιουργεί παρεπόμενες υποχρεώσεις του δανειστή). Η μη συμμόρφωση του οφειλέτη με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ΑΚ 288 θα επιφέρει τις συνέπειες της πλημμελούς εκπλήρωσης· αντίστοιχα, ο δανειστής καθίσταται υπερήμερος, αν δεν αποδέχεται μερική εκπλήρωση. Η ΑΚ 288 πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου και δε νοείται παραίτηση εκ των προτέρων από το σχετικό δικαίωμα (ΑΚ 174), εκτός αν δεν αντίκειται στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178-179). Πάντως, παραίτηση εκ των υστέρων είναι δυνατή.
Τέλος, η συγκεκριμένη διάταξη λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και δεν απαιτείται επίκλησή της από το διάδικο που ευνοείται με την εφαρμογή της· όμως, ο διάδικος πρέπει να έχει υποβάλει σχετικό αίτημα (π.χ. να καταδικαστεί ο εναγόμενος στην εκπλήρωση ορισμένης παρεπόμενης υποχρέωσης).

2. Σχέση της ΑΚ 288 με άλλες διατάξεις:
• ***ΑΚ 200***-> Η ΑΚ 288 πολλές φορές εξομοιώνεται με την ΑΚ 200· όμως, η πρώτη αποτελεί νομοθετική επιταγή που ορίζει την τήρηση όσων επιβάλλει η συναλλακτική καλή πίστη, ενώ η άλλη αφορά τη μέθοδο ερμηνείας της σύμβασης.
• ***ΑΚ 281*** -> Απαγορεύει την άσκηση οποιουδήποτε δικαιώματος, εφόσον γίνεται κατά τρόπο που υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν τα χρηστά ήθη, η καλή πίστη και ο οικονομικός σκοπός του δικαιώματος· αντίθετα, η ΑΚ 288 αφορά την εκπλήρωση της παροχής και προϋποθέτει ειδική σχέση μεταξύ δύο προσώπων.
• ***ΑΚ 388*** -> Αποτελεί ειδικότερη περίπτωση της ΑΚ 288 και εφαρμόζεται μόνο εφόσον συντρέχουν οι αυστηρές προϋποθέσεις της- π.χ. στις ενοχές από αμφοτεροβαρή σύμβαση.

ΙΙ. Η εξειδίκευση της ΑΚ 288 κατά την εκπλήρωση της παροχής: Η ΑΚ 288 παρέχει στο δικαστή την εξουσία να επεμβαίνει, τροποποιώντας ή συμπληρώνοντας την ενοχική σχέση, μόνο όταν η εκπλήρωση της παροχής θα οδηγήσει σε προφανή αδικία και θα προσκρούει στην καλή πίστη ->
• ***Διεύρυνση της ενοχής:*** Ο δικαστής μπορεί να συναγάγει ότι η ενοχή διευρύνθηκε και ότι γεννήθηκαν εις βάρος του ενός ή του άλλου μέρους πρόσθετες υποχρεώσεις, επικουρικές ή παρεπόμενες, βοηθητικές ή συμπληρωματικές της κύριας παροχής, οι οποίες -αν και δεν προκύπτουν από το γράμμα της ενοχής- περιλαμβάνονται στο πνεύμα της. Έτσι, ο οφειλέτης υποχρεούται να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα, ώστε να γίνει δυνατή η εκπλήρωση της παροχής (π.χ. προπαρασκευαστικά μέτρα, παροχή πληροφοριών, υποχρέωση να συμπράξει για την άρση των τυχόν

εμποδίων- ασφάλεια, τοκοδοσία, λογοδοσία)· αναλόγως, ο δανειστής δεν πρέπει να εμποδίζει ή να δυσχεραίνει τον οφειλέτη στην εκπλήρωση της ενοχής.
• ***Τροποποίηση της ενοχής:*** Η καλή πίστη λειτουργεί επίσης συμπληρωματικά ή διορθωτικά της δικαιοπρακτικής βούλησης των μερών, επιφέροντας ακόμα και μεταβολή της κύριας παροχής είτε κατά το είδος (αντί της παροχής επιδικάζεται η αξία της σε χρήμα) είτε κατά τον τρόπο ή χρόνο εκπλήρωσης (π.χ. μικρή καθυστέρηση ή υπέρβαση της προθεσμίας δεν συνεπάγεται υπερημερία).
• ***Κατάργηση ενοχής:*** Αυτό μπορεί να συμβεί σε ορισμένες περιπτώσεις ηθικής ή οικονομικής αδυναμίας εκπλήρωσης της παροχής οπότε ο οφειλέτης, μολονότι δεν εκπληρώνει την παροχή, απαλλάσσεται από τη σχετική ευθύνη.
• ***Μετενέργεια της ενοχής:*** Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο νόμος επιβάλλει υποχρεώσεις στα μέρη ακόμη και μετά τη λήξη της ενοχικής σχέσης που τα συνέδεε- π.χ. ΑΚ 456, 678, 727 + υποχρέωση του εκμισθωτή μετά τη λύση της μίσθωσης να παρέχει πληροφορίες σε τρίτους σχετικά με τη νέα διεύθυνση του μισθωτή ή να ανέχεται για ορισμένο διάστημα σχετική πινακίδα του μισθωτή έξω από το μίσθιο / υποχρέωση του εμπόρου που πώλησε αυτοκίνητο ή μηχάνημα να προμηθεύει τον αγοραστή με τα αναγκαία ανταλλακτικά / υποχρέωση εκείνου που πώλησε επιχείρηση μαζί με την πελατεία της να απέχει από κάθε ανταγωνιστική συμπεριφορά, που θα μπορούσε να βλάψει ή να ματαιώσει το σκοπό της μεταβίβασης κ.ά.

§15. Μερική εκπλήρωση της ενοχής

Ι. Ο κανόνας της ΑΚ 316 [ενδοτικού δικαίου]: Ο οφειλέτης διαιρετής παροχής δεν έχει δικαίωμα να εκπληρώσει κατά ένα μέρος (τμηματικά) την οφειλόμενη παροχή. Η διάταξη προϋποθέτει ενιαία παροχή· άρα δεν εφαρμόζεται, όταν πρόκειται για περισσότερες αυτοτελείς παροχές (π.χ. απόδοση του μισθίου και καθυστερημένων μισθωμάτων) ή για τμηματικές δόσεις μιας ενιαίας παροχής. Το ζήτημα αν από μια σύμβαση απορρέει υποχρέωση για ενιαία παροχή ή υποχρέωση για περισσότερες αυτοτελείς παροχές κρίνεται με βάση τη συμφωνία των μερών, το σκοπό της σύμβασης, το οικονομικό συμφέρον του δανειστή και την καλή πίστη (ΑΚ 173, 200, 288). Αν σε μια ενοχή οφείλονται περισσότερες παροχές, τότε πρέπει να διακρίνουμε -> • ***αν οι παροχές γεννούν ενιαία αξίωση*** (π.χ. κύριες και παρεπόμενες παροχές), ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να τις εκπληρώσει όλες. / • ***αν οι παροχές γεννούν αυτοτελείς αξιώσεις*** (π.χ. τα εκάστοτε ληξιπρόθεσμα μισθώματα κάθε μήνα), ο οφειλέτης μπορεί να καταβάλει μία μόνο από αυτές [δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 316].
Αν πρόκειται για περισσότερες ενοχές και περισσότερες παροχές που απορρέουν από αυτές, δεν τίθεται ζήτημα μερικής εκπλήρωσης, καθώς ο οφειλέτης μπορεί να εκπληρώσει μία μόνο από αυτές, χωρίς ο δανειστής να μπορεί να την αποκρούσει (π.χ. αν ο Α πωλήσει στον Β μία τηλεόραση και ένα ράδιο και προσφέρει μόνο την πρώτη, ο Α δε μπορεί να αρνηθεί την παροχή). Τέλος, από τη μερική εκπλήρωση διαφέρει η ελαττωματική εκπλήρωση => ο δανειστής δικαιούται να αποκρούσει την παροχή ως μη προσήκουσα ή να ασκήσει τα δικαιώματα που του παρέχει ο νόμος- π.χ. ΑΚ 540, 543, 583 επ.

ΙΙ. Συνέπειες της εφαρμογής της ΑΚ 316: Ο δανειστής, μη αποδεχόμενος τη μερική εκπλήρωση του οφειλέτη, δεν καθίσταται υπερήμερος, αφού η προσφερόμενη παροχή δεν είναι η προσήκουσα (ΑΚ 349 §2)· αντίθετα, ο οφειλέτης, προσφέροντας τμήμα μόνο της παροχής, καθίσταται υπερήμερος και μάλιστα για το σύνολο της οφειλής. Η ΑΚ 316 ισχύει μόνο για τον οφειλέτη -> ο δανειστής δικαιούται να απαιτήσει μέρος μόνο της παροχής. Στην περίπτωση αυτή ο οφειλέτης θα μπορεί πάντως να του προσφέρει ολόκληρη την παροχή, καθιστώντας τον υπερήμερο, αν ο δανειστής αρνηθεί την αποδοχή της.

§16. Υποχρέωση παροχής και αντίθετα δικαιώματα του οφειλέτη, ιδίως το δικαίωμα επισχέσεως

Ι. Ενστάσεις του οφειλέτη: Το δικαίωμα του δανειστή να απαιτήσει από τον οφειλέτη την παροχή εξασφαλίζει στο δανειστή μια αξίωση (ΑΚ 247) => να απαιτήσει την παροχή αλλά και τη δυνατότητα δικαστικής επιδίωξης αυτού με καταψηφιστική αγωγή. Η αξίωση του δανειστή μπορεί να αποκρουσθεί με την προβολή εκ μέρους του οφειλέτη ενστάσεων (π.χ. ΑΚ 247, 249, 138, 440, 1095)
• ***Γνήσιες και καταχρηστικές ενστάσεις*** -> Με τις **γνήσιες** ενστάσεις ο οφειλέτης επικαλείται ένα δικαίωμα, το οποίο καθιστά το δικαίωμα του ενάγοντος δανειστή αδρανές, δηλ. εμποδίζει την άσκησή του. Περαιτέρω οι γνήσιες ενστάσεις διακρίνονται σε αυτοτελείς (=το αντιδικαίωμα του οφειλέτη δε στηρίζεται σε κάποιο άλλο δικαίωμα, αλλά προϋποθέτει απλώς τη συνδρομή ορισμένων πραγματικών περιστατικών) και σε μη αυτοτελείς· σε αναβλητικές και ανατρεπτικές.
Αντίθετα, με τις **καταχρηστικές** ενστάσεις προβάλλεται ένα πραγματικό γεγονός, εξαιτίας του οποίου το δικαίωμα του ενάγοντος δεν γεννήθηκε καν ή γεννήθηκε αλλά αποσβέστηκε.

ΙΙ. Το δικαίωμα επισχέσεως (ΑΚ 325): Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται, εφόσον το δικαίωμα επισχέσεως δεν αποκλείεται από το νόμο (π.χ. ΑΚ 227) ή δεν έχει αποκλειστεί από τη βούληση των μερών. Με την άσκηση του δικαιώματος επισχέσεως (=ενοχικό, παρεπόμενο της ανταπαιτήσεως του οφειλέτη κατά του δανειστή) επιτυγχάνεται ο έμμεσος εξαναγκασμός του δανειστή να εκπληρώσει κάποια υποχρέωσή του, προκειμένου να λάβει την παροχή. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ΑΚ 325 είναι ->
• **Αντίθετες απαιτήσεις:** Ο δανειστής της μιας πρέπει να είναι οφειλέτης της άλλης και αντίστροφα. Η φύση των απαιτήσεων, ο γενεσιουργός λόγος, το αντικείμενό τους κλπ είναι αδιάφορα.
• ***Απαιτήσεις ληξιπρόθεσμες*** -> Οι απαιτήσεις πρέπει να έχουν καταστεί απαιτητές κατά τη χρονική στιγμή που ασκείται το δικαίωμα επισχέσεως. Ειδικά, όμως, η ανταξίωση του οφειλέτη αρκεί να είναι ληξιπρόθεσμη κατά το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του οφειλέτη {μπορεί, βέβαια, να ασκηθεί και για παραγεγραμμένη αξίωση- ΑΚ 273}.
• ***Απαιτήσεις συναφείς*** -> Η αξίωση και η ανταξίωση πρέπει να είναι συναφείς. Τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι ο σκοπός των εκατέρωθεν απαιτήσεων και η δικαιολογία του δικαιώματος επίσχεσης, δηλ. η αποφυγή της αδικίας ο οφειλέτης να υποχρεώνεται σε εκπλήρωση, όταν ο δανειστής δεν εκπληρώνει τη δική του υποχρέωση απέναντι στον οφειλέτη. Συναφείς θεωρούνται οι αξιώσεις ιδίως στις ακόλουθες περιπτώσεις => **α) όταν οι δύο αντίθετες αξιώσεις πηγάζουν από την ίδια έννομη σχέση (π.χ. σύμβαση εργασίας) / β) όταν και οι δύο αντίθετες αξιώσεις πηγάζουν από την ίδια βιοτική σχέση,** δηλ. από τα ίδια νομικά ή μη νομικά γεγονότα, τα οποία κατά την καλή πίστη δικαιολογούν την ταυτόχρονη εκπλήρωση αξίωσης και ανταξίωσης. Ταυτότητα της βιοτικής σχέσης υπάρχει, επίσης, όταν η απαίτηση και η ανταπαίτηση πηγάζουν από διαφορετικές συμβάσεις, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους τοπικά ή χρονικά. / **γ) ΑΚ 326.** Η εφαρμογή της διάταξης αυτής προϋποθέτει υφιστάμενη αξίωση για δαπάνες ή για αποζημίωση και κατοχή του αποδοτέου πράγματος από το δανειστή αυτών των αξιώσεων.
Σε ορισμένες περιπτώσεις το δικαίωμα επίσχεσης αποκλείεται (ΑΚ 327)- π.χ. ΑΚ 450 §1, 451, 328· ο αποκλεισμός του δικαιώματος μπορεί να προκύπτει από τη φύση μιας ενοχικής σχέσης (βλ. ενοχή με αντικείμενο απόλυτα ακριβόχρονη παροχή) ή από την καλή πίστη (βλ. επίσχεση παροχής μεγάλης αξίας για ανταπαίτηση ασήμαντης αξίας).

1. Δικαίωμα επίσχεσης και αξίωση για δαπάνες (ΑΚ 1106 εδ. α'): Προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος επισχέσεως κατά την ΑΚ 325 είναι το ληξιπρόθεσμο της προβαλλόμενης ανταπαίτησης· αντίθετα, η ανταξίωση του νομέα για δαπάνες γίνεται ληξιπρόθεσμη με την απόδοση

του πράγματος στον κύριο. Άρα, κατά την άσκηση της διεκδικητικής αγωγής η αξίωση του νομέα για δαπάνες δεν έχει καταστεί ακόμη απαιτητή και, άρα, ο νομέας δε θα μπορούσε να την προβάλει βάσει της ΑΚ 325 (γι' αυτό υπάρχει η ΑΚ 1106 εδ. α').

2. Αποτελέσματα της άσκησης του δικαιώματος επίσχεσης: Η ένσταση επίσχεσης ασκείται δικαστικά η εξώδικα. Πρόκειται για γνήσια αναβλητική ένσταση, της οποίας το βάρος επίκλησης και αποδείξεως φέρει ο οφειλέτης. + ΑΚ 329. Σε περίπτωση εξώδικης προσβολής του δικαιώματος επίσχεσης, ως απάντησης σε όχληση του δανειστή, ο οφειλέτης δεν καθίσταται υπερήμερος λόγω καθυστέρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΡΙΤΟΝ

§17. Εκπλήρωση από τρίτον

Ι. Ο κανόνας της ΑΚ 317 και οι εξαιρέσεις: Η παροχή μπορεί κατ' αρχήν να εκπληρωθεί και από τρίτον, δηλ. από πρόσωπα διαφορετικά του οφειλέτη. Ειδικότερες περιπτώσεις ρυθμίζουν οι ΑΚ 319, 1234 και 1298. Από τον παραπάνω κανόνα καθιερώνουν ορισμένες εξαιρέσεις οι ΑΚ 317-318, οι οποίες απαγορεύουν την εκπλήρωση παροχής από τρίτον ->
• ***Αν ο δανειστής έχει συμφέρον στην εκπλήρωση της παροχής προσωπικά από τον οφειλέτη (ΑΚ 317):*** Συμβαίνει όταν η παροχή είναι προσωποπαγής, οπότε ο δανειστής έχει συμφέρον να μην εκπληρώσει την παροχή τρίτος. Τέτοιο συμφέρον δεν υφίσταται κατά κανόνα όταν η παροχή είναι χρηματική. βλ. + ΑΚ 651, 715, 824 §2 που επιβάλλουν την αυτοπρόσωπη εκπλήρωση της παροχής.
• ***Αν ο οφειλέτης εναντιώνεται στην εκπλήρωση της παροχής από τρίτον (ΑΚ 318):*** Η εξαίρεση αυτή τίθεται υπέρ του δανειστή, με συνέπεια να μπορεί να δεχτεί την παροχή, παρά την εναντίωση του οφειλέτη. Αν, όμως, δεν εναντιωθεί ο οφειλέτης, ο δανειστής -εφόσον δε συντρέχει η πρώτη εξαίρεση- πρέπει να δεχτεί την εκπλήρωση της παροχής από τον τρίτο.
Η ΑΚ 317 είναι διάταξη ενδοτικού δικαίου: μπορεί να αποκλειστεί με συμφωνία των μερών· ακόμη, ο δανειστής μπορεί να αρνηθεί την εκπλήρωση από τρίτο, έστω κι αν δε συντρέχει καμία από τις προηγούμενες εξαιρέσεις, αν το δικαίωμά του αυτό απορρέει από την καλή πίστη ή τα συναλλακτικά ήθη (ΑΚ 288).

ΙΙ. Η έννοια του τρίτου: Τρίτος είναι κάθε πρόσωπο που εκπληρώνει την παροχή στο δικό του όνομα και με σκοπό να αποσβεστεί η υποχρέωση του οφειλέτη. Τρίτος, λοιπόν, δεν είναι -> • ο αντιπρόσωπος (ΑΚ 211) και ο βοηθός εκπλήρωσης του οφειλέτη (ΑΚ 334) / • αυτός που καταβάλλει την παροχή για εκπλήρωση δικής του υποχρέωσης- π.χ. εγγυητής (ΑΚ 847) ή κάποιος συνοφειλέτης επί οφειλής εις ολόκληρον (ΑΚ 481) / • αυτός που εκπληρώνει επειδή έχει την εσφαλμένη εντύπωση ότι είναι ο ίδιος ο οφειλέτης ή και όταν θέλει να εμφανίζεται ως οφειλέτης.

ΙΙΙ. Συνέπειες της εκπλήρωσης από τρίτον: Επέρχεται απόσβεση της ενοχής, ενώ αν ο δανειστής την αποκρούσει καθίσταται υπερήμερος. Ο νόμος δεν προβλέπει γενικά υποκατάσταση του τρίτου, που εκπλήρωσε την παροχή, στα δικαιώματα του ικανοποιηθέντος δανειστή· το κατά πόσο ο τρίτος που κατέβαλε έχει δικαίωμα αναγωγής κατά του οφειλέτη εξαρτάται από τη σχέση μεταξύ τους. Αν το χρέος που εκπληρώθηκε από τον τρίτο είναι ανύπαρκτο, εφαρμόζεται η ΑΚ 904. Για τα ελαττώματα της καταβαλλόμενης παροχής ευθύνεται ο τρίτος, βάσει των ΑΚ 914 επ.

§18. Το δικαίωμα της προσφοράς και υποκατάστασης

Ι. Η ρύθμιση της ΑΚ 319: Σκοπεύει στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τρίτου και εφαρμόζεται κάτω από τις εξής προϋποθέσεις -> • ***επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του οφειλέτη, δηλ. πρέπει να του έχει επιδοθεί αντίγραφο του απογράφου με επιταγή προς εκτέλεση.*** / • ***η αναγκαστική εκτέλεση να αφορά πράγμα του οφειλέτη κι όχι άλλου προσώπου.*** Αν η εκτέλεση κατά του οφειλέτη γίνεται στα χέρια τρίτου, ο τρίτος έχει δικαίωμα προσφοράς και υποκατάστασης, μονο αν μπορεί να εφαρμοστεί η ΑΚ 319. / • ***ο τρίτος να κινδυνεύει να χάσει εμπράγματο δικαίωμα πάνω στο πράγμα (π.χ. συγκυριότητα, δουλεία, υποθήκη) ή την κατοχή του πράγματος·*** αντιθέτως, δεν αρκεί απλό ενοχικό δικαίωμα του τρίτου για απόδοση ή παράδοση του πράγματος (π.χ. αξίωση του αγοραστή για μεταβίβαση της κυριότητας και παράδοση του πράγματος).

ΙΙ. Το δικαίωμα του τρίτου: Ο τρίτος έχει δικαίωμα να εκπληρώσει την παροχή στον επισπεύδοντα δανειστή, ενώ ο τελευταίος και ο οφειλέτης δεν έχουν δικαίωμα να τον αποκρούσουν. Αν ο δανειστής τον αποκρούσει, περιέρχεται σε υπερημερία έναντι του τρίτου· ο τελευταίος τότε μπορεί να προβεί σε δημόσια κατάθεση (ΑΚ 427). Ο τρίτος μπορεί να ικανοποιήσει τον επισπεύδοντα δανειστή είτε με καταβολή είτε με συμψηφισμό είτε με δημόσια κατάθεση, αλλά όχι με δόση αντί καταβολής (ΑΚ 419) ή μερικώς, εκτός αν υπάρχει σχετική συναίνεση.

ΙΙΙ. Υποκατάσταση: Στην ΑΚ 319, η ενοχή δεν αποσβήνεται με την εκπλήρωση της παροχής από τον τρίτο, αλλά ο τρίτος υποκαθίσταται εκ του νόμου σε όλα τα δικαιώματα του δανειστή· άρα, μπορεί πλέον να στραφεί κατά του οφειλέτη. Η υποκατάσταση περιλαμβάνει και τα τυχόν παρεπόμενα δικαιώματα- π.χ. υποθήκη, ενέχυρο, εγγύηση. Στην περίπτωση επιτρεπόμενης μερικής εκπλήρωσης της παροχής από τον τρίτο, η επερχόμενη υποκατάσταση είναι κι αυτή μερική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

§19. Ο αρραβώνας

Ι. Έννοια και είδη: Αρραβώνας (=καπάρο) είναι η παρεπόμενη σύμβαση, στο πλαίσιο της οποίας ο ένας από τους συμβαλλομένους δίνει στον άλλο ένα περιουσιακό αντικείμενο, συνήθως χρηματικό ποσό, με το σκοπό, αν δεν εκπληρωθεί η κύρια σύμβαση από αυτόν που το έδωσε, να το κρατήσει ο λήπτης· ενώ αν η κύρια σύμβαση δεν εκπληρωθεί από το λήπτη του αντικειμένου, αυτός θα πρέπει να το επιστρέψει διπλάσιο, χωρίς να υπάρχει υποχρέωση απόδειξης ζημίας (ΑΚ 402 {ενδοτικού δικαίου}, 403). Ο αρραβώνας με το παραπάνω περιεχόμενο καλείται ενισχυτικός της σύμβασης και έχει τον χαρακτήρα ποινής· γι' αυτό εφαρμόζεται αναλογικά η ΑΚ 409. Άλλα είδη αρραβώνα είναι -> • ***ο αρραβώνας μεταμέλειας:*** δίνεται ως ποινή για την περίπτωση είτε ματαίωσης σύναψης της κύριας σύμβασης είτε υπαναχώρησης από την ήδη καταρτισθείσα κύρια σύμβαση, οπότε ισχύει η ΑΚ 398. Ο συμβαλλόμενος που αλλάζει γνώμη είτε χάνει τον αρραβώνα είτε υποχρεούται να τον επιστρέψει στο διπλάσιο. / • ***ο επιβεβαιωτικός αρραβώνας:*** καταβάλλεται ως σύμβολο σύναψης της σύμβασης και δημιουργεί μετά την καταβολή του δικαστικό τεκμήριο ως προς το γεγονός ότι η κύρια σύμβαση έχει συναφθεί. Σε περίπτωση που τα μέρη δε συμφώνησαν ειδικούς κανόνες για τον αρραβώνα, εφαρμόζονται οι ΑΚ 402-403. / • ***ο αποζημιωτικός αρραβώνας:*** παρέχεται ως προκαταβολή αποζημίωσης έναντι της τυχόν ζημίας από τη μη εκπλήρωση ή την πλημμελή εκπλήρωση της κύριας σύμβασης, χωρίς να χρειάζεται ο ζημιωθείς να αποδείξει την έκταση της ζημίας.

ΙΙ. Προϋποθέσεις συστάσεως αρραβώνα: ***α) Ύπαρξη έγκυρης κύριας σύμβασης*** -> Ο αρραβώνας αποσκοπεί στην ενίσχυση της ενοχής, η οποία απορρέει από την κύρια σύμβαση· έχει δηλ. παρεπόμενο ή παρακολουθητικό χαρακτήρα. Αν η κύρια σύμβαση είναι άκυρη ή ακυρώσιμη και ακυρωθεί, τότε είναι άκυρος και ο αρραβώνας. Η ακυρότητα, όμως, πλήττει την ενοχική σύμβαση κι όχι την εκποιητική δικαιοπραξία (ΑΚ 1034), με την οποία δίνεται το αντικείμενο του αρραβώνα, εφόσον αυτό είναι χρήματα ή κινητά πράγματα. Επομένως, αυτός που έδωσε το αντικείμενο μπορεί να το αναζητήσει, αν η κύρια σύμβαση ήταν ή κατέστη άκυρη, με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό και όχι με τη διεκδικητική αγωγή (ΑΚ 1094). Αν αποσβεστεί η ενοχή από την κύρια σύμβαση, αποσβήνεται και ο αρραβώνας. Ως κύρια σύμβαση νοείται και το προσύμφωνο. / ***β) Σύμβαση αρραβώνα*** -> Ο αρραβώνας συμφωνείται με δικαιοπραξία, συνήθως σύμβαση, αλλά μπορεί να απορρέει και από μονομερή δικαιοπραξία (π.χ. προκήρυξη). Αν ο αρραβώνας συμφωνείται με σύμβαση, αυτή μπορεί να συναφθεί είτε ταυτόχρονα με την κύρια σύμβαση είτε και μεταγενέστερα. Σημειώνεται πως ό,τι δίνεται κατά τις διαπραγματεύσεις δεν αποτελεί αρραβώνα ρυθμιζόμενο από τις ΑΚ 402-403 και δε μπορεί να ζητηθεί στο διπλάσιο, αν δεν καταρτισθεί η σύμβαση. / ***γ) Δόση του αρραβώνα*** -> Για να συσταθεί ο αρραβώνας απαιτείται και παράδοση του αντικειμένου του αρραβώνα· άρα, η σύμβαση του αρραβώνα είναι παραδοτική. Επειδή αντικείμενο του αρραβώνα μπορεί να είναι κάθε πράγμα καθώς και η απαίτηση, η έννοια της δόσης -> ***• στα κινητά πράγματα έχει την έννοια της παράδοσης της νομής / • στα ακίνητα σημαίνει τη μεταβίβαση της κυριότητας / • στις απαιτήσεις νοείται ως η εκχώρησή του*****ς.**

ΙΙΙ. Έννομες συνέπειες συστάσεως του αρραβώνα

1. Ανώμαλη εξέλιξη κύριας ενοχής: Ο αρραβώνας επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά του (κατάπτωση) σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της κύριας ενοχής. Η τύχη του αρραβώνα εξαρτάται τόσο από τη μη εκτέλεση της κύριας σύμβασης (ΑΚ 403 εδ. α') όσο και από την πλημμελή εκπλήρωσή της. Οπωσδήποτε, η αθέτηση των ενοχικών υποχρεώσεων πρέπει να είναι υπαίτια, αλλά δεν απαιτείται πρόκληση ζημίας.

2. Κατάπτωση αρραβώνα: Αν συντρέχει περίπτωση υπαίτιας πλημμελούς ή μη εκπλήρωσης της κύριας σύμβασης, τότε, αν υπαίτιος ήταν ο δότης, χάνει το αντικείμενο του αρραβώνα· ενώ αν υπαίτιος ήταν ο λήπτης, το αποδίδει διπλάσιο στο δότη (ΑΚ 403 εδ. α'). Ο χρόνος κατάπτωσης ορίζεται με αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 405. Σε περίπτωση που το αντικείμενο του αρραβώνα είναι κάποιο πράγμα, η κατάπτωση έχει τις ακόλουθες συνέπειες -> • αν το αντικείμενο είναι αντικαταστατό, ο λήπτης το αποκτά οριστικά κατά κυριότητα ή αποδίδει στο διπλάσιο άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας, ανάλογα με το αν η κατάπτωση έγινε εις βάρος του δότη ή του λήπτη αντιστοίχως. / • αν το αντικείμενο είναι αναντικατάστατο, ο λήπτης αποκτά οριστικά την κυριότητά του ή το αποδίδει στον δότη μαζί με χρηματικό ποσό ίσο προς την αξία του αναντικατάστατου αντικειμένου του αρραβώνα. Σε κάθε περίπτωση, σημασία έχει η βούληση των μερών (ΑΚ 173, 200).

3. Περαιτέρω αποζημίωση: ΑΚ 403 εδ. β' {ενδοτικού δικαίου}. Η αποζημίωση θα ζητηθεί με βάση τις γενικές διατάξεις -> ο ενάγων θα πρέπει να αποδείξει και το ύψος της ζημίας του, το ποσό της αποζημίωσης όμως θα μειωθεί κατά το ποσό του αρραβώνα.

4. Ματαίωση κατάπτωσης: Αν η σύμβαση εκπληρωθεί κατά τον προσήκοντα τρόπο, η κατάπτωση του αρραβώνα ματαιώνεται. Σε αυτή την περίπτωση ο αρραβώνας είτε επιστρέφεται (εφόσον είναι ετεροειδής σε σχέση με την κύρια παροχή του προσώπου που τον έδωσε) είτε συνυπολογίζεται και το πρόσωπο που τον έδωσε δίνει το υπόλοιπο της παροχής, εφόσον είναι ομοειδής. Ματαίωση επέρχεται

και στην περίπτωση κατάργησης της σύμβασης με μεταγενέστερη συμφωνία των μερών. Η σχετική αξίωση επιστροφής του αρραβώνα απορρέει από τη σύμβαση του αρραβώνα· αν δεν έχει αποκτηθεί η κυριότητα του αρραβώνα, αυτός που τον έδωσε έχει τόσο την ενοχική όσο και την εμπράγματη αξίωση για επιστροφή του.

5. Δικαστική μείωση του υπέρμετρου αρραβώνα: Εφαρμόζεται αναλογικά η ΑΚ 409.

§20. Η ποινική ρήτρα

Ι. Έννοια: Ποινική ρήτρα είναι η εκ μέρους του οφειλέτη της κύριας ενοχής υπόσχεση προς το δανειστή ότι, αν δεν εκπληρώσει καθόλου ή προσηκόντως την κύρια παροχή, θα καταβάλει σ' αυτόν άλλη παροχή ως ποινή. Τα συνηθέστερα είδη της είναι -> • ***ενισχυτική ρήτρα (ΑΚ 404) και ρήτρα μεταμέλειας*** (=η ποινή καταπίπτει, αν το μέρος που την υποσχέθηκε δεν προβεί στη σύναψη της κύριας σύμβασης ή υπαναχωρήσει). / • ***γνήσια και μη γνήσια ενισχυτική ρήτρα*** (=αυτοτελής σύμβαση ρήτρας, η οποία δεν εξαρτάται και δεν αποβλέπει στην ενίσχυση άλλης σύμβασης). Στη μη γνήσια ποινική ρήτρα εφαρμόζονται αναλογικά οι ΑΚ 405 §1, 408 και 409. / • ***ποινική ρήτρα υπέρ τρίτου:*** ο οφειλέτης υπόσχεται ότι θα εκπληρώσει την κύρια παροχή προς το δανειστή-αντισυμβαλλόμενό του, αλλά αναλαμβάνει και την υποχρέωση -σε περίπτωση που δεν εκπληρώσει καθόλου ή πλημμελώς την παροχή- να καταβάλει την ποινή σε τρίτο πρόσωπο.

ΙΙ. Προϋποθέσεις σύστασης της ποινικής ρήτρας: • ***Ύπαρξη έγκυρης κύριας ενοχής*** -> Η κύρια ενοχή μπορεί να απορρέει από σύμβαση, μονομερή δικαιοπραξία (π.χ. διαθήκη) ή από το νόμο· μπορεί να είναι φυσική ή ατελής (ΑΚ 272 §2) ή να είναι ενοχή προς πράξη ή παράλειψη. + ΑΚ 408 και 389 §2 / • ***Συνομολόγηση ποινικής ρήτρας*** -> Η ποινική ρήτρα συνομολογείται με δικαιοπραξία, συνήθως σύμβαση· υποβάλλεται στον τύπο στον οποίο υποβάλλεται και η δικαιοπραξία, από την οποία απορρέει η κύρια ενοχή. Η σύμβαση της ποινικής ρήτρας μπορεί να συνομολογηθεί κι αργότερα από τη δικαιοπραξία και μπορεί να έχει και παραδοτικό χαρακτήρα.

ΙΙΙ. Κατάπτωση της ποινής

1. Έννοια: Είναι η πλήρωση της αναβλητικής αίρεσης, υπό την οποία τελούσε η καταβολή της. Αν έχει συσταθεί έγκυρα η ποινική ρήτρα, η παροχή που αποτελεί την ποινή καταπίπτει, δηλ. γίνεται απαιτητή από το δανειστή της, μόνο αν ο οφειλέτης δεν εκπληρώνει προσηκόντως ή καθυστερεί να εκπληρώσει την κύρια ενοχή από υπαιτιότητά του (ΑΚ 405 §1- διάταξη ενδοτικού δικαίου). Αντίθετα από την υπαιτιότητα, όμως, η επέλευση της ζημίας στο πρόσωπο του δανειστή δεν αποτελεί προϋπόθεση για την κατάπτωση της ποινής (ΑΚ 405 §2). Αν έχει συμφωνηθεί δήλη μέρα για την εκπλήρωση της παροχής (ΑΚ 341 §1), θα αρκεί η παρέλευσή της για την επέλευση της υπερημερίας, χωρίς να απαιτείται και όχληση.

2. Συνέπειες της κατάπτωσης: • ***Ποινική ρήτρα για την περίπτωση της μη εκπλήρωσης της παροχής (ΑΚ 406)*** -> Η αξίωση του δανειστή για την κύρια παροχή δεν αποσβήνεται, αλλά εξακολουθεί να υφίσταται αναλλοίωτη· απλώς ο δανειστής έχει πλέον τη διαζευκτική ευχέρεια να ζητήσει την ικανοποίηση μιας μόνο από τις δύο αξιώσεις (είτε για την ποινή είτε για την κύρια παροχή). Αν ο δανειστής επιλέξει την πρώτη λύση και απαιτήσει ποινή, η αξίωση για την κύρια παροχή αποσβήνεται (ΑΚ 406 §1)· αντιθέτως, αν απαιτήσει την κύρια παροχή, η αξίωση για την ποινή εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι την ολοσχερή και προσήκουσα εκπλήρωση της κύριας οφειλής. Σε περίπτωση μερικής εκπλήρωσης της παροχής, ο δανειστής μπορεί να αξιώσει τόσο την

εκπλήρωση της υπόλοιπης παροχής όσο και την καταπεσούσα ποινική ρήτρα· έχει δε αξίωση για το σύνολο της ποινής. / • ***Ποινική ρήτρα για την περίπτωση της μη προσήκουσας ή μη έγκαιρης εκπλήρωσης της παροχής*** -> ΑΚ 407.

IV. Μείωση υπέρμετρης ποινής

1. Προϋποθέσεις: Οι συμβαλλόμενοι είναι ελεύθεροι να διαμορφώσουν το ύψος της ποινής, εκτός αν αυτό προσκρούει σε γενικές (ΑΚ 178-179) ή ειδικές διατάξεις. Όμως, ο νόμος θέτει περιορισμούς σε αυτή την ελευθερία με την ΑΚ 409. Προϋποθέσεις της διάταξης αυτής είναι -> ***α) να υπάρχει έγκυρη σύμβαση της ποινικής ρήτρας της ΑΚ 404 / β) η ποινή να έχει καταπέσει και να μην έχει καταβληθεί εκούσια από τον οφειλέτη της / γ) η ποινή να είναι δυσανάλογα μεγάλη,*** βάσει τις σύγκρισης μεταξύ της καταπεσούσας ποινής με τη ζημία του δανειστή από τη μη εκπλήρωση ή τη μη προσήκουσα εκπλήρωση της παροχής που οφείλεται κατά την κύρια ενοχή· απαιτείται, πάντως, και μια ποιοτική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και των συνθηκών υπό τις οποίες έλαβε χώρα η συγκεκριμένη παραβίαση.

2. Μείωση από το δικαστήριο: Αν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, το δικαστήριο, μετά από σχετικό αίτημα του οφειλέτη, θα μειώσει την ποινή στο προσήκον μέτρο, δηλ. σε ύψος που θα τη φέρει σε ισορροπία προς το σκοπό της, δηλ. την ψυχολογική πίεση του οφειλέτη να εκπληρώσει την παροχή. Η σχετική απόφαση του δικαστηρίου είναι διαπλαστική.

3. Σχέση της ΑΚ 409 με συναφείς διατάξεις: • ***ΑΚ 179*** -> πρόκειται για κύρια διάταξη· όταν μέσω της ποινικής ρήτρας καταπιέζεται ο οφειλέτης χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 179, εφαρμόζεται ως επικουρική η ΑΚ 409. / • ***ΑΚ 281*** -> συμπληρώνει την ΑΚ 409, αφού (η πρώτη) προσδιορίζει τα όρια άσκησης του δικαιώματος· η ΑΚ 409 παρέχει εξουσία στο δικαστή για τη διάπλαση της ενοχής από την ποινική ρήτρα στο προσήκον μέτρο, εφόσον υπάρχει τέτοιο αίτημα. Αν, όμως, ο οφειλέτης έχει προβάλει την ένσταση της ΑΚ 281 και αυτή κριθεί βασική, ο δικαστής θα κηρύξει την άσκηση του δικαιώματος του δανειστή ως προς την καταπεσούσα ποινή ως καταχρηστική κατά το υπερβάλλον και θα του επιδικάσει την προσήκουσα ποινή.

V. Σχέση αρραβώνα και ποινικής ρήτρας: **<u>(Α) Ομοιότητες -></u>** • ***πρόκειται για παρεπόμενες συμφωνίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση της κύριας ενοχής, χωρίς την οποία δεν έχουν ισχύ*** / • ***εξυπηρετούν την ενίσχυση της θέσης του δανειστή από τυχόν ασυνέπεια του οφειλέτη.*** Μπορεί να δοθεί (στο πλαίσιο της ιδιωτικής αυτονομίας- ΑΚ 361) τόσο στον αρραβώνα όσο και στην ποινική ρήτρα, χαρακτήρας επιτιμίου μεταμέλειας ή να χρησιμοποιηθούν και οι δύο θεσμοί για αποδεικτικούς λόγους (π.χ. απαλλαγή του δανειστή από το βάρος να αποδείξει τη ζημία και είσπραξη από αυτόν μόνο της ποινής => αποζημιωτικός χαρακτήρας). ΙΙ **<u>(Β) Διαφορές -></u>** • ***ο αρραβώνας δίνεται από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο, ενώ την ποινή την υπόσχεται ο ένας στον άλλο*** / • ***ο αρραβώνας ενεργεί αμφιμερώς,*** δηλ. σε βάρος και των δύο συμβαλλομένων, ***ενώ η ποινική ρήτρα μονομερώς,*** δηλ. μόνο σε βάρος του συμβαλλομένου που υπόσχεται την ποινή: αν ο υποσχεθείς γίνει υπαίτια ασυνεπής, υποχρεούται να καταβάλει την ποινή.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Η ΑΝΩΜΑΛΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΕΝΝΟΙΑ, ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΗ

§22. Έννοια και μορφές ανώμαλης εξέλιξης

Ι. Έννοια και μορφές: Όταν η ενοχή δεν οδηγείται φυσιολογικά σε απόσβεση με εκπλήρωση των υποχρεώσεων του οφειλέτη και αντίστοιχη ικανοποίηση των δικαιωμάτων του δανειστή =>
• ***Αδυναμία παροχής*** -> ο οφειλέτης αδυνατεί κατά το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής να την εκπληρώσει από λόγους υποκειμενικούς ή αντικειμενικούς, φυσικούς ή νομικούς· η αδυναμία μπορεί να είναι αρχική ή επιγενόμενη.
• ***Υπερημερία του οφειλέτη*** -> ο οφειλέτης καθυστερεί να εκπληρώσει την παροχή. Προϋποθέσεις της είναι να υπάρχει καθυστέρηση στην εκπλήρωση της παροχής και η καθυστέρηση να οφείλεται σε υπαιτιότητα του οφειλέτη. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η παροχή πρέπει να είναι δυνατή και το χρέος ληξιπρόθεσμο.
• ***Λοιπές παραβάσεις*** -> μπορεί ο οφειλέτης **α) να αρνείται ρητά ή έμμεσα να εκπληρώσει την παροχή, παρότι είναι δυνατή / β) να εκπληρώσει πλημμελώς, δηλ. μη προσηκόντως την παροχή / γ) να εκπληρώσει προσηκόντως και εμπροθέσμως την κύρια παροχή, αλλά να παραβιάσει κάποια από τις παρεπόμενες υποχρεώσεις / δ) να εκπληρώσει εγκαίρως και προσηκόντως μια από τις κύριες παροχές, αλλά να αδυνατεί ή αρνείται ή καθυστερεί να εκπληρώσει την άλλη / ε) αν η παροχή συνίσταται σε παράλειψη, να παραβιάσει με θετική ενέργεια άπαξ ή επανειλημμένα την υποχρέωσή του.**
• ***Υπερημερία του δανειστή*** -> όταν ο δανειστής αρνείται ή παραλείπει να δεχτεί την προσφερόμενη παροχή ή να συμπράξει για την εκπλήρωση της παροχής. Η αποδοχή της παροχής αποτελεί δικαίωμα του δανειστή· αν, όμως, κατ' εξαίρεση, είναι υποχρεωμένος να δεχτεί την παροχή, τότε με την παράλειψή του περιέρχεται όχι μόνο σε υπερημερία δανειστή αλλά και σε υπερημερία οφειλέτη.

ΙΙ. Ρύθμιση του νόμου: ΑΚ 335 επ. / ΑΚ 340 επ. / ΑΚ 349 επ. / ΑΚ 380 επ. Η ευθύνη του οφειλέτη θεμελιώνεται, επίσης, στις ΑΚ 288 (ο οφειλέτης πρέπει να εκπληρώσει την παροχή πλήρως και εγκαίρως, λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα του δανειστή και παραλείποντας καθετί που θα μπορούσε να τον ζημιώσει· αν παραβιάσει αυτή την υποχρέωση, οφείλει να αποκαταστήσει τη ζημία) και 330 (κάθε αθέτηση των υποχρεώσεων του οφειλέτη δημιουργεί ευθύνη για αποκατάσταση της ζημίας, εφόσον υπάρχει υπαιτιότητα).

§23. Ευθύνη του οφειλέτη

Ι. Η αρχή της τεκμαιρόμενης υπαιτιότητας: Γίνεται δεκτή λόγω διατάξεων, όπως οι ΑΚ 336, 342 και 334, που περιορίζουν την αρχή της υπαιτιότητας.

ΙΙ. Έννοια και βαθμοί του πταίσματος

1. Έννοια: Πταίσμα ή υπαιτιότητα (ΑΚ 330) είναι ο ψυχικός δεσμός του προσώπου προς μια ενέργειά του ή προς το αποτέλεσμα αυτής, ο οποίος δικαιολογεί τη σε βάρος του μομφή από την έννομη τάξη με τη γένεση στο πρόσωπό του ευθύνης προς αποζημίωση. Ο ψυχικός αυτός δεσμός συνίσταται είτε στο ότι επιδίωξε την ενέργεια αυτή (δόλος) είτε στο ότι δεν έλαβε τα επιβαλλόμενα μέτρα προς αποφυγή της (αμέλεια). Πρέπει, λοιπόν, να συντρέχουν δύο στοιχεία -> • ***ύπαρξη δεσμού***

μεταξύ της παράνομης συμπεριφοράς ενός προσώπου και της ψυχικής στάσης που τήρησε απέναντί της, ώστε το αποτέλεσμα να εμφανίζεται ως συνέπεια της τελευταίας / • αποδοκιμασία του προσώπου από την έννομη τάξη (=> άτομο ικανό προς καταλογισμό).

2. Ικανότητα προς καταλογισμό (ΑΚ 331, 915-918): Πρόκειται για την ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται τον δίκαιο ή άδικο χαρακτήρα της πράξης του, καθώς έχει την κατάλληλη πνευματική ωριμότητα και υγεία. Οι περιπτώσεις έλλειψης ικανότητας προς καταλογισμό είναι -> • ***ανηλικότητα (ΑΚ 331, 917 εδ. α') [ακαταλόγιστοι (ΑΚ 916)*** / • περιορισμένα ικανοί προς καταλογισμό (ΑΚ 917) ***και πλήρως ικανοί προς καταλογισμό*** (ΑΚ 917 a contrario: όσοι συμπλήρωσαν το 14ο έτος της ηλικίας τους, εκτός αν συντρέχει κάποια από τις προϋποθέσεις της ΑΚ 915)]. / ***• κωφαλαλία*** (ΑΚ 331, 917 εδ. β') / ***• έλλειψη συνείδησης των πραττομένων*** - ψυχική ή διανοητική διαταραχή (ΑΚ 915).

3. Δόλος: Είναι η εκ μέρους του δράστη πρόβλεψη και αποδοχή του παράνομου αποτελέσματος ορισμένης συμπεριφοράς, την οποία ο δράστης επιχειρεί, αν και γνωρίζει τα περιστατικά που την καθιστούν παράνομη. Ο δόλος διακρίνεται σε άμεσο (=αν ο δράστης επιδιώκει το αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του ή προβλέπει την επέλευση του αποτελέσματος ως αναγκαία συνέπεια της συμπεριφοράς του) ή ενδεχόμενο.

4. Αμέλεια: ΑΚ 330 εδ. β' + στις περιπτώσεις που ***α) είτε ο δράστης προβλέπει το ενδεχόμενο επέλευσης του παράνομου αποτελέσματος αλλά ελπίζει ότι θα το αποφύγει*** [ενσυνείδητη αμέλεια] ***β) είτε, επειδή δεν καταβάλλει την απαιτούμενη προσοχή, δεν προβλέπει καθόλου το αποτέλεσμα*** [ασυνείδητη αμέλεια]. Προκειμένου να υπάρξει αμέλεια πρέπει να υφίσταται η εκ μέρους του δράστη ικανότητα γενικής πρόβλεψης του άμεσου αποτελέσματος και η αποτροπή του τελευταίου να ήταν δυνατή με την καταβολή της απαιτούμενης επιμέλειας. Η αμέλεια διακρίνεται, επίσης, σε βαριά (=όταν η απόκλιση από το μέτρο της συμπεριφοράς του μέσου συνετού και επιμελούς ανθρώπου είναι ασυνήθης και ιδιαίτερα μεγάλη => περιφρόνηση του δράστη προς τα αγαθά των άλλων) και ελαφρά [διακρίνεται περαιτέρω σε ελαφρά αφηρημένη (=το μέτρο της επιμέλειας κρίνεται με βάση την επιμέλεια που καταβάλλει ο μέσος συνετός άνθρωπος του κύκλου του δράστη) και ελαφρά συγκεκριμένη (=κριτήριο για την ύπαρξη αμέλειας αποτελεί η προσοχή που ο δράστης καταβάλλει συνήθως κατά τη διαχείριση των δικών του υποθέσεων)].

ΙΙΙ. Τυχηρά και ανωτέρα βία: Τα γεγονότα που βρίσκονται πέρα από το δόλο και την αμέλεια καλούνται **τυχηρά,** επειδή δεν προβλέφθηκαν ούτε μπορούσαν να προβλεφθούν ή να αποφευχθούν από έναν μέσο συνετό άνθρωπο (π.χ. σεισμός, πλημμύρα, η ανυπαίτια συμπεριφορά του οφειλέτη {καταστροφή παροχής ενώ κοιμάται})· τυχηρό, τέλος, μπορεί να αποτελεί και η συμπεριφορά ενός άλλου (τρίτου) προσώπου**. Ως ανωτέρα βία** νοείται ***α) κατά την υποκειμενική θεωρία*** -> κάθε τυχηρό που συνίσταται σε περιστατικά, τα οποία είναι απρόβλεπτα και αναπότρεπτα, ακόμη και με μέτρα άκρας σύνεσης και επιμέλειας του οφειλέτη (π.χ. αιφνίδια ασθένειά του) / ***β) κατά την αντικειμενική θεωρία*** -> όλα τα γεγονότα που είναι από τη φύση τους αναπότρεπτα και επιπλέον απρόβλεπτα και εξωτερικά σε σχέση με τον οφειλέτη, δηλ. ξένα προς τον κύκλο των επιχειρηματικών και οικονομικών δραστηριοτήτων του (π.χ. πόλεμος, επανάσταση, απεργία υπαλλήλων της επιχείρησης από την οποία προμηθεύεται πρώτες ύλες).

IV. Ευθύνη για πταίσμα τρίτου: • ***Ευθύνη για το πταίσμα του νόμιμου αντιπροσώπου (ΑΚ 330 εδ. α')*** -> Ως νόμιμος αντιπρόσωπος σε αυτή τη διάταξη νοείται όποιος έχει αντιπροσωπευτική εξουσία από το νόμο (ΑΚ 1510, 1603) ή από λειτούργημα (ΑΚ 1918, 2020). Η ευθύνη του αντιπροσωπευόμενου υπάρχει μόνο όταν η συμπεριφορά του αντιπροσώπου θεμελιώνει ευθύνη από

προϋφιστάμενη ενοχή, όχι από αδικοπραξία. / • ***Ευθύνη για το πταίσμα του βοηθού εκπλήρωσης (ΑΚ 334 §1)*** -> Πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: **α) ύπαρξη ενοχικής σχέσης μεταξύ δανειστή και οφειλέτη** Ι **β) ανάμειξη του βοηθού εκπλήρωσης με τη βούληση του οφειλέτη =>** αν ο βοηθός ενεργεί αυτόβουλα, δεν υφίσταται ευθύνη του οφειλέτη· αν, όμως, ο τελευταίος εγκρίνει μεταγενέστερα τις πράξεις του προσώπου αυτού, ο οφειλέτης ευθύνεται για τις πράξεις του βοηθού (+ ΑΚ 238). Η βούληση του οφειλέτη περιλαμβάνεται συνήθως σε ορισμένη σχέση που συνδέει τα δύο πρόσωπα (π.χ. σύμβαση έργου, εργασίας, εντολής)· πάντως, η ύπαρξη έγκυρης συμβατικής σχέσης δεν είναι αναγκαία. Άρα, ως βοηθοί εκπλήρωσης μπορούν να χαρακτηριστούν κι άλλα πρόσωπα, τα οποία δε συνδέονται με συμβατική σχέση προς τον οφειλέτη- π.χ. μέλη της οικογένειάς του, φίλοι κλπ. Ο οφειλέτης, τέλος, δεν ευθύνεται αν το πρόσωπο που μεσολαβεί κατά την εκπλήρωση της υποχρέωσης είναι μονοπωλιακή επιχείρηση (π.χ. ταχυδρομείο, αεροπορική εταιρεία). Ι **γ) υπαίτια συμπεριφορά του βοηθού εκπλήρωσης =>** η συμπεριφορά του βοηθού εκπλήρωσης πρέπει να συνιστά παραβίαση ενοχικής υποχρέωσης του οφειλέτη· για να υπάρξει ευθύνη του οφειλέτη, πρέπει να υφίσταται πταίσμα του βοηθού, ο βαθμός του οποίου καθορίζεται από τη σχέση δανειστή-οφειλέτη. Έτσι, αν ο οφειλέτης ευθύνεται αντικειμενικά, δεν απαιτείται πταίσμα του βοηθού· ενώ, αν ο οφειλέτης ευθύνεται μόνο για δόλο ή βαριά αμέλεια (π.χ. ΑΚ 499 §1· 732, 811), το πταίσμα του βοηθού πρέπει να είναι τέτοιου βαθμού. Τέλος, σε περίπτωση που ο οφειλέτης ευθύνεται για τα τυχηρά, δεν απαιτείται πταίσμα του βοηθού εκπλήρωσης· πάντως, σε καμία περίπτωση δεν απαιτείται πταίσμα του ίδιου του οφειλέτη (=η ευθύνη του κατά την ΑΚ 334 §1 είναι αντικειμενική). Ι **δ) συνάφεια μεταξύ της υπαίτιας συμπεριφοράς του βοηθού εκπλήρωσης και των καθηκόντων που του έχουν ανατεθεί για την εκπλήρωση της παροχής.** Ι **ε) Συνέπειες =>** Αν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, ο οφειλέτης ευθύνεται για παραβίαση προϋπάρχουσας ενοχικής υποχρέωσης με τον ίδιο τρόπο που θα ευθυνόταν, αν η συμπεριφορά που συνιστά την παραβίαση ήταν δική του. Ο βοηθός εκπλήρωσης μπορεί να ευθύνεται μόνο αδικοπρακτικά, εφόσον η πράξη του συνιστά αδικοπραξία· σε αυτή την περίπτωση, υπάρχει ενοχή εις ολόκληρο μεταξύ οφειλέτη και βοηθού εκπλήρωσης. Η ύπαρξη αναγωγικού δικαιώματος εξαρτάται από τη σύμβαση, ενώ αν δεν υπάρχει τέτοια, μπορεί να εφαρμοστεί η ΑΚ 927.

V. Συμφωνίες για επίταση ή μετριασμό της ευθύνης:

• ***Επίταση της ευθύνης*** -> μπορεί να προβλέπει είτε ευθύνη του οφειλέτη και για βαθμό πταίσματος, για το οποίο κατά το νόμο δεν έχει ευθύνη, είτε ευθύνη του ακόμη και για τυχηρά ή περιστατικά ανωτέρας βίας. Οι συμφωνίες επίτασης της ευθύνης είναι κατ' αρχήν έγκυρες, εκτός αν αντιβαίνουν σε διατάξεις αναγκαστικού δικαίου- π.χ. ΑΚ 178-179 και 281.

• ***Μετριασμός της ευθύνης*** -> μπορεί να προβλέπει πλήρη απαλλαγή του οφειλέτη για κάθε ευθύνη (=ρήτρα περί ανευθύνου) ή ευθύνη του οφειλέτη για ορισμένο βαθμό πταίσματος, ενώ ο νόμος προβλέπει ευθύνη για κάθε πταίσμα. Ακόμη μπορεί να προβλέπεται είτε ποσοτικός περιορισμός της ευθύνης είτε χρονικός περιορισμός· ειδικά για τους χρονικούς περιορισμούς, το κύρος των συμφωνιών που τους περιέχουν θα πρέπει να κρίνεται βάσει της ΑΚ 275. Το κύρος των συμφωνιών μετριασμού της ευθύνης ρυθμίζεται από τις ΑΚ 332-333 και 334 §2. ΙΙ Εκ των υστέρων συμφωνία μετριασμού της ευθύνης => είναι έγκυρη, εφόσον αναφέρεται σε πραγματικά περιστατικά που συνέβησαν στο παρελθόν. Αυτό γίνεται δεκτό, διότι σ' αυτή την περίπτωση, η συμφωνία μετριασμού αποτελεί απαλλοτρίωση του γεννημένου και άρα υφιστάμενου κατά τη χρονική στιγμή της συμφωνίας περιουσιακού δικαιώματος του δανειστή προς αποζημίωση (+ ΑΚ 454) και επομένως αυτός δε χρήζει ιδιαίτερης προστασίας, εκτός αν η παραίτηση αυτή προσκρούει στις ΑΚ 178-179, 281.

• ***Οι απαλλακτικές ρήτρες*** -> **α) Απαλλαγή από ευθύνη για δόλο, βαριά ή ελαφρά αμέλεια =>** ΑΚ 332 §1. Άρα, η εκ των προτέρων συμφωνία για απαλλαγή του οφειλέτη από την ευθύνη που υπέχει σε περίπτωση ελαφράς αμέλειας είναι κατ' αρχήν έγκυρη (ΑΚ 332 §2) · το ίδιο ισχύει και για τη

συμφωνία που περιορίζει την ευθύνη του οφειλέτη για ελαφρά συγκεκριμένη αμέλεια, εκτός αν η συμφωνία οδηγεί σε απαλλαγή του οφειλέτη για αμέλεια (ΑΚ 333). Ι **β) Ακυρότητα των απαλλακτικών ρητρών =>** Η εκ των προτέρων συμφωνία, όμως, του οφειλέτη για απαλλαγή από ελαφρά αμέλεια είναι άκυρη, αν συντρέχει κάποια από τις προϋποθέσεις της ΑΚ 332 §2: *** αν ο δανειστής βρίσκεται στην υπηρεσία του οφειλέτη, ιδίως όταν είναι υπάλληλός του / * αν η ευθύνη προέρχεται από την άσκηση επιχειρήσεως, για την οποία προηγήθηκε παραχώρηση της αρχής- π.χ. επιχειρήσεις για παροχή ηλεκτρισμού, ύδρευσης, τηλεφωνίας** κλπ / *** αν προσκρούει στις ΑΚ 178-179, 281,** όπως π.χ. κάθε απαλλακτική συμφωνία, αν η ευθύνη απορρέει από προσβολή αγαθών της προσωπικότητας (ζωή, υγεία, τιμή). Ι **γ) Απαλλαγή από ευθύνη για πράξεις του βοηθού εκπλήρωσης (ΑΚ 334 §2) =>** Είναι έγκυρη απαλλακτική ρήτρα για κάθε βαθμό πταίσματος, δηλ. ρήτρα περί ανευθύνου ακόμη και από δόλο ή βαριά αμέλεια. Αν, όμως, συντρέχει κάποια προϋπόθεση της ΑΚ 332 §2, τότε κάθε συμφωνία απαλλαγής του οφειλέτη από την ευθύνη για υπαίτια συμπεριφορά του βοηθού εκπλήρωσης είναι άκυρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΩΜΑΛΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

§24. Η αδυναμία παροχής

Ι. Έννοια και μορφές αδυναμίας: Αδυναμία παροχής υφίσταται όταν ο οφειλέτης αδυνατεί να εκπληρώσει την παροχή και αφορά τις ενοχές είδους και τις ενοχές καταχρηστικού γένους. Μπορεί να εμφανιστεί με τις εξής μορφές ->

• ***Φυσική αδυναμία:*** όταν κατά τους φυσικούς νόμους είναι αδύνατη η εκπλήρωση της παροχής.

• ***Νομική αδυναμία:*** όταν η κατά τους φυσικούς νόμους δυνατή παροχή δε μπορεί να εκπληρωθεί λόγω νομικών κωλυμάτων.

• ***Οικονομική αδυναμία:*** όταν η εκπλήρωση της παροχής είναι μεν θεωρητικά δυνατή, μπορεί όμως να πραγματοποιηθεί με δαπάνες υπερβολικά μεγάλες και με δυσανάλογες οικονομικές θυσίες, οι οποίες δεν βρίσκονται σε καμία σχέση με το αποτέλεσμα που επιδιώκεται από τα μέρη, στο πλαίσιο της έννομης σχέσης που συνήψαν, ώστε να μη μπορεί να αξιωθεί κατά την καλή πίστη η εκπλήρωσή της από τον οφειλέτη.

• ***Ηθική αδυναμία:*** όταν η εκπλήρωση της παροχής θίγει βάναυσα το ηθικό ή συναισθηματικό κόσμο του οφειλέτη, ώστε να μην είναι δυνατό κατά την καλή πίστη να αξιωθεί από αυτόν εκπλήρωσή της.

• ***Αντικειμενική και υποκειμενική αδυναμία:*** Αντικειμενική αδυναμία υπάρχει, όταν η εκπλήρωση της παροχής είναι αδύνατη όχι μόνο για το συγκεκριμένο οφειλέτη, αλλά και για οποιονδήποτε άλλο.

• ***Ολική και μερική αδυναμία:*** Ολική είναι η αδυναμία, όταν εκτείνεται σε όλη την παροχή, ενώ μερική όταν αφορά μόνο κάποιο τμήμα της. Στην περίπτωση μερικής αδυναμίας, ο οφειλέτης εξακολουθεί να οφείλει το δυνατό μέρος της παροχής, ενώ ως προς το αδύνατο επέρχονται αναλόγως οι συνέπειες της (αν)υπαίτιας αδυναμίας. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις (π.χ. ΑΚ 337) η μερική αδυναμία παροχής επηρεάζει και την εκπλήρωση του δυνατού μέρους της παροχής.

• ***Αδυναμία παροχής που συνίσταται σε παράλειψη:*** Η παροχή που συνίσταται σε στιγμιαία παράλειψη καθίσταται αδύνατη, αν ο οφειλέτης επιχειρήσει ορισμένη πράξη που συνιστά παράβαση της σχετικής υποχρέωσής του. Αντίθετα, η παράβαση μιας διαρκούς παράλειψης δεν επιφέρει αδυναμία παροχής, αφού ο οφειλέτης μπορεί να εξαναγκαστεί σε παράλειψη στο μέλλον => θετική παραβίαση της σχετικής υποχρέωσης.

ΙΙ. Αρχική και επιγενόμενη αδυναμία: • ***Αρχική*** είναι η αδυναμία, όταν αυτή υφίσταται κατά το χρόνο γένεσης της ενοχής και εξακολουθεί να υπάρχει κατά το χρόνο εκπλήρωσης (π.χ. ο πωλητής υπόσχεται να πωλήσει και να μεταβιβάσει κατά κυριότητα ένα πράγμα που είναι ήδη ολοσχερώς

κατεστραμμένο)· αν κατά το χρόνο εκπλήρωσης δεν υφίσταται πλέον η αδυναμία, τότε δε συντρέχει αδυναμία παροχής. ΙΙ **α) Υπαίτια αρχική αδυναμία (ΑΚ 362 εδ. α') ->** Περιλαμβάνει κάθε κατηγορία αδυναμίας από τις αναφερόμενες παραπάνω. Η σύμβαση με αντικείμενο παροχή αδύνατη είναι έγκυρη και ο οφειλέτης υποχρεούται σε καταβολή αποζημίωσης, που συνίσταται στο θετικό διαφέρον (=ό,τι θα είχε ο δανειστής αν ήταν δυνατή η εκπλήρωση της σύμβασης). Αν η αρχική αδυναμία είναι μερική εφαρμόζεται η ΑΚ 337 (ΑΚ 362 εδ. β').
β) Ανυπαίτια αρχική αδυναμία -> ΑΚ 363 εδ. α'. Η ευθύνη του οφειλέτη είναι νόθος αντικειμενική, καθώς αυτός υποχρεούται να αποδείξει την έλλειψη πταίσματός του. + ΑΚ 363 εδ. β': Αν παραβιάσει την υποχρέωση αυτή, οφείλει αποζημίωση. Τέλος, αν ο δανειστής γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η παροχή ήταν αδύνατη, τότε εφαρμόζεται αναλόγως η ΑΚ 300, σύμφωνα με την ΑΚ 364.
γ) Παροχή αντίθετη σε απαγορευτική διάταξη του νόμου (ΑΚ 365) -> Η σύμβαση που προβλέπει την απαγορευμένη παροχή είναι έγκυρη, αλλά επειδή υπάρχει αδυναμία παροχής ο οφειλέτης υποχρεούται σε αποζημίωση, η οποία συνίσταται στο θετικό διαφέρον (ΑΚ 365, 362 εδ. α'). Επίσης, εφαρμοζόνται και οι ΑΚ 362 εδ. β', 363 και 364, στις οποίες παραπέμπει η ΑΚ 365.
• ***Επιγενόμενη*** είναι η αδυναμία, όταν επήλθε μετά το χρόνο γένεσης της ενοχής και εξακολουθεί να υφίσταται κατά το χρόνο εκπλήρωσης της τελευταίας· μπορεί να είναι υπαίτια ή ανυπαίτια. Υπαίτια αδυναμία υπάρχει, όταν η μη δυνατότητα εκπλήρωσης της παροχής οφείλεται σε πταίσμα του οφειλέτη ή των προσώπων για τη συμπεριφορά των οποίων φέρει ευθύνη (ΑΚ 330 εδ. α', 334 §1). Ο απαιτούμενος βαθμός πταίσματος εξαρτάται από τις ειδικές διατάξεις που διέπουν την ενοχή από την οποία απορρέει η παροχή (βλ. ΑΚ 714, 731 εδ. α', 746, 811) ή από τις έγκυρες συμφωνίες για μείωση ή επίταση της ευθύνης του οφειλέτη (βλ. ΑΚ 332-333, 334 §2).
Αν η επιγενόμενη αδυναμία παροχής είναι **υπαίτια,** τότε ο οφειλέτης πρέπει να καταβάλει ως αποζημίωση το θετικό διαφέρον (ΑΚ 335) + ΑΚ 336 εδ. α'.
Αν η επιγενόμενη αδυναμία είναι **απλώς μερική,** τότε ο οφειλέτης εξακολουθεί να οφείλει το εκπληρώσιμο μέρος της παροχής· όμως, για το υπόλοιπο μέρος οφείλει αποζημίωση, εκτός αν η αδυναμία είναι ανυπαίτια. + ΑΚ 337: Το δικαίωμα αποποίησης ασκείται με μονομερή απευθυντέα προς τον οφειλέτη δήλωση του δανειστή και μέσα σε εύλογη προθεσμία από την προσφορά ή πρόσκληση του οφειλέτη προς το δανειστή να δηλώσει αν θα αποκρούσει τη μερική εκπλήρωση (=>διαπλαστικό δικαίωμα). Αν η μερική αδυναμία του οφειλέτη είναι ανυπαίτια, τότε ο δανειστής δε δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση για την αδυναμία, αλλά πρέπει να δεχτεί τη μερική τουλάχιστον εκπλήρωση της παροχής.
Αν η επιγενόμενη αδυναμία είναι **ανυπαίτια,** τότε ο οφειλέτης απαλλάσσεται από κάθε υποχρέωση (ΑΚ 336 εδ. α'). Όμως, γεννώνται δύο υποχρεώσεις για τον απαλλασσόμενο οφειλέτη => *** να ειδοποιήσει το δανειστή αμέσως μόλις πληροφορηθεί την αδυναμία για εκπλήρωση** (ΑΚ 336 εδ. β')· παράβαση της υποχρέωσης αυτής δημιουργεί ευθύνη του οφειλέτη για αποκατάσταση της ζημίας που τυχόν προήλθε / *** να αποδώσει στο δανειστή το τυχόν περιελθόν (ΑΚ 338).** Περιελθόν είναι κάθε περιουσιακή ωφέλεια, η οποία περιήλθε στον οφειλέτη συνεπεία του γεγονότος της ανυπαίτιας αδυναμίας με βάση την αρχή της πρόσφορης συνάφειας μεταξύ αιτίου-αποτελέσματος και η οποία αποτελεί αξία που υπεισήλθε ολικά ή μερικά στη θέση της αδύνατης παροχής. Σημειώνεται ότι η αξίωση της ΑΚ 338 δεν υπάγεται στις ΑΚ 904 επ. και ιδίως στην ΑΚ 909.

ΙΙΙ. Πλασματική αδυναμία παροχής (ΑΚ 339): Η άπρακτη πάροδος της προθεσμίας (ΑΚ 339 εδ. β') εξομοιώνεται με υπαίτια αδυναμία παροχής και μετατρέπει την αρχική παροχή σε παροχή αποζημιώσεως.

ΙV. Οριστική και παροδική αδυναμία: ***Οριστική*** είναι η αδυναμία, η οποία ματαιώνει τελειωτικά την εκπλήρωση της παροχής (π.χ. ολοσχερής καταστροφή του αντικειμένου της παροχής)· αντίθετα, ***παροδική*** είναι η αδυναμία, η οποία εμποδίζει για ορισμένο χρονικό διάστημα την εκπλήρωση της

παροχής (π.χ. επίταξη του αντικειμένου της παροχής). Αν η προσωρινή αδυναμία είναι ανυπαίτια, αποτελεί απλή καθυστέρηση της εκπλήρωσης της σύμβασης, η οποία απαλλάσσει προσωρινά τον οφειλέτη· αν, όμως, είναι υπαίτια, τότε υπάρχει υπερημερία του οφειλέτη. Επομένως, αδυναμία παροχής είναι μόνο η οριστική. Πάντως, στις εξής περιπτώσεις η παροδική αδυναμία εξομοιώνεται με οριστική -> **• στις συμβάσεις ακριβόχρονης εκπλήρωσης** (=μπορούν να εκπληρωθούν σε ορισμένο μόνο χρονικό σημείο ή διάστημα, διότι διαφορετικά η παροχή είναι άχρηστη για τους σκοπούς του δανειστή) / και **• όταν αυτό επιβάλλεται από την καλή πίστη (ΑΚ 288).**

§25. Υπερημερία του οφειλέτη

Ι. Έννοια και προϋποθέσεις: Υπερημερία του οφειλέτη υφίσταται όταν αυτός από υπαιτιότητά του δεν εκπληρώνει εμπρόθεσμα την παροχή, αλλά αυτή εξακολουθεί να είναι δυνατή. Είναι δυνατή μόνο στις ενοχές με θετική παροχή, όχι σε παροχές που το αντικείμενό τους συνίσταται σε παράλειψη. Οι προϋποθέσεις της υπερημερίας του οφειλέτη είναι ->
• ***Ύπαρξη έγκυρης ενοχής***
• ***Ληξιπρόθεσμη παροχή:*** Πρέπει να έχει επέλθει ο χρόνος εκπλήρωσης της παροχής κατά ΑΚ 323-324. Η παροχή δεν είναι ληξιπρόθεσμη όταν τελεί υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία· επίσης, δεν επέρχεται υπερημερία, εφόσον ο οφειλέτης προβάλλει κατά της αξίωσης του δανειστή τις ανατρεπτικές ή αναβλητικές ενστάσεις που έχει (π.χ. ένσταση επίσχεσης, παραγραφής κ.ά.).
• ***Καθυστέρηση της παροχής:*** Η ληξιπρόθεσμη παροχή πρέπει να μην έχει εκπληρωθεί ακόμα.
• ***Όχληση ή δήλη ημέρα:*** Όχληση είναι η πρόσκληση του δανειστή προς τον οφειλέτη να εκπληρώσει την παροχή. Αποτελεί οιονεί δικαιοπραξία και επιφέρει διάπλαση της ενοχής· ασκείται με άτυπη απευθυντέα δήλωση βουλήσεως, δικαστικά ή εξώδικα (ΑΚ 340). Μπορεί να είναι ρητή ή να προκύπτει από συγκεκριμένες πράξεις του δανειστή. Δεν απαιτείται όχληση, όταν για την εκπλήρωση της παροχής έχει συμφωνηθεί ορισμένη μέρα (ΑΚ 341 §1), οπότε ο οφειλέτης καθίσταται υπερήμερος από την παρέλευση της μέρας αυτής. Η δήλη ημέρα μπορεί να έχει ταχθεί με συμφωνία των μερών, από το νόμο ή δικαστική απόφαση (=>διασταλτική ερμηνεία της διάταξης). + ΑΚ 341 §2.
• ***Πταίσμα του οφειλέτη (ΑΚ 330 εδ. α', 334 §1).*** Ο απαιτούμενος βαθμός πταίσματος εξαρτάται από τις ειδικές διατάξεις που διέπουν την ενοχή, από την οποία απορρέει η παροχή (π.χ. ΑΚ 499 §1, 714, 746, 823) ή από τις έγκυρες συμφωνίες για μείωση ή επίταση της ευθύνης του οφειλέτη (ΑΚ 332-334). Η υπαιτιότητα του οφειλέτη ή των προσώπων για τα οποία ευθύνεται τεκμαίρεται (ΑΚ 342).

ΙΙ. Έννομες συνέπειες της υπερημερίας

1. Υποχρέωση του οφειλέτη προς παροχή και αποζημίωση: Ο υπερήμερος οφειλέτης εξακολουθεί να οφείλει την καθυστερούμενη παροχή, αλλά επιπλέον και αποζημίωση για τη ζημία από την καθυστέρηση (ΑΚ 343 §1)· η αποζημίωση καλύπτει κάθε ζημία του δανειστή θετική και αποθετική. Απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει υποχρέωση αποζημίωσης είναι η καθυστέρηση να προκάλεσε ουσιαστικά τη ζημία (=>αιτιώδης συνάφεια). Η ΑΚ 343 §1 εφαρμόζεται και στην περίπτωση της μερικής υπερημερίας + ΑΚ 343 §2, 337· κυρίως ο δανειστής δεν υποχρεούται να δεχτεί το μέρος της παροχής, αν κάτι τέτοιο δεν εναρμονίζεται προς τα συμφέροντά του.

2. Δικαίωμα του δανειστή προς απόκρουση της παροχής (ΑΚ 343 §2): Ο δανειστής μπορεί να δηλώσει και ανεξάρτητα από τη σχετική πρόσκληση ή προσφορά του οφειλέτη αν θα δεχτεί την καθυστερημένη εκπλήρωση της παροχής. Η έλλειψη συμφέροντος, πάντως, πρέπει να προήλθε από την υπερημερία του οφειλέτη και όχι από άλλους λόγους.

3. Υποχρέωση του οφειλέτη για τόκο υπερημερίας: ΑΚ 345 εδ. α' -> Ο δανειστής μπορεί μάλιστα να ζητήσει με αναγνωριστική αγωγή να αναγνωριστεί η οφειλή τόκων από τη στιγμή της υπερημερίας που επήλθε με την παρέλευση της δήλης μέρας προς εκπλήρωση της παροχής ή μετά από όχληση του δανειστή προς τον οφειλέτη. + ΑΚ 345 εδ. β' -> Επιτρέπει στο δανειστή να αναζητήσει μόνο την επιπλέον θετική ζημία και όχι το επιπλέον διαφυγόν κέρδος· πάντως, αν πρόκειται για οφειλή από αδικοπραξία, είναι νομικά βάσιμη η αξίωση για το διαφυγόν κέρδος από τη μη εκμετάλλευση λ.χ. καταστήματος του ζημιωθέντος εξαιτίας των ζημιών αυτών.

4. Επίταση της ευθύνης του υπερήμερου οφειλέτη (ΑΚ 344): Ο οφειλέτης απαλλάσσεται από την ευθύνη αυτή μόνο αν αποδείξει ότι η ζημία θα επερχόταν, έστω κι αν η παροχή εκπληρωνόταν έγκαιρα· προϋποτίθεται, επίσης, ότι η ζημία τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με το τυχαίο γεγονός. Η πρακτική συνέπεια της ΑΚ 344 είναι ότι, αν κατά τη διάρκεια της υπερημερίας η παροχή καταστεί αδύνατη ολικά ή μερικά για λόγους που καλύπτονται από αυτήν (δηλ. για κάθε μορφή πταίσματος του οφειλέτη), ο οφειλέτης χρωστάει αποζημίωση για μη εκπλήρωση. + ΑΚ 347 -> χρόνος που λαμβάνεται ως βάση υπολογισμού είναι τουλάχιστον ο χρόνος καταστροφής της παροχής ή και μεταγενέστερος· αποκατάσταση της περαιτέρω θετικής ζημίας, την οποία αποδεικνύει ο δανειστής, δεν αποκλείεται.

5. Άρση της υπερημερίας του οφειλέτη: Είναι η παύση των αποτελεσμάτων της υπερημερίας για το μέλλον. Άρση της υπερημερίας επιφέρουν -> • ***η πλήρης εκπλήρωση της ενοχής, που περιλαμβάνει και καταβολή της τυχόν οφειλόμενης λόγω της υπερημερίας αποζημιώσεως ή των τόκων υπερημερίας*** / • ***η υπερημερία του δανειστή (ΑΚ 349 επ.)*** / • ***η απόσβεση της ενοχής*** (π.χ. λόγω σύγχυσης) / • ***η παροχή νέας προθεσμίας για την εκπλήρωση της παροχής*** / • ***η συμφωνία μεταξύ δανειστή και οφειλέτη*** (π.χ. σύμβαση άφεσης χρέους- ΑΚ 454). Η επέλευση γεγονότος, που καθιστά δικαιολογημένη την καθυστέρηση εκ μέρους του οφειλέτη και το οποίο θα απέτρεπε την περιέλευσή του σε υπερημερία, δεν αίρει την ήδη επελθούσα υπερημερία.

III. Ανυπαίτια καθυστέρηση

1. Οφειλή παροχής: Αν η καθυστέρηση εκπλήρωσης της παροχής είναι ανυπαίτια, ο οφειλέτης εξακολουθεί να οφείλει την παροχή, αλλά δε βαρύνεται με τις προαναφερθείσες έννομες συνέπειες (βλ. και ΑΚ 342). Κατ' εξαίρεση, επιπλέον έννομες συνέπειες στην ανυπαίτια καθυστέρηση επέρχονται στις περιπτώσεις των ΑΚ 346, 348.

2. Τόκοι επιδικίας σε περίπτωση χρηματικής οφειλής: Ο οφειλέτης ληξιπρόθεσμης χρηματικής οφειλής, έστω κι αν δεν είναι υπερήμερος (=όταν η καθυστέρηση εκπλήρωσης δεν οφείλεται σε πταίσμα του) οφείλει νόμιμους τόκους από το χρόνο επίδοσης της καταψηφιστικής αγωγής (τόκους επιδικίας)· τυχόν καθυστέρηση στην άσκηση της αγωγής για την αναζήτηση τόκων δεν καθιστά καταχρηστική την άσκηση του σχετικού δικαιώματος. Η σχετική υποχρέωση βαρύνει και τον υπερήμερο δωρητή, ο οποίος όμως δεν οφείλει τόκους υπερημερίας (ΑΚ 500). Σημειώνεται, τέλος, ότι η επίδοση απλής αναγνωριστικής αγωγής δεν έχει ως συνέπεια την έναρξη τοκοφορίας ούτε κατά την ΑΚ 345 ούτε κατά την ΑΚ 346.

3. Αδυναμία απόδοσης πράγματος κατ' είδος ορισμένου κατά την επιδικία: ΑΚ 348 §1 -> ο οφειλέτης δεν πρέπει να βαρύνεται με πταίσμα ως προς την εκπλήρωσή της. Αν είναι υπερήμερος οφειλέτης και λόγω υπερημερίας (ΑΚ 344) ή από την ενοχική σχέση υπέχει μεγαλύτερη ευθύνη, ο δανειστής μπορεί να μην αξιώσει τα απορρέοντα από αυτή τη μεγαλύτερη ευθύνη· επίσης, ο οφειλέτης δικαιούται να απαιτήσει απόδοση των δαπανών, στις οποίες υποβλήθηκε για το οφειλόμενο

πράγμα, με βάση τις διατάξεις περί διεκδικητικής αγωγής (ΑΚ 348 §2).

§26. Λοιπές παραβάσεις εκ μέρους του οφειλέτη

Ι. Έννοια: Ως πλημμελής εκπλήρωση της παροχής νοείται κάθε αθέτηση των υποχρεώσεων του οφειλέτη που δεν είναι ούτε αδυναμία παροχής ούτε απλώς καθυστέρηση εκπλήρωσης => ο οφειλέτης υποχρεούται σε αποκατάσταση της εντεύθεν ζημίας του δανειστή, εκτός αν δεν ευθύνεται για την παράβαση της υποχρέωσης.

ΙΙ. Περιπτώσεις: • ***Μη προσήκουσα (πλημμελής) εκπλήρωση*** -> όταν ο οφειλέτης εκπληρώνει μεν την παροχή αλλά κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ο δανειστής να υφίσταται εξ αυτού ζημία. Η μη προσήκουσα εκπλήρωση διακρίνεται από τη μη εκπλήρωση με βάση τις συνέπειες που έχει η κάθεμια επί της κύριας συμβατικής παροχής: στην πρώτη περίπτωση η πλημμελής εκπλήρωση δε θίγει την κύρια συμβατική παροχή· το έννομο συμφέρον του δανειστή να εκπληρωθεί η οφειλόμενη παροχή δεν προσβάλλεται [=>η αποζημίωση στηρίζεται στο θετικό διαφέρον και ο δανειστής μπορεί να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση]. Αντιθέτως, στην περίπτωση της ***μη εκπλήρωσης*** ματαιώνεται η προσδοκία (έννομο συμφέρον) του δανειστή να αποκτήσει την ίδια τη συμβατική παροχή. Στο σημείο αυτό πρέπει περαιτέρω να διακρίνουμε τις συμβάσεις, για τις οποίες ο νόμος καθιερώνει εγγυητική ευθύνη για ελαττώματα ή έλλειψη συμφωνημένων ιδιοτήτων (π.χ. ΑΚ 534, 576, 688) από τις λοιπές. Στις πρώτες η εγγυητική ευθύνη (του πωλητή, εκμισθωτή ή εργολάβου) προηγείται της ευθύνης του οφειλέτη για πλημμελή εκπλήρωση: δηλ. αν ο πωλητής παραδώσει ελαττωματικό εμπόρευμα, η εντεύθεν ζημία του αγοραστή αποκαθίσταται κατά ΑΚ 543.

1. Άρνηση εκπληρώσεως: Όποιος οριστικά και χωρίς λόγο αρνείται να εκπληρώσει την παροχή που οφείλει, παραβιάζει τις υποχρεώσεις του από τη σύμβαση. Ο δανειστής δικαιούται να απαιτήσει αποζημίωση, χωρίς να χρειάζεται να περιμένει μέχρις ότου το χρέος καταστεί ληξιπρόθεσμο. Σημειώνεται ότι η παροχή σώζεται και, άρα, μπορεί να εκπληρωθεί.

2. Αθέτηση παρεπόμενης υποχρέωσης: Ποιες είναι οι παρεπόμενες υποχρεώσεις του οφειλέτη, δεν είναι δυνατό να καθοριστεί γενικά και αφηρημένα· από την αρχή της καλής πίστης προκύπτει κάθε φορά αν και σε ποια έκταση ο οφειλέτης υποχρεούται σε παροχή οδηγιών ή συμβουλών, σε διαφώτιση, προφύλαξη, πρόνοια, συνεργασία ή παράλειψη.

3. Παράβαση διαρκούς υποχρέωσης για παράλειψη: Όταν η υποχρέωση του οφειλέτη συνίσταται σε παράλειψη, πρέπει να διακρίνουμε αν το αντικείμενο της παράλειψης είναι ***(α) μια στιγμιαία πράξη*** -> αν ο οφειλέτης παραβιάσει την υποχρέωσή του, συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδυναμίας παροχής [ΑΚ 335 επ.] και ο δανειστής δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση / ή ***(β) μια διαρκής συμπεριφορά*** -> αν ο οφειλέτης παραβιάσει την υποχρέωσή του, τότε η συμπεριφορά του αυτή πρόκειται για περίπτωση λοιπών παραβάσεων της σύμβασης.

ΙΙΙ. Συνέπειες: Γεννιέται ευθύνη του οφειλέτη να αποκαταστήσει τη ζημία που υπέστη ο δανειστής εξαιτίας της αθέτησης της συμβάσεως και έτσι να τον φέρει στη θέση που θα βρισκόταν οικονομικώς, αν δεν είχε μεσολαβήσει η παράβαση. Το είδος και η έκταση της αποζημίωσης ρυθμίζονται από τις ΑΚ 297 επ. Η αξίωση αποζημίωσης παρέχεται στο δανειστή επιπλέον της αξίωσης για εκπλήρωση της παροχής· η αμφοτεροβαρής σύμβαση, πάντως, παραμένει σε ισχύ. Αν, όμως, η λοιπή παράβαση θέτει σε κίνδυνο το σκοπό της σύμβασης, τότε ο δανειστής μπορεί να υπαναχωρήσει ή να ζητήσει αποζημίωση για μη εκπλήρωση ολόκληρης της σύμβασης. Προϋποθέσεις της παραπάνω ευθύνης

είναι ->
• ***Ύπαρξη ενοχικής σχέσης πριν από την επέλευση της ζημίας.***
• ***Παραβίαση των υποχρεώσεων του οφειλέτη:*** Κρίνεται με βάση την αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288).

IV. Ενστάσεις του οφειλέτη: • ***Έλλειψη υπαιτιότητας*** -> ο οφειλέτης ευθύνεται όταν αθέτησε την υποχρέωσή του από την ενοχή και όταν δεν αποδεικνύει ότι δεν τον βαρύνει υπαιτιότητα. Έτσι, η έλλειψη υπαιτιότητας του οφειλέτη θεμελιώνει ανατρεπτική ή καταλυτική ένσταση (αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 336). / • ***Παραγραφή*** -> ΑΚ 249, εκτός αν η παραβιασθείσα ενοχή είναι από εκείνες που απαριθμούνται στην ΑΚ 250 ή αν άλλη διάταξη προβλέπει βραχυπρόθεσμη παραγραφή. / • ***Παραβίαση της σύμβασης από τον δανειστή*** -> Σημειώνεται ότι η αθέτηση από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του γεννά την παραπάνω ευθύνη του, ακόμη κι αν ο δανειστής έχει παραβιάσει τις δικές του υποχρεώσεις => τα δύο μέρη ευθύνονται αμοιβαίως σε αποζημίωση. Κατ' εξαίρεση, ο δανειστής χάνει τα δικαιώματά του από την ΑΚ 383 (εφαρμόζεται αναλογικά), αν και ο ίδιος δε συμμορφώνεται προς τη σύμβαση.

§27. Υπερημερία του δανειστή

Ι. Έννοια: Είναι η κατάσταση στην οποία περιέρχεται ο δανειστής, όταν αποκρούει ή δεν αποδέχεται την παροχή που του προσφέρει ο οφειλέτης πραγματικά και προσηκόντως. Για να περιέλθει ο δανειστής σε υπερημερία δεν απαιτείται πταίσμα ούτε παραβιάζει κάποια υποχρέωσή του (=απλώς δεν ασκεί το σχετικό δικαίωμά του)· έτσι, δεν οφείλει αποζημίωση στον οφειλέτη, εκτός αν η συμπεριφορά του συνιστά αδικοπραξία (κυρίως ΑΚ 919) ή προσβάλλει την προσωπικότητα του οφειλέτη. Δεν μπορεί να υπάρξει συγχρόνως υπερημερία δανειστή και οφειλέτη ως προς την ίδια παροχή· όμως, η εκπρόθεσμη προσφορά από τον υπερήμερο οφειλέτη οδηγεί σε άρση της υπερημερίας του και σε δημιουργία υπερημερίας του δανειστή, εφόσον ο τελευταίος αρνείται να λάβει την παροχή.
Είναι δυνατόν η επέλευση, πριν από την προσφορά της παροχής, ορισμένων τυχαίων γεγονότων να καθιστά ανέφικτο τον σκοπό της ενοχής ή να επιφέρει την επίτευξη της ενοχής και χωρίς την πράξη παροχής του οφειλέτη => αμφιβολία για το αν πρόκειται για ανυπαίτια αδυναμία παροχής (εδώ η κοινή απαλλαγή των μερών -ΑΚ 380- λειτουργεί τελικά σε βάρος του οφειλέτη) ή για υπερημερία του δανειστή (εδώ ο τελευταίος θα κληθεί να καταβάλει αντιπαροχή, ακόμη κι αν δεν έλαβε την παροχή- ΑΚ 374 §1, 381). Ορθότερο είναι να δεχτούμε ότι στις περιπτώσεις αυτές επέρχεται απαλλαγή του οφειλέτη, αλλά και υπερημερία του δανειστή· ο τελευταίος θα οφείλει πλέον τα έξοδα της ατελέσφορης προσφοράς κατά την ΑΚ 358.

ΙΙ. Προϋποθέσεις: • ***Προσφορά της παροχής από τον οφειλέτη*** -> Ως προσφορά εννοείται η ενέργεια από τον οφειλέτη πράξης ή πράξεων, οι οποίες είναι αναγκαίες για την έναρξη της παροχής. Πρόκειται για οιονεί δικαιοπραξία και ασκείται με άτυπη απευθυντέα μονομερή δήλωση βουλήσεως, η οποία είναι ελεύθερα ανακλητή· η σχετική δήλωση μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή ή (σπάνια) να τεκμαίρεται από προηγούμενη συμπεριφορά του οφειλέτη. Η προσφορά μπορεί να προέρχεται από τον οφειλέτη, τον νόμιμο αντιπρόσωπό του (ΑΚ 330 εδ. α'), τον πληρεξούσιό του (ΑΚ 211, 216), τον βοηθό εκπλήρωσης (ΑΚ 334 §1) ή ακόμη κι από τρίτον, αν αυτό επιτρέπεται κατά ΑΚ 317-319· μπορεί να γίνεται είτε στον ίδιο το δανειστή είτε στο νόμιμο αντιπρόσωπό του. **Κατ' εξαίρεση** δεν απαιτείται προσφορά της παροχής για να περιέλθει ο δανειστής σε υπερημερία στις περιπτώσεις της ΑΚ 351-> **<u>α) Όταν η εκπλήρωση της παροχής προϋποθέτει ενέργεια του δανειστή:</u>** Η ενέργεια αυτή είναι δυνατό να έχει συμφωνηθεί από τα μέρη, να προκύπτει από τη φύση της ενοχικής σχέσης ή

να επιβάλλεται από την καλή πίστη· μπορεί να είναι αναγκαία είτε πριν από το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής (=πράξη- ΑΚ 351 §1) είτε κατά το χρόνο αυτό (=σύμπραξη- ΑΚ 351 §1). Ο οφειλέτης έχει δικαίωμα να προσκαλέσει το δανειστή να προβεί στην αναγκαία πράξη ή σύμπραξη· η παράλειψη εκ μέρους του δανειστή τον καθιστά υπερήμερο, χωρίς να απαιτείται πταίσμα του. / **β) Όταν έχει συμφωνηθεί δήλη ημέρα ή παρέλευση προθεσμίας από την 'καταγγελία' (ΑΚ 351 §2):** Σε αυτή τη διάταξη, ο όρος καταγγελία σημαίνει την ειδοποίηση του οφειλέτη από το δανειστή για την εκπλήρωση της παροχής.

• ***Προσφορά πραγματική (ΑΚ 349 §2)*** -> Πραγματική είναι η προσφορά όταν γίνεται κατά τέτοιον τρόπο, ώστε για την εκπλήρωσή της παροχής να μην υπολείπεται παρά μόνο η αποδοχή της παροχής από το δανειστή, δηλ. πρέπει να γίνεται έμπρακτα, με υλική πράξη. Με άλλα λόγια, ο οφειλέτης πρέπει να είναι καθόλα έτοιμος να εκπληρώσει την παροχή και δεν αρκεί απλώς η ρηματική προσφορά, εκτός αν ο δανειστής έχει ήδη δηλώσει ότι δεν δέχεται την παροχή (ΑΚ 350).

• ***Προσφορά προσήκουσα (ΑΚ 349 §2)*** -> Προσήκουσα είναι η προσφορά, όταν είναι σύμφωνη με το περιεχόμενο της παροχής, δηλ. πραγματοποιείται στον κατάλληλο χρόνο και τόπο και ανταποκρίνεται στην κατάλληλη ποσότητα και ποιότητα.

• ***Παροχή δυνατή (ΑΚ 352)*** -> Ο όρος χρησιμοποιείται με την έννοια της ετοιμότητας από την πλευρά του οφειλέτη να εκπληρώσει την παροχή. Η προϋπόθεση αυτή έχει σημασία όταν επιτρέπεται είτε η ρηματική προσφορά (ΑΚ 350) είτε η ρηματική πρόσκληση ή όταν ο δανειστής καθίσταται υπερήμερος με μόνη την πάροδο ορισμένου χρονικού σημείου (ΑΚ 351).

• ***Μη αποδοχή της προσφερόμενης παροχής από το δανειστή (ΑΚ 349)*** -> Μπορεί να είναι ρητή ή να συνάγεται από τη συμπεριφορά του και αποτελεί οιονεί δικαιοπραξία. Ως αποδοχή εννοείται η πράξη του δανειστή που ανταποκρίνεται στην εκπλήρωση της παροχής. Είναι αδιάφορο αν ο δανειστής είναι υπαίτιος ή όχι για τη μη αποδοχή· καθίσταται υπερήμερος, έστω κι αν η μη αποδοχή είναι ανυπαίτια. Δεν καθίσταται, όμως, υπερήμερος, αν αποκρούοντας την προσφορά, ασκεί σχετικό δικαίωμά του ή όταν η επίκληση της μη αποδοχής αντίκειται στις ΑΚ 281 και 288. + ΑΚ 354. Εξαίρεση από την ΑΚ 349, που θέτει ως προϋπόθεση της υπερημερίας τη μη αποδοχή από τον δανειστή της προσφερόμενης παροχής, αποτελεί και η ΑΚ 353, που αφορά κυρίως τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις => ο δανειστής μπορεί να είναι πρόθυμος να δεχτεί την παροχή, αλλά παρόλα αυτά να καθίσταται υπερήμερος , όταν δεν εκπληρώνει ταυτόχρονα την αντιπαροχή που του ζητήθηκε.

ΙΙΙ. Συνέπειες: Η υπερημερία του δανειστή δεν επιφέρει απαλλαγή του οφειλέτη από την υποχρέωσή του προς παροχή, η οποία παραμένει ισχυρή. Κατά τα λοιπά, επέρχονται οι εξής δυσμενείς συνέπειες για το δανειστή =>

• **Μείωση της ευθύνης του οφειλέτη ->** ***α) Ευθύνη μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια*** (ΑΚ 355) / ***β) Ευθύνη για τόκους (ΑΚ 356-357)*** / ***γ) Ευθύνη για ωφελήματα (ΑΚ 357)*** -> Για κάθε είδους παροχή, ο οφειλέτης υποχρεούται να αποδώσει μόνο τα ωφελήματα που απέκτησε και όχι αποζημίωση για όσα θα μπορούσε να αποκτήσει, έστω κι αν η παράλειψη οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια· αν, όμως, ο οφειλέτης αδυνατεί να αποδώσει τα ωφελήματα, ευθύνεται εφόσον η αδυναμία του αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλειά του (ΑΚ 355).

• **Υποχρέωση του δανειστή προς αποζημίωση (ΑΚ 358-διάταξη ενδοτικού δικαίου) ->** Δεν απαιτείται πταίσμα ή βαριά αμέλεια του δανειστή. Ο οφειλέτης μπορεί να ασκήσει την αξίωσή του είτε με αγωγή είτε με ένσταση επίσχεσης της οφειλόμενης παροχής (ΑΚ 325-326), όταν ενάγεται από το δανειστή για εκπλήρωση της τελευταίας. Η αξίωση αυτή είναι ανεξάρτητη και δεν επηρεάζεται από γεγονότα που θίγουν την αξίωση εκπλήρωσης- π.χ. ΑΚ 454 (άφεση χρέους).

• **Δικαιώματα του οφειλέτη ->** Προσδιορίζονται στις ΑΚ 427 επ., 428 εδ. α', 359. Η άσκηση των παραπάνω δικαιωμάτων έχουν ως συνέπεια την απόσβεση της ενοχής.

IV. Άρση της υπερημερίας δανειστή: Σημαίνει παύση των συνεπειών της υπερημερίας του δανειστή για το μέλλον. Μπορεί να επέλθει =>
• ***Με δήλωση αποδοχής του δανειστή ότι αποδέχεται την παροχή και προσφέρεται να εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις που προήλθαν από την υπερημερία του.*** Αν μετά τη δήλωση αυτή του δανειστή ο οφειλέτης από υπαιτιότητά του δεν προβαίνει σε προσφορά της παροχής, τότε περιέρχεται ο ίδιος σε υπερημερία. Ο δανειστής εξακολουθεί, βέβαια, να οφείλει αποζημίωση κατά την ΑΚ 358, αλλά δεν είναι απαραίτητο να την προσφέρει ταυτόχρονα με τη δήλωσή του ότι είναι έτοιμος να δεχτεί την παροχή. Για τις οφειλές αυτές, πάντως, ο οφειλέτης έχει δικαίωμα επισχέσεως (ΑΚ 325).
• ***Με συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων (ΑΚ 361)*** -> ο οφειλέτης μπορεί να παραιτείται από τα δικαιώματα που γεννήθηκαν υπέρ αυτού από την υπερημερία του δανειστή, να υπόσχεται ότι θα καταβάλει αργότερα κ.ά. Με τη συμφωνία αυτή, οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να συνομολογήσουν και αναδρομική άρση των συνεπειών της υπερημερίας.
• ***Με απόσβεση της ενοχής*** -> μπορεί να επέλθει με οποιοδήποτε τρόπο, ακόμη και παρά τη θέληση του δανειστή- π.χ. με δημόσια κατάθεση του οφειλομένου (ΑΚ 427, 431).

§28. Έλλειψη και ανατροπή του δικαιοπρακτικού θεμελίου

I. Το πρόβλημα: Ανώμαλη εξέλιξη της συμβατικής ενοχής έχουμε και όταν το θεμέλιο (βάση) της σύμβασης, την οποία θεωρούσαν και οι δύο συμβαλλόμενοι ως υπάρχουσα, είτε ελλείπει κατά τη σύναψη της σύμβασης είτε ανατρέπεται εκ των υστέρων. + ΑΚ 388, η οποία αφορά τις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις και μόνο υπό ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις.

II. Το δικαιοπρακτικό θεμέλιο

1. Έννοια: Είναι η πραγματική κατάσταση την οποία κατά τη σύναψη της σύμβασης και οι δύο συμβαλλόμενοι είχαν υπόψη τους και την οποία έθεσαν σιωπηρώς ως βάση ή προϋπόθεση της σύμβασης = τα περιστατικά, τα οποία οι συμβαλλόμενοι -χωρίς να τα μνημονεύσουν ρητώς- κατέστησαν από κοινού και στο πλαίσιο της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών θεμέλιο της σύμβασής τους, με την έννοια ότι χωρίς αυτό δεν θα την κατάρτιζαν καθόλου ή θα την κατάρτιζαν με ουσιωδώς διαφορετικό περιεχόμενο- π.χ. το κύρος μιας σύμβασης, η ύπαρξη γάμου, το οικοδομήσιμο του ακινήτου, η άδεια κατοικίας κ.ά.

2. Διάκριση από τη διμερή πλάνη: Η διμερής πλάνη αφορά διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως, ενώ στην έλλειψη/ανατροπή του δικαιοπρακτικού θεμελίου υπάρχει συμφωνία ως προς όλα τα σημεία της σύμβασης και η δήλωση των συμβαλλομένων συμφωνεί με τη βούλησή τους αλλά ελλείπει η βάση που στηρίζει τη σύμβαση· κατά δεύτερον, η πρώτη υπάρχει ήδη κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, ενώ η άλλη διαπιστώνεται κατά την εκπλήρωσή της.

3. Διάκριση από την πλάνη ως προς τα παραγωγικά της βουλήσεως αίτια (ΑΚ 143): Ως πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια θεωρείται η άγνοια/εσφαλμένη γνώση της πραγματικότητας, συνεπεία της οποίας ο δικαιοπρακτών ή ο ένας συμβαλλόμενος σχημάτισε και δήλωσε βούληση, η οποία δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική του βούληση κα την οποία δε θα δήλωνε αν δεν είχε εμφιλοχωρήσει η πλάνη. Αντίθετα, για έλλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου γίνεται λόγος, όταν κατά τη σύναψη της σύμβασης και οι δύο συμβαλλόμενοι θεωρούσαν ότι ορισμένα περιστατικά, στα οποία στήριξαν τη σύμβαση, υπήρχαν ή πρόκειται σίγουρα να επέλθουν, αν και δεν τα περιέλαβαν ρητώς στο περιεχόμενό της.

4. Η διάκριση από τις περιπτώσεις επίτευξης ή ματαίωσης του σκοπού της ενοχής: Μερικές φορές ο σκοπός της ενοχής είτε επιτυγχάνεται χωρίς οποιαδήποτε ενέργεια του οφειλέτη, είτε ματαιώνεται οριστικά από λόγους άσχετους με τους συμβαλλόμενους, με αποτέλεσμα ο δανειστής να μην ενδιαφέρεται πια για την παροχή.

ΙΙΙ. Συνέπειες της έλλειψης ή ανατροπής

1. Η έλλειψη του δικαιοπρακτικού θεμελίου: Εφαρμόζεται αναλογικά η ΑΚ 872, που προβλέπει ότι καθένας από τους συμβαλλομένους θα μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την ακύρωση της σύμβασης (βλ. + ΑΚ 154 επ.), εφόσον αποδείξει -> ***• ότι τα γεγονότα που αποτελούσαν και για τους δύο τη βάση της σύμβασης έλλειπαν ή δεν αλήθευαν κατά τη σύναψή της*** / ***• οι συμβαλλόμενοι δε θα κατάρτιζαν τη σύμβαση, αν γνώριζαν την πραγματική κατάσταση.***

2. Η ανατροπή του δικαιοπρακτικού θεμελίου: Γίνεται δεκτό ότι το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως, ενόψει της διορθωτικής λειτουργίας της ΑΚ 288, μπορεί να προσαρμόσει τις παροχές που συμφωνήθηκαν κατ' απόκλιση των συμφωνηθέντων. Η συγκεκριμένη διάταξη εφαρμόζεται και στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, αν δε συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 388. Αν, πάλι, πρόκειται για διαρκή σύμβαση (π.χ. μίσθωση), η ανατροπή του δικαιοπρακτικού θεμελίου μπορεί να γεννήσει δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης για σπουδαίο λόγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΑΝΩΜΑΛΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ ΣΤΙΣ ΑΜΦΟΤΕΡΟΒΑΡΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

§29. Αδυναμία παροχής στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις

Ι. Η σχέση των ΑΚ 335 επ. προς τις ΑΚ 380 επ.: Οι αμφοτεροβαρείς συμβάσεις τελούν σε στενή σχέση αλληλεξάρτησης τόσο κατά τη γένεση (=αν μια υποχρέωση προς παροχή δε γεννηθεί, δε γεννάται ούτε η άλλη) όσο και κατά τη λειτουργία της ενοχής (=η εκπλήρωση ή μη της μιας παροχής προϋποθέτει και την εκπλήρωση ή μη της άλλης). Οι ΑΚ 380 επ. δε ρυθμίζουν μόνο τις συνέπειες της ανώμαλης εκπλήρωσης της ενοχής (όπως οι ΑΚ 335 επ.), αλλά και την τύχη της αντιπαροχής, σε περίπτωση που η παροχή δεν εκπληρώνεται ομαλώς. Πάντως, οι ΑΚ 380 επ. δεν εμποδίζουν την εφαρμογή των γενικότερων ΑΚ 335 επ. -> ***• όταν υφίσταται υποχρέωση προς δευτερεύουσα παροχή που δεν τελεί σε αλληλεξάρτηση με την κύρια αντιπαροχή του αντισυμβαλλόμενου*** (π.χ. ΑΚ 519) / ***• όταν η ανώμαλη εκπλήρωση της παροχής δεν ανατρέπει τον ανταλλακτικό χαρακτήρα της σύμβασης, δηλ. δεν επηρεάζεται η οφειλόμενη αντιπαροχή*** / ***• στις παρεπόμενες υποχρεώσεις παροχής, καθώς και στις υποχρεώσεις που ανακύπτουν από τη λειτουργία μιας αμφοτεροβαρούς σύμβασης και δεν τελούν σε αλληλεξάρτηση με τις κύριες παροχές*** (π.χ. υποχρέωση καταβολής μισθίου μετά τη λήξη της σύμβασης μίσθωσης, υποχρέωση αποζημίωσης σε περίπτωση υπαναχώρησης, ΑΚ 387).

ΙΙ. Αδυναμία παροχής:
• Ανυπαίτια αδυναμία παροχής (ΑΚ 380 εδ. α'- κανόνας κοινής απαλλαγής) -> Διαπιστώνεται ότι τον συνολικό κίνδυνο της τυχαίας καταστροφής της μιας παροχής στο πλαίσιο μιας αμφοτεροβαρούς σύμβασης (=κίνδυνος της αντιπαροχής) φέρει ο οφειλέτης· αυτό συμβαίνει επειδή χάνει και το αντικείμενο της παροχής του και την αξίωση για αντιπαροχή. Απόκλιση εισάγει η ΑΚ 522, σύμφωνα με την οποία τον κίνδυνο της τυχαίας καταστροφής ή χειροτέρευσης του πράγματος φέρει ο αγοραστής (=δανειστής της παροχής). Σε περίπτωση που η ανυπαίτια αδυναμία είναι μερική, ο

οφειλέτης απαλλάσσεται από το μέρος της παροχής, του οποίου η παροχή ήταν ή κατέστη αδύνατη, αλλά και ο δανειστής συναπαλλάσσεται από το μέρος της αντιπαροχής που αντιστοιχεί στο μέρος της παροχής που ήταν ή κατέστη αδύνατο. + ΑΚ 337, οπότε εφαρμόζεται η ΑΚ 380.
Αν στον οφειλέτη της παροχής που κατέστη ανυπαιτίως αδύνατη περιήλθε αντάλλαγμα, τότε ο δανειστής δικαιούται να απαιτήσει από τον οφειλέτη την καταβολή του περιελθέντος· όμως, ταυτόχρονα, θα υποχρεούται να εκπληρώσει την αντιπαροχή (ΑΚ 380 εδ. β'). Αν το περιελθόν είναι μικρότερης αξίας από την παροχή, ο δανειστής της δικαιούται να ζητήσει ανάλογη μείωση της αντιπαροχής. Η απαίτηση καταβολής του περιελθόντος αποτελεί οιονεί δικαιοπραξία (εφαρμόζεται αναλογικά η ΑΚ 288) και ασκείται με δήλωση του δανειστή. Αν δεν ασκηθεί η αξίωση αυτή, τότε η κοινή απαλλαγή ισχύει από τη στιγμή επέλευσής της, χωρίς άλλη αναβολή.
Η ΑΚ 380 εφαρμόζεται μόνο όταν η μία παροχή ήταν ή κατέστη ανυπαίτια αδύνατη· αν η ανυπαίτια αδυναμία αφορά και τις δύο παροχές αμφοτεροβαρούς σύμβασης, τότε εφαρμόζονται οι ΑΚ 336 ή 363, με αποτέλεσμα την απαλλαγή και των δύο συμβαλλομένων.
• ***Αδυναμία παροχής από υπαιτιότητα του δανειστή (ΑΚ 381 §1).*** Σε αυτή την περίπτωση, το συνολικό κίνδυνο της καταστροφής του πράγματος φέρει ο δανειστής της αδύνατης παροχής. Αν η αδυναμία είναι μερική, τότε η απαλλαγή του οφειλέτη θα είναι αντίστοιχα μερική, όμως ο δανειστής θα εξακολουθεί να οφείλει ολόκληρη την αντιπαροχή του.
• ***Ανυπαίτια αδυναμία του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της υπερημερίας του δανειστή (ΑΚ 381 §2) -*** > Ο δανειστής εξακολουθεί να οφείλει την αντιπαροχή του, ενώ ο οφειλέτης απαλλάσσεται από τη δική του παροχή που κατέστη αδύνατη· δεν απαιτείται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ αδυναμίας και υπερημερίας. Ο οφειλέτης απαλλάσσεται όταν η αδυναμία παροχής δεν οφείλεται σε κανένα είδος πταίσματος. Πάντως, η ΑΚ 381 §2 δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που η υπερημερία του δανειστή οφείλεται σε γεγονός ανωτέρας βίας (+ ΑΚ 358).
• ***Αδυναμία παροχής από υπαιτιότητα του οφειλέτη (ΑΚ 382) ->*** Για να εφαρμοστεί η σχετική διάταξη πρέπει η αδυναμία της παροχής να ευθύνεται σε γεγονός για το οποίο ο οφειλέτης της φέρει ευθύνη κατά ΑΚ 330-334. Τα δικαιώματα της ΑΚ 382 εδ. α' είναι: **α) κοινή απαλλαγή (ΑΚ 380) =>** ο δανειστής απαλλάσσεται από την υποχρέωση να εκπληρώσει την αντιπαροχή του, ή αν την έχει ήδη εκπληρώσει, να την αναζητήσει κατά ΑΚ 904. / **β) αποζημίωση =>** καλύπτει το θετικό διαφέρον και είτε ο οφειλέτης θα την καταβάλει ολόκληρη, ενώ ο δανειστής θα καταβάλει την αντιπαροχή [θεωρία της ανταλλαγής]· είτε ο οφειλέτης θα καταβάλει τη διαφορά μεταξύ ολόκληρης της οφειλόμενης αποζημίωσης και ολόκληρης αντιπαροχής, οπότε ο δανειστής απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής της αντιπαροχής [θεωρία της διαφοράς]. / **γ) υπαναχώρηση** (ΑΚ 387 §2, που παραπέμπει στην ΑΚ 389 §2) => αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα· για να επέλθουν τα αποτελέσματά της απαιτείται να περιέλθει η σχετική δήλωση του δανειστή στον οφειλέτη (ΑΚ 390). / **δ) άσκηση των δικαιωμάτων =>** ο δανειστής έχει σε κάθε περίπτωση δικαίωμα επιλογής άλλου δικαιώματος (ανάμεσα στα προαναφερθέντα) έως ότου ικανοποιηθεί το δικαίωμα που άσκησε αρχικά (δηλ. έχει δυνατότητα να αλλάξει γνώμη) / **ε) μερική αδυναμία =>** τα διαζευκτικά δικαιώματα της ΑΚ 382 εδ. α' αφορούν μόνο το αδύνατο μέρος της παροχής, ενώ το δυνατό εξακολουθεί να οφείλεται και ο δανειστής οφείλει ανάλογο μέρος της αντιπαροχής (ή αναλογική εφαρμογή ΑΚ 337) / **στ) εκπλήρωση τμηματικών παροχών (ΑΚ 386) =>** Η ίδια διάταξη εφαρμόζεται αναλόγως και σε περίτωση πλημμελούς εκπλήρωσης.

§30. Υπερημερία του οφειλέτη σε αμφοτεροβαρή σύμβαση

Ι. Δικαιώματα δανειστή: Κατ' αρχήν επέρχονται οι γενικές συνέπειες που προβλέπουν οι ΑΚ 343 §1, 345, 347, 383 εδ. β' (->διαζευκτικό δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση για μη εκπλήρωση ή υπαναχώρηση από τη σύμβαση· αυτά τα δικαιώματα παρέχονται εφόσον ο δανειστής τάξει στον

οφειλέτη εύλογη προθεσμία για εκπλήρωση, δηλώνοντας συνάμα ότι μετά την πάροδό της αποκρούει την παροχή, και πράγματι η προθεσμία παρέλθει). Η ειδική ρύθμιση της ΑΚ 383 υποκαθιστά την ΑΚ 343 §2. Τέλος, σημειώνεται ότι ο δανειστής έχει τα δικαιώματα της ΑΚ 383, μόνο εφόσον ο ίδιος συμμορφώνεται προς τις συμβατικές υποχρεώσεις του βάσει της καλής πίστης.

ΙΙ. Εύλογη προθεσμία εκπλήρωσης (ΑΚ 383 εδ. α'): Η σχετική δήλωση του δανειστή είναι μονομερής, άτυπη και απευθυντέα, ενώ αποτελεί οιονεί δικαιοπραξία που δεν ανακαλείται, γιατί αποτελεί άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος. + ΑΚ 385 περ. 1 (π.χ. ο οφειλέτης δηλώνει ρητά ότι δε θα εκπληρώσει την παροχή ή κωφεύει στις επανειλημμένες οχλήσεις του δανειστή) και 2 (π.χ. όταν η σύμβαση καταρτίστηκε για να καλύψει ο δανειστής εποχιακές του ανάγκες και η περίοδος αυτή παρήλθε). Αναλόγως, δεν απαιτείται να ταχθεί προθεσμία αν ο δανειστής και ο οφειλέτης έχουν προβεί σε σχετική συμφωνία. Πάντως, γενικά ο δανειστής μπορεί να αρκεστεί στην προστασία της ΑΚ 343 §1.

ΙΙΙ. Εκπλήρωση της παροχής εντός της προθεσμίας: • *Ολική* -> ΑΚ 343 §1 / **• *Μερική*** -> ΑΚ 384, 383 εδ. β'.

ΙV. Άπρακτη παρέλευση προθεσμίας: • *Αποζημίωση ή υπαναχώρηση* (ΑΚ 383 + ΑΚ 382 και 386) -> Αν ο δανειστής ασκήσει κάποιο από τα δικαιώματα της ΑΚ 383 (διάταξη ενδοτικού δικαίου), δε μπορεί να απαιτήσει την παροχή. / **• *Σύμβαση κάλυψης*** -> Κατά τη διάρκεια της υπερημερίας του οφειλέτη, ο δανειστής ενδέχεται να αναγκαστεί να παράσχει σε άλλον την αντιπαροχή του ή να προμηθευτεί από άλλον την καθυστερούμενη παροχή του οφειλέτη· η σχετική σύμβαση που καταρτίζει για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της καθυστέρησης της παροχής εκ μέρους του οφειλέτη λέγεται 'σύμβαση κάλυψης'. Αν η σύμβαση αυτή περιέχει δυσμενέστερους όρους από ό,τι η μη εκπληρωθείσα, ώστε να προκαλείται ζημία στο δανειστή, ο τελευταίος μπορεί να αξιώσει τη διαφορά μεταξύ των δύο συμβάσεων· η αποζημίωση αυτή μπορεί να μειωθεί, αν η συνομολόγηση δυσμενέστερων όρων οφείλεται σε πταίσμα του δανειστή (ΑΚ 300).

§31. Λοιπές παραβάσεις

Ι. Το κενό και η πλήρωσή του: Στο πλαίσιο των αμφοτεροβαρών συμβάσεων, ο ΑΚ δε ρυθμίζει το ζήτημα της τύχης της αντιπαροχής σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής -> στην υπαίτια πλημμελή εκπλήρωση, ο δανειστής έχει, πέραν των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζονται για την υπαίτια πλημμελή εκπλήρωση αυτοτελούς παροχής, και τα διαζευκτικώς παρεχόμενα δικαιώματα των Αακ 382-383 (βλ. + 387 §1). Η καλή πίστη, πάντως, απαιτεί η πλημμέλεια να είναι τόσο ουσιώδης, ώστε ο δανειστής να μην έχει δικαίωμα να δεχτεί την πλημμελή παροχή. Για την άσκηση των παραπάνω δικαιωμάτων, ο δανειστής οφείλει να τάξει εύλογη προθεσμία στον οφειλέτη για άρση της πλημμέλειας, εκτός αν αυτή δε μπορεί να αρθεί ή συντρέχει κάποια περίπτωση της ΑΚ 385.

ΙΙ. Η πλημμελής εκπλήρωση μέρους των διαδοχικών τμηματικών παροχών των συμβάσεων: Όσον αφορά τις μη εκπληρωθείσες τμηματικές παροχές, εφόσον η πλημμέλεια είναι τόσο ουσιώδης, ώστε ο δανειστής να μην έχει συμφέρον στην ολική εκπλήρωση της παροχής (ΑΚ 384, 386 εδ. α' περ. α') ή αν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι η πλημμέλεια θα επεκταθεί και στο υπολειπόμενο μέρος (ΑΚ 386 εδ. α' περ. β'), ο δανειστής μπορεί να ασκήσει ένα από τα παραπάνω διαζευκτικώς παρεχόμενα δικαιώματα για το σύνολο της παροχής, αφού τάξει στον οφειλέτη εύλογη προθεσμία και ο τελευταίος δε συμμορφώθηκε (ΑΚ 383'εδ. α'). Αν δε συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, ο δανειστής μπορεί να ζητήσει άρση των πλημμελώς εκπληρωθεισών παροχών και να ασκήσει τα

δικαιώματά του ως προς αυτές, αλλά όχι ως προς το σύνολο των παροχών.

§32. Ένσταση μη εκπλήρωσης της σύμβασης

Ι. Έννοια (ΑΚ 374 §1): Ο σκοπός που επιδιώκεται με τη συγκεκριμένη διάταξη είναι διττός -> • ***να εξασφαλιστεί η αξίωση του οφειλέτη για αντιπαροχή*** / • ***να αναγκαστεί ο δανειστής να εκπληρώσει την παροχή του (βλ. + ΑΚ 375). Η 374 §1 περιλαμβάνει*** => **α) Ένσταση:** ο οφειλέτης έχει δικαίωμα να αρνηθεί την παροχή [ακόμη κι αν είναι μεγαλύτερης αξίας από την αντιπαροχή ή ακόμη κι αν ο δανειστής ζητεί μόνο ένα μέρος της παροχής] + ΑΚ 378, 376. Ι **β) Ένσταση αναβλητική:** η προβολή της έχει ως συνέπεια όχι την απόρριψη της αγωγής αλλά την καταδίκη του εναγόμενου με τον όρο της ταυτόχρονης εκπλήρωσης από την πλευρά του ενάγοντος. Ι **γ) Ένσταση γνήσια:** με αυτή ο αμυνόμενος (οφειλέτης) επικαλείται ένα δικαίωμα, το οποίο θα μπορούσε να ασκήσει και με αυτοτελή αγωγή, αντιτάσσοντάς το σε ένα δικαίωμα του δανειστή, προκειμένου να εμποδίσει προσωρινά την άσκηση του τελευταίου δικαιώματος.

ΙΙ. Προϋποθέσεις:
• ***Ύπαρξη έγκυρης αμφοτεροβαρούς σύμβασης*** -> Σημειώνεται ότι οι ΑΚ 374 επ. δεν εφαρμόζονται όταν η ενοχή πηγάζει από το νόμο / στις διαρκείς συμβάσεις / όταν ο οφειλέτης δε θέλει πλέον την αντιπαροχή και γι' αυτό αρνείται να εκπληρώσει την παροχή του (βλ. + ΑΚ 380-381).
• ***Απαίτηση της κύριας παροχής από το δανειστή.***
• ***Μη εκπλήρωση ή μη προσφορά της αντιπαροχής*** -> βλ. + Μη προσήκουσα εκπλήρωση ή προσφορά της αντιπαροχής: Ως μη προσήκουσα εκπλήρωση της αντιπαροχής νοείται η εκπλήρωση που υπολείπεται της οφειλόμενης τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά· επίσης, και όταν ο ενάγων έχει μεν εκπληρώσει την κύρια παροχή, αλλά όχι τις παρεπόμενες υποχρεώσεις του. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο οφειλέτης της παροχής (εναγόμενος) δε μπορεί να προβάλει την ένσταση της ΑΚ 374 §1, αν η άρνησή του να καταβάλει την παροχή αντίκειται στην καλή πίστη και κυρίως επειδή το μέρος της αντιπαροχής που μένει ανεκπλήρωτο είναι επουσιώδες (ΑΚ 376). Οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ΑΚ 376 είναι => **πλημμέλεια στην εκπλήρωση μέρους της αντιπαροχής** / **ο εναγόμενος οφειλέτης (=δανειστής της αντιπαροχής) να αποδέχτηκε την πλημμελή εκπλήρωση** / και **η άρνηση καταβολής της παροχής να αντιβαίνει στην καλή πίστη.**
• ***Μη υποχρέωση προεκπλήρωσης*** -> Τα μέρη υποχρεούνται σε ταυτόχρονη εκπλήρωση των παροχών τους. Βάσει του νόμου, υπόχρεοι σε προεκπλήρωση είναι ο εκμισθωτής πράγματος (ΑΚ 595 εδ. β'), ο εκμισθωτής αγροτικού κτήματος (ΑΚ 614), ο εργαζόμενος (ΑΚ 655), ο εργολάβος (ΑΚ 694) κ.ά. Αν υπόχρεος σε προεκπλήρωση είναι ο εναγόμενος εφαρμόζεται η ΑΚ 377 (παροχή ασφάλειας) και όχι η ΑΚ 374 §1· όμως, αν ο υπόχρεος σε προεκπλήρωση είναι ο ενάγων, τότε ο εναγόμενος μπορεί να προτείνει την ένσταση υποχρέωσης σε προεκπλήρωση, οπότε και θα απορριφθεί η αγωγή. Στη σύμβαση, η υποχρέωση για προεκπλήρωση μπορεί να προβλέπεται ρητά ή να προκύπτει από τη φύση και το σκοπό της.

ΙΙΙ. Άσκηση, αποτελέσματα, απόκρουση της ΑΚ 374 §1

1. Τρόποι άσκησης: • ***Εξώδικα*** (ως απάντηση σε εξώδικη πρόσκληση του δανειστή προς τον οφειλέτη της παροχής για εκπλήρωσή της- π.χ. όχληση) / • ***Δικαστικά*** (με προβολή σχετικής ένστασης στο πλαίσιο είτε διαγνωστικής δίκης είτε στο στάδιο της εκτέλεσης μετά από άσκηση ανακοπής).

2. Καταδίκη με τον όρο ταυτόχρονης εκπλήρωσης: Αν η ένσταση προταθεί στο πλαίσιο διαγνωστικής δίκης που άνοιξε με άσκηση καταψηφιστικής αγωγής, η αποδοχή της έχει ως συνέπεια την καταδίκη του εναγομένου σε εκπλήρωση της παροχής με τον όρο της ταυτόχρονης εκπλήρωσης από τον ενάγοντα (δανειστή).

3. Η ένσταση σε περίπτωση εκχώρησης: Μπορεί να προταθεί κανονικά, ακόμη κι αν ο οφειλέτης της παροχής (εναγόμενος) έχει εκχωρήσει την αξίωσή του για την αντιπαροχή· επίσης, προτείνεται και κατά του εκδοχέα της απαίτησης για παροχή (ΑΚ 463).

4. Η ένσταση σε περίπτωση περισσότερων δανειστών (ΑΚ 374 §2): Η συγκεκριμένη διάταξη δεν εφαρμόζεται όταν η ενοχή είναι εις ολόκληρον (=>αφορά κυρίως τις διηρημένες ενοχές- ΑΚ 480).

5. Απόκρουση της ένστασης από τον ενάγοντα (δανειστή): Μπορούν να προβληθούν οι εξής αντενστάσεις -> ***ότι ο οφειλέτης υποχρεούται σε προεκπλήρωση*** / ***ότι η αντιπαροχή έχει εκπληρωθεί / ότι η άρνηση του οφειλέτη να εκπληρώσει αντίκειται στην καλή πίστη.*** Δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τις αντενστάσεις της παραγραφής (ΑΚ 273) ή της παροχής ασφάλειας (ΑΚ 375).

IV. Η υποχρέωση προεκπλήρωσης - ένσταση έλλειψης ασφάλειας

1. Υποχρέωση σε προεκπλήρωση (ΑΚ 377)

2. Ένσταση έλλειψης ασφάλειας: Σε περίπτωση που ο ένας από τους αντισυμβαλλόμενους έχει δικαίωμα προεκπλήρωσης, η ΑΚ 377, του παρέχει το δικαίωμα να προβάλει την ένσταση έλλειψης ασφάλειας υπό τις εξής προϋποθέσεις -> ***• πρέπει να παρατηρείται ουσιώδης ελάττωση της περιουσιακής κατάστασης του αντισυμβαλλόμενου, ώστε να καθιστά επισφαλή την ικανοποίηση της αντιπαροχής.*** / ***• η ουσιώδης αυτή ελάττωση πρέπει να υφίσταται κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης ή να εμφανίστηκε αργότερα, αλλά ο αντισυμβαλλόμενος να μην τη γνώριζε ούτε να όφειλε να τη γνωρίζει.*** Αν συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, ο υπόχρεος σε προεκπλήρωση μπορεί να την αρνηθεί, ωσότου ο άλλος παράσχει ασφάλεια. Αν ο αντισυμβαλλόμενος αρνείται την παροχή ασφάλειας και δε δέχεται την ταυτόχρονη εκπλήρωση παροχής και αντιπαροχής, υπάρχει υπαίτια πλημμελής εκπλήρωση με τη μορφή της παράβασης εκ μέρους του αρνούμενου κάποιας παρεπόμενης υποχρέωσής του. Έτσι, ο προς ον η πλημμελής εκπλήρωση (εναγόμενος για την κύρια παροχή και δανειστής της απαίτησης για αντιπαροχή) θα έχει τα δικαιώματα της ΑΚ 382· η αποζημίωση, όμως, δε θα καλύπτει τη ζημία από τη μη εκπλήρωση της αντιπαροχής, αλλά την τυχόν ζημία από τη μείωση της αξίας της απαίτησης του δανειστή.

§33. Απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών

Ι. Εισαγωγή: Ο κανόνας είναι ότι η ενοχή δεσμεύει· ωστόσο, είναι δυνατό να ανατραπεί η ισορροπία της σύμβασης σε βάρος του ενός συμβαλλομένου και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε η εμμονή του άλλου στην εκπλήρωσή της να μη μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει της καλής πίστης.

ΙΙ. Προϋποθέσεις λύσης ή αναθεώρησης της σύμβασης (ΑΚ 388):
• ***Αμφοτεροβαρής σύμβαση*** -> Εφαρμόζεται, πάντως, και σε προσύμφωνο ή σύμφωνο προαιρέσεως.
• ***Μεταβολή των συνθηκών*** -> Πρέπει να αφορά περιστατικά (πραγματικά ή νομικά) στα οποία τα μέρη -με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη- στήριξαν (σιωπηρά) κυρίως τη σύναψη της

σύμβασης [π.χ. η νομισματική σταθερότητα, το αμετάβλητο της φορολογικής νομοθεσίας, η ελευθερία εισαγωγής αγαθών κ.ά.].

• ***Μεταβολή μετά τη σύναψη της σύμβασης*** -> Αν η σύμβαση τελεί υπό αναβλητική αίρεση και η μεταβολή συμβεί ηρτημένης της αίρεσης, η ΑΚ 388 δεν εφαρμόζεται· αν, όμως, η διαφορετική κατάσταση υφίστατο κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, τα μέρη μπορούν να προστατευθούν με τις ΑΚ 142, 179 και 288.

• ***Λόγοι μεταβολής έκτακτοι και απρόβλεπτοι*** -> Μπορεί να συνδέονται με το πρόσωπο ενός από τους συμβαλλόμενους (π.χ. ασθένεια). Έκτακτοι είναι οι λόγοι, οι οποίοι δεν επέρχονται κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, αλλά προέρχονται από ασυνήθη φυσικά, κοινωνικά, πολιτικά γεγονότα [π.χ. θεομηνία, πόλεμος, κραχ]. Τα γεγονότα αυτά πρέπει να είναι και απρόβλεπτα· το αδύνατο της πρόβλεψης κρίνεται αντικειμενικά, βάσει της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών, και πρέπει να είναι ανυπαίτιο.

• ***Παροχή υπέρμετρα επαχθής για τον οφειλέτη της*** -> Αυτό συμβαίνει όταν η αρχική ισορροπία μεταξύ των δύο ανταλλασσόμενων παροχών διαταράχθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε η εκλήρωση της μιας παροχής, ενόψει αντιπαροχής, να εμφανίζεται ιδιαίτερα δυσβάστακτη για τον οφειλέτη της

• ***Η σύμβαση να μην έχει ακόμα εκτελεστεί*** -> Αυτό συμβαίνει διότι η αναδρομική λύση ή αναπροσαρμογή της σύμβασης θα αντίκειται συνήθως στην καλή πίστη. Η προϋπόθεση αυτή δεν ισχύει αν ο οφειλέτης ιδιαίτερα επαχθούς παροχής την εκπληρώσει, καθώς και αν η σύμβαση έχει εκπληρωθεί μόνο εν μέρει ή από τον ένα συμβαλλόμενο.

ΙΙΙ. Συνέπειες

1. Δικαιώματα του οφειλέτη της υπέρμετρα επαχθούς παροχής (ΑΚ 388 §1): Πρόκειται για διαπλαστικό δικαίωμα. Αν το δικαστήριο ταχθεί υπέρ της αναπροσαρμογής της επαχθούς παροχής, αυτό θα επιδιωχθεί είτε με μείωση της παροχής είτε με αύξηση της αντιπαροχής. Οι συνέπειες της αναπροσαρμογής ή της λύσης της σύμβασης ισχύουν για το μέλλον· αν, όμως, (σπάνια και κατ' εξαίρεση) το δικαστήριο αποφασίσει την αναδρομική αναπροσαρμογή ή λύση, επέρχεται αναδρομική απόσβεση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων προς παροχή, ενώ οι τυχόν εκπληρωθείσες παροχές αναζητούνται κατά τις ΑΚ 904 επ.

2. Παραίτηση από τα δικαιώματα της ΑΚ 388: Η ΑΚ 388 θεσπίζει κανόνα αναγκαστικού δικαίου, άρα, δεν είναι έγκυρη η εκ των προτέρων παραίτηση από τα δικαιώματα που παρέχει· εξυπακούεται ότι τίποτα δεν εμποδίζει την εκ των υστέρων παραίτηση.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΥΠΕΡ ΤΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΡΙΤΟΥ

§34. Η σύμβαση υπέρ τρίτου (ΑΚ 410 επ.)

Ι. Έννοια και είδη: Πρόκειται για τη σύμβαση με την οποία συμφωνείται να επέλθει ορισμένο έννομο αποτέλεσμα υπέρ τρίτου, ο οποίος δε μετείχε άμεσα ή έμμεσα στην κατάρτισή της. Δεν αποτελεί αυτοτελές είδος σύμβασης, αλλά μορφή με την οποία μπορεί να καταρτιστεί κάθε ενοχική (υποσχετική) σύμβαση. Στη σύμβαση υπέρ τρίτου εμπλέκονται τρία πρόσωπα: αυτός που υπόσχεται να προβεί σε ορισμένη παροχή προς τον τρίτο (υποσχεθείς), ο αντισυμβαλλόμενός του (δέκτης της

υπόσχεσης) και αυτός στον οποίο συμφωνείται να γίνει η παροχή (τρίτος). Διακρίνεται σε =>
• ***Μη γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου*** -> Υπάρχει όταν την καταβολή της παροχής στον τρίτο δικαιούται να απαιτήσει μόνο ο δέκτης της υπόσχεσης και όχι ο ίδιος ο τρίτος (ΑΚ 410). Το δικαίωμα του δέκτη της υπόσχεσης να απαιτήσει την εκπλήρωση της παροχής στον τρίτο είναι κληρονομητό και ελεύθερα μεταβιβαστό· ο ίδιος δικαιούται, επίσης, να απαιτήσει υπέρ του τρίτου και κάθετι που προστέθηκε ή υποκαταστάθηκε στην αρχική παροχή (π.χ. αποζημίωση), καθώς και να ασκήσει όλα τα νόμιμα δικαιώματά του (π.χ. υπαναχώρηση, αναστροφή). Πάντως, ο δέκτης της υπόσχεσης δε μπορεί να τροποποιήσει μονομερώς τη σύμβαση υπέρ τρίτου και να απαιτήσει η παροχή να καταβληθεί στον εαυτό του ή σε άλλον τρίτο.
• ***Γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου*** -> Υπάρχει όταν ο τρίτος έχει το δικαίωμα να απαιτήσει ο ίδιος απευθείας από τον υποσχεθέντα την καταβολή σ' αυτόν της παροχής. Το άμεσο και αυτοτελές αυτό δικαίωμα μπορεί να είναι αποκλειστικό ή να υφίσταται παράλληλα με όμοιου περιεχομένου δικαίωμα του δέκτη της υπόσχεσης:

ΙΙ. Σχέσεις των μερών: Δημιουργείται τριμερής-τριγωνική σχέση που αποτελείται από τις =>
• ***Σχέση υποσχεθέντος-δέκτη της υπόσχεσης (=σχέση κάλυψης)*** -> προσδιορίζεται από τη σύμβαση που καταρτίστηκε μεταξύ τους. Η συμφωνία παροχής στον τρίτο αποτελεί πρόσθετη ρήτρα που μπορεί να συμφωνηθεί και εκ των υστέρων. Τυχόν ακυρότητα της σύμβασης του υποσχεθέντος με τον δέκτη της υπόσχεσης, οδηγεί σε απαλλαγή του πρώτου, πράγμα που μπορεί να αντιτάξει και έναντι τρίτου (βλ. και ΑΚ 414). Η 'σχέση κάλυψης' καθορίζει και τον τύπο της σύμβασης υπέρ τρίτου· έτσι, ενώ η σύμβαση υπέρ τρίτου είναι κατ' αρχήν άτυπη (ΑΚ 148), η τήρηση τύπου μπορεί να επιβάλλεται από τη φύση της σύμβασης που κατάρτισαν ο υποσχεθείς και ο δέκτης της υπόσχεσης (π.χ. πώληση ακινήτου, δωρεά).
• ***Σχέση υποσχεθέντος-τρίτου*** -> δεν υπάρχει ορισμένη συμβατική σχέση. Πάντως, στην περίπτωση που ο τρίτος έχει άμεσο δικαίωμα κατά του υποσχεθέντος (=γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου), δημιουργείται μεταξύ τους σχέση δανειστή-οφειλέτη, οπότε ο τρίτος φέρει όλες τις υποχρεώσεις επιμέλειας του δανειστή (π.χ. καθίσταται υπερήμερος κ.ά.).
• ***Σχέση δέκτη της υπόσχεσης-τρίτου (=σχέση αξίας)*** -> συνίσταται συνήθως σε σύμβαση (επαχθή ή χαριστική), βάσει της οποίας ο δέκτης της υπόσχεσης οφείλει ορισμένη παροχή στον τρίτο (π.χ. δωρεά, πώληση, μίσθωση κ.ά.). Η σχέση αξίας δηλ. αποτελεί τη νομική αιτία της περιουσιακής επίδοσης από τον δέκτη της υπόσχεσης στον τρίτο· τυχόν έλλειψη ή ελάττωμα του κύρους της δεν ακυρώνει τη σύμβαση υπέρ τρίτου, αλλά επηρεάζει τα δικαιώματα μεταξύ του δέκτη της υποχρέωσης και του τρίτου.

ΙΙΙ. Πρακτική χρησιμότητα της σύμβασης υπέρ τρίτου και συγγενείς έννοιες

1. Πρακτική χρησιμότητα: Με αυτού του είδους τη σύμβαση, η ωφέλεια που περιέρχεται στον τρίτο δε διέρχεται μέσα από την περιουσία του δέκτη της υπόσχεσης, αλλά μεταβιβάζεται σ' αυτόν απευθείας από την περιουσία του υποσχεθέντος => ο τρίτος δε θεωρείται ειδικός διάδοχος του δέκτη της υπόσχεσης και δεν υπόκειται στις αξιώσεις των δανειστών (ΑΚ 939 επ.) ή των κληρονόμων του (ΑΚ 1835 επ.) Τέλος, το δικαίωμα του τρίτου να απαιτήσει την παροχή γεννιέται απευθείας στο πρόσωπό του και δεν είναι αποτέλεσμα εκχώρησης => ο υποσχεθείς μπορεί να αντιτάξει υπέρ του τρίτου μόνο τις ενστάσεις της ΑΚ 414 και όχι της ΑΚ 463.

2. Συγγενείς έννοιες: • ***Αντιπροσώπευση*** -> Στη σύμβαση υπέρ τρίτου, συμβατικός δεσμός υπάρχει μόνο μεταξύ του υποσχεθέντος και του δέκτη της υπόσχεσης, ο οποίος συνάπτει τη σύμβαση στο όνομά του. Αντίθετα, στην άμεση αντιπροσώπευση, ο τρίτος που δρα μέσω του αντιπροσώπου (αντιπροσωπευόμενος) είναι ο ίδιος αντισυμβαλλόμενος στη σύμβαση (ΑΚ 211). Όσον αφορά την

έμμεση αντιπροσώπευση, πάλι, η διαφορά της με τη σύμβαση υπέρ τρίτου έγκειται στο ότι ο τρίτος παραμένει ξένος προς τη σύμβαση που συνάπτει ο αντιπρόσωπός του και έχει δικαιώματα μόνο έναντι αυτού.
• ***Σύμβαση με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου*** -> Είναι εκείνη που δημιουργεί σε βάρος του οφειλέτη παρεπόμενες υποχρεώσεις πρόνοιας όχι μόνο υπέρ του δανειστή αλλά και υπέρ άλλων προσώπων που δε συμμετέχουν στον ενοχικό δεσμό, συνδέονται όμως στενά με τον δανειστή (π.χ. μέλη της οικογένειας ή του προσωπικού του). Έννομη συνέπεια της ύπαρξης αυτής της σύμβασης είναι ότι σε περίπτωση ζημίας των τρίτων λόγω πλημμελούς ή μη εκπλήρωσης (ΜΟΝΟ) των παρεπόμενων υποχρεώσεων, οι τρίτοι θα έχουν δικαίωμα να απαιτήσουν από τον οφειλέτη αποζημίωση κατά τις ευνοϊκότερες διατάξεις για την ενδοσυμβατική ευθύνη, δηλ. σαν να ήταν οι ίδιοι συμβαλλόμενοι.

IV. Η εκποιητική σύμβαση υπέρ τρίτου και ο χαρακτήρας των ΑΚ 410-414

1. Η εκποιητική σύμβαση υπέρ τρίτου: Με αυτή προσπορίζεται στον τρίτο απευθείας ενοχικό ή εμπράγματο δικαίωμα (π.χ. εκχώρηση απαίτησης ή μεταβίβαση κυριότητας υπέρ τρίτου). Ρυθμίζεται αναλογικά από τις ΑΚ 410-414, οι οποίες αφορούν την υποσχετική σύμβαση υπέρ τρίτου. Αν για τη μεταβίβαση του δικαιώματος απαιτείται η συνδρομή ορισμένης μη δικαιοπρακτικής πράξης (π.χ. παράδοση του κινητού), το δικαίωμα μεταβιβάζεται όταν αυτή συντρέξει στο πρόσωπο του τρίτου· ο τρίτος σε κάθε περίπτωση μπορεί να αποποιηθεί το δικαίωμα που του παρέχεται (αναλογία από ΑΚ 413).

2. Ο χαρακτήρας των ΑΚ 410-414: Αποτελούν ενδοτικό δίκαιο. Ειδικά, όμως, για την ΑΚ 413, ισχύει ότι πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου, διότι διαφορετικά θα ήταν δυνατή η επέμβαση στην ελευθερία βούλησης του ατόμου χωρίς τη σύμπραξή του.

§35. Η γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου

Ι. Προϋπόθεση ύπαρξης: Αυτός που επικαλείται την ύπαρξη γνήσιας σύμβασης υπέρ τρίτου πρέπει να αποδείξει τη συνδρομή μιας από τις εξής δύο προϋποθέσεις της ΑΚ 410 =>
• ***Η βούληση των συμβαλλομένων για τη δημιουργία δικαιώματος υπέρ τρίτου από τη σύμβασή τους*** -> Κρίνεται βάσει των ΑΚ 173, 200 και αναζητείται η αληθινή βούληση των μερών. Ως ενδείξεις της ύπαρξης γνήσιας σύμβασης υπέρ τρίτου μπορούν να θεωρηθούν γεγονότα, όπως η συμφωνία ότι η παροχή θα εκπληρωθεί μετά το θάνατο του δέκτη της υπόσχεσης.
• ***Η φύση και ο σκοπός της σύμβασης*** -> Τα κριτήρια που θα χρησιμοποιηθούν για τη διερεύνηση του αν υπάρχει σύμβαση υπέρ τρίτου είναι αντικειμενικά: το είδος της σύμβασης, οι κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες που εξυπηρετούνται, οι αντιλήψεις των συναλλαγών, το αν και κατά πόσο η σύμβαση εξυπηρετεί κυρίως το συμφέρον του τρίτου κ.ά.
• ***Γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου κατευθείαν από το νόμο*** -> π.χ. ΑΚ 116, 432, 476, 615 κ.ά.

ΙΙ. Το πρόσωπο του τρίτου: Μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο· κατά τη σύναψη της σύμβασης, αρκεί να είναι οριστός και να έχει ικανότητα δικαίου (+ ΑΚ 36). Τέλος, στο χρόνο σύναψης της σύμβασης μπορεί ο τρίτος να μην υπάρχει ως πρόσωπο (π.χ. σύμβαση υπέρ μήπω συνειλημμένου τέκνου ή νομικού προσώπου που δεν έχει ακόμα συσταθεί).

ΙΙΙ. Το δικαίωμα του τρίτου να απαιτήσει την παροχή απευθείας από τον υποσχεθέντα

1. Νομική φύση: Είναι ενοχικό, άμεσο (=γεννιέται αυτομάτως στο πρόσωπο του τρίτου), αυτοτελές (=ανεξάρτητο από τυχόν παράλληλο δικαίωμα του δέκτη της υπόσχεσης να απαιτήσει την εκπλήρωση της παροχής προς τον τρίτο) και μεταβιβαστό, εφόσον δεν είναι προσωποπαγές.

2. Χρόνος γέννησης: Καθορίζεται από τη βούληση των συμβαλλομένων, οι οποίοι μπορούν να το εξαρτήσουν από αναβλητική αίρεση ή προθεσμία. Αν στη σύμβαση δεν προβλέπεται τίποτα σχετικό, το δικαίωμα γεννιέται με την ίδια την κατάρτισή της. Στην περίπτωση που ο τρίτος δεν υπάρχει ακόμα κατά τη σύναψη της σύμβασης, το δικαίωμά του γεννιέται -σε περίπτωση αμφιβολίας- μόλις αποκτήσει προσωπικότητα (ΑΚ 34 επ. και 61 επ.).

3. Παράλληλο ή αποκλειστικό δικαίωμα: Στη γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, το δικαίωμα του τρίτου να απαιτήσει ο ίδιος απευθείας από τον υποσχεθέντα την εκπλήρωση της παροχής σ' αυτόν υπάρχει παράλληλα με το αντίστοιχο δικαίωμα του δέκτη της υπόσχεσης· πάντως, δε δημιουργείται ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον (ΑΚ 489 επ.).

4. Περιεχόμενο του δικαιώματος του τρίτου: Προσδιορίζεται από τους συμβαλλομένους· έτσι, ο τρίτος δικαιούται να απαιτήσει τη συμφωνηθείσα μεταξύ των μερών παροχή κατά τον συμφωνηθέντα χρόνο, τόπο κλπ.

5. Ανάκληση του δικαιώματος (ΑΚ 412): Η συγκεκριμένη διάταξη είναι ενδοτικού δικαίου, πράγμα που σημαίνει ότι το κατά πόσο το δικαίωμα του τρίτου μπορεί να ανακληθεί κρίνεται από τη σύμβαση. Η δήλωση του τρίτου ότι θα ασκήσει το δικαιωμά του αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα, με το οποίο το δικαιωμά του καθίσταται αμετάκλητο. Η δήλωση αυτή είναι άτυπη, απευθυντέα και μη ανακλήσιμη. Σημειώνεται ότι εφόσον ο τρίτος δεν έχει προβεί στη δήλωση της ΑΚ 412 ή αν οι συμβαλλόμενοι έχουν αποφασίσει ότι το δικαίωμα του τρίτου είναι ανακλητό, ο υποσχεθείς μπορεί να απαλλαγεί από κάθε υποχρέωσή του υπέρ του τρίτου· στις περιπτώσεις αυτές το δικαίωμα του τρίτου μπορεί να τροποποιηθεί (π.χ. με προσθήκη αίρεσης). Έννομη συνέπεια της ανάκλησης είναι η αναδρομική ματαίωση του δικαιώματος του τρίτου, το οποίο θεωρείται σαν να μην αποκτήθηκε ποτέ.

6. Αποποίηση του δικαιώματος (ΑΚ 413): Η δήλωση αποποίησης του τρίτου αποτελεί άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος, είναι άτυπη, απευθυντέα και δεν μπορεί να ανακληθεί· μπορεί, πάντως, να ακυρωθεί λόγω ελαττώματος της βούλησης του τρίτου (ΑΚ 140 επ.) και απαιτεί πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα του τρίτου. Μετά το θάνατο του τρίτου, η αποποίηση γίνεται από τους κληρονόμους του. Τέλος, η αποποίηση δε μπορεί να ασκηθεί μετά τη δήλωση του τρίτου κατά την ΑΚ 412 ότι θα ασκήσει το δικαίωμά του.

IV. Οι ενστάσεις του υποσχεθέντος κατά του τρίτου

1. Ενστάσεις από τη σύμβαση (ΑΚ 414): Εννοούνται όλα τα μέσα άμυνας που έχει ο υποσχεθείς κατά του δέκτη της υπόσχεσης με βάση τη σύμβαση υπέρ τρίτου- π.χ. ένσταση ακυρότητας λόγω αντίθεσης στα χρηστά ήθη, εικονικότητας, δικαιοπρακτικής ανικανότητας· ένσταση ακυρωσίας· ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος· ένσταση επίσχεσης· ένσταση αναστροφής ή μείωσης του τιμήματος κ.ά.

2. Προσωπικές ενστάσεις του υποσχεθέντος κατά του τρίτου- π.χ. ένσταση συμψηφισμού: Αντίθετα, δε μπορεί να αντιτάξει ενστάσεις που έχει προσωπικά ο δέκτης της υπόσχεσης κατά του

τρίτου ή ενστάσεις που έχει προσωπικά ο ίδιος ο υποσχεθείς κατά του δέκτη της υπόσχεσης.

V. Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης: Σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής, υπερημερίας ή άλλων παραβάσεων εκ μέρους του οφειλέτη (υποσχεθέντος) =>
• ***Ο τρίτος έχει δικαίωμα να απαιτήσει από τον υποσχεθέντα εκπλήρωση της παροχής ή αποζημίωση για μή εκπλήρωση ή το περιελθόν,*** κατά τις ΑΚ 335 επ., 340 επ., 362 επ. Τα ίδια δικαιώματα υπέρ του τρίτου έχει και ο δέκτης της υπόσχεσης.
• ***Όσον αφορά τα διαπλαστικά δικαιώματα που παρέχονται είτε από το νόμο*** (νόμιμη υπαναχώρηση, καταγγελία, θέση προθεσμίας κατά ΑΚ 383) ***είτε από τη σύμβαση*** (συμβατική υπαναχώρηση) και τα οποία οδηγούν στη διάλυση ή ανατροπή της σύμβασης, δεν δικαιούται να τα ασκήσει ο τρίτος, αλλά ο δέκτης της υπόσχεσης (βλ. + ΑΚ 412).
• ***Αν η ανώμαλη εξέλιξη της ενοχής οφείλεται σε γεγονότα που ανήκουν στη σφαίρα του δέκτη της υπόσχεσης*** (π.χ. υπερημερία του ως προς την καταβολή της αντιπαροχής) και για το λόγο αυτό ο υποσχεθείς υπαναχωρήσει από τη μεταξύ τους σύμβαση, ο τρίτος χάνει το δικαίωμά του.

§36. Η σύμβαση σε βάρος τρίτου

I. Εισαγωγικά: Σύμβαση με την οποία επιβάλλονται υποχρεώσεις σε κάποιον τρίτο που δε μετέχει στο συμβατικό δεσμό είναι άκυρη. Πάντως, δεν αποκλείονται οι συμβάσεις που αφορούν τη συμπεριφορά τρίτου, χωρίς να δημιουργούν υποχρεώσεις γι' αυτόν -> • ***ο ένας από τους συμβαλλόμενους υπόσχεται στον άλλο ότι ο τρίτος θα εγκρίνει τη σύμβαση που καταρτίστηκε χωρίς τη σύμπραξή του και η οποία προβλέπει ότι ο τρίτος θα εκπληρώσει ορισμένη παροχή*** / • ***ο ένας συμβαλλόμενος υπόσχεται στον άλλο ότι ο τρίτος θα προβεί σε ορισμένη παροχή·*** αλλιώς ο υποσχεθείς οφείλει να αποζημιώσει το δέκτη της υπόσχεσης / • ***ο ένας από τους συμβαλλόμενους υπόσχεται στον άλλο να καταβάλει κάθε προσπάθεια για να πειστεί ο τρίτος είτε να αναλάβει είτε να αναλάβει και να εκπληρώσει ορισμένη υποχρέωση.*** Στις δύο πρώτες περιπτώσεις πρόκειται για 'συμβάσεις περί παροχής τρίτου' και στην τρίτη για 'σύμβαση υπόσχεσης προσπαθειών'.

II. Η ρύθμιση της ΑΚ 415

1. Γενικά: Η ρυθμιζόμενη σύμβαση πρόκειται για μορφή εγγυητικής ή εγγυοδοτικής σύμβασης. Η υπόσχεση του ενός συμβαλλόμενου στον άλλον ότι τρίτος θα καταβάλει ορισμένη παροχή δεν υπόκειται σε τύπο, ακόμη κι αν συνδέεται με τυπική κύρια σύμβαση. Η παροχή του τρίτου, που αποτελεί αντικείμενο της υπόσχεσης, μπορεί να συνίσταται σε πράξη ή παράλειψη, με ή χωρίς περιουσιακή αξία. Η σύμβαση περί παροχής τρίτου παράγει τα αποτελέσματά της μόνο μεταξύ του υποσχεθέντος και του δέκτη της υπόσχεσης· ο τρίτος δεσμεύεται μόνο αν ενέκρινε τη σύμβαση. Εφόσον ο τρίτος δεν εκπληρώσει την παροχή, ο υποσχεθείς οφείλει να αποζημιώσει το δέκτη της υπόσχεσης· η υποχρέωση προς αποζημίωση υπάρχει ανεξαρτήτως πταίσματος. Η αποζημίωση περιλαμβάνει το διαφέρον εκπλήρωσης, δηλ. ό,τι θα είχε ο δέκτης της υπόσχεσης αν ο τρίτος προέβαινε στην καταβολή. Αν, τέλος, η παροχή του τρίτου κατέστη αδύνατη είτε χωρίς πταίσμα του ίδιου ή του υποσχεθέντος είτε από πταίσμα του δέκτη της υπόσχεσης, ο υποσχεθείς απαλλάσσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΝΟΧΕΣ ΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

§37. Έννοια και είδη πολυπρόσωπων ενοχών

Ι. Η πολυπρόσωπη ενοχή: Όταν μετέχουν στην ενοχή, είτε από την πλευρά του δανειστή είτε από την πλευρά του οφειλέτη είτε και από τις δύο πλευρές, περισσότερα πρόσωπα. Η συμμετοχή περισσότερων προσώπων μπορεί να υπήρχε από την αρχή (π.χ. τρεις συνιδιοκτήτες ενός ακινήτου το εκμισθώνουν σε ένα πρόσωπο) ή να προέκυψε εκ των υστέρων (π.χ. όταν ο μοναδικός δανειστής κληρονομείται από περισσότερα πρόσωπα, τα οποία αποκτούν την απαίτησή του λόγω καθολικής διαδοχής- π.χ. ΑΚ 1710).

ΙΙ. Είδη πολυπρόσωπων ενοχών

1. Ρυθμιζόμενες μορφές: • ***διαιρεμένη ενοχή*** (ΑΚ 480) / • ***ενοχή εις ολόκληρον*** (ΑΚ 481 επ.), η οποία διακρίνεται σε παθητική (ΑΚ 481-488) και ενεργητική (ΑΚ 489-493) / • ***απαίτηση παροχής σε άλλον από κοινού***.

2. Κοινή ενοχή: Είναι μια ενοχή με περισσότερα υποκείμενα είτε από την πλευρά του δανειστή [=κοινή απαίτηση] είτε από την πλευρά του οφειλέτη [=κοινή οφειλή], όταν από τη φύση της παροχής (παροχή αδιαίρετη) ή από τη βούληση των συμβαλλομένων προκύπτει ότι για την εκπλήρωσή της απαιτείται η σύμπραξη όλων των δανειστών ή των οφειλετών. Δε ρυθμίζεται από τον ΑΚ, αλλά διέπεται από τις τυχόν συμφωνίες των μερών· αν ελλείπουν, εφαρμόζονται οι ΑΚ 481-493 ή -αν η παροχή είναι αδιαίρετη- και της ΑΚ 495.

3. Η φύση των ΑΚ 480-495: Οι διατάξεις αυτές περιέχουν κανόνες ενδοτικού δικαίου, άρα, τα μέρη μπορούν να ρυθμίζουν ελεύθερα το είδος της μεταξύ τους πολυπρόσωπης ενοχής και τον τροπο λειτουργίας της.

ΙΙΙ. Η ενότητα της βασικής ενοχικής σχέσης: Η πολυπρόσωπη ενοχή αποτελείται από περισσότερες επιμέρους ενοχές, οι οποίες συνδέουν τους περισσότερους οφειλέτες με τον δανειστή (ή αντιστρόφως), αλλά έχουν ως κοινό σκοπό την εκπλήρωση της ίδιας παροχής. Οι επιμέρους ενοχές παρουσιάζουν κάποια αυτοτέλεια, αλλά δε συνιστούν αυτοτελείς, ανεξάρτητες μεταξύ τους, ενοχικές σχέσεις.

§38. Διαιρεμένη ενοχή

Ι. Έννοια και προϋπόθεση ισχύος: Διαιρεμένη είναι η ενοχή με περισσότερους οφειλέτες ή δανειστές, η οποία δημιουργεί για τον κάθε συνοφειλέτη υποχρέωση ή για τον κάθε συνδανειστή δικαίωμα εκπλήρωσης μέρους μόνο της παροχής => κατάτμηση της παροχής, ώστε κάθε ένας από τους περισσότερους οφειλέτες να οφείλει (=παθητική ενοχή) και κάθε ένας από τους περισσότερους δανειστές να δικαιούται (=ενεργητική ενοχή) μόνο τη μερίδα που του αναλογεί. Δυνατή είναι και η περίπτωση της αμφιμερώς διαιρεμένης ενοχής (=περισσότεροι δανειστές και οφειλέτες ταυτόχρονα). Προϋπόθεση για την ύπαρξη της διαιρεμένης ενοχής είναι η ύπαρξη διαιρετής παροχής (=η παροχή, η οποία από τη φύση της μπορεί να διαιρεθεί σε περισσότερα ομοειδή τμήματα, χωρίς να ματαιώνεται ο σκοπός της ή να μεταβάλλεται η αξία/χρησιμότητά της)- π.χ. χρηματική παροχή, παροχή που αφορά διαιρετό δικαίωμα.

ΙΙ. Νομική φύση και έννομες συνέπειες: Η διαιρεμένη ενοχή αποτελεί μια ενιαία ενοχική σχέση, απαρτιζόμενη από περισσότερες επιμέρους ενοχές, οι οποίες απορρέουν από τον ίδιο γενεσιουργό λόγο (π.χ. σύμβαση) και εξυπηρετούν τον κοινό σκοπό της εκπλήρωσης ολόκληρης της παροχής. Οι έννομες συνέπειες της διαιρεμένης ενοχής είναι =>
• ***Κατάτμηση παροχής*** -> κάθε συνδανειστής δικαιούται και κάθε συνοφειλέτης υποχρεούται σε μέρος μόνο της διαιρετής παροχής.
• ***Αυτοτέλεια επιμέρους ενοχών κατά τη λειτουργία τους*** -> κάθε ενοχή εξελίσσεται ανεξάρτητα από την άλλη και γεγονότα που επέρχονται στο πρόσωπο ενός από τους περισσότερους δανειστές ή οφειλέτες ενεργούν μόνο υπέρ ή κατά αυτού του υποκειμένου- π.χ. η καταβολή, η δόση, η υπόσχεση αντί καταβολής, ο συμψηφισμός κ.ά. Δε νοείται δικαίωμα αναγωγής μεταξύ των συνοφειλετών ή των συνδανειστών στη διαιρεμένη ενοχή.

ΙΙΙ. Οι ερμηνευτικοί κανόνες της ΑΚ 480:
• ***Αν το αντικείμενο της ενοχής με τα περισσότερα πρόσωπα είναι διαιρετή παροχή, σε περίπτωση αμφιβολίας, η ενοχή είναι διαιρεμένη.*** Η διαιρετή παροχή δε συνεπάγεται πάντα διαιρεμένη ενοχή, αλλά μπορεί να εκπληρωθεί και ως ενοχή εις ολόκληρον. Το ζήτημα τι είδους ενοχή υπάρχει κρίνεται με βάση τη σύμβαση ή το νόμο· αν από αυτά δεν προκύπτει κάτι αντίθετο, δηλ. ότι η ενοχή είναι εις ολόκληρον (π.χ. ΑΚ 477, 479, 2023 §2), εφαρμόζεται η ΑΚ 480 και η ενοχή είναι διαιρεμένη.
• ***Όταν υπάρχει διαιρεμένη ενοχή, σε περίπτωση αμφιβολίας, όλοι οι συνδανειστές δικαιούνται και όλοι οι συνοφειλέτες οφείλουν ίσα τμήματα από την παροχή.***

§39. Παθητική ενοχή εις ολόκληρον

Ι. Έννοια, νομική φύση και πρακτική χρησιμότητα: Παθητική ενοχή εις ολόκληρον είναι η ενοχή στην οποία μετέχουν περισσότεροι οφειλέτες, κάθε ένας από τους οποίους υποχρεούται να εκπληρώσει ολόκληρη την παροχή, η οποία -όμως- θα εκπληρωθεί μόνο μια φορά από το συνοφειλέτη που θα επιλέξει ο δανειστής. + ΑΚ 487. Η αδιαίρετη παροχή είναι πάντα αντικείμενο οφειλής εις ολόκληρον (ΑΚ 494 §1), η διαιρετή παροχή είναι αντικείμενο οφειλής εις ολόκληρο μόνο αν της το επιτρέπει ο γενεσιουργός της λόγος (ΑΚ 480). Η παθητική ενοχή εις ολόκληρον είναι μία ενιαία ενοχική σχέση, αποτελούμενη από επιμέρους ενοχές που συνδέονται στενά μεταξύ τους. Αντικείμενο της υποχρέωσης κάθε συνοφειλέτη είναι η παροχή ολόκληρη. Η παθητική ενοχή εις ολόκληρον λειτουργεί στο επίπεδο του δανειστή με τους περισσότερους οφειλέτες (εξωτερική σχέση) και στο επίπεδο των σχέσεων των συνοφειλετών μεταξύ τους (εσωτερική σχέση). + ΑΚ 483, 487. Είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή για τον δανειστή, αφού ο κίνδυνος της αφερεγγυότητας μεταφέρεται στους οφειλέτες, από τους οποίους ο δανειστής επιλέγει τον έναν και στρέφεται εναντίον του για να επιτύχει την πλήρη ικανοποίησή του.

ΙΙ. Προϋποθέσεις:
• **Γενεσιουργός λόγος =>** ***α) Δικαιοπραξία*** -> μπορεί να είναι μονομερής ή σύμβαση. Οπωσδήποτε πρέπει να προκύπτει σαφώς (ρητά ή σιωπηρά) η βούληση των μερών για δημιουργία της σχετικής ενοχής. Εφόσον δε συνάγεται τέτοια βούληση αναμφιβόλως, εφαρμόζεται η ΑΚ 480 και υπάρχει διαιρεμένη ενοχή. / ***β) Νόμος*** -> π.χ. ΑΚ 477, 479, 71, 854, 926.
• **Ταυτότητα παροχής =>** Υπάρχει όταν η εκπλήρωση της παροχής κάθε οφειλέτη επιφέρει το ίδιο έννομο αποτέλεσμα, δηλ. εξυπηρετεί το ίδιο έννομο συμφέρον του δανειστή για εκπλήρωση (=ταυτότητα του έννομου σκοπού της παροχής). Η ταυτότητα παροχής με την παραπάνω έννοια μπορεί να υπάρχει, έστω κι αν υφίστανται διαφοροποιήσεις ως προς το αντικείμενο της παροχής ή το περιεχόμενο των υποχρεώσεων των οφειλετών· επίσης, δεν προϋποθέτει ταυτότητα του λόγου

γέννησής της, άρα, η υποχρέωση κάθε οφειλέτη μπορεί να πηγάζει από διαφορετική αιτία και να γεννήθηκε σε διαφορετικό χρόνο.
• Ισοτιμία υποχρεώσεων => Οι υποχρεώσεις για παροχή των περισσότερων οφειλετών δεν πρέπει να τελούν σε σχέση κύριας προς παρεπόμενη· ούτε να υπάρχει εξαρχής ένα πρόσωπο που να θεωρείται ως ο οριστικός ή ο μοναδικός οφειλέτης. Όλοι οι οφειλέτες δηλ. πρέπει να ευθύνονται παράλληλα και αυτοτελώς έναντι του δανειστή.

ΙΙΙ. Οι σχέσεις μεταξύ δανειστή και συνοφειλετών

1. Δικαιώματα δανειστή: Μπορεί να επιλέξει κατά την προτίμησή του τον οφειλέτη, από τον οποίο θα απαιτήσει ολικά ή μερικά, την εκπλήρωση της οφειλόμενης παροχής· με άλλα λόγια, μπορεί να ***απαιτήσει ολόκληρη την παροχή από έναν συνοφειλέτη*** / ***να απαιτήσει, εφόσον η παροχή είναι διαιρετή, από κάθε συνοφειλέτη τμήμα της παροχής,*** ανεξάρτητα αν το τμήμα αυτό συμπίπτει με το μέρος της υποχρέωσης που βαρύνει κάθε συνοφειλέτη με βάση τις μεταξύ των συνοφειλετών σχέσεις ή όχι / ***να απαιτήσει ολόκληρη την παροχή από όλους τους συνοφειλέτες συγχρόνως ή διαδοχικά.*** Ο δανειστής έχει απεριόριστο δικαίωμα να μεταβάλλει γνώμη ως προς το πρόσωπο του συγκεκριμένου οφειλέτη, κατά του οποίου στρέφεται, και να στραφεί με νέα αγωγή κατά άλλου. + ΑΚ 282 εδ. β'. Αυτονόητο είναι ότι οι ενέργειες του δανειστή για την είσπραξη της απαίτησής του δεν πρέπει να συνιστούν κατάχρηση δικαιώματος (ΑΚ 281). Φυσικά, δικαιούται να απαιτήσει την εκπλήρωση της παροχής μόνο μια φορά (ΑΚ 481): αν η παροχή εκπληρωθεί πλήρως, η ενοχή εις ολόκληρον αποσβήνεται (ΑΚ 483)· όμως, αν εκπληρωθεί μερικώς, η ενοχή εις ολόκληρο εξακολουθεί να υπάρχει για το ανεκπλήρωτο τμήμα της και ο δανειστής διατηρεί τα σχετικά δικαιώματα.

2. Γεγονότα που ενεργούν αντικειμενικά: Στις ΑΚ 483-485 καθιερώνεται η αρχή της αντικειμενικής ενέργειας των γεγονότων εκείνων, τα οποία οδηγούν σε ελάφρυνση της θέσης των συνοφειλετών· γεγονός τέτοιου χαρακτήρα, που επέρχεται στο πρόσωπο ενός μόνο συνοφειλέτη, ενεργεί και προς όφελος των υπολοίπων. Αντικειμενικά ενεργούν => ***• η καταβολή*** (ΑΚ 317-318) από έναν συνοφειλέτη που απαλλάσσει και τους υπόλοιπους (ΑΚ 483 §1 εδ. α') -> τα συμφέροντα του καταβάλλοντος προστατεύονται μέσω του δικαιώματος αναγωγής. / ***• η δόση και η υπόσχεση αντί καταβολής, η δημόσια κατάθεση, η ανανέωση και ο συμψηφισμός (ΑΚ 483 §2, 440)*** -> επιφέρουν απόσβεση της απαίτησης του δανειστή και απαλλαγή όλων των συνοφειλετών (ΑΚ 483 §1 εδ. β'). / ***• η άφεση χρέους (ΑΚ 454) και η παροχή προθεσμίας ενεργούν αντικειμενικά μόνο αν συμφωνήθηκε μεταξύ του δανειστή και του συγκεκριμένου οφειλέτη ότι τα γεγονότα αυτά θα έχουν ενέργεια και έναντι των υπόλοιπων συνοφειλετών (ΑΚ 484).*** / ***• η υπερημερία του δανειστή (και η άρση της) απέναντι σε έναν από τους συνοφειλέτες ενεργεί υπέρ όλων*** (ΑΚ 485, 349-354, 355-360). / ***• ΑΚ 359 επ., ο συμβιβασμός*** (στο βαθμό που περιέχει γεγονότα, τα οποία ενεργούν αντικειμενικά), ***η συρροή επικερδών αιτιών*** (εφόσον με αυτή ικανοποιήθηκε η απαίτηση του δανειστή), ***ΑΚ 300, η εκχώρηση απαιτήσεως του δανειστή*** κ.ά.

3. Γεγονότα που ενεργούν υποκειμενικά (ΑΚ 486-διάταξη ενδοτικού δικαίου): Τα επιβαρυντικά γεγονότα (π.χ. όχληση, υπερημερία, πταίσμα) ενεργούν μόνο σε βάρος του συνοφειλέτη στο πρόσωπο του οποίου γεννήθηκαν. Κάθε γεγονός που αναφέρεται στην ΑΚ 486, μπορεί να αποκτήσει αντικειμενική ενέργεια είτε κατόπιν συμφωνίας των μερών είτε επειδή προκύπτει από τη φύση της ενοχικής σχέσης (π.χ. όταν η σχέση των συνοφειλετών είναι τόσο στενή, ώστε εύλογα μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ένας ενεργούσε ως 'εκπρόσωπος των λοιπών'. Η ΑΚ 486 εδ. β' αναφέρει ενδεικτικά ότι ενεργούν υποκειμενικά => ***• η όχληση του δανειστή προς έναν συνοφειλέτη*** -> επιφέρει την υπερημερία αυτού του συγκεκριμένου οφειλέτη, εφόσον το χρέος έχει καταστεί ληξιπρόθεσμο. / ***• η καταγγελία -> η δήλωση που καθιστά το χρέος ληξιπρόθεσμο.*** / ***• η υπερημερία του οφειλέτη*** -> ο

δανειστής έχει όλα τα σχετικά δικαιώματα (ΑΚ 382), εκτός από την υπαναχώρηση (ΑΚ 396), που ασκείται εναντίον όλων των συνοφειλετών. / ***• το πταίσμα του συνοφειλέτη, εκτός αν ισχύει η ΑΚ 334.*** / ***• η αδυναμία παροχής*** -> αν είναι αντικειμενική, δηλ. προήλθε από τυχαίο γεγονός ή πταίσμα του δανειστή, απαλλάσσονται όλοι οι συνοφειλέτες (ΑΚ 336, 380). Αν είναι υποκειμενική και αναφέρεται στο πρόσωπο ενός ή ορισμένων συνοφειλετών πρέπει να διακρίνουμε: αν αυτός ή αυτοί αδυνατούν να εκπληρώσουν από υπαιτιότητά τους, ενέχονται σε αποζημίωση εις ολόκληρον· αν η αδυναμία τους είναι ανυπαίτια, απαλλάσσονται. Οι υπόλοιποι συνοφειλέτες που δε βρίσκονται σε αδυναμία παροχής, εξακολουθούν να ευθύνονται εις ολόκληρον για την παροχή. / ***• η παραγραφή, η διακοπή και η αναστολή της.*** / ***• η σύγχυση*** -> ο οφειλέτης στο πρόσωπο του οποίου συνέπεσαν οι ιδιότητες του οφειλέτη και του δανειστή απαλλάσσεται· οι υπόλοιποι συνοφειλέτες εξακολουθούν να οφείλουν την παροχή εις ολόκληρον, μειωμένη όμως κατά το μέρος που θα αντιστοιχούσε στον απαλλαγέντα οφειλέτη σε περίπτωση αναγωγής. / ***• το δεδικασμένο, δηλ. η απαλλακτική ή η καταδικαστική τελεσίδικη απόφαση.***

IV. Οι σχέσεις των συνοφειλετών μεταξύ τους - Το δικαίωμα αναγωγής

1. Έννοια και δικαιολόγηση δικαιώματος αναγωγής: Δικαίωμα αναγωγής είναι το δικαίωμα του οφειλέτη στην παθητική ενοχή εις ολόκληρον να απαιτήσει από τους συνοφειλέτες του την κατανομή της οφειλόμενης προς το δανειστή παροχής, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε κάθε συνοφειλέτης να βαρύνεται μόνο με την εκπλήρωση μέρους της παροχής + ΑΚ 487 §1.

2. Δικαίωμα αναγωγής και εσωτερική σχέση: Η εσωτερική σχέση πηγάζει είτε από δικαιοπραξία (π.χ. εντολή, εταιρεία, σύμβαση εργασίας), βάσει της οποίας ανέλαβαν απέναντι στο δανειστή την υποχρέωση να εκπληρώσουν την παροχή ο καθένας εις ολόκληρον, είτε από το νόμο. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη ενοχική σχέση με κύριο περιεχόμενο το δικαίωμα/αξίωση αναγωγής (-> υπόκειται σε 20ετή παραγραφή- ΑΚ 290) μεταξύ των συνοφειλετών, από την οποία προσδιορίζεται το ποσοστό της παροχής που βαρύνει κάθε συνοφειλέτη. Δεν αποσβήνεται, παρά μόνο αν η ικανοποίηση του δανειστή επήλθε με καταβολή από κάθε συνοφειλέτη του μέρους της υποχρέωσης που τον βαρύνει.

3. Προϋποθέσεις και χρόνος άσκησης δικαιώματος αναγωγής:
• Αναγωγή εκ των προτέρων, ώστε όλοι οι συνοφειλέτες να συνεισφέρουν την αναλογία τους -> Τελεί υπό την προϋπόθεση ότι ο δανειστής έχει ήδη στραφεί, δικαστικά ή εξώδικα, κατά του οφειλέτη που το ασκεί, ζητώντας εκπλήρωση όλης της παροχής ή μέρους της μεγαλύτερου από αυτό που αναλογεί στον συγκεκριμένο οφειλέτη.
• Αναγωγή εκ των υστέρων, δηλ. μετά την ικανοποίηση του δανειστή -> Προϋπόθεση είναι ο οφειλέτης που ασκεί το δικαίωμα να κατέβαλε στο δανειστή είτε όλη την παροχή είτε μέρος αυτής, το οποίο είναι μεγαλύτερο από αυτό που προσωπικά οφείλει. Με καταβολή εξομοιώνεται και η δόση αντί καταβολής, ο συμψηφισμός, η δημόσια κατάθεση και κάθε άλλο γεγονός που επιφέρει ικανοποίηση του οφειλέτη.

4. Αναλογία ευθύνης κάθε συνοφειλέτη - Διαιρεμένη ενοχή (ΑΚ 481 §1): Κάθε συνοφειλέτης οφείλει ίσο τμήμα παροχής με τους άλλους και φέρει ευθύνη μόνο για την καταβολή του τμήματος αυτού και όχι εις ολόκληρον. Ως αντίθετο παράδειγμα λειτουργεί η ΑΚ 927· τέλος, βάσει συμφωνίας μεταξύ των συνοφειλετών ή από τις περιστάσεις, μπορεί να προκύπτει αποκλεισμός της ευθύνης ενός ή περισσότερων από αυτούς.

5. Αναπληρωτική αναγωγή (ΑΚ 487 §2): Προϋποθέτει ότι ο οφειλέτης που την ασκεί δε βαρύνεται με υπαιτιότητα για την αδυναμία είσπραξης. Η κατανομή του ανείσπρακτου μέρους γίνεται κατά ίσα

μέρη, εκτός αν προκύπτει διαφορετική αναλογία με βάση την εσωτερική σχέση (ΑΚ 487 §1).

6. Υποκατάσταση στα δικαιώματα του δανειστή (ΑΚ 488): Πρόκειται για νόμιμη εκχώρηση στον οφειλέτη των δικαιωμάτων που έχει ο δανειστής κατά των υπόλοιπων συνοφειλετών και επέρχεται απευθείας από το νόμο. Σχετικά εφαρμόζονται οι ΑΚ 455 επ. Πρακτική σημασία έχει η υποκατάσταση, όταν εφαρμόζεται η ΑΚ 458. Όταν επέρχεται υποκατάσταση κατά ΑΚ 488, ο οφειλέτης που ικανοποίησε το δανειστή μπορεί να ασκήσει κατά των συνοφειλετών του είτε την αξίωση αναγωγής της ΑΚ 487 §1 είτε την απαίτηση του δανειστή στην οποία υποκαταστάθηκε (=αναγωγή λόγω υποκατάστασης -> οι συνοφειλέτες ευθύνονται έναντι του οφειλέτη που την ασκεί διαιρεμένα κατ' ίσα μέρη). Τέλος, η ικανοποίηση του οφειλέτη μετά την άσκηση αναγωγής κατά την ΑΚ 487 §1 επιφέρει απόσβεση του δικαιώματος αναγωγής λόγω υποκατάστασης και αντιστρόφως.

7. Ενδοτικό δίκαιο: Οι ΑΚ 483-488 είναι διατάξεις ενδοτικού δικαίου· τα μέρη μπορούν να διαμορφώσουν τις μεταξύ τους σχέση με τρόπο διαφορετικό από τον οριζόμενο σε αυτές- π.χ. αποκλεισμός δικαιώματος αναγωγής, συμφωνία για αντικειμενική ενέργεια γεγονότος που ισχύει υποκειμενικά κ.ά.

§40. Ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον

Ι. Έννοια, νομική φύση και πρακτική χρησιμότητα: Ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον είναι η ενοχή με περισσότερους δανειστές, από τους οποίους καθένας δικαιούται να απαιτήσει την προς αυτόν εκπλήρωση της παροχής, η οποία -όμως- μια μόνο φορά θα εκπληρωθεί προς έναν από τους συνδανειστές, όποιον επιλέξει ελεύθερα ο οφειλέτης. Πρόκειται για μια ενιαία ενοχική σχέση, που αποτελείται από περισσότερες αυτοτελείς μεταξύ τους ενοχές. Περιεχόμενο της επιμέρους απαίτησης κάθε συνδανειστή είναι η εκπλήρωση ολόκληρης της παροχής. Η ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον λειτουργεί στο επίπεδο των σχέσεων του οφειλέτη με τους περισσότερους δανειστές (εξωτερική σχέση) και στο επίπεδο των σχέσεων των συνδανειστών μεταξύ τους (εσωτερική σχέση). Η σχετική ρύθμιση ευνοεί τον οφειλέτη, ο οποίος διευκολύνεται στην εκπλήρωση της υποχρέωσής του, αφού καταβάλει στο δανειστή της αρεσκείας του· αντίθετα, μπορεί να αποβεί σε βάρος των συνδανειστών, οι οποίοι κατά τη διαδικασία της αναγωγής, με σκοπό την κατανομή της παροχής μεταξύ τους, θα φέρουν τον κίνδυνο της τυχόν αφερεγγυότητας του συνδανειστή που έλαβε την παροχή.

ΙΙ. Προϋποθέσεις: Η ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον δημιουργείται =>
• ***Με δικαιοπραξία*** -> μπορεί να είναι μονομερής ή σύμβαση. Οπωσδήποτε πρέπει να προκύπτει σαφώς (ρητά ή σιωπηρά) η βούληση των μερών για δημιουργία της σχετικής ενοχής. Εφόσον δε συνάγεται τέτοια βούληση αναμφιβόλως, εφαρμόζονται οι ΑΚ 480 και 495, σύμφωνα με τις οποίες, αν αντικείμενο της ενοχής είναι διαιρετή παροχή, η ενοχή είναι διαιρεμένη και, αν αντικείμενο της ενοχής είναι αδιαίρετη παροχή, η ενοχή διαμορφώνεται ως απαίτηση προς όλους από κοινού.
• ***Από το νόμο*** -> π.χ. ΑΚ 1971 §2.
Για την ταυτότητα παροχής ισχύουν αναλόγως όσα σημειώθηκαν για την παθητική ενοχή εις ολόκληρον.

ΙΙΙ. Οι σχέσεις μεταξύ συνδανειστών και οφειλέτη

1. Δικαιώματα οφειλέτη: Ο οφειλέτης μπορεί να καταβάλει, κατά την προτίμησή του, την παροχή σε όποιον δανειστή θέλει =>π.χ. μπορεί να καταβάλει ολόκληρη την παροχή σε έναν δανειστή ή σε όλους συγχρόνως ή να καταβάλει σε κάθε συνδανειστή μέρος της παροχής. Το δικαίωμα της κατά

προτίμηση καταβολής της παροχής ισχύει μέχρι το χρονικό σημείο, κατά το οποίο κάποιος από τους δανειστές εγείρει εναντίον του οφειλέτη αγωγή με αίτημα την καταβολή σ' αυτόν της παροχής (ΑΚ 490) + ΑΚ 492. Επιπλέον, ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να καταβάλει την παροχή μόνο μια φορά (ΑΚ 480) => απόσβεση της ενεργητικής ενοχής εις ολόκληρον και απαλλαγή του οφειλέτη.

2. Γεγονότα που ενεργούν αντικειμενικά: Ισχύει η αρχή της αντικειμενικής ενέργειας που είναι ελαφρυντικά για τον οφειλέτη, δηλ. επιφέρουν τα αποτελέσματά τους ως προς όλους τους δανειστές- π.χ. η δόση, η υπόσχεση αντί καταβολής, η δημόσια κατάθεση, ο συμψηφισμός έναντι ενός από τους δανειστές, η σύγχυση, η άφεση χρέους.

3. Γεγονότα που ισχύουν υποκειμενικά: Πρόκειται για περιστάσεις που ενεργούν μόνο στο πρόσωπο του συνδανειστή που αφορούν και όχι υπέρ ή κατά των υπολοίπων (ΑΚ 492)- π.χ. όχληση ή καταγγελία ή πταίσμα ή αδυναμία παροχής από έναν συνδανειστή, η παραγραφή, το δεδικασμένο κ.ά.

IV. Οι σχέσεις των συνδανειστών μεταξύ τους - Το δικαίωμα αναγωγής

1. Έννοια: Δικαίωμα αναγωγής στην ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον είναι το δικαίωμα κάθε συνδανειστή να στραφεί εναντίον του συνδανειστή που έλαβε την παροχή και να αξιώσει την κατανομή της, ώστε να λάβει το ποσοστό που του αναλογεί. Το ποσοστό αυτό ορίζεται στη μεταξύ των συνδανειστών σχέση, αλλιώς καθένας τους δικαιούται ίσο μέρος παροχής (ΑΚ 493).

2. Δικαίωμα αναγωγής και εσωτερική σχέση: Ισχύουν αναλογικά όσα αναφέρθηκαν και στην παθητική ενοχή εις ολόκληρον.

3. Προϋποθέσεις - Χρόνος άσκησης δικαιώματος αναγωγής: Στην αξίωση αναγωγής υπόκειται κάθε συνδανειστής, στον οποίο έγινε καταβολή ολόκληρης της παροχής ή τουλάχιστον μέρους της μεγαλύτερου από αυτό που του αναλογεί βάσει της εσωτερικής σχέσης. Γενικά, όλα τα γεγονότα της ΑΚ 491, τα οποία ενεργούν αντικειμενικά και επιφέρουν απόσβεση της απαίτησης ως προς όλους τους συνδανειστές, ενεργοποιούν το δικαίωμα αναγωγής, το οποίο ασκείται μόνο μετά την επέλευσή τους.

4. Αναλογία κάθε συνδανειστή στην παροχή - Διαιρεμένη ενοχή: ΑΚ 493. Ο δανειστής, κατά του οποίου στρέφεται η αξίωση αναγωγής, ευθύνεται κατά τους κανόνες της διαιρεμένης ενοχής· άρα, κάθε ένας από τους συνδανειστές-δικαιούχους μπορεί να αξιώσει μόνο το μέρος της παροχής που του αναλογεί. Στην εσωτερική τους σχέση, τα μέρη μπορεί να έχουν προβλέψει διαφορετικά- π.χ. ότι οι συνδανιστές θα δικαιούνται άνισα τμήματα της παροχής ή ότι ορισμένοι θα αποκλείονται από αυτή· αυτός που επικαλείται τη διαφορετική ρύθμιση πρέπει να την αποδεικνύει. Τέλος, ο νόμος αποκλείει ρητά το δικαίωμα αναγωγής στην ΑΚ 1971 §2.

§41. Αδιαίρετη ενοχή

Ι. Έννοια και μορφές: Αδιαίρετη καλείται η ενοχή με περισσότερους οφειλέτες ή περισσότερους δανειστές, η οποία έχει ως αντικείμενο μια αδιαίρετη παροχή. Ως αδιαίρετη νοείται η παροχή, η οποία από τη φύση της είναι αδύνατο να διαιρεθεί σε περισσότερα αυτοτελή μέρη και, συνεπώς, είναι αδύνατο να εκπληρωθεί τμηματικά από περισσότερους οφειλέτες ή προς περισσότερους δανειστές. - π.χ. παραχώρηση χρήσης πράγματος, απόδοση αυτοκινήτου λόγω πώλησης, σύσταση δουλείας κ.ά.

Το διαιρετό ή αδιαίρετο της παροχής κρίνεται από τη φύση της, τη βούληση των μερών ή την αντίληψη των συναλλαγών. Όταν αντικείμενο της παροχής είναι ένα δικαίωμα, ως διαίρεση της παροχής νοείται αυτή που γίνεται κατά ιδανικά μέρη· όταν το δικαίωμα, λοιπόν, είναι διαιρετό, διαιρετή είναι και η παροχή. Όταν η παροχή συνίσταται σε ορισμένη παράλειψη, την οποία οφείλουν περισσότερα πρόσωπα, γίνεται λόγος για 'σωρευτική ενοχική σχέση' ή 'πολλαπλασιασμό της ενοχής', όπου ο δανειστής δικαιούται να απαιτήσει και να λάβει από κάθε οφειλέτη ολόκληρη την παροχή. Ο πολυπρόσωπος χαρακτήρας της αδιαίρετης ενοχής μπορεί να εκδηλώνεται είτε στην παθητική (=περισσότεροι οφειλέτες αδιαίρετης παροχής -> εφαρμόζεται η ΑΚ 494) είτε στην ενεργητική μορφή (=περισσότεροι δανειστές αδιαίρετης παροχής -> εφαρμόζεται η ΑΚ 495). Επικουρικά, ισχύουν και οι διατάξεις για την κοινωνία (ΑΚ 758 επ.).

ΙΙ. Απαίτηση παροχής προς όλους από κοινού (ΑΚ 495 §1)

1. Έννοια: Μια ενοχή με περισσότερους δανειστές που έχει ως αντικείμενο μια αδιαίρετη παροχή (π.χ. αξίωση παράδοσης πωληθέντος πράγματος στους περισσότερους αγοραστές) μπορεί κατ' αρχήν να είναι βάσει του νόμου ή να έχει διαμορφωθεί με συμφωνία των μερών ως ενεργητική ενοχή εις ολόκληρον. Επειδή δεν υπάρχει τέτοια ρύθμιση, εφαρμόζεται η ΑΚ 495 §1 και κάθε δανειστής χωριστά μπορεί να απαιτήσει την απόδοση της παροχής μόνο προς όλους (=απαίτηση παροχής προς όλους από κοινού). Σε αυτή την περίπτωση, ο οφειλέτης της αδιαίρετης παροχής χρωστά την παροχή μόνο προς όλους τους συνδανειστές μαζί· έτσι, αν εκπληρώσει την παροχή μόνο προς έναν, δεν απαλλάσσεται αλλά θεωρείται ότι εξακολουθεί να οφείλει. Κατ' εξαίρεση απαλλάσσεται στις περιπτώσεις, που λόγω της φύσης της παροχής, η εκπλήρωση προς έναν ισοδυναμεί με εκπλήρωση προς όλους (π.χ. εκτέλεση έργου από εργολάβο σε πολυκατοικία που ανήκει σε περισσότερους). Σημειώνεται ότι κάθε δανειστής μπορεί να απαιτήσει την εκπλήρωση της παροχής, έστω και χωρίς τη σύμπραξη ή ακόμη και παρά την εναντίωση των άλλων· αρκεί να αξιώνει την εκπλήρωση προς όλους από κοινού. + ΑΚ 495 §2. Αν, τέλος, η αδιαίρετη παροχή μετατραπεί σε διαιρετή εφαρμόζεται η ΑΚ 480 και η απαίτηση παροχής προς όλους από κοινού μετατρέπεται σε διαιρεμένη ενοχή κατ' ίσα μέρη.

2. Περιπτώσεις: Η απαίτηση αδιαίρετης παροχής προς όλους τους δανειστές από κοινού μπορεί να προκύπτει είτε από τη βούληση των μερών είτε από το νόμο (π.χ. ΑΚ 1116 εδ. β', 1180 εδ. α', 1253 εδ. α').

ΙΙΙ. Περισσότεροι οφειλέτες αδιαίρετης παροχής

1. Ενοχή εις ολόκληρον: Κατά την ΑΚ 494 §1 εφαρμόζονται αναλογικά οι ΑΚ 480 επ.

2. Τροπή αδιαίρετης παροχής σε διαιρετή (ΑΚ 494 §2 εδ. α'): Παρά τη στενή διατύπωση της διάταξης, περιλαμβάνει κάθε περίπτωση μετατροπής αδιαίρετης παροχής σε διαιρετή, έστω κι αν η τελευταία δεν είναι χρηματική. Έννομη συνέπεια της τροπής είναι η εφαρμογή της ΑΚ 480, δηλ. η ενοχή διαιρείται σε ίσα μέρη.

3. Αδυναμία παροχής σε περίπτωση αδιαίρετης παροχής (ΑΚ 494 §2 εδ. β'): Με τη διάταξη αυτή διευκρινίζεται ότι, μολονότι στην περίπτωση της υπαίτιας αδυναμίας παροχής ή της αδυναμίας κατά την υπερημερία ενός ή περισσότερων συνοφειλετών η αδιαίρετη παροχή ως προς αυτούς τρέπεται σε διαιρετή, αυτοί ευθύνονται μεταξύ τους εις ολόκληρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

§42. Εκχώρηση απαιτήσεως

Ι. Έννοια και συγγενείς περιπτώσεις: Η ενοχή (ή απαίτηση) είναι, ως αυτοτελές περιουσιακό αντικείμενο, κατά κανόνα μεταβιβαστή. Η μεταβίβαση της ενοχής επέρχεται είτε με καθολική διαδοχή (ΑΚ 1710) είτε με ειδική διαδοχή. Ειδική διαδοχή στην απαίτηση επιφέρει η εκχώρηση (ΑΚ 455)· συμβαλλόμενοι είναι ο μεταβιβάζων δανειστής (εκχωρητής) και ο αποκτών την απαίτηση νέος δανειστής (εκδοχέας). Με την εκχώρηση μεταβάλλεται το πρόσωπο του δανειστή της απαίτησης, αλλά αυτή παραμένει ίδια και περιέρχεται στο νέο δανειστή με όλα τα πλεονεκτήματα (ΑΚ 458) και τα μειονεκτήματα (ΑΚ 462-463) που είχε και στο πρόσωπο του παλαιού. Συγγενείς με αυτή περιπτώσεις είναι =>
• ***Εκχώρηση εκ του νόμου (=υποκατάσταση):*** Προβλέπεται σε περιπτώσεις ικανοποίησης του δανειστή από τρίτον και όχι από τον οφειλέτη, οπότε η απαίτηση δεν αποσβήνεται αλλά μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον τρίτο, ο οποίος έτσι 'υποκαθίσταται' στα δικαιώματά του αρχικού δανειστή κατά του οφειλέτη- π.χ. ΑΚ 319 §2, 488, 858, 1234 εδ. β', 1298. Εφαρμόζονται αναλογικά οι ΑΚ 455 επ. + ΑΚ 469.
• ***Εκ του νόμου υποχρέωση για εκχώρηση:*** Γεννιέται από το νόμο υποχρέωση ενός προσώπου να μεταβιβάσει απαίτηση σε άλλον- π.χ. ΑΚ 719, 734. Η μεταβίβαση της απαίτησης γίνεται με σύναψη σύμβασης εκχώρησης κατά την ΑΚ 455· εφόσον δε ο οφειλέτης της υποχρέωσης για μεταβίβαση της απαίτησης δυστροπεί, μπορεί να καταδικαστεί με δικαστική απόφαση σε δήλωση βούλησης.
• ***Υπεισέλευση ενός στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις άλλου:*** Πρόκειται για μεταβίβαση εκ του νόμου ολόκληρης της ενοχικής σχέσης, ως συνόλου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων- ΑΚ 614.
• ***Εξουσιοδότηση προς είσπραξη:*** Υπάρχει όταν ο δανειστής παραχωρεί σε τρίτον την εξουσία να εισπράξει την απαίτησή του· ο τρίτος εισπράττει στο δικό του όνομα αλλά για λογαριασμό του δανειστή. Δεν επέρχεται μεταβίβαση της απαίτησης, απλώς παραχωρούνται στον εξουσιοδοτούμενο ορισμένες εξουσίες του δανειστή, και η εγκυρότητά της στηρίζεται στις ΑΚ 236 και 239.

ΙΙ. Προϋποθέσεις:
• ***Ύπαρξη απαίτησης (ΑΚ 455)*** -> Με την εκχώρηση μεταβιβάζονται οι απαιτήσεις, δηλ. τα ενοχικά δικαιώματα που παρέχουν στο δανειστή την εξουσία να απαιτήσει από τον οφειλέτη ορισμένη παροχή, ανεξάρτητα από τον γενεσιουργό τους λόγο (δικαιοπραξία, αδικοπραξία, αδικαιολόγητος πλουτισμός κ.ά.). + ΑΚ 1035. Δυνατή είναι και η εκχώρηση μέρους της απαίτησης (ΑΚ 456 §2), υπό την προϋπόθεση ότι είναι διαιρετή και ότι η διαίρεση δεν καθιστά τη θέση του οφειλέτη δυσχερέστερη· οι παρεπόμενες απαιτήσεις, πάντως, δε μπορούν να εκχωρηθούν αυτοτελώς, παρά μόνο μαζί με την κύρια απαίτηση που εξυπηρετούν (ΑΚ 458), εκτός αν παρουσιάζουν οικονομική αυτοτέλεια (π.χ. τόκοι, καρποί). Η απαίτηση πρέπει να είναι ορισμένη ή τουλάχιστον οριστή για να εκχωρείται έγκυρα, αλλά μεταβιβάζονται εξίσου έγκυρα και οι μελλοντικές απαιτήσεις και αυτές που τελούν υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία.
• ***Σύμβαση μεταξύ εκχωρητή και εκδοχέα*** -> Σε αυτή περικλείεται η βούληση των μερών για τη μεταβίβαση της απαίτησης και δεν απαιτείται συμμετοχή ή συναίνεση του οφειλέτη για την εγκυρότητά της + ΑΚ 460. Είναι δυνατή εκχώρηση υπό αίρεση ή προθεσμία, ενώ επιτρέπεται και η εκχώρηση υπέρ τρίτου. Η σύμβαση εκχώρησης πρέπει να είναι ορισμένη ή τουλάχιστον οριστή ως προς την απαίτηση που αφορά και τα πρόσωπα του εκχωρητή και του εκδοχέα, ενώ επιτρέπεται και η εκχώρηση εν λευκώ (=συμπλήρωση του ονόματος του εκδοχέα από το λήπτη του εγγράφου). Τα χαρακτηριστικά της σύμβασης εκχώρησης είναι => **α) Σύμβαση εκποιητική:** Με αυτή επέρχεται ως άμεσο έννομο αποτέλεσμα η μεταβίβαση της απαίτησης· ο εκχωρητής πρέπει να έχει ικανότητα προς

δικαιοπραξία και εξουσία διάθεσης της απαίτησης. Η εκχώρηση είναι έγκυρη μόνο εφόσον ο εκχωρητής είναι ο πραγματικός φορέας της απαίτησης· πάντως, εκχώρηση από μη δικαιούχο επιτρέπεται, αν ισχύουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 239. / **β) Σύμβαση αναιτιώδης:** Αιτία της εκχώρησης είναι η υποσχετική -συνήθως επαχθής ή χαριστική δικαιοπραξία- που υφίσταται μεταξύ εκχωρητή και εκδοχέα και σε εκτέλεση της οποία συνάπτεται η σύμβαση της εκχώρησης. Σε άλλες περιπτώσεις, η εκχώρηση καταρτίζεται αντί καταβολής (βλ. + ΑΚ 419) ή προς εκπλήρωση υποχρέωσης που πηγάζει από το νόμο ή προς εξασφάλιση άλλης απαίτησης του εκδοχέα (καταπιστευτική εκχώρηση). Έννομη συνέπεια του αναιτιώδους χαρακτήρα της είναι ότι παραμένει ισχυρή παρά το όποιο ελάττωμα και ο οφειλέτης δε μπορεί να προβάλει έναντι του εκδοχέα ενστάσεις που στηρίζονται στην αιτία αυτή. / **γ) Σύμβαση άτυπη:** Έγκυρα καταρτίζεται και προφορικά, ρητά ή σιωπηρά. Αυτό δε ανεξάρτητά από το αν η τήρηση τύπου επιβάλλεται για την αιτία της εκχώρησης (π.χ. δωρεά) ή για τη σύσταση της απαίτησης που εκχωρείται (π.χ. απαίτηση για μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου).

• ***Εκχωρητό της απαίτησης:*** Κατ' αρχήν η απαίτηση είναι ελευθέρως εκχωρητή· υπάρχουν και ανεκχώρητες, όμως, απαιτήσεις. Ειδικότερα, ανεκχώρητο υπάρχει => **α) από το νόμο:** π.χ. ΑΚ 91, 433 §2, 651, 760, 933, 1401 εδ. β', 464. / **β) από δικαστική απόφαση:** εφαρμόζεται η ΑΚ 176. / **γ) στις προσωποπαγείς απαιτήσεις (ΑΚ 465):** τέτοιος στενός σύνδεσμος υπάρχει όταν το πρόσωπο του δανειστή αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της σύμβασης· όταν με την αλλαγή του δανειστή μεταβάλλεται η ταυτότητα ή το οικονομικό περιεχόμενο της απαίτησης· όταν ο σκοπός της απαίτησης ικανοποιείται μόνο με την περιέλευση της απαίτησης στον αρχικό δανειστή- π.χ. ΑΚ 651, 755, 933. / **δ) βάσει συμφωνίας (ΑΚ 466 εδ. α'):** η συμφωνία μπορεί να αποκλείει γενικά την εκχώρηση ή να εξαρτά το κύρος της από την τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων, όπως η παροχή εγγυήσεων από τον εκδοχέα, η γραπτή συναίνεση του οφειλέτη κλπ. Η συμφωνία καταρτίζεται ρητά ή σιωπηρά είτε κατά τη γένεση της απαίτησης είτε και μεταγενέστερα, πάντως πριν την εκχώρηση. Εκχώρηση απαίτησης κατά παράβαση της συμφωνίας για το ανεκχώρητο αυτής είναι άκυρη + ΑΚ 466 εδ. β': όμως, γίνεται δεκτό ότι η εκχώρηση παραμένει άκυρη εφόσον ο εκδοχέας γνώριζε από άλλη πηγή την ύπαρξη συμφωνίας για το ανεκχώρητο (ΑΚ 281, 288).

• ***Αναγγελία (ΑΚ 460):*** Αποτελεί όρο του ενεργού για να μπορέσει ο εκδοχέας να προβάλει την ήδη συντελεσθείσα μεταξύ του ιδίου και του εκχωρητή μεταβίβαση έναντι του οφειλέτη και των τρίτων και να ασκήσει εναντίον τους τα δικαιώματα που απορρέουν από την εκχωρηθείσα απαίτηση + ΑΚ 461. Η αναγγελία ασκείται είτε από τον εκχωρητή είτε από τον εκδοχέα· μπορούν να την ασκήσουν και οι δανειστές του εκδοχέα πλαγιαστικά. Αποτελεί οιονεί δικαιοπραξία, η οποία ασκείται με μονομερή, άτυπη και απευθυντέα δήλωση βουλήσεως. Προσθήκη αίρεσης ή ανάκλησή της μετά τη συντέλεσή της δεν επιτρέπεται. Η αναγγελία μπορεί να περιέχεται και σε ένδικο βοήθημα-(αντ)αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κ.ά.

ΙΙΙ. Συνέπειες:

• ***Συμμεταβίβαση παρεπόμενων δικαιωμάτων (ΑΚ 458)*** -> Η μεταβίβαση των αναφερόμενων στη διάταξη δικαιωμάτων και προνομίων γίνεται από το νόμο αυτοδικαίως και παρακολουθηματικώς με μόνη την εκχώρηση της κύριας απαίτησης (π.χ. ΑΚ 1211, 1260). Άλλα παρεπόμενα δικαιώματα, που ασφαλίζουν την απαίτηση και μεταβιβάζονται με αυτή, είναι τα δικαιώματα εκείνα που τελούν σε σχέση εξάρτησης προς την απαίτηση και εξυπηρετούν τον σκοπό της είτε ισχυροποιώντας την είτε επεκτείνοντας το περιεχόμενό της είτε διευκολύνοντας την πραγματοποίησή της. Αντίθετα, δεν μεταβιβάζονται στον εκδοχέα όσα δικαιώματα αναφέρονται σε ολόκληρη τη συμβατική σχέση, από την οποία πηγάζει απαίτηση- π.χ. δικαίωμα υπαναχώρησης ή καταγγελίας της σύμβασης ή ακύρωσης της λόγω ελαττώματος της βούλησης. Τα προνόμια (=ιδιότητες της απαίτησης που καθορίζουν τη σειρά ικανοποίησής της στο πλαίσιο της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης) συνεκχωρούνται, εφόσον συνδέονται με τη φύση της απαίτησης ή της συνεκχωρηθείσας εγγύησης (ΑΚ 458 εδ. α'-

ενδοτικού δικαίου)· αντίθετα, δεν μεταβιβάζονται τα προνόμια που συνδέονται με το πρόσωπο του δανειστή (ΑΚ 458 εδ. β').

• ***Σχέσεις εκχωρητή-οφειλέτη*** -> Ενώ πριν την αναγγελία δικαιούχος της απαίτησης εξακολουθεί να θεωρείται έναντι του οφειλέτη και των τρίτων ο εκχωρητής, μετά την αναγγελία καθίσταται δανειστής της εκχωρηθείσας απαίτησης και έναντι αυτών ο εκδοχέας => ανακόπτεται κάθε δεσμός μεταξύ εκχωρητή και οφειλέτη, δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 461 και ο οφειλέτης, αν καταβάλει μετά την αναγγελία στον εκχωρητή, δεν απαλλάσσεται αλλά εξακολουθεί να υποχρεούται να καταβάλει στον εκδοχέα. Επίσης, ο εκχωρητής δε μπορεί να ασκήσει την απαίτηση κατά του οφειλέτη ούτε να τη μεταβιβάσει σε δεύτερο εκδοχέα και οι δανειστές του εκχωρητή δε μπορούν πλέον να την κατάσχουν στα χέρια του οφειλέτη ως τρίτου· το δικαίωμα αυτό το αποκτούν, μετά την αναγγελία, οι δανειστές του εκδοχέα.

• ***Σχέσεις εκδοχέα-οφειλέτη*** -> ΑΚ 462· Ο οφειλέτης υποχρεούται να εκπληρώσει στον εκδοχέα την παροχή στον τόπο, χρόνο κλπ που έπρεπε να την εκπληρώσει στον εκχωρητή κατά το χρόνο της αναγγελίας. ΑΚ 463 §1· Για να προβληθεί μια ένσταση από τον οφειλέτη κατά του εκδοχέα, αρκεί κατά το χρόνο της αναγγελίας να υπήρχε η νομική βάση της ένστασης, έστω κι αν τα πραγματικά περιστατικά της γέννησής της συμπληρώθηκαν μεταγενέστερα.

• ***Σχέσεις εκχωρητή-εκδοχέα*** -> Ο εκχωρητής υποχρεούται να διευκολύνει τον εκδοχέα στην άσκηση της εκχωρηθείσας απαίτησης και να παραλείπει πράξεις που ματαιώνουν ή δυσχεραίνουν τα αποτελέσματα της εκχώρησης + ΑΚ 456-457. Επίσης, οι ΑΚ 467-468 ρυθμίζουν ειδικά το ζήτημα της ευθύνης του εκχωρητή για την ύπαρξη της απαίτησης και τη φερεγγυότητα του οφειλέτη· η ευθύνη διαμορφώνεται με κριτήριο την ύπαρξη επαχθούς ή χαριστικής αιτίας στην εκχώρηση.

IV. Καταπιστευτική εκχώρηση

1. Έννοια και επιτρεπτό: Καταπιστευτική καλείται η εκχώρηση, με την οποία μεταβιβάζεται η απαίτηση με σκοπό όχι την πρόσκτησή της στην περιουσία του εκδοχέα (καταπιστευματούχου) αλλά είτε στην εξασφάλιση απαίτησης του τελευταίου κατά του μεταβιβάζοντος εκχωρητή (εξασφαλιστική εκχώρηση) είτε τη διαχείριση της μεταβιβαζόμενης απαίτησης από τον εκδοχέα (συνήθως εκχώρηση για είσπραξη). Είναι επιτρεπτή διότι η εξασφάλιση απαίτησης και η διαχείριση του μεταβιβαζόμενου δικαιώματος (απαίτησης) μπορούν έγκυρα να οριστούν από τους συναλλασσόμενους ως αίτια της μεταβίβασης ενός δικαιώματος.

2. Εξασφαλιστική εκχώρηση: Η εκχώρηση που γίνεται με σκοπό την εξασφάλιση του δανειστή. Επιλέγεται από τους συναλλασσόμενους ενόψει των πλεονεκτημάτων που παρέχει σε σχέση με την ενεχύραση της απαίτησης (ΑΚ 1247-1248). Πράγματι, η εκχώρηση της απαίτησης γίνεται άτυπα (+ ΑΚ 455) και ο εκδοχέας δε δεσμεύεται από τις ΑΚ 1237 επ. και 1252-1254. Ειδικότερα, ο εκδοχέας, αφού αναγγείλει την εκχώρηση στον οφειλέτη, καθίσταται αυτός μόνος δικαιούχος της απαίτησης. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του καθορίζονται στην εξασφαλιστική συμφωνία· έτσι, αν η απαίτηση προς εξασφάλιση της οποίας έγινε η εκχώρηση ικανοποιηθεί προτού γίνει ληξιπρόθεσμη ή αν γενικά λήξει ο σκοπός της εξασφάλισης, ο εκδοχέας-καταπιστευματούχος υποχρεούται να αναμεταβιβάσει την απαίτηση στον εκχωρητή. Αν η απαίτηση του εκδοχέα δεν ικανοποιηθεί, αυτός δικαιούται να εισπράξει την εκχωρηθείσα απαίτηση και να ικανοποιηθεί από το προϊόν της είσπραξης.

3. Εκχώρηση προς είσπραξη: Ο εκδοχέας υποχρεούται να εισπράξει την απαίτηση για λογαριασμό του τελευταίου και να του αποδώσει, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, το προϊόν της είσπραξης. Οι σκοποί της μπορούν να ικανοποιηθούν και με άλλους θεσμούς- π.χ. ΑΚ 713 επ., 211 επ., 876 επ.

V. Μεταβίβαση άλλων δικαιωμάτων

1. Η ρύθμιση της ΑΚ 470: Από τη διάταξη αυτή προκύπτει -> ***α) είναι δυνατή η μεταβίβαση όλων των δικαιωμάτων, εκτός από εκείνα που θεωρούνται αμεταβίβαστα·*** και ***β) ότι ο τρόπος μεταβίβασής τους ρυθμίζεται από τις διατάξεις για την εκχώρηση*** (με κατάλληλη προσαρμογή στη φύση κάθε δικαιώματος).

§43. Αναδοχή χρέους

Ι. Εισαγωγικά: Αναδοχή χρέους είναι η ανάληψη από ένα τρίτο πρόσωπο ξένου χρέους· διακρίνεται σε στερητική και σωρευτική. Επέρχεται με σύμβαση που καταρτίζεται μεταξύ του δανειστή και του τρίτου (=αναδεχόμενος ή αναδοχέας), χωρίς να απαιτείται η σύμπραξη (συναίνεση) του παλαιού οφειλέτη (ΑΚ 471, 477)· σε ειδικές περιπτώσεις, επέρχεται απευθείας από το νόμο.

ΙΙ. Στερητική αναδοχή χρέους (ΑΚ 471)

1. Έννοια: Είναι η (άτυπη) σύμβαση μεταξύ του δανειστή και του τρίτου, με την οποία ο τρίτος αναδέχεται ξένο χρέος, ώστε να υπεισέλθει στη θέση του οφειλέτη και ο τελευταίος να απαλλαγεί. Η πρόθεση των μερών για απαλλαγή του παλαιού οφειλέτη πρέπει να προκύπτει σαφώς από τη σύμβαση· μάλιστα, ο τελευταίος δεν έχει δικαίωμα να αποποιηθεί την απαλλαγή του (βλ. ΑΚ 317). Η στερητική αναδοχή μπορεί να επέλθει και με σχετική συμφωνία μεταξύ του αρχικού οφειλέτη και του τρίτου, εφόσον συναινεί ο δανειστής ή την εγκρίνει εκ των υστέρων.

2. Αντικείμενο: Κάθε χρέος μπορεί να μεταβιβαστεί με στερητική αναδοχή, αρκεί να είναι ξένο προς τον αναδοχέα. Το χρέος μπορεί να είναι μελλοντικό, υπό αίρεση ή προθεσμία, να πηγάζει από φυσική ενοχή ή να είναι επίδικο (στην τελευταία αυτή περίπτωση, ο οφειλέτης παύει μετά την αναδοχή να νομιμοποιείται παθητικώς να μετέχει στη δίκη). Αντικείμενο αναδοχής μπορεί να είναι κι ένα χρέος που συνδέεται στενά με το πρόσωπο του παλαιού οφειλέτη· η αναδοχή μπορεί να αφορά και μέρος μόνο του χρέους.

3. Νομική φύση: ***α) Εκποιητική και υποσχετική σύμβαση*** -> Ο δανειστής διαθέτει την απαίτησή του κατά του αρχικού οφειλέτη, ο οποίος και απαλλάσσεται· ο αναδοχέας αναλαμβάνει νέα υποχρέωση να εκπληρώσει το υφιστάμενο μεταξύ δανειστή και αρχικού οφειλέτη χρέος. Για το έγκυρο της σύμβασης, ο δανειστής πρέπει να έχει δικαιοπρακτική ικανότητα και εξουσία διάθεσης της απαίτησης, ενώ ο αναδοχέας δικαιοπρακτική ικανότητα για ανάληψη υποχρέωσης. / ***β) Αναιτιώδης σύμβαση*** -> Επιφέρει τα αποτελέσματά της ανεξάρτητα από την ύπαρξη και το κύρος της αιτίας της. Κατά κανόνα έχει ως αιτία της ορισμένη έννομη σχέση, η οποία συνδέει τον παλαιό με τον νέο οφειλέτη (=υποκείμενη σχέση). + ΑΚ 474. Ο αναδοχέας μπορεί να στραφεί κατά του παλαιού οφειλέτη, που απαλλάχθηκε από το χρέος χωρίς νόμιμη αιτία, με βάση τις ΑΚ 904 επ. για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

4. Συνέπειες: • ***Κύρια οφειλή*** -> Επέρχεται ειδική διαδοχή στην υποχρέωση, δηλ. μεταβάλλεται το πρόσωπο του οφειλέτη της· κατά τα άλλα, περιέρχεται στο νέο οφειλέτη με όλα τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που είχε + ΑΚ 472 (διάταξη ενδοτικού δικαίου)-473. / • ***Παρεπόμενα δικαιώματα*** -> ΑΚ 475 §1 εδ. α'. / • ***Ασφάλειες και προνόμια*** -> ΑΚ 475 §1 εδ. β'. Η διάταξη δεν εφαρμόζεται αν το ενέχυρο ή την υποθήκη τα έχει δώσει ο ίδιος ο παλαιός οφειλέτης. Η συναίνεση από τον εγγυητή ή τον τρίτο κύριο του ενυπόθηκου ή του ενεχυρασθέντος πράγματος παρέχεται με μονομερή και άτυπη δήλωσή του, απευθυντέα στο δανειστή ή στον αναδοχέα· μπορεί να παρασχεθεί και σιωπηρά. + ΑΚ

475 §2.

5. Ενστάσεις του αναδοχέα: • ***Ενστάσεις από τη σχέση δανειστή-παλαιού οφειλέτη (ΑΚ 473 §1)*** -> Η διάταξη καλύπτει κάθε ένσταση, αναβλητική ή ανατρεπτική, η οποία αφορά το αναλαμβανόμενο χρέος.- π.χ. την ένσταση ανυπαρξίας της οφειλής λόγω ακυρότητας της δικαιοπραξίας (βλ. ΑΚ 130-131, 159, 174, 178-179, 369)· την ένσταση εξόφλησης του χρέους με καταβολή, δόση αντί καταβολής, δημόσια κατάθεση· την ένσταση απόσβεσης του χρέους κ.ά. Ο αναδοχέας, όμως, δε μπορεί να προτείνει προσωποπαγείς ενστάσεις του παλαιού οφειλέτη (βλ. ΑΚ 501), ούτε να ασκήσει για πρώτη φορά διαπλαστικά δικαιώματα, τα οποία επιφέρουν την κατάλυση ή την αλλοίωση ολόκληρης της ενοχικής σχέσης, από την οποία πηγάζει το χρέος (βλ. υπαναχώρηση, καταγγελία κ.ά.). Οι παραπάνω ενστάσεις προβάλλονται εγκύρως από το νέο οφειλέτη, εφόσον κατά το χρόνο σύναψης της αναδοχής υπήρχε η νομική βάση τους, έστω κι αν τα πραγματικά περιστατικά της γέννησής τους συνέτρεξαν αργότερα (π.χ. λόγω παρέλευσης διαλυτικής προθεσμίας ή συμπλήρωσης παραγραφής). Τυχόν παραίτηση του αρχικού οφειλέτη από το δικαίωμα προβολής των ενστάσεων της ΑΚ 473 §1 (διάταξη ενδοτικού δικαίου), εφόσον γίνει μετά την αναδοχή, δε στερεί από τον αναδοχέα τη δυνατότητα προβολής τους. + ΑΚ 473 §2. / • ***Ενστάσεις από τη σύμβαση αναδοχής και τις λοιπές έννομες σχέσεις δανειστή-αναδοχέα*** -> π.χ ένσταση ακυρότητας της αναδοχής λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας, πλάνης, απάτης, ή απειλής, ένσταση του συμψηφισμού με δική του ανταπαίτηση κατά του δανειστή. / • ***Μη επιτρεπόμενες ενστάσεις*** -> Ο αναδοχέας δε μπορεί να προβάλει κατά του δανειστή ενστάσεις από τη σχέση του με τον παλαιό οφειλέτη, οι οποίες δηλ. πηγάζουν από την αιτία της σύμβασης αναδοχής. Κατ' εξαίρεση μόνο μπορεί ο αναδοχέας μα αντλήσει ενστάσεις από την αιτία της αναδοχής, εφόσον αυτή έχει αναχθεί από τα μέρη σε αίρεση της αναδοχής.

ΙΙΙ. Κτήση ενυπόθηκου ακινήτου

1. Εισαγωγικά: Ο οφειλέτης, ο οποίος έχει παραχωρήσει υποθήκη πάνω σε ακίνητό του για να εξασφαλίσει το χρέος του, μπορεί να εκποιήσει το ενυπόθηκο ακίνητο σε τρίτον· επίσης, μπορεί να συμφωνηθεί μεταξύ μεταβιβάζοντος και αποκτώντος, ότι ο τελευταίος θα καταβάλει και το υποθηκικό χρέος στο δανειστή. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται η ΑΚ 476.

2. Προϋποθέσεις: • ***Εκποίηση ενυπόθηκου ακινήτου με σύμβαση (=εκούσια και ανεξάρτητα από την αιτία της)*** -> εν ισχύει όταν το ακίνητο μεταβιβάζεται εκ του νόμου (π.χ. αναγκαστική απαλλοτρίωση, κληρονομική διαδοχή). Το ακίνητο πρέπει να βαρύνεται με υποθήκη ή προσηκείωση. / • Συμφωνία για καταβολή του χρέους (στο δανειστή) από τον αποκτώντα -> Περιλαμβάνεται συνήθως ως όρος στην εκποιητική σύμβαση· μπορεί, όμως, να καταρτιστεί και χωριστά με έγγραφο ή άτυπα. Πρόκειται ουσιαστικά για υπόσχεση ελευθέρωσης (ΑΚ 478), η οποία αποκτά ισχύ στερητικής αναδοχής χρέους. / • ***Ανακοίνωση στο δανειστή*** -> Για να επέλθουν τα αποτελέσματα της ΑΚ 476, απαιτείται να ανακοινωθεί στο δανειστή εγγράφως η εκποίηση του ενυπόθηκου ακινήτου και η συμφωνία για την καταβολή του χρέους από τον αποκτώντα· η ανακοίνωση γίνεται μόνο από αυτόν που μεταβιβάζει το ακίνητο. Αν οι μεταβιβάζοντες είναι περισσότεροι, πρέπει να την επιχειρήσουν όλοι· αν γίνει μόνο από μερικούς, ενεργεί υποκειμενικά μόνο υπέρ αυτών. Η ανακοίνωση (=μονομερής και απευθυντέα μη ανακλητή οιονεί δικαιοπραξία) γίνεται μετά τη μεταγραφή της εκποιητικής δικαιοπραξίας. / • ***Παρέλευση εξάμηνης προθεσμίας χωρίς απόκρουση από τον δανειστή της αλλαγής του προσώπου του οφειλέτη*** -> Άρα, ο δανειστής έχει τις εξής δυνατότητες => **<u>(α) Να αποκρούσει εγγράφως εντός εξαμήνου από την ανακοίνωση την αλλαγή του προσώπου του οφειλέτη</u>** (ΑΚ 476- διαπλαστικό δικαίωμα που ασκείται με μονομερή δήλωση βουλήσεως). Ο μεταβιβάζων οφείλει να αποζημιώσει τον αποκτώντα για τη ζημία του από τυχόν

παράλειψη της γνωστοποίησης αυτής. Τέλος, η συμφωνία για απόσβεση του χρέους από τον αποκτώντα εξακολουθεί να ισχύει ως υπόσχεση ελευθέρωσης (ΑΚ 478) και να δεσμεύει τον μεταβιβάζοντα και τον αποκτώντα στις μεταξύ τους σχέσεις. ΙΙ **(β) Να αποδεχτεί την αλλαγή προσώπου του οφειλέτη.** Η αποδοχή γίνεται με δήλωση του δανειστή προς τον μεταβιβάζοντα ηλ τον αποκτώντα, μπορεί δε να γίνει και σιωπηρά. Τα αποτελέσματα της αποδοχής ανατρέχουν στο χρόνο που συμφωνήθηκε η μεταβίβαση του χρέους (ΑΚ 238). ΙΙ **(γ) Να αφήσει να περάσει άπρακτη η εξάμηνη προθεσμία, η παρέλευση της οποίας εξομοιώνεται από το νόμο με έγκριση της αλλαγής του οφειλέτη.**

3. Συνέπειες: Αυτός που αποκτά το ενυπόθηκο ακίνητο υπεισέρχεται στη θέση του μεταβιβάζοντος ως προς το υποθηκικό χρέος και τον απαλλάσσει. Χωρεί δηλ. στερητική αναδοχή ως προς το υποθηκικό χρέος και έτσι ενοχική και εμπράγματη ευθύνη βαρύνουν πλέον τον νέο κύριο του ακινήτου.

IV. Σωρευτική αναδοχή χρέους (ΑΚ 472-475, 483-486)

1. Έννοια: Είναι η (άτυπη, υποσχετική, ετεροβαρής, αναιτιώδης) σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ του δανειστή και ενός τρίτου, με την οποία ο τρίτος αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκπληρώσει ξένο χρέος, χωρίς -όμως- να απαλλάσσεται ο αρχικός οφειλέτης. Παράγεται πρόσθετη ενοχή αυτού που υποσχέθηκε, η οποία υπάρχει παράλληλα προς την ενοχή του αρχικού οφειλέτη (ΑΚ 477). Σωρευτική αναδοχή μπορεί να γεννηθεί και με σύμβαση μεταξύ του παλαιού οφειλέτη και του τρίτου, εφόσον από τη σύμβαση προκύπτει η βούληση των μερών να θεμελιώσουν άμεσο δικαίωμα του δανειστή να στραφεί και κατά του υποσχόμενου για την εκπλήρωση του χρέους (ΑΚ 411). Δεν περιέχει από μόνη της αναγνώριση του χρέους από τον αναδοχέα ούτε επιφέρει διακοπή της παραγραφής.

2. Διάκριση από την εγγύηση: Στην εγγύηση (υπόκειται σε τύπο- ΑΚ 849) η ευθύνη του εγγυητή είναι επικουρική σε σχέση με την ευθύνη του πρωτοφειλέτη· γι' αυτό και ο εγγυητής μπορεί να προβάλει έναντι του δανειστή ένσταση διζήσεως (ΑΚ 855)· αντίθετα, στη σωρευτική αναδοχή ο αναδοχέας ευθύνεται κύρια (εφόσον γεννηθεί έγκυρα, εξελίσσεται ανεξάρτητα) και παράλληλα σε σχέση με τον παλαιό οφειλέτη. Το αν τα μέρη θέλησαν τη σύναψη σύμβασης εγγύησης ή σωρευτική αναδοχής χρέους θα κριθεί με ερμηνεία της βούλησής τους (ΑΚ 173, 200).

V. Υπόσχεση ελευθερώσεως (ΑΚ 478)

Ι. Έννοια: Υπάρχει όταν κάποιος τρίτος υπόσχεται στον οφειλέτη ότι θα καταβάλει το χρέος του τελευταίου. Μπορεί να είναι είτε απλή υπόσχεση ελευθερώσεως με ενέργεια μόνο μεταξύ των μερών είτε να διαμορφωθεί κατά τη σαφή βούληση των μερών σε γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου (=του δανειστή), οπότε η συμφωνία θα λειτουργεί ως σωρευτική αναδοχή χρέους [->τότε, δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 474, αλλά ο τρίτος μπορεί να αντιτάξει κατά του δανειστή τις σχετικές ενστάσεις). Στη σχετική (υποσχετική, αιτιώδη, άτυπη) σύμβαση δε συμμετέχει ο δανειστής. Απαίτηση κατά του τρίτου για καταβολή του χρέους έχει μόνο ο οφειλέτης· αυτή μπορεί να εκχωρηθεί στο δανειστή ή σε άλλο πρόσωπο που έχει σχετικό συμφέρον. Αν ο τρίτος δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του θα ευθύνεται σε αποζημίωση μόνο έναντι του οφειλέτη.

VI. Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης (ΑΚ 479)

1. Προϋποθέσεις:
• ***Μεταβίβαση (ποσοστού) περιουσίας ή επιχείρησης*** => Περιουσία είναι το σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που είναι δυνατό να αποτιμηθούν σε χρήμα· ειδικά στην ΑΚ 479, ως περιουσία νοείται μόνο το ενεργητικό. Η περιουσία μπορεί να αποτελείται και από ένα μόνο αντικείμενο, εφόσον είναι το μόνο ή το σημαντικότερο περιουσιακό στοιχείο του μεταβιβάζοντος. Από την άλλη, επιχείρηση είναι το σύνολο των πραγμάτων, δικαιωμάτων και πραγματικών καταστάσεων (πελατεία, καλή φήμη κ.ά.), που έχουν οργανωθεί σε οικονομική ενότητα από το φορέα τους για την επίτευξη ενός κερδοσκοπικού σκοπού. Προϋπόθεση της ΑΚ 479 είναι να επήλθε πράγματι μεταβίβαση της περιουσίας ή της επιχείρησης, η οποία γίνεται με μεταβίβαση των κατ' ιδίαν περιουσιακών στοιχείων με οικείες μεταβιβαστικές πράξεις· οι πράξεις αυτές μπορεί να είναι σύγχρονες ή διαδοχικές, αρκεί να βρίσκονται σε στενή χρονική και οικονομική σχέση μεταξύ τους.
• ***Γνώση του αποκτώντος*** => Η γνώση αυτή θεωρείται ότι υπάρχει, όταν ο αποκτών γνώριζε την περιουσιακή κατάσταση του μεταβιβάζοντος και μπορούσε με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες να αντιληφθεί ότι γίνεται μεταβίβαση του συνόλου ή του πλέον σημαντικού τμήματος της περιουσίας ή της επιχείρησης. Γνώση εκ μέρους του αποκτώντος των χρεών που βαρύνουν την περιουσία δεν απαιτείται.
• ***Χρέη που ανήκουν στην περιουσία ή στην επιχείρηση*** => Όταν μεταβιβάζεται ολόκληρη η περιουσία, η ΑΚ 479 αφορά σε όλα τα χρέη, δηλ. στο σύνολο του παθητικού· όταν, όμως, μεταβιβάζεται επιχείρηση, η ΑΚ 479 αφορά μόνο στα χρέη που γεννήθηκαν κατά την άσκηση της επιχείρησης και στις συναφείς δραστηριότητες. Η διάταξη περιορίζεται στα χρέη που γεννήθηκαν κατά τη μεταβίβαση -> **α) αρκεί να υφίστατο πριν τη μεταβίβαση ο νομικός λόγος της γέννησης, έστω κι αν τα λοιπά πραγματικά περιστατικά προέκυψαν αργότερα** / **β) γεννημένο θεωρείται και το χρέος που τελεί υπό αίρεση ή προθεσμία, η οποία πληρούται μετά τη μεταβίβαση.**

2. Συνέπειες: ***α) Σωρευτική αναδοχή*** -> Γεννάται ευθύνη αυτού που αποκτά την περιουσία ή την επιχείρηση απέναντι στους δανειστές αυτού που μεταβιβάζει + ΑΚ 479 §1. Δημιουργείται μεταξύ μεταβιβάζοντα και αποκτώντος παθητική ενοχή εις ολόκληρον· κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι ΑΚ 472-477 και ο αποκτών μπορεί να προτείνει κατά των δανειστών όλες τις ενστάσεις του μεταβιβάζοντος (ΑΚ 473). / ***β) Ειδικότερα η ευθύνη του αποκτώντος*** -> Η ευθύνη του αρχίζει από τότε που καταρτίζεται η ενοχική σύμβαση (για τη μεταβίβαση), ενώ αν αυτή ήταν άκυρη ή δεν καταρτίστηκε καθόλου, η ευθύνη αρχίζει από τότε που πράγματι επήλθε η μεταβίβαση. Η λήξη της επέρχεται με την παραγραφή των συγκεκριμένων χρεών. / ***γ) Σχετική ακυρότητα των συμφωνιών*** -> ΑΚ 479 §2. Συνεπώς, τέτοιες συμφωνίες είναι έγκυρες μεταξύ των συμβαλλομένων και τους δεσμεύουν στις μεταξύ τους σχέσεις. Τέλος, σημειώνεται ότι ο δανειστής εγκύρως μπορεί να παραιτηθεί από την προστασία της ΑΚ 479.

§44. Μεταβίβαση ενοχικής σχέσης ως συνόλου

Ι. Εισαγωγικά: Ο ΑΚ δεν περιλαμβάνει ρύθμιση σχετικά με τη μεταβίβαση ολόκληρης ενοχικής σχέσης ως συνόλου, δηλ. ως πλέγματος δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, καθώς και σχετικών με την ενοχική σχέση διαπλαστικών δικαιωμάτων· με άλλα λόγια, δεν προβλέπεται ενιαίος μηχανισμός μέσω του οποίου να είναι δυνατή η μεταβίβαση της ιδιότητας του συμβαλλόμενου σε σύμβαση που ήδη υφίσταται μεταξύ τρίτων. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, πάντως, ο νόμος προβλέπει την απευθείας μεταβίβαση ολόκληρης της ενοχικής σχέσης από ένα πρόσωπο σε τρίτον (π.χ. ΑΚ 614).

ΙΙ. Μεταβίβαση ενοχικής σχέσης ως συνόλου με σύμβαση:
• ***Συνδυασμός εκχώρησης-αναδοχής χρέους:*** Η μεταβίβαση ολόκληρης ενοχικής σχέσης μπορεί να επιτευχθεί με συνδυασμό της εκχώρησης για τις απαιτήσεις και της αναδοχής χρέους για τις υποχρεώσεις, άρα, με τη σύναψη δύο ιδιαίτερων δικαιοπραξιών. Έτσι, ο τρίτος υπεισέρχεται πλήρως στη νομική θέση του υποκειμένου της ενοχικής σχέσης.
• ***Ενιαία δικαιοπραξία:*** Η μεταβίβαση γίνεται με κατάρτιση είτε τριτοπρόσωπης ιδιόρρυθμης σύμβασης (στην οποία μετέχουν τα αρχικά πρόσωπα της σχέσης και ο τρίτος που υπεισέρχεται στη θέση κάποιου από αυτά), είτε σύμβασης μεταξύ του μέρους της σχέσης που εξέρχεται και του τρίτου που τον υποκαθιστά, στην οποία συγκατατίθεται το αρχικό μέρος της σχέσης. Εφαρμόζονται αναλογικά οι ΑΚ 455 επ. και 471 επ. Το μέρος που εισέρχεται στην ενοχική σχέση έχει τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις που είχε και το εξερχόμενο μέρος· ειδικά ως προς τις διαρκείς ενοχικές σχέσεις (π.χ. μίσθωση), η ανάληψη της σχέσης ενεργεί μόνο για το μέλλον, δηλ. αφορά μόνο τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που γεννιούνται μετά την κατάρτιση της μεταβιβαστικής συμφωνίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ
Η ΑΠΟΣΒΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΟΙ ΑΠΟΣΒΕΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

§45. Καταβολή

Ι. Έννοια: Είναι η εκπλήρωση της παροχής κατά τον προβλεπόμενο από τη δικαιοπραξία ή το νόμο τρόπο· γίνεται είτε με υλική πράξη, είτε με παράλειψη, είτε με δικαιοπραξία, και αποτελεί τον φυσιολογικό τρόπο απόσβεσης της ενοχής (ΑΚ 416). Η καταβολή δεν περιλαμβάνει και την επέλευση του αποτελέσματός της, εκτός αν αυτό έχε συμφωνηθεί, οπότε απαιτείται με την πράξη παροχής να επέλθει το συμφωνηθέν αποτέλεσμα (π.χ. εκτέλεση έργου, μεταβίβαση κυριότητας κ.ά). Πρόκειται για υλική πράξη, δηλ. πραγματικό γεγονός (=θεωρία της πραγματικής ενέργειας της καταβολής).

ΙΙ. Προϋποθέσεις: Οι προϋποθέσεις για να λειτουργήσει η καταβολή ως αποσβεστικός λόγος της ενοχής είναι να γίνεται προς και από το κατάλληλο πρόσωπο, καθώς και να είναι προσήκουσα.
• **Πρόσωπα που ενεργούν την καταβολή ->** ***α) Οφειλέτης:*** Αν το αποτέλεσμα επέλθει χωρίς πράξη παροχής από τον οφειλέτη, καταβολή δεν υπάρχει + ΑΚ 334. / ***β) Τρίτος (ΑΚ 317-318):*** Αντίθετα, η ενοχή δεν αποσβήνεται στην ειδική περίπτωση της ΑΚ 319, αφού ο τρίτος που καταβάλλει υποκαθίσταται από το νόμο στα δικαιώματα του δανειστή της παροχής.
• **Πρόσωπα προς τα οποία γίνεται η καταβολή ->** ***α) Δανειστής ή οριζόμενο πρόσωπο (ΑΚ 417 §1):*** Τρίτο πρόσωπο στο οποίο έχει επιτρέψει ο δανειστής να γίνει καταβολή, μπορεί να είναι ο εκούσιος αντιπρόσωπος (ΑΚ 211), ο νόμιμος αντιπρόσωπος (ΑΚ 1510), ο εξουσιοδοτημένος (από το δανειστή) να λάβει την παροχή [ενεργεί στο δικό του όνομα και για δικό του λογαριασμό· η εξουσιοδότηση είναι μονομερής δικαιοπραξία και παρέχεται με άτυπη και απευθυντέα δήλωση βουλήσεως], ο δεκτικός καταβολής [=ο τρίτος στον οποίο δικαιούται ο οφειλέτης να καταβάλει την παροχή βάσει συμφωνίας με το δανειστή] + ΑΚ 1915, 1918 §2, 73, 76, 776, 1532 επ., 1591 επ., 1660, 1676 επ. / ***β) Ωφέλεια του δανειστή (ΑΚ 417 §2).*** / ***γ) Κατοχή εξοφλητικής απόδειξης:*** Απόσβεση της ενοχής επέρχεται κι αν ο οφειλέτης καταβάλλει στον κομιστή έγγραφης εξοφλητικής απόδειξης του δανειστή (ΑΚ 426). Η εφαρμογή της ΑΚ 426 προϋποθέτει ότι ο κομιστής έχει στα χέρια του γνήσια απόδειξη του δανειστή, ανεξάρτητα αν του παραδόθηκε από το δανειστή ή αν κλάπηκε.

• Προσήκουσα καταβολή -> Σημαίνει ότι ο δανειστής πρέπει να λαμβάνει ό,τι δικαιούται σύμφωνα με τη σύμβαση ή το νόμο. Το 'προσήκον' κρίνεται σε σχέση με το είδος και την έκταση της παροχής, τον τρόπο, τον τόπο και το χρόνο εκπλήρωσής της. + ΑΚ 316. Η καταβολή παραμένει προσήκουσα, αν ο οφειλέτης την ενεργεί με επιφύλαξη των δικαιωμάτων του να αναζητήσει στο μέλλον την καταβληθείσα παροχή με την αγωγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Απόσβεση της ενοχής, χωρίς να επηρεάζονται τα δικαιώματα του δανειστή από την υπερημερία, επιφέρει και η καθυστερημένη παροχή, αφού ο δανειστής δεν την έχει αποκρούσει (ΑΚ 343 §2, 383, 385). Η παράδοση ελαττωματικού πράγματος στις ενοχές είδους αποτελεί καταβολή που αποσβήνει την ενοχή, ανεξάρτητα από τη γένεση της ειδικής ευθύνης του πωλητή για πραγματικά ελαττώματα ή έλλειψη συμφωνημένων ιδιοτήτων (ΑΚ 534-535)· αντίθετα, στις ενοχές γένους η καταβολή ελαττωματικού πράγματος δεν επιφέρει απόσβεση, όπως συνάγεται από την ΑΚ 539. Αν ο οφειλέτης παράσχει επιταγή ποσού ίσου με το οφειλόμενο, δεν υπάρχει ούτε καταβολή ούτε δόση αντί καταβολής· απλώς, ο δανειστής εξουσιοδοτείται από τον οφειλέτη να αναλάβει από το λογαριασμό του το αναγραφόμενο ποσό.
Το βάρος απόδειξης ότι έγινε η καταβολή και ότι ήταν η προσήκουσα φέρει ο οφειλέτης, που επικαλείται την απόσβεση της ενοχής. + ΑΚ 418. Αν, τέλος, ο δανειστής γνώριζε ότι η παροχή δεν ήταν η προσήκουσα και παρ' όλα αυτά την παρέλαβε και την αποδέχτηκε ανεπιφύλακτα, χάνει το δικαίωμά του να επικαλεστεί στο μέλλον τα ελαττώματά της.

III. Καταβολή που δεν καλύπτει το σύνολο ομοειδών χρεών

1. Δικαίωμα επιλογής του οφειλέτη (ΑΚ 422 εδ. α'- ενδοτικού δικαίου): Γεννάται εφόσον • τα περισσότερα χρέη υπάρχουν έναντι του ίδιου δανειστή και είναι ομοειδή, ανεξάρτητα αν πηγάζουν από την ίδια ή διαφορετική ενοχική σχεση / • η καταβαλλόμενη παροχή δεν επαρκεί για την εξόφληση όλων των χρεών, αλλά αρκεί για την εξόφληση τουλάχιστον ενός. Ο προσδιορισμός από τον οφειλέτη είναι δεσμευτικός για το δανειστή, ο οποίος -αν δεν τον δεχτεί και επιθυμεί να καταλογίσει την καταβολή σε άλλο χρέος- καθίσταται υπερήμερος. + ΑΚ 422 εδ. β', ΑΚ 423 (ενδοτικού δικαίου).

IV. Υποχρέωση του δανειστή για απόδοση εγγράφων

1. Απόδοση έγγραφης εξοφλητικής απόδειξης: ΑΚ 424 εδ. α'. Το δικαίωμα αυτό, το οποίο παρέχεται και στον τρίτο (ΑΚ 317-318) αν αυτός κατέβαλε την παροχή, μπορεί να ασκηθεί ταυτόχρονα με την καταβολή ή και μετά από αυτή, εξωδίκως ή δικαστικώς. + ΑΚ 325. Η εξοφλητική απόδειξη πρέπει να είναι έγγραφη και συνήθως τηρείται ο τύπος του ιδιωτικού εγγράφου (ΑΚ 160 §1). Η απόδοση εξοφλητικής απόδειξης είναι οιονεί δικαιοπραξία και για το έγκυρό της εφαρμόζονται οι ΑΚ 127 επ. + ΑΚ 425.

2. Απόδοση του χρεωστικού εγγράφου (ΑΚ 424 εδ. α'): Χρεωστικό είναι το έγγραφο που εκδίδεται από τον οφειλέτη και το οποίο αποδεικνύει την ύπαρξη του χρέους προς το δανειστή, είτε απλώς βεβαιώνοντάς το είτε ενσωματώνοντας το σχετικό δικαίωμα του δανειστή. Η αξίωση για απόδοση του χρεωστικού εγγράφου παρέχεται μόνο στον οφειλέτη και όχι στον τρίτο, που κατέβαλε την παροχή με συνέπεια την εξόφληση του χρέους + ΑΚ 424 εδ. β' -> Το σχετικό τεκμήριο είναι μαχητό και ο δανειστής μπορεί να το ανατρέψει, αν αποδείξει π.χ. ότι η απόδοση του εγγράφου δεν έγινε λόγω εξόφλησης αλλά από άλλη αιτία (π.χ. λόγω σύστασης παρακαταθήκης) ή ότι δεν υπάρχει απόδοση γιατί το έγγραφο εκλάπη ή απωλέσθη.

§46. Δημόσια κατάθεση και μεσεγγύηση

Ι. Δημόσια κατάθεση (ΑΚ 427-435)

1. Έννοια: Ο οφειλέτης έχει δικαίωμα να καταθέσει την οφειλόμενη παροχή υπέρ του δανειστή σε αρχή, που καθορίζεται από το νόμο, με συνέπεια την απόσβεση της ενοχής κατά το χρόνο κατάθεσης. Καθοριζόμενη από το νόμο αρχή είναι το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ) και, όπου δεν υπάρχει παράρτημά του, τα Γραφεία Παρακαταθηκών των Δημόσιων Ταμείων. Με την κατάθεση του πράγματος στο ΤΠΔ από τον οφειλέτη γεννάται ιδιόμορφη σύμβαση παρακαταθήκης υπέρ τρίτου με παρακαταθέτη τον οφειλέτη, θεματοφύλακα το ΤΠΔ και τρίτον το δανειστή, η οποία διέπεται από τις ΑΚ 822-833 και 410-414.

2. Προϋποθέσεις: Για να είναι δυνατή η απόσβεση της ενοχής με δημόσια κατάθεση, πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις =>
• ***Νόμιμη αιτία κατάθεσης*** -> Μπορεί να είναι η υπερημερία του δανειστή (ΑΚ 427) ή η αδυναμία του οφειλέτη να εκπληρώσει με ασφάλεια την υποχρέωσή του (ΑΚ 434 §1).
• ***Αντικείμενο δεκτικό κατάθεσης*** -> π.χ. χρήματα, αξιόγραφα, τιμαλφή. + ΑΚ 428-429. Αν αντικείμενο της παροχής είναι ακίνητο, εφαρμόζονται οι ΑΚ 359-360.
• ***Συνδρομή των όρων έγκυρης καταβολής*** -> Η κατάθεση πρέπει να γίνει από τον οφειλέτη της παροχής ή από τον τρίτο που έχει δικαίωμα προσφοράς και υποκατάστασης, καθώς και ο τρίτος που πληροί τις προϋποθέσεις των ΑΚ 317-318. Η κατάθεση γίνεται υπέρ του δανειστή και ο οφειλέτης πρέπει να καταθέσει ό,τι οφείλεται· δικαίωμα για μερική κατάθεση δε νοείται.

3. Διαδικασία κατάθεσης: ***α) Τόπος-έξοδα:*** ΑΚ 430 εδ. α'. Αν η κατάθεση γίνει σε τοπικά αναρμόδια αρχή, δεν επιφέρει απόσβεση εκτός αν την αποδέχτηκε ο δανειστής. + ΑΚ 435. Για την κατάθεση το ΤΠΔ χορηγεί στον καταθέτη σχετικό γραμμάτιο. / ***β) Οφειλή αντιπαροχής του δανειστή:*** Η δημόσια κατάθεση με επιφύλαξη δικαιώματος επιτρέπεται· αντίθετα, απαγορεύεται η κατάθεση υπό αίρεση, με εξαίρεση την αναβλητική αίρεση της ταυτόχρονης εκπλήρωσης της παροχής. + ΑΚ 432 εδ. β' -> ο δανειστής, για να αναλάβει το κατατεθέν αντικείμενο, πρέπει να αποδείξει στο ΤΠΔ ότι κατέβαλε την παροχή· για την απόδειξη δεν αρκεί η κατάθεση της αντιπαροχής στο ΤΠΔ, αλλά απαιτείται επιπλέον εξοφλητική απόδειξη του οφειλέτη ή τελεσίδικη απόφαση που βεβαιώνει ότι εκπληρώθηκε η αντιπαροχή κλπ. / ***γ) Γνωστοποίηση προς το δανειστή (ΑΚ 430 εδ. β'):*** Η γνωστοποίηση είναι κατ' αρχήν άτυπη.

4. Αποτελέσματα της κατάθεσης:
• ***Απόσβεση της ενοχής (ΑΚ 431)*** -> Επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε πράξη από πλευράς δανειστή. Με την κατάθεση αποσβήνονται τόσο η κύρια όσο και οι παρεπόμενες ή επιμέρους ενοχές, καθώς και οι τυχόν ενοχικές ή εμπράγματες ασφάλειες της ενοχής.
• ***Κίνδυνος*** -> Από την κατάθεση ο κίνδυνος τυχαίας καταστροφής ή χειροτέρευσης του κατατεθέντος περιέρχεται στον δανειστή.
• ***Δικαιώματα του δανειστή (ΑΚ 432)*** -> Για να αποδοθεί το κατατεθέν απαιτείται να προσαχθεί στο ΤΠΔ το γραμμάτιο σύστασης της παρακαταθήκης. Ο δανειστής δικαιούται να δηλώσει στο ΤΠΔ, πριν την ανάληψη της παροχής, ότι αποδέχεται την κατάθεση. + ΑΚ 433 §1.
• ***Δικαιώματα του οφειλέτη (ΑΚ 433 §1)*** -> Πρόκειται ουσιαστικά για δικαίωμα του καταθέτη να ανακαλέσει την κατάθεση, ανεξάρτητα από την ταυτόχρονη ή μεταγενέστερη ανάληψη των κατατεθέντων πραγμάτων. Το δικαίωμα ανάκλησης είναι διαπλαστικό και ασκείται με μονομερή άτυπη δήλωση του καταθέτη, απευθυντέα προς το ΤΠΔ + ΑΚ 433 §2, όχι όμως και ακληρονόμητο.

5. Οφειλή κινητού πράγματος μη δεκτικού κατάθεσης: ΑΚ 428-429 και 434 -> Το δικαίωμα του οφειλέτη να πωλήσει το πράγμα (με δημόσιο πλειστηριασμό) και να καταθέσει δημόσια το τίμημα (στο ΤΠΔ) προϋποθέτει ύπαρξη νόμιμου λόγου κατάθεσης, δηλ. είτε αδυναμία εκπλήρωσης της παροχής με ασφάλεια είτε υπερημερία του δανειστή. + ΑΚ 428 εδ. α'- Η ειδοποίηση αυτή είναι άτυπη οιονεί δικαιοπραξία, απευθυντέα προς το δανειστή, η οποία πρέπει να παρέχει εύλογη προθεσμία στον τελευταίο για αποδοχή της παροχής. Σημειώνεται ότι ο πλειστηριασμός και η πώληση δεν αποτελούν παρά προπαρασκευαστικές πράξεις, ώστε να καταστεί δυνατή η δημόσια κατάθεση σε περίπτωση κινητών πραγμάτων μη καταθέσιμων, και δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον οφειλέτη ως μέσα για την τροπή της οφειλής του σε χρηματική. Κατά συνέπεια, ο οφειλέτης δε μπορεί να συμψηφίσει το εκπλειστηρίασμα ή το τίμημα με δική του ανταπαίτηση· αν, τελικά, ο οφειλέτης κρατήσει και δεν καταθέσει το εκπλειστηρίασμα ή το τίμημα, θα ευθύνεται κατά τις διατάξεις για τη διοίκηση αλλοτρίων (ΑΚ 730 επ.).

ΙΙ. Μεσεγγύηση (ΑΚ 359-360)

1. Προϋποθέσεις: Το δικαίωμα του οφειλέτη να ζητήσει τον διορισμό από το δικαστήριο υφίσταται υπό τις εξής προϋποθέσεις =>
• ***Υποχρέωση για απόδοση ακινήτου*** -> Η ενοχή του οφειλέτη πρέπει να έχει ως αντικείμενο την απόδοση ακινήτου, ενώ η φύση του δικαιώματος του δανειστή (ενοχικό ή εμπράγματο) δεν έχει σημασία.
• ***Νόμιμος λόγος μεσεγγύησης*** -> Το δικαίωμα του οφειλέτη γεννάται στις περιπτώσεις της ΑΚ 359.
• ***Προηγούμενη ειδοποίηση του δανειστή (ΑΚ 359 §1 εδ. α')*** -> Πρόκειται για μονομερή, άτυπη, απευθυντέα δήλωση βουλήσεως του οφειλέτη, η οποία έχει την έννοια της όχλησης του δανειστή να παραλάβει το ακίνητο που πρέπει να αποδοθεί.

2. Διαδικασία διορισμού μεσεγγυούχου: Ο διορισμός γίνεται από το δικαστήριο. Η σχετική αίτηση του οφειλέτη εκδικάζεται κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας από το ειρηνοδικείο της περιφέρειας οπού βρίσκεται το ακίνητο. Ο δανειστής κλητεύεται από το δικαστή, αλλά η συμμετοχή του στη δίκη δεν είναι απαραίτητη. Ως μεσεγγυούχος μπορεί να διοριστεί είτε ο προτεινόμενος στην αίτηση από τον οφειλέτη είτε άλλο πρόσωπο, ακόμη κι ο ίδιος ο οφειλέτης. Αναλόγως εφαρμόζονται οι ΑΚ 831-833 και 822 επ.

3. Αποτελέσματα:
• ***Απόσβεση της ενοχής (ΑΚ 359 §1'εδ. β'):*** Η αποδοχή ή όχι της μεσεγγύησης από το δανειστή δεν επηρεάζει την απόσβεση, αλλά έχει σημασία μόνο για την ύπαρξη του δικαιώματος άρσης της μεσεγγύησης από τον οφειλέτη.
• ***Δικαιώματα του οφειλέτη (ΑΚ 360):*** Η ΑΚ 433 §2 εφαρμόζεται αναλόγως.

§47. Δόση αντί καταβολής και υπόσχεση αντί ή χάριν καταβολής

Ι. Δόση αντί καταβολής (ΑΚ 419): Υπάρχει όταν ο οφειλέτης, για να εκπληρώσει την υποχρέωσή του, καταβάλλει με τη συναίνεση του δανειστή παροχή διαφορετική από την οφειλόμενη. Η ενοχή αποσβήνεται, ακόμη κι αν το αντικείμενο εμφανίζει πραγματικά ή νομικά ελαττώματα, αλλά ο οφειλέτης ευθύνεται κατά τις ΑΚ 534 επ. και 514 επ. αντίστοιχα (ΑΚ 420). Ο δανειστής μπορεί να την αποκρούσει, χωρίς να καθίσταται υπερήμερος, ενώ σε δόση αντί καταβολής μπορεί να προβεί και υπό τις προϋποθέσεις των ΑΚ 316-317. Αποτελεί άτυπη σύμβαση (εκτός αν αυτό επιβάλλεται από το

αντικείμενο της νέας παροχής- π.χ. ακίνητο της ΑΚ 369), στοιχεία της οποίας είναι αφενός η συμφωνία μεταξύ δανειστή και οφειλέτη ότι η απόσβεση της ενοχής θα γίνει με καταβολή παροχής διαφορετικής από την οφειλόμενη και αφετέρου η ταυτόχρονη με τη συμφωνία πραγματική καταβολή αυτής (παραδοτική σύμβαση).

ΙΙ. Υπόσχεση αντί καταβολής: Υπάρχει όταν ο οφειλέτης αναλαμβάνει έναντι του δανειστή την υποχρέωση να του καταβάλει παροχή διαφορετική από την αρχικά οφειλόμενη, με αποτέλεσμα την ταυτόχρονη απόσβεση της προηγούμενης ενοχής. Αποτελεί (άτυπη) υποσχετική σύμβαση, η οποία εκτός από τη συμφωνία για την ανάληψη της νέας υποχρέωσης πρέπει να περιλαμβάνει και την πρόθεση -σαφή ή συμπερασματικά συναγόμενη- των μερών για άμεση απόσβεση της πρώτης ενοχής με τη σύσταση της νέας. Πρόκειται ουσιαστικά για είδος ανανέωσης (ΑΚ 436-439) και σε αυτή μπορεί να προβεί και ο τρίτος των ΑΚ 317-318.

1. Διαφορά από τη δόση αντί καταβολής: Στη δόση αντί καταβολής καταβάλλεται αμέσως η νέα παροχή (παραδοτική σύμβαση) με αποτέλεσμα -ταυτόχρονα με την απόσβεση της παλαιάς ενοχής- να ικανοποιείται ο δανειστής. Αντίθετα, στην υπόσχεση αντί καταβολής ο δανειστής δεν ικανοποιείται άμεσα, αλλά απλώς γίνεται δανειστής μιας άλλης παροχής στο πλαίσιο μιας νέας ενοχής· η ικανοποίησή του θα επέλθει σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο με την εκπλήρωση από τον οφειλέτη της νέας υποχρέωσης που ανέλαβε σε απόσβεση της παλαιάς.

2. Υπόσχεση χάριν καταβολής: Υπάρχει όταν ο οφειλέτης αναλαμβάνει με σύμβαση νέα υποχρέωση έναντι του δανειστή, χωρίς όμως να προκύπτει από τη σχετική συμφωνία πρόθεση των μερών για απόσβεση της παλαιάς ενοχής, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται. Προϋπόθεση για την ύπαρξή της είναι, η νέα υποχρέωση να βρίσκεται κατά τη συμφωνία των μερών σε σύνδεσμο με την προϋπάρχουσα, δηλ. η νέα ενοχή να αναλαμβάνεται με σκοπό η ικανοποίησή της να επιφέρει απόσβεση της παλαιάς. Αν ο δανειστής ικανοποιηθεί με την εκπλήρωση μιας από τις δύο υποχρεώσεις, επέρχεται απόσβεση και της άλλης. + ΑΚ 421, η οποία εφαρμόζεται αναλογικά και όταν ο οφειλέτης εκχωρεί στο δανειστή απαίτησή του κατά τρίτου -> Σε περίπτωση αμφιβολίας η εκχώρηση γίνεται χάριν καταβολής και ο δανειστής υποχρεούται να επιδιώξει την ικανοποίησή του από την απαίτηση που εκχωρήθηκε· αν η ικανοποίησή του δεν καταστεί δυνατή με αυτό τον τρόπο, δικαιούται να ασκήσει τα δικαιώματά του από την αρχική ενοχή που εξακολουθεί να υφίσταται.

§48. Άφεση χρέους και αρνητική αναγνωριστική σύμβαση

Ι. Άφεση χρέους (ΑΚ 454): Είναι η σύμβαση με την οποία ο δανειστής παραιτείται από την απαίτησή του, ώστε ο οφειλέτης να απαλλαγεί από το χρέος του (έστω κι αν αυτό βρίσκεται υπό αίρεση ή προθεσμία).

1. Νομική φύση:
• ***Σύμβαση εκποιητική*** -> Ο δανειστής διαθέτει την απαίτησή του κατά του οφειλέτη με τη μορφή της πλήρους αποξένωσής του από αυτή. Συνεπώς πρέπει να είναι δικαιοπρακτικά ικανός και να έχει εξουσία διάθεσης της απαίτησης.
• ***Σύμβαση αναιτιώδης*** -> Το κύρος της αιτίας της, η οποία μπορεί να είναι δωρεά, συμψηφισμός κλπ, δεν επιδρά στο κύρος της σύμβασης άφεσης, εκτός αν η εγκυρότητα της αιτίας έχει αναχθεί σε αίρεση της σύμβασης. Φυσικά, αν η αιτία λείπει ή πάσχει, δε θίγεται μεν το κύρος της άφεσης, αλλά ο δανειστής μπορεί να αξιώσει την ανασύσταση του χρέους με βάσει τις ΑΚ 904 επ.
• ***Σύμβαση άτυπη (έστω κι αν η αιτία της υπόκειται σε τύπο- π.χ. ΑΚ 498)*** -> Η κατάρτιση της

σύμβασης μπορεί να είναι ρητή ή να συνάγεται σιωπηρά από τις περιστάσεις· όμως, σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατό να τεκμαίρεται, αφού οδηγεί στη διάθεση δικαιώματος. Ωστόσο, η σιωπή του οφειλέτη ως προς την παραίτηση του δανειστή μπορεί να ερμηνευθεί ως αποδοχή λόγω της προφανούς ωφέλειάς του από τη σύμβαση άφεσης του χρέους.

ΙΙ. Αρνητική αναγνωριστική σύμβαση: Είναι η σύμβαση μεταξύ δανειστή και οφειλέτη, με την οποία ο πρώτος αναγνωρίζει ότι δεν υπάρχει το χρέος· προϋποθέτει την ύπαρξη χρέους, το οποίο αποσβήνεται. Αν, αντίθετα, το χρέος για οποιονδήποτε λόγο δεν υφίσταται, η σύμβαση με την οποία αναγνωρίζεται η ανυπαρξία του είναι βεβαιωτική της απουσίας του χρέους. Ισχύουν όσα αναφέρθηκαν και για τη σύμβαση άφεσης χρέους.

§49. Ανανέωση (ΑΚ 436): Είναι η σύμβαση, με την οποία καταργείται η παλαιά ενοχή και δημιουργείται σε αντικατάστασή της νέα, η οποία περιλαμβάνει είτε τα ίδια πρόσωπα είτε άλλον δανειστή είτε άλλον οφειλέτη. Διακρίνεται από την απλή αλλοίωση της ενοχής (=μεταβολή όρου της, χωρίς απόσβεση ή αντικατάστασή της) και από τη σιωπηρή ανανέωση στις διαρκείς συμβάσεις (=ανακατάρτιση της σύμβασης, συνήθως, με το ίδιο περιεχόμενο και ανάμεσα στα ίδια πρόσωπα- βλ. ΑΚ 611, 633, 671, 769).

ΙΙ. Προϋποθέσεις:
• Σύμβαση ανανέωσης -> Η ανανέωση επέρχεται με σύμβαση, η οποία καταρτίζεται μεταξύ των εξής προσώπων => ***• όταν η νέα ενοχή έχει τα ίδια υποκείμενα με την παλαιά, καταρτίζεται μεταξύ αυτών.*** / ***• όταν, όμως, στη νέα ενοχή μετέχει τρίτος, καταρτίζεται είτε μεταξύ του υποκειμένου της παλαιάς ενοχής που παραμένει δανειστής ή οφειλέτης και του τρίτου, νέου δανειστή ή οφειλέτη.*** Στην περίπτωση αυτή απαιτείται η συναίνεση του παλαιού δανειστή, ο οποίος αντικαθίσταται από το νέο και χάνει την απαίτησή του, όχι όμως και του παλαιού οφειλέτη, του οποίου το χρέος αναλαμβάνει άλλος απαλλάσσοντάς τον. Πρόκειται για αιτιώδη σύμβαση και είναι κατά κανόνα άτυπη· προϋποθέτει, τέλος, δικαιοπρακτική ικανότητα των συμβαλλομένων και εξουσία διάθεσης στο πρόσωπο του δανειστή που διαθέτει την παλαιά απαίτησή του, αφού αυτή καταργείται.
• Ύπαρξη παλαιάς ενοχής -> Μπορεί να προέρχεται από οποιονδήποτε γενεσιουργό λόγο, δηλ. σύμβαση, δικαιοπραξία κλπ. Αν η παλαιά ενοχή είναι υπό αίρεση, υπό αίρεση θα είναι και η καινούργια, εκτός αν υπάρχει διαφορετική συμφωνία των μερών + ΑΚ 437. Και η φυσική (ατελής) ενοχή μπορεί να είναι αντικείμενο ανανέωσης.
• Δημιουργία νέας ενοχής, που διαφοροποιείται από την προηγούμενη -> Διαφορά μπορεί να υφίσταται => ***• σε σχέση με το αντικείμενο της ενοχής ή σε σχέση με την αιτία της, ενώ τα υποκείμενα της ενοχής παραμένουν τα ίδια.*** Στις περιπτώσεις αυτές υφίσταται κατ' ουσίαν υπόσχεση αντί καταβολής. / ***• σε σχέση με τα υποκείμενα της ενοχής, δηλ. στη νέα ενοχή να υπάρχει άλλος δανειστής ή άλλος οφειλέτης.*** Αυτό, βέβαια, επιτυγχάνεται συνήθως με εκχώρηση (ΑΚ 455 επ.) ή στερητική αναδοχή χρέους (ΑΚ 471 επ.). Η νέα ενοχή μπορεί να είναι αιτιώδης ή αναιτιώδης, πρέπει πάντως να είναι έγκυρη. Αν είναι άκυρη, τότε είναι άκυρη και η κατάργηση της αρχικής ενοχής.
• Σαφής πρόθεση ανανέωσης -> Συνεπάγεται επιθυμία απόσβεσης της παλαιάς ενοχής και δημιουργίας νέας (ΑΚ 438). Η σχετική πρόθεση μπορεί να διατυπώνεται ρητά ή να συνάγεται σιωπηρά, βάσει των ΑΚ 173 και 200. Αν αυτό δε συμβαίνει, ισχύουν παράλληλα και η παλαιά και η νέα ενοχή και η κατάσταση διαμορφώνεται όπως στην υπόσχεση χάριν καταβολής.

ΙΙΙ. Έννομες συνέπειες:
• Απόσβεση της παλαιάς ενοχής (ΑΚ 436) **->** Ενστάσεις, οι οποίες ήταν δυνατό να προβληθούν κατά της παλαιάς ενοχής, δε μπορούν να προβληθούν τώρα κατά τις νέας, με εξαίρεση τις ενστάσεις

ακυρότητας και ακυρωσίας, οι οποίες μπορούν να προβληθούν με τους όρους της ΑΚ 437. Η αξίωση του δανειστή από τη νέα ενοχή υπόκειται σε νέα παραγραφή και δε συνεχίζεται ο χρόνος παραγραφής της παλαιάς.
• ***Τύχη παρεπόμενων δικαιωμάτων και ασφαλειών*** -> Με την απόσβεση της παλαιάς ενοχής συναποσβήνονται και τα παρεπόμενα δικαιώματα, όπως τοκοδοσίας, ποινικής ρήτρας κλπ. + ΑΚ 439. Οι ασφάλειες διατηρούνται υπέρ της νέας ενοχής στο μέτρο που ασφάλιζαν την παλαιά.

§50. Συμψηφισμός

Ι. Έννοια, δικαιολογία και είδη: Συμψηφισμός είναι η απόσβεση των αμοιβαίων και ομοειδών απαιτήσεων δύο προσώπων στο μέτρο που αυτές αλληλοκαλύπτονται (ΑΚ 440). Διακρίνεται σε =>
• ***Εκούσιο*** -> Είναι ο συμψηφισμός, ο οποίος επιφέρει απόσβεση των αμοιβαίων απαιτήσεων λόγω σχετικής συμφωνίας των μερών. Πρόκειται για αμφοτεροβαρή σύμβαση με αντικείμενο την αμοιβαία άφεση χρέους, η οποία είναι άτυπη και μπορεί να καταρτιστεί και σιωπηρώς. Τα μέρη είναι ελεύθερα να διαμορφώσουν το περιεχόμενό του, ενώ οι ΑΚ 440-452 εφαρμόζονται συμπληρωματικά.
• ***Μονομερή*** -> Είναι ο συμψηφισμός των αμοιβαίων απαιτήσεων δύο προσώπων, ο οποίος επέρχεται με μόνη τη δήλωση του ενός από αυτά προς το άλλο και ο οποίος προβλέπεται στο νόμο (ΑΚ 440-452).

ΙΙ. Προϋποθέσεις μονομερούς συμψηφισμού:
• ***Αμοιβαιότητα των απαιτήσεων*** => Ο δανειστής της μίας απαίτησης πρέπει να είναι ο οφειλέτης της απαίτησης, κατά της οποίας προτείνεται ο συμψηφισμός, και αντιστρόφως ο δανειστής της δεύτερης απαίτησης να είναι οφειλέτης της πρώτης. Άρα, αυτός που προτείνει τον συμψηφισμό πρέπει να είναι ο ίδιος οφειλέτης της μιας απαίτησης και δανειστής της άλλης και όχι τρίτος. Ο οφειλέτης δε μπορεί να συμψηφίσει ανταπαίτηση τρίτου, έστω κι αν υπάρχει η συγκατάθεσή του, εκτός αν ερμηνευθεί ως εκχώρηση της ανταπαίτησης από τον τρίτο στον οφειλέτη. Επίσης, το πρόσωπο κατά του οποίου προτείνεται ο συμψηφισμός πρέπει να είναι ο ίδιος οφειλέτης της ανταπαίτησης και όχι τρίτος.
• ***Ομοειδές των απαιτήσεων*** => Ομοειδείς είναι οι απαιτήσεις αν τα αντικείμενά τους έχουν τα ίδια γνωρίσματα, ασχέτως του αν οι ενοχές από τις οποίες πηγάζουν είναι γένους ή είδους· επίσης, δεν απαιτείται συνάφεια των απαιτήσεων. Το ομοειδές των απαιτήσεων κρίνεται κατά το χρόνο που προτείνεται ο συμψηφισμός. + ΑΚ 446
• ***Έγκυρες, νομικώς τέλειες και ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις*** => **α) Έγκυρες απαιτήσεις:** Αν μια απαίτηση δεν υπάρχει ή η σχετική σύμβαση από την οποία πηγάζει είναι άκυρη, ο συμψηφισμός δεν επιφέρει απόσβεση της άλλης απαίτησης. Αν, όμως, ο φερόμενος ως οφειλέτης προτείνει σε συμψηφισμό υπαρκτή και έγκυρη ανταπαίτησή του γνωρίζοντας την ανυπαρξία του χρέους του, τότε ο συμψηφισμός είναι έγκυρος· το ίδιο ισχύει κι αν ο οφειλέτης γνωρίζει ότι η δικαιοπραξία από την οποία απορρέει το χρέος του είναι ακυρώσιμη (ΑΚ 156). Τέλος, αν η απαίτηση που προτείνεται σε συμψηφισμό πηγάζει από ακυρώσιμη δικαιοπραξία, ο συμψηφισμός είναι έγκυρος, αλλά μπορεί να ανατραπεί, εφόσον ακυρωθεί εκ των υστέρων η δικαιοπραξία από την οποία απορρέει η απαίτηση. / **β) Νομικώς τέλειες απαιτήσεις:** Δεν προτείνεται σε συμψηφισμό απαίτηση από φυσική (ατελή) ενοχή ή απαίτηση κατά της οποίας μπορεί να προβληθεί αναβλητική ή ανατρεπτική ένσταση, ή η οποία τελεί υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία. Αν, αντίθετα, τελεί υπό διαλυτική αίρεση ή προθεσμία, ο συμψηφισμός είναι έγκυρος, όμως, ανατρέπεται εκ των υστέρων εφόσον επέλθει πλήρωσή τους + ΑΚ 443. Η προϋπόθεση του νομικώς τέλειου απαιτείται να συντρέχει μόνο όσο αφορά την ανταπαίτηση, δηλ. την απαίτηση της οποίας ο δανειστής προτείνει τον συμψηφισμό. / **γ) Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις:** Όπως παραπάνω, αφορά την ανταπαίτηση. + ΑΚ 445.

• ***Επιτρεπτό του συμψηφισμού*** => **α) ΑΚ 450 §1:** Η απαγόρευση αυτή αφορά τον οφειλέτη της αποζημίωσης και όχι το δανειστή της, ο οποίος ελεύθερα μπορεί να προτείνει τον συμψηφισμό της απαίτησης αποζημίωσής του με άλλη οφειλή του προς τον αδικήσαντα. / **β) ΑΚ 450 §2:** Η παραίτηση γίνεται είτε με συμφωνία των μερών είτε με μονομερή δήλωση του παραιτούμενου, απευθυντέα προς το άλλο μέρος. Μπορεί να είναι ρητή ή και σιωπηρή, όπως π.χ. όταν αυτό προκύπτει από το σκοπό της ενοχής. / **γ) ΑΚ 451:** Η απαγόρευση του συμψηφισμού αφορά μόνο την πλευρά του οφειλέτη της ακατάσχετης απαίτησης· δηλ. ο δικαιούχος της μπορεί να την προτείνει σε συμψηφισμό. Επίσης, χωρεί συμψηφισμός, αν απαίτηση και ανταπαίτηση είναι και οι δύο ακατάσχετες. + ΑΚ 664 §1. / **δ) Τέλος, στην περίπτωση κατάσχεσης απαίτησης στα χέρια τρίτου, ο οφειλέτης αυτής τρίτος δε μπορεί να προτείνει σε συμψηφισμό κατά του κατάσχοντος ανταπαίτηση που απέκτησε κατά του δανειστή-καθ' ου η κατάσχεση,** εφόσον η απαίτηση που προτείνεται σε συμψηφισμό αποκτήθηκε μετά την κατάσχεση, δηλ. μετά την επίδοση του κατασχετήριου εγγράφου (ΑΚ 449).

ΙΙΙ. Άσκηση δικαιώματος (μονομερούς) συμψηφισμού:
• ***Πρόταση συμψηφισμού (ΑΚ 441 εδ. α')*** -> Αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία, άτυπη, απευθυντέα και εκποιητική. + ΑΚ 444. Η πρόταση συμψηφισμού επιφέρει τα αποσβεστικά των αμοιβαίων απαιτήσεων αποτελέσματά της, ανεξάρτητα από το αν θα γίνει ή όχι αποδεκτή από εκείνον, στον οποίο απευθύνεται· όμως, μονομερής ανάκλησή της, εφόσον έχει περιέλθει στο άλλο μέρος, αποκλείεται. Ο συμψηφισμός αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα των μερών.
• ***Εξώδικος και δικαστικός συμψηφισμός*** -> Η ένσταση συμψηφισμού είναι παράλληλα δικαιοπραξία και διαδικαστική πράξη· πρέπει να προταθεί κατά την πρώτη συζήτηση + ΑΚ 442. Αποτελεί εκκρεμοδικία ως προς την ανταπαίτηση που επικαλείται ο εναγόμενος => η κρίση σχετικά με την ισχύ της ανταπαίτησης εξοπλίζεται με δεδικασμένο. Δεν υπάρχει ένσταση συμψηφισμού, αλλά ένσταση εξόφλησης, όταν ο εναγόμενος επικαλείται κατά τη διάρκεια της δίκης συμψηφισμό που έχει λάβει χώρα εξώδικα πριν την έναρξή της.

ΙV. Αποτελέσματα μονομερούς συμψηφισμού:
• ***Απόσβεση απαιτήσεων (ΑΚ 440)*** -> Μαζί με τις απαιτήσεις αποσβήνονται και οι προσωπικές ή εμπράγματες ασφάλειες, οι οποίες είχαν συσταθεί υπέρ των απαιτήσεων αυτών.
• ***Αναδρομική ενέργεια (ΑΚ 441)*** -> Η αναδρομική ενέργεια καλύπτει όλη την περίοδο ανάμεσα στη γένεση του διαπλαστικού δικαιώματος του συμψηφισμού με τη συνάντηση των αμοιβαίων απαιτήσεων υπό τις προϋποθέσεις του νόμου έως την επέλευση του συμψηφισμού με τη μονομερή δήλωση του συμψηφίζοντος. Έτσι, οι τυχόν δυσμενείς συνέπειες που προέκυψαν για τα μέρη στο παραπάνω διάστημα ανατρέπονται => από το χρόνο συνύπαρξης των δύο απαιτήσεων παύουν να οφείλονται τόκοι και όσοι καταβλήθηκαν αναζητούνται ως αχρεωστήτως καταβληθέντες (ΑΚ 904 επ.), ενώ αίρονται αναδρομικά η υπερημερία, η κατάπτωση της ποινικής ρήτρας, η επαύξηση της ευθύνης για καταστροφή του πράγματος κλπ. + ΑΚ 446.

V. Συμψηφισμός σε περίπτωση περισσότερων χρεών: ΑΚ 452, η οποία παραπέμπει στις ΑΚ 422-423. Ο οφειλέτης που προτείνει τον συμψηφισμό μπορεί να επιλέξει το χρέος που επιθυμεί να συμψηφιστεί με την ανταπαίτησή του· ο δανειστής έχει δικαίωμα εναντίωσης στην επιλογή του οφειλέτη, το οποίο ασκείται με δήλωσή του, απευθυντέα προς τον τελευταίο. Με την εναντίωση καταργείται η επιλογή του οφειλέτη και ο δανειστής επιτυγχάνει να εφαρμοστούν οι ΑΚ 422-423. Απευθείας εφαρμογή τους, τέλος, υπάρχει στην περίπτωση που ο ίδιος ο οφειλέτης δεν προβεί σε επιλογή του συμψηφιστέου χρέους.

§51. Άλλοι αποσβεστικοί λόγοι

Ι. Σύγχυση (ΑΚ 453 εδ. α'): Υφίσταται όταν οι ιδιότητες του δανειστή και του οφειλέτη ενωθούν στο ίδιο πρόσωπο, δηλ. όταν ο δανειστής γίνει και οφειλέτης της απαίτησής του και αντιστρόφως. Μπορεί να επέλθει λόγω είτε καθολικής είτε ειδικής διαδοχής.

1. Έννομες συνέπειες: ***α) Απόσβεση (ΑΚ 453 εδ. α')*** **->** Μπορεί να αφορά είτε συγκεκριμένη ενοχή (π.χ. απαίτηση) είτε το σύνολο της ενοχικής σχέσης (π.χ. ολόκληρη τη σχέση της μίσθωσης). Μαζί αποσβήνονται και οι παρεπόμενες ενοχές και ασφάλειες- π.χ. εγγύηση, ενέχυρο, υποθήκη. Κατ' εξαίρεση, δεν επέρχεται σύγχυση, όταν υπάρχει χωρισμός της περιουσίας του οφειλέτη από την περιουσία του δανειστή που περιέρχεται σ' αυτόν (π.χ. ΑΚ 1904). / ***β) Δικαιώματα-συμφέροντα τρίτων*** **->** Το αποσβεστικό της ενοχής αποτέλεσμα της σύγχυσης αφορά μόνο τη σχέση μεταξύ δανειστή και οφειλέτη· δικαιώματα τρίτων στην αποσβεσθείσα απαίτηση δε βλάπτονται. Όμως, το αποσβεστικό αποτέλεσμα της σύγχυσης ισχύει και έναντι τρίτων, οι οποίοι είχαν τυχόν απλό συμφέρον για τη διατήρηση της ενοχής.

2. Αναβίωση της ενοχής (ΑΚ 453): Άρα, η σύγχυση δεν πρόκειται κυριολεκτικά για λόγο απόσβεσης της ενοχής, αλλά για λόγο 'αδράνειάς' της, η οποία αίρεται μόλις λήξει η ένωση στο ίδιο πρόσωπο των ιδιοτήτων του οφειλέτη και του δανειστή, ώστε να είναι πλέον δυνατή η εκπλήρωση της ενοχής.

3. Απόσβεση εμπράγματων δικαιωμάτων: Επέρχεται με σύγχυση, εφόσον ενωθούν στο ίδιο πρόσωπο οι ιδιότητες του δικαιούχου του περιορισμένου εμπράγματου δικαιώματος και του κυρίου του πράγματος, πάνω στο οποίο έχει συσταθεί- π.χ. ΑΚ 1137, 1168, 1243 περ. 4, 1321.

ΙΙ. Ματαίωση ή επίτευξη με άλλον τρόπο του σκοπού της ενοχής: Όταν ο δανειστής δεν έχει πλέον συμφέρον στην εκπλήρωση της ενοχής από τον οφειλέτη είτε διότι ο σκοπός της ενοχής επιτεύχθηκε με άλλο τρόπο, χωρίς να μεσολαβήσει εκπλήρωση, είτε διότι ο σκοπός της ενοχής ματαιώθηκε οριστικά λόγω της μεσολάβησης ειδικών περιστάσεων. Δεν υπάρχει κοινή αντίληψη για το αν επέρχεται απόσβεση της ενοχής· επιβάλλεται να εξετάζεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση κατά πόσο ο οφειλέτης δικαιούται, παρά την έκλειψη του συμφέροντος του δανειστή, να ζητήσει την αντιπαροχή, επικαλούμενος την αντίστοιχη σύμβαση.
Ειδική περίπτωση επίτευξης του σκοπού της παροχής, που επιφέρει απόσβεση της σχετικής ενοχής, είναι η συρροή επικερδών αιτιών. Υπάρχει στην περίπτωση που το συμφέρον του δανειστή, στον οποίο οφείλεται από χαριστική αιτία ορισμένο αντικείμενο, ικανοποιείται είτε από χαριστική πράξη τρίτου είτε από άλλη επικερδή αιτία. Για παράδειγμα, ο κληρονόμος Α, αγνοώντας την ύπαρξη διαθήκης σύμφωνα με την οποία καταλείπεται στον Β ως κληροδοσία συγκεκριμένος πίνακας ζωγραφικής, τον δωρίζει στον Β. Η υποχρέωση του Β ικανοποιήθηκε με δωρεά. Αυτό, πάντως, γίνεται δεκτό μόνο αν το αντικείμενο που οφειλόταν από χαριστική αιτία στο δανειστή, οφειλόταν ως αντικείμενο κι όχι ως περιουσιακή αξία.

ΙΙΙ. Θάνατος του δανειστή ή του οφειλέτη: Κατ' αρχήν δεν επιφέρει την απόσβεση της ενοχής, γιατί η περιουσία ως σύνολο, δηλ. οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις, περιέρχονται στον κληρονόμο (ΑΚ 1710 §1, 1901 εδ. α'). Κατ' εξαίρεση, η ενοχή αποσβήνεται στις ΑΚ 840 §1 εδ. β', 675 §1, 726 εδ. α', 773 εδ. α'.

IV. Αντίθετη συμφωνία: Η ενοχή μπορεί να αποσβεσθεί και με αντίθετη συμφωνία των μερών, δηλ. με σύμβαση βάσει της οποίας τα μέρη καταργούν υφιστάμενη ενοχική σχέση ως σύνολο. Η σχετική σύμβαση είναι άτυπη, ακόμα κι αν η καταργούμενη ενοχική σχέση είναι τυπική. Η έκταση των αποσβεστικών αποτελεσμάτων προσδιορίζεται με ερμηνεία των ΑΚ 173 και 200. Έτσι, από τη συμφωνία των μερών εξαρτάται η αναδρομική ή μη ενέργεια της απόσβεσης, η δυνατότητα ή μη αναζήτησης των ήδη καταβληθεισών παροχών κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού.

V. Αποδυνάμωση (ΑΚ 281): Συνέπεια της αποδυνάμωσης είναι ότι το δικαίωμα δεν αποσβήνεται μεν αλλά εμποδίζεται η άσκησή του. Ο δικαιούχος ενδέχεται να μπορεί να ασκήσει εκ νέου το δικαιωμά του, υπό την προϋπόθεση ότι η άσκησή του δεν θα είναι καταχρηστική.

VI. Άλλοι λόγοι: Περιλαμβάνει την ανυπαίτια αδυναμία παροχής (ΑΚ 380, 336, 363), η πλήρωση της διαλυτικής αίρεσης ή προθεσμίας (ΑΚ 202, 210) και -σε ορισμένες περιπτώσεις- η υποβολή του προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση ή πτώχευση (ΑΚ 726, 775). Τέλος, κατάργηση (απόσβεση) της ενοχής μπορεί να επέλθει με βάση τις ΑΚ 288 και 388 (στην τελευταία, απαιτείται δικαστική απόφαση που να λύει εν όλω ή εν μέρει τη σύμβαση).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΥΠΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

§52. Υπαναχώρηση από τη σύμβαση

Ι. Έννοια: Υπαναχώρηση είναι τη διαπλαστικό δικαίωμα του ενός συμβαλλόμενου σε ενοχική (υποσχετική) σύμβαση, το οποίο ασκείται με μονομερή δήλωσή του προς τον άλλο συμβαλλόμενο και έχει ως αποτέλεσμα τη λύση της σύμβασης, την απόσβεση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων προς παροχή και τη γένεση υποχρέωσης απόδοσης όσων ήδη εκπληρώθηκαν με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό. Η υπαναχώρηση διακρίνεται σε =>
• ***Συμβατική (ΑΚ 389-401)*** -> Η επιφύλαξη γίνεται με συμφωνία των μερών, η οποία συνομολογείται είτε κατά την κατάρτιση της σύμβασης είτε και μεταγενέστερα. Η συμφωνία είναι κατ' αρχήν άτυπη, μπορεί να συνάγεται και σιωπηρά και ίσως να εξαρτά το δικαίωμα υπαναχώρησης από αίρεση ή προθεσμία, ή να επιβάλλει ειδικές διατυπώσεις ή όρους για την άσκησή του.
• ***Νόμιμη υπαναχώρηση*** -> π.χ. ΑΚ 382, 383 επ., 386. Εφαρμόζονται οι ΑΚ 389-396, όπως ορίζει η ΑΚ 387 §2.
Η υπαναχώρηση νοείται ως λόγος λύσης μόνο των υποσχετικών συμβάσεων και από αυτές κυρίως των στιγμιαίων αμφοτεροβαρών. [Στις εκποιητικές συμβάσεις, παρεμφερή αποτέλεσμα επιφέρει η τυχόν πλήρωση διαλυτικής αίρεσης· στις διαρκείς υποσχετικές συμβάσεις, εφαρμόζεται η καταγγελία· άλλοι τρόποι ανατροπής μιας υποσχετικής σύμβασης είναι η αναστροφή, η ανάκληση, η λύση λόγω απρόοπτης μεταβολής των συνθηκών, η ακύρωση.]

ΙΙ. Άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης (ΑΚ 390): ΑΚ 396 §1- Η διάταξη δεν απαιτεί, η δήλωση από ή προς τους περισσότερους να είναι κοινή ή σύγχρονη· άρα, αρκεί να περιέλθει και στον τελευταίο αποδέκτη η δήλωση [μονομερής, απευθυντέα, ρητή ή σιωπηρή, που δεν υπόκειται σε ανάκληση και είναι ανεπίδεκτη αίρεσης] και του τελευταίου δικαιούχου μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, οπότε και ολοκληρώνεται η άσκηση της υπαναχώρησης και επέρχονται τα αποτελέσματά της.

III. Αποκλεισμός και απόσβεση του δικαιώματος υπαναχώρησης

1. Αποκλεισμός: Το δικαίωμα υπαναχώρησης αποκλείεται και σε περίπτωση που τυχόν ασκηθεί είναι ανίσχυρο =>
• ***ΑΚ 391,*** οπότε ο υπαναχωρών βρίσκεται σε τυχαία ολική ή μερική αδυναμία απόδοσης της παροχής. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται στη νόμιμη υπαναχώρηση των ΑΚ 382 επ.
• ***ΑΚ 392 περίπτ. 1 και 2.***
• ***ΑΚ 393.*** Η διάταξη εφαρμόζεται και σε περίπτωση αναγκαστικής εκποίησης, ενώ ουσιώδης επιβάρυνση υπάρχει και σε περίπτωση μακροχρόνιας μίσθωσης του πράγματος, ιδίως αν τηρηθούν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 618 ή αν η μίσθωση απολαμβάνει ειδική προστασία.
Γενικά, η υπαναχώρηση αποκλείεται σε κάθε περίπτωση τυχαίας ή υπαίτιας αδυναμίας απόδοσης της ληφθείσας παροχής, εφόσον πρόκειται για παρεμφερείς με τις προαναφερθείσες καταστάσεις.

2. Απόσβεση (ΑΚ 395, 396 §2): Ανεξάρτητα από τη διάταξη αυτή, η μακρόχρονη μη άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης μπορεί να επιφέρει την αποδυνάμωσή του, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της (ΑΚ 281). Απόσβεση επέρχεται επίσης στις περιπτώσεις που αυτό έχει εξαρτηθεί από διαλυτική αίρεση ή προθεσμία που παρήλθαν ή και με (ρητή ή σιωπηρή) παραίτηση του δικαιούχου.

IV. Αποτελέσματα υπαναχώρησης (ΑΚ 389 §2): Επέρχονται αυτοδικαίως και είναι δικαιοπρακτικά, δηλ. στηρίζονται στη δικαιοπρακτική βούληση του μέρους που υπαναχωρεί και όχι απευθείας από το νόμο. Σημειώνεται, τέλος, ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης είναι διαπλαστικό.

1. Η λύση της ενοχικής σχέσης αναδρομικά: Θεωρείται ότι η σύμβαση δεν καταρτίστηκε ποτέ, γι' αυτό υπάρχει υποχρέωση απόδοσης των παροχών κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό και συγκεκριμένα για αιτία που έληξε.

2. Η κατάσταση μετά την άσκηση της υπαναχώρησης: • ***Απόσβεση υποχρεώσεων παροχής αναδρομικά (ΑΚ 389 §2)*** -> Όμως, δεν αποσβήνεται η υποχρέωση αποζημίωσης για παράβαση της υποχρέωσης προστασίας. / • ***Υποχρέωση απόδοσης παροχών*** -> Η υπαναχώρηση λειτουργεί εμπραγμάτως, δηλ. η εκποιητική δικαιοπραξία που τελέστηκε σε εκπλήρωση της υποσχετικής δε θίγεται, ακόμη κι αν είναι αιτιώδης. Άρα, η κυριότητα του αντικειμένου της παροχής δεν επανέρχεται αυτοδικαίως στον υπαναχωρήσαντα, ο οποίος αναζητά το αντικείμενο με την ενοχική αγωγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού (ΑΚ 908 επ.). Δεύτερον, τα εμπράγματα δικαιώματα που απέκτησαν τρίτοι επί του αντικειμένου παροχής δεν αίρονται, ακόμη κι αν αυτοί γνώριζαν την ύπαρξη του δικαιώματος υπαναχώρησης. / • ***Αποζημίωση*** -> ΑΚ 387 §1 (εφαρμόζεται μόνο στη νόμιμη υπαναχώρηση).

3. Ματαίωση της υπαναχώρησης που ασκήθηκε (ΑΚ 394): Η ΑΚ 385 περ. 1 ισχύει και εδώ, με αποτέλεσμα να μη θεωρείται αναγκαία η θέση προθεσμίας, αν από την όλη στάση του οφειλέτη προκύπτει ότι κάτι τέτοιο θα ήταν άσκοπο.

V. Ειδικά θέματα συμβατικής υπαναχώρησης (ΑΚ 397-401)

1. Υπαναχώρηση στην περίπτωση μη εκτέλεσης της σύμβασης: ΑΚ 397.

2. Υπαναχώρηση έναντι καταβολής ποινής (ΑΚ 398): Η ποινή μεταμέλειας [δεν εφαρμόζεται η ΑΚ

409] πρέπει να διακρίνεται από την ποινική ρήτρα, διότι -ενώ η δεύτερη αποτελεί τρόπο ενίσχυσης της ενοχής ως επιπλέον κύρωση σε περίπτωση παράβασής της- η πρώτη συνιστά το αντιστάθμισμα για την παραχώρηση του δικαιώματος υπαναχώρησης. Τέλος, στην περίπτωση απόκρουσης της υπαναχώρησης για το λόγο ότι δε συνοδεύεται από καταβολή ποινής, το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν αποσβήνεται, αλλά μπορεί να ασκηθεί και πάλι, εφόσον καταβάλλεται αυτή τη φορά και η ποινή.

3. Ρήτρα έκπτωσης (ΑΚ 399): Δε συνεπάγεται την αυτοδίκαιη λύση της σύμβασης σε περίπτωση παράβασης από τον οφειλέτη των υποχρεώσεών του, αλλά παρέχει απλώς στο δανειστή δικαίωμα υπαναχώρησης. Υπάρχει, εφόσον έχει συμφωνηθεί ότι ο οφειλέτης εκπίπτει από όλα και όχι συγκεκριμένα δικαιώματά του· τέλος, πρέπει να υφίσταται υπαιτιότητα κατά την ΑΚ 397 §1.

4. Υπαναχώρηση στις συμβάσεις ακριβόχρονης εκτέλεσης (ΑΚ 401 εδ. α'): Η διάταξη αναφέρεται κυρίως στις συμβάσεις σχετικά ακριβόχρονης εκπλήρωσης, δηλ. εκείνες των οποίων η ακριβόχρονη εκπλήρωση έχει ιδιαίτερη σημασία για τους συμβαλλόμενους, αλλά μπορούν -κατά το σκοπό και τη φύση της σύμβασης- να εκπληρωθούν και αργότερα, δηλ. και μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου ή προθεσμίας.

§53. Καταγγελία της σύμβασης

Ι. Έννοια, φύση και ρύθμιση: Καταγγελία είναι το δικαίωμα του συμβαλλόμενου να επιφέρει με μονομερή δήλωσή του τη λύση μιας υφιστάμενης διαρκούς σύμβασης για το μέλλον. Το δικαίωμα καταγγελίας είναι διαπλαστικό. Η ρύθμισή του βρίσκεται σε ποικίλες διατάξεις- π.χ. ΑΚ 585 επ., 594, 597, 608 επ., 669 επ., 766 επ.

ΙΙ. Είδη: • ***Συμβατική*** -> Το δικαίωμα καταγγελίας μπορεί να προβλεφθεί από τα μέρη σε κάθε σύμβαση, με την οποία δημιουργείται διαρκής ενοχική σχέση· από τη σύμβαση προκύπτουν συνήθως οι όροι άσκησης του δικαιώματος. / • ***Νόμιμη*** -> Υπάρχει στις ειδικές περιπτώσεις, όπου παρέχεται το δικαίωμα καταγγελίας απευθείας από το νόμο. / • ***Τακτική*** -> Υπάρχει, ταν για τη γένεση του σχετικού δικαιώματος δεν απαιτείται η συνδρομή συγκεκριμένου λόγου, οπότε δεν χρειάζεται να προβληθεί τέτοιος από τον καταγγέλλοντα ούτε και κατά την άσκηση του δικαιώματος. Πρόκειται για το φυσιολογικό τρόπο λύσης των διαρκών συμβάσεων αορίστου χρόνου· είναι είτε απρόθεσμη (=επιφέρει αμέσως τα αποτελέσματά της, δηλ. μόλις περιέλθει στον αποδέκτη της) είτε ισχύει μετά από προθεσμία. / • ***Έκτακτη*** -> Υπάρχει, όταν για τη γένεση του σχετικού δικαιώματος απαιτείται η συνδρομή ορισμένου λόγου και με αυτή επιτυγχάνεται η πρόωρη λύση της σύμβασης αορίστου ή ορισμένου χρόνου. Λόγοι που παρέχουν το δικαίωμα έκτακτης καταγγελίας είναι π.χ. οι ΑΚ 585, 594, 597, 672, 766. Έκτακτη καταγγελία χωρίς επίκληση σπουδαίου λόγου είναι άκυρη και δεν επιφέρει λύση της σύμβαση. / • ***Τροποποιητική*** -> Είναι η καταγγελία της υφιστάμενης σύμβασης που περιέχει και πρόταση για σύναψη νέας σύμβασης με διαφορετικούς όρους· αποτελεί τρόπο απειλής για τη σύναψη νέας σύμβασης, θεμιτό στο μέτρο που ο καταγγέλλων έχει ούτως ή άλλως το δικαίωμα καταγγελίας και λύσης της σύμβασης. Σημειώνεται ότι καταγγελία μερικών μόνο από τους όρους της σύμβασης (μερική καταγγελία) δεν είναι δυνατή και επιφέρει λύση ολόκληρης της σύμβασης.

ΙΙΙ. Άσκηση του δικαιώματος καταγγελίας: Απαιτείται δήλωση του συμβαλλομένου, που έχει το σχετικό δικαίωμα, προς τον άλλο. Πρόκειται για μονομερή δικαιοπλαστικής φύσεως δικαιοπραξία, απευθυντέα και κατά κανόνα άτυπη. Η καταγγελία γίνεται ρητά ή σιωπηρά, εφόσον συνάγεται σαφώς από τη συμπεριφορά του καταγγέλλοντος καθώς κι από τις συνθήκες της εκάστοτε περίπτωσης· δε μπορεί να γίνει υπό αίρεση και δεν υπόκειται σε ανάκληση, εκτός αν ισχύει η ΑΚ 168. Τέλος, είναι

έγκυρη εφόσον είναι σοβαρή (όχι εικονική), δεν έρχεται σε αντίθεση με απαγορευτική διάταξη ή με τα χρηστά ήθη και δεν ασκείται καταχρηστικά.

IV. Αποτελέσματα καταγγελίας:
• ***Λύση σύμβασης*** -> Επέρχεται αυτοδικαίως από την περιέλευση της δήλωσης καταγγελίας στον αντισυμβαλλόμενο του καταγγέλλοντος ή μετά την πάροδο της προβλεπόμενης προθεσμίας. Ισχύει για το μέλλον, άρα, η σύμβαση παραμένει ισχυρή για το πριν την καταγγελία διάστημα και εξακολουθεί να επιφέρει κανονικά τα έννομα αποτελέσματά της.
• ***Απόσβεση αμοιβαίων υποχρεώσεων για το μέλλον*** -> Υποχρέωση απόδοσης των παροχών που καταβλήθηκαν πριν από την καταγγελία κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό δε γεννάται. Άρα, οι παροχές, οι οποίες ήταν ήδη απαιτητές κατά το χρόνο επέλευσης των αποτελεσμάτων της καταγγελίας, αναζητούνται και μετά την καταγγελία κατά τις διατάξεις για την εκπλήρωση της συμβατικής παροχής.
• ***Αποζημίωση*** -> Ο καταγγέλλων δεν έχει κατά κανόνα τέτοια υποχρέωση· είναι, όμως, δυνατή, εφόσον επιβάλλεται από ειδικές διατάξεις (π.χ. ΑΚ 725 §2, 767 §2) ή για λόγους προστασίας του αντισυμβαλλομένου (π.χ. αξίωση αποζημίωσης του εργαζομένου στην καταγγελία σύμβασης εξαρτημένης εργασίας).

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ
ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΟΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

§54. Η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού

Ι. Έννοια: Αδικαιολόγητος πλουτισμός είναι η αύξηση της περιουσίας ενός προσώπου σε βάρος της περιουσίας κάποιου άλλου χωρίς να συντρέχουν οι έννομες προϋποθέσεις που δικαιολογούν την οριστική και μόνιμη διατήρηση του πλουτισμού αυτού από το λήπτη, δηλ. χωρίς να υπάρχει η νόμιμη αιτία (ΑΚ 904 §1 εδ. α'). Στις περιπτώσεις αυτές δημιουργείται από το νόμο ενοχική αξίωση του ζημιωθέντος για απόδοση της ωφέλειας που αποκόμισε αυτός αδικαιολογήτως- π.χ. καταβολή ανύπαρκτου χρέους, πληρωμή αλλότριου χρέους από πλάνη, εκτέλεση άκυρης σύμβασης, εκπλήρωση δωρεάς που ανακαλείται κλπ.

ΙΙ. Σχέση αδικαιολόγητου πλουτισμού και αποζημιώσεως:
• ***Ως προς το αντικείμενό της*** -> Ο ενάγων δεν απαιτεί με την αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού την αποκατάσταση της ζημίας του, αλλά αναζητά την απόδοση ωφέλειας του λήπτη. Η ζημία και ο πλουτισμός δεν είναι απαραίτητο να συμπίπτουν ή και να συνυπάρχουν.
• ***Ως προς τις προϋποθέσεις γέννησης*** -> Η απαίτηση του αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν προϋποθέτει παράνομη ή υπαίτια πράξη του λήπτη· ο λήπτης μπορεί να έγινε πλουσιότερος και χωρίς πταίσμα του ή ακόμα και καλόπιστα. Δεν αποκλείεται, πάντως, παράλληλη ευθύνη του λήπτη κατά την ΑΚ 904 και κατά την ΑΚ 914, εφόσον συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις, οπότε θα πρόκειται για συρροή αξιώσεων.

ΙΙΙ. Χαρακτηριστικά της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού:
• ***Το ενιαίο της αξίωσης*** -> Η ΑΚ 904 §1 εδ. α' συνιστά αυτοτελή κανόνα δικαίου, ο οποίος γεννά ενοχή από το νόμο με περιεχόμενο την απόδοση της ωφέλειας που αποκτήθηκε αδικαιολόγητα ευθύς μόλις συντρέξουν οι προϋποθέσεις της, χωρίς να απαιτείται η εφαρμογή κάποιας άλλης διάταξης. Η

απαρίθμηση στο εδ. β' της ίδιας διάταξης των ειδικών περιπτώσεων εφαρμογής του θεσμού είναι ενδεικτική και δε δημιουργεί αυτοτελείς αξιώσεις αδικαιολόγητου πλουτισμού.
• ***Ο ενοχικός χαρακτήρας της αξίωσης*** -> Συνδέει δύο πρόσωπα, από τα οποία το ένα (ζημιωθείς) έχει απαίτηση κατά του άλλου (πλουτήσαντος) για την απόδοση των μη δικαιολογημένων ωφελειών. Ακριβώς επειδή το πρόσωπο του οφειλέτη καθορίζεται με κριτήριο την 'κατοχή του πλουτισμού (ΑΚ 909), το πρόσωπο αυτό είναι δυνατό να μεταβληθεί· νέος οφειλέτης καθίσταται στις περιπτώσεις αυτές ο περαιτέρω λήπτης που αποκτά λόγω χαριστικής αιτίας (ΑΚ 913) ή γενικά που δεν έχει να επιδείξει νόμιμη αιτία στο πρόσωπό του για τη διατήρηση του πλουτισμού.
• ***Επικουρικότητα ή όχι της αξίωσης*** -> Κατά την ορθότερη άποψη, η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν χαρακτηρίζεται από επικουρικότητα (=παρέχεται από το νόμο όταν ο δικαιούχος δεν έχει άλλες αξιώσεις κατά του λήπτη για την κάλυψη της απαίτησής του).

IV. Παραγραφή της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού: Υπόκειται κατ' αρχήν στη συνήθη 20ετή παραγραφή της ΑΚ 249. Κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση που ο νόμος ορίζει βραχύτερο χρόνο παραγραφής για τις αξιώσεις που πηγάζουν από ορισμένη έννομη σχέση (π.χ. ΑΚ 250), υπάγεται στη συντομότερη παραγραφή και η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού.

V. Παραπομπές στις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού: π.χ. ΑΚ 380 εδ. α', 389 §2, 509 εδ. β', 735 εδ. α', 737 εδ. β', 943 §2, 1063 §1, 1348 §1.

§55. Προϋποθέσεις της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού (ΑΚ 904 §1 εδ. α')

Ι. Πλουτισμός του υποχρέου: Είναι κάθε βελτίωση της περιουσιακής κατάστασης του προσώπου, που μπορεί να επέλθει κατά τους εξής τρόπους -> • ***με θετική αύξηση της περιουσίας*** = αύξηση του ενεργητικού· δημιουργία επωφελούς έννομης ή πραγματικής κατάστασης που έχει οικονομική αξία· μείωση του παθητικού + ΑΚ 904 §2 / • ***με αποθετική αύξηση της περιουσίας*** = αποφυγή μείωσης του ενεργητικού ή αύξησης του παθητικού, κυρίως με εξοικονόμηση δαπανών. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να πρόκειται για δαπάνες, στις οποίες θα προέβαινε ούτως ή άλλως ο πλουτήσας, λόγω πραγματικής ανάγκης ή νομικής υποχρέωσης.

1. Σωζόμενος πλουτισμός: Ο πλουτισμός μπορεί να αναζητηθεί μόνο εφόσον σώζεται είτε αυτούσιος είτε με τη μορφή ανταλλάγματος που έλαβε ο πλουτήσας στη θέση του αρχικού πλουτισμού (ΑΚ 909). Αρκεί να υπάρχει πλουτισμός, ενώ είναι αδιάφορος ο τρόπος περιέλευσής του στο λήπτη, όπως και το αν ο λήπτης είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ικανός ή όχι για δικαιοπραξία, καλόπιστος ή κακόπιστος.

2. Πραγματικός πλουτισμός: Πρέπει ο λήπτης πράγματι -και όχι θεωρητικά- να αποκόμισε ωφέλεια.

3. Συγκεκριμένος πλουτισμός: Πρόκειται για τον πλουτισμό που αποκομίζει ορισμένος λήπτης υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις· δεν ενδιαφέρει ο αφηρημένος πλουτισμός με κριτήρια του μέσου κοινωνικού ανθρώπου.

4. Επιβαλλόμενος πλουτισμός: Προκαλείται χωρίς τη θέληση ή την ανάμειξη του λήπτη, αλλά ενδεχομένως από ενέργειες του ίδιου του δότη ή από τυχαία γεγονότα. Στις περιπτώσεις αυτές, ο λήπτης δεν υπόκειται στην αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού· προστασία του δότη του επιβαλλόμενου πλουτισμού μπορεί να παρασχεθεί από την εφαρμογή άλλων διατάξεων, π.χ. ΑΚ 736, 1104-1105.

ΙΙΙ. Από την περιουσία ή με ζημία του δικαιούχου (ΑΚ 904 §1 εδ. α')

1. "Όποιος έγινε πλουσιότερος...από την περιουσία άλλου": Πρόκειται για περιπτώσεις περιουσιακών μετακινήσεων από περιουσία σε περιουσία, που έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της περιουσίας του δικαιούχου (με μείωση του ενεργητικού ή αύξηση του παθητικού της) => ζημία του δικαιούχου και πλουτισμός του υποχρέου. Συνήθως, ο φορέας της περιουσίας από την οποία προέρχεται ο πλουτισμός, θα είναι και ζημιωθείς και αντιστρόφως. Δεν αποκλείεται, όμως, ο πλουτισμός να προκλήθηκε σε βάρος της περιουσίας του φορέα, χωρίς ζημία του (π.χ. κάποιος εκμεταλλεύεται ξένο πράγμα ή δικαίωμα ή ξένη εργασία ή άλλα αγαθά που ο φορέας τους θα άφηνε ανεκμετάλλευτα κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο -> ο υπόχρεος πλουτίζει χρησιμοποιώντας απλώς ως μέσο κάποιο περιουσιακό στοιχείο ή άλλη δυνατότητα του δικαιούχου).

2. "Όποιος έγινε πλουσιότερος...με ζημία άλλου": Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η ωφέλεια του υποχρέου επέρχεται μόνο με ζημία του δικαιούχου- π.χ. όταν εμποδίζεται η αύξηση του ενεργητικού ή η μείωση του παθητικού της περιουσίας του δικαιούχου με τη μορφή του διαφυγόντος κέρδους.

IV. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του πλουτισμού και της περιουσιακής μετακίνησης ή ζημίας του τρίτου: Περιπτώσεις που γεννούν αμφιβολίες μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη βοήθεια της πρόσφορης αιτιότητας· έτσι, όταν η ωφέλεια στην περιουσία προσώπου ήταν απλώς αντανακλαστική και τυχαία, δε συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της ΑΚ 904.

1. Αμεσότητα: Ως περαιτέρω προϋπόθεση της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού, σημαίνει ότι ο πλουτισμός και η ζημία πρέπει να προκύπτουν από την ίδια περιουσιακή μετακίνηση. Η αμεσότητα, όμως, λείπει όχι όταν παρεμβάλλεται οποιοσδήποτε τρίτος (π.χ. άμεσος αντιπρόσωπος, βοηθός εκπλήρωσης), αλλά τρίτη περιουσία, δηλ. πρόσωπο που δρα 'ιδίω ονόματι' (π.χ. έμμεσος αντιπρόσωπος).

V. Έλλειψη νόμιμης αιτίας: Τελευταία προϋπόθεση είναι, η ωφέλεια του λήπτη σε βάρος του δότη να προήλθε χωρίς νόμιμη αιτία. Ως αιτία, λοιπόν, νοείται η νόμιμη αιτία διατήρησης του πλουτισμού που αποκτήθηκε, δηλ. το γεγονός εκείνο που παρέχει κάθε φορά τη σύμφωνη με την έννομη τάξη δικαιολογία για την οριστική διατήρηση του πλουτισμού.

1. Πηγές νόμιμων αιτιών: Πρόκειται για γεγονότα που δικαιολογούν τον πλουτισμό =>
• ***Η βούληση του δότη*** -> Η ωφέλεια του λήπτη σε βάρος του δότη στηρίζεται στη βούληση του τελευταίου, η οποία εμπεριέχεται συνήθως σε υποσχετική σύμβαση ανάμεσά τους. Η βούληση πρέπει να είναι έγκυρη κατά τους όρους του νόμου, διαφορετικά πάσχει από ακυρότητα και συνιστά περίπτωση αδικαιολόγητου πλουτισμού. Χάνει τη δικαιολογητική του πλουτισμού δύναμή της, επίσης, στις περιπτώσεις που η αρχικά ισχυρή δικαιοπραξία, που την εμπεριέχει, ανατρέπεται εκ των υστέρων· το ίδιο ισχύει κι όταν ματαιώνεται ο σκοπός της. + ΑΚ 913.
• ***Το αντάλλαγμα που προσφέρει ο πλουτήσας για την απόκτηση του πλουτισμού*** -> Ως αντάλλαγμα νοείται οποιαδήποτε οικονομική θυσία του πλουτήσαντος, η οποία βρίσκεται σε αιτιώδη συνάφεια με το όφελός του και καλύπτει την κτήση του· αν η κάλυψη είναι μερική, η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού θα παρέχεται για το τυχόν υπερβάλλον, δηλ. για τη διαφορά μεταξύ ωφέλειας και ζημίας. Νόμιμη αιτία αποτελεί και το αντάλλαγμα που παρέχεται σε τρίτον και όχι στο δότη του πλουτισμού. Σημειώνονται και τα εξής: **α) Αν η αμφοτεροβαρής σύμβαση είναι ή καταστεί ανίσχυρη, αναζητείται η παροχή που τυχόν εκπληρώθηκε·** έτσι, δημιουργούνται δύο εκατέρωθεν αξιώσεις αδικαιολόγητου πλουτισμού, των οποίων συνυπολογισμός και αναζήτηση του υπερβάλλοντος δε χωρεί. Όταν, όμως, δε σώζεται η μία παροχή, δικαιολογείται η διατήρηση της παροχής· αν, πάλι, η

σωζόμενη παροχή είναι μεγαλύτερης αξίας από τη μη σωζόμενη, υπάρχει αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού μόνο υπέρ του λήπτη της μικρότερης παροχής και μόνο για απόδοση της διαφοράς. / **β) Οι διαρκείς συμβάσεις που άρχισαν να λειτουργούν πραγματικά, αν και πάσχουν από ακυρότητα, παράγουν τις έννομες συνέπειές τους μέχρι να γίνει επίκλησή της (=de facto σύμβαση).** / **γ) Στην πώληση ακινήτου με αναγραφή εικονικού (χαμηλότερου) τιμήματος, ο αγοραστής μπορεί να αναζητήσει το μεγαλύτερο (και, άρα, άκυρο) τίμημα που κατέβαλε, μόνο στο βαθμό που αυτό ξεπερνά την αντικειμενική αξία του ακινήτου.**

• ***Η βούληση του νομοθέτη*** -> π.χ. ΑΚ 1710, 1041 επ., 159 §2 εδ. β', 272 §2, 498 §2, 512, 845, 849 εδ. β', 1348 §2. Εδώ να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις των ΑΚ 1034, 1036 και 1057-1061, ο νόμος εννοεί την τυπική κτήση της κυριότητας, αλλά όχι και την οριστική διατήρηση της ωφέλειας.

2. Περιπτώσεις έλλειψης νόμιμης αιτίας (ΑΚ 904 §1 εδ. β'):

• ***Αχρεώστητη παροχή*** -> Πρόκειται για παροχή που καταβάλλεται προς εκπλήρωση ορισμένης υποχρέωσης, η οποία ήταν ανύπαρκτη κατά το χρόνο της παροχής είτε διότι ουδέποτε γεννήθηκε, είτε διότι μετέπειτα αποσβέστηκε, είτε τελούσε υπό αναβλητική αίρεση ή εναντίον της οποίας μπορούσε να προταθεί ανατρεπτική ένσταση (εκτός από την ένσταση παραγραφής -ΑΚ 272 §2 εδ. α'- και την ένσταση συμψηφισμού). Η παροχή που καταβλήθηκε αχρεωστήτως αναζητείται, εκτός από τις περιπτώσεις των ΑΚ 905-906.

• ***Παροχή για αιτία που δεν επακολούθησε*** -> Αν, όμως, ο δότης εμποδίζει αντίθετα με την καλή πίστη την πραγμάτωση του σκοπού της παροχής, εφαρμόζεται αναλογικά και ΑΚ 907 και ο πλουτισμός δεν αναζητείται. Αυτά δεν ισχύουν για την έγκυρη αμφοτεροβαρή σύμβαση, στην περίπτωση που μόνο το ένα μέρος εκπλήρωσε την παροχή -> ΑΚ 380 επ.

• ***Παροχή για αιτία που έληξε*** -> π.χ. ΑΚ 202, 509, 184, 382 εδ. α', 383 εδ. β', 389 επ., 388 §2).

• ***Παροχή για αιτία παράνομη ή ανήθικη*** -> Παροχή για αιτία παράνομη υπάρχει όταν αυτή καταβάλλεται προς ορισμένο σκοπό, ο οποίος αντίκειται σε απαγορευτική διάταξη του νόμου (π.χ. ΑΚ 294, υπέρμετροι τόκοι)· παροχή για αιτία ανήθικη, πάλι, είναι αυτή της οποίας ο σκοπός αντίκειται στα χρηστά ήθη (π.χ. ΑΚ 368). Σημειώνεται ότι η ΑΚ 907, απαιτεί να συντρέχουν ταυτόχρονα παρανομία και ανηθικότητα της αιτίας.

§56. Η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού σε περίπτωση παρεμβολής τρίτου προσώπου

Με την παρεμβολή τρίτου προσώπου δημιουργείται μια τριμερής σχέση, η οποία διακρίνεται σε γραμμική και τριγωνική.

Ι. Γραμμική σχέση: Προκύπτει στις περιπτώσεις αλλεπάλληλων μεταβιβάσεων του πλουτισμού από τον πρώτο λήπτη σε δεύτερο κ.ο.κ. (=αλυσίδα πλουτισμών- π.χ. έμμεση αντιπροσώπευση). Διακρίνουμε τις εξής περιπτώσεις =>

• ***Έλλειψη αιτίας σε μία από τις δύο σχέσεις*** -> Σε αυτή την περίπτωση, ο πλουτισμός θα αναζητηθεί στο πλαίσιο της οικείας σχέσης, της οποίας η αιτία είναι ελαττωματική. Μόνο κατ' εξαίρεση, όταν η πρώτη σχέση είναι ανίσχυρη και ο τρίτος αποκτά από χαριστική αιτία, υπόκειται στην αξίωση ο τελευταίος, λόγω της ΑΚ 913.

• ***Έλλειψη αιτίας και στις δύο σχέσεις*** -> Τότε, ο αρχικώς μεταβιβάσας έχει αξίωση κατά του τελικού αποκτήσαντος.

ΙΙ. Τριγωνική σχέση: Μετέχουν τα δύο πρόσωπα του καταβάλλοντος και του αποκτώντος, αλλά και ένα τρίτο, που συνδέεται κατά κάποιο τρόπο με τους δύο προηγούμενους· η σχέση μεταξύ τρίτου και

καταβάλλοντος ονομάζεται σχέση κάλυψης, ενώ μεταξύ τρίτου και αποκτώντος ονομάζεται σχέση αξίας.- π.χ. ΑΚ 417, 317, 876, 455, 410-411, 471, 477, 847. Στην περίπτωση αυτή διακρίνουμε τις εξής εκδοχές =>

• ***Ανύπαρκτη ή ανίσχυρη σχέση κάλυψης*** -> Αν η σχέση κάλυψης (Α-Β) είναι ανύπαρκτη ή ανίσχυρη, ζημιωθείς θεωρείται ο Α· όμως, σε απόδοση πλουτισμού υπόκειται ο Β και όχι ο Γ. Ο τελευταίος ευθύνεται, πάντως, απευθείας έναντι του Α σε απόδοση του πλουτισμού, αν απέκτησε από χαριστική αιτία.

• ***Ανύπαρκτη ή ανίσχυρη σχέση αξίας*** -> Αν η σχέση αξίας (Β-Γ) είναι ανύπαρκτη ή ανίσχυρη, ο πλουτήσας Γ οφείλει να αποδώσει τον πλουτισμό στον Β και όχι στον Α.

• ***Ανύπαρκτες ή ανίσχυρες και οι δύο σχέσεις*** -> Γεννιέται ευθεία αξίωση του Α κατά του Γ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

§57. Η ευθύνη του λήπτη

Ι. Υποχρέωση απόδοσης πλουτισμού

1. Αυτούσια απόδοση (ΑΚ 908 εδ. α'): Η υποχρέωση του λήπτη είναι πρωτογενής και, μάλιστα, πρόκειται για ενοχή είδους. Η επιστροφή του πλουτισμού θα γίνει με τις οικείες μεταβιβαστικές πράξεις, ενώ τυχόν αυξομειώσεις της αξίας του αντικειμένου δεν λαμβάνονται υπόψη. Αν δεν είναι δυνατή η αυτούσια απόδοση, τότε προβλέπεται απόδοση της αξίας του πλουτισμού σε χρήμα (π.χ. ΑΚ 1057 επ., εξοικονόμηση δαπανών από τη χρήση ή ανάλωση ξένου πράγματος ή από την εκμετάλλευση της εργασίας τρίτου).

2. Απόδοση του ανταλλάγματος (ΑΚ 908 εδ. α'): Ως αντάλλαγμα νοείται κάθε οικονομική αξία που υπεισέρχεται στη θέση του αρχικού πλουτισμού ως υποκατάστατό του· δηλ. ανάμεσα στον πλουτισμό και στο αντάλλαγμα πρέπει να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια, σχέση ανταλλαγής (π.χ. το τίμημα από την εκποίηση του πράγματος, η ασφαλιστική αποζημίωση από την καταστροφή του, πράγμα που αγόρασε ο λήπτης με χρηματικό ποσό που αποτελούσε τον αρχικό πλουτισμό κ.ά.). Εφαρμόζονται αναλογικά οι ΑΚ 908 επ. Σημειώνονται τα εξής -> όταν το αντάλλαγμα είναι ***α) μικρότερο από την πραγματική αξία του αρχικού πλουτισμού, οφείλεται μόνο αυτό / β) μεγαλύτερο, επιστρεπτέο είναι όλο το αντάλλαγμα, με τους περιορισμούς της ΑΚ 281 και της προσωπικής συμβολής του λήπτη στην επίτευξη του μεγαλύτερου τιμήματος.***

3. Απόδοση των ωφελημάτων (ΑΚ 908 εδ. β'): Η διάταξη καταλαμβάνει όχι μόνο τους φυσικούς και πολιτικούς καρπούς του αντικειμένου του πλουτισμού (ΑΚ 961), αλλά και κάθε ωφέλημα που προκύπτει από αυτό (ΑΚ 962). Σημειώνεται ότι η ΑΚ 1100 δεν αποκλείει την αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρα, μπορεί ο καλόπιστος νομέας να αποκτά την κυριότητα των καρπών -κατά την ΑΚ 1066- και να μην οφείλει να τους αποδώσει κατά την ΑΚ 1100, υποχρεούται, όμως, σε απόδοση κατά τις ΑΚ 904 και 908, αν είχε αποκτήσει τη νομή, χωρίς να καταβάλλει αντάλλαγμα).

ΙΙ. Απόσβεση της υποχρέωσης απόδοσης

1. Εισαγωγικά: ΑΚ 909. Η διάταξη αυτή καθιερώνει ένσταση του εναγόμενου για απόδοση του πλουτισμού, πράγμα που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται να αποδείξει ο ενάγων-δότης του πλουτισμού το ότι αυτός σώζεται. Αντιθέτως, ο λήπτης πρέπει να επικαλεστεί και να αποδείξει την απώλεια και την

έκταση της μείωσης του πλουτισμού.

2. Άρση ή μείωση του πλουτισμού (=ολική ή μερική απόσβεση της υποχρέωσης απόδοσής του): Επέρχεται κατ' αρχήν από τη μέχρι την επίδοση της αγωγής καταστροφή, απώλεια ή βλάβη του αντικειμένου του πλουτισμού, καθώς και από τον προσπορισμό του πλουτισμού σε τρίτον με χαριστική αιτία (ΑΚ 913). Πρέπει, λοιπόν, να μην εισέπραξε ο λήπτης αντάλλαγμα στη θέση του αρχικού πλουτισμού και να μην εξοικονόμησε δαπάνες, στις οποίες διαφορετικά θα είχε προβεί με δικά του μέσα.

3. Δαπάνες ή ζημίες που αίρουν ή μειώνουν τον πλουτισμό:
• ***Δαπάνες κτήσης*** (π.χ. έξοδα μεταφοράς, φόροι μεταβίβασης, μεσιτικά ή συμβολαιογραφικά έξοδα κ.ά.) -> Εδώ, όμως, δεν υπάγεται το αντάλλαγμα που τυχόν καταβάλλεται για τον πλουτισμό. Αυτό λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της έλλειψης νόμιμης αιτίας της ΑΚ 904: αν έχει καταβληθεί στον ζημιωθέντα αντάλλαγμα, δε γεννιέται εξαρχής αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού και δεν τίθεται ζήτημα απόσβεσής της κατά την ΑΚ 909.
• ***Δαπάνες ή ζημίες που σχετίζονται με τη διατήρηση του πλουτισμού*** (π.χ. για συντήρηση ή συλλογή των καρπών του πράγματος ή ο λήπτης ζει πολυτελέστερα λόγω της κτήσης του πλουτισμού κ.ά.) -> Προϋπόθεση για να εκπέσουν οι δαπάνες ή οι ζημίες αυτές είναι να βρίσκονται σε αιτιώδη συνάφεια με τον πλουτισμό· απαιτείται, όμως, και εσωτερική συνάφειά τους με την πεποίθηση του λήπτη ότι η κτήση του πλουτισμού είναι οριστική.

ΙΙΙ. Επαύξηση της ευθύνης του λήπτη: Οι ΑΚ 346 και 348 εκτοπίζουν την ευνοϊκή για το λήπτη ρύθμιση των ΑΚ 908-909 και 913 στις εξής περιπτώσεις =>
• ***Από το χρονικό σημείο της επίδοσης της αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού*** -> Η αγωγή πρέπει να είναι καταψηφιστική, διαφορετικά ο λήπτης μπορεί να ευθύνεται είτε κατά την ΑΚ 911 είτε κατά την ΑΚ 912.
• ***ΑΚ 911, περίπτ. 1*** -> Απαιτείται θετική γνώση της ανυπαρξίας του χρέους (όχι υπαίτια άγνοια), ενώ το βάρος της επίκλησης και απόδειξης της γνώσης φέρει ο δότης.
• ***ΑΚ 911, περίπτ. 2*** -> Προϋποτίθεται συνείδηση από το λήπτη της παρανομίας ή της ανηθικότητας, ενώ δε χρειάζεται και γνώση ή υπαίτια άγνοια της ακυρότητας της αιτίας και της υποχρέωσης για επιστροφή του πλουτισμού.
• ***ΑΚ 912 §1*** -> Απαιτείται γνώση ή άγνοια από (ελαφρά ή βαριά) αμέλεια του λήπτη ως προς το ενδεχόμενο να υποχρεωθεί σε επιστροφή του πλουτισμού. Ειδικότερα, ο λήπτης οφείλει να προβλέψει την αναζήτηση και επέχει την αυξημένη ευθύνη είτε ήδη κατά το χρόνο που λαμβάνει τον πλουτισμό (επειδή εξ αρχής η διατήρηση της νόμιμης αιτίας είναι αβέβαιη), είτε μετά τη λήψη του πλουτισμού (όταν μαθαίνει την επέλευση γεγονότων που πιθανόν να οδηγήσουν σε λήξη της αιτίας). Στις παραπάνω περιπτώσεις, η έκταση της ευθύνης του λήπτη προσδιορίζεται από τις ΑΚ 346 και 348 (ΑΚ 910). Αναλυτικότερα =>
α) Δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 909 -> ο πλουτισμός που πρέπει να αποδοθεί οριστικοποιείται, με την έννοια ότι μεταγενέστερη άρση ή μείωσή του ή ο μεταγενέστερος προσπορισμός του σε τρίτον δεν απαλλάσσουν τον λήπτη, ο οποίος υποχρεούται σε απόδοση.
β) Αν ο πλουτισμός συνίσταται σε χρηματική οφειλή -> ΑΚ 346.
γ) Αν ο πλουτισμός συνίσταται σε ορισμένο αντικείμενο -> ΑΚ 348, η οποία παραπέμπει στις ΑΚ 1096 επ. για τη διεκδικητική αγωγή. Συνεπώς, ο λήπτης: *** ΑΚ 348 §1 + ΑΚ 344, 1097** / *** ΑΚ 348 §2 + ΑΚ 1096 εδ. β' και ΑΚ 912 §2** / *** ΑΚ 348 §2 + ΑΚ 1102. 734 ή 737** (για τη διοίκηση αλλοτρίων) **+ ΑΚ 1104, 1106** (δικαίωμα αφαίρεσης και επίσχεσης).

§58. Η ευθύνη του τρίτου

Ι. Η ΑΚ 913: Η διάταξη αυτή ρυθμίζει την περίπτωση προσπορισμού του αδικαιολόγητου πλουτισμού από τον αρχικό λήπτη σε τρίτον με χαριστική πράξη και προβλέπει ευθύνη του τρίτου αυτού προσώπου για απόδοση του πλουτισμού στον δότη· έτσι, η χαριστική αιτία εξομοιώνεται με την ανύπαρκτη. Η ΑΚ 913 αποτελεί επιβεβαίωση της δυνατότητας αναζήτησης του πλουτισμού και από πρόσωπα που πλούτισαν έμμεσα από την περιουσία του δότη, όχι άμεσα.

ΙΙ. Προϋποθέσεις της αξίωσης κατά του τρίτου:
• ***Αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά του αρχικού λήπτη.***
• ***Διοχέτευση του πλουτισμού σε τρίτο με χαριστική πράξη*** -> Η χαριστική πράξη έχει ως αντικείμενο τον πλουτισμό, είτε αυτούσιο, είτε το αντάλλαγμα ή τη χρηματική αξία του, και συνίσταται κυρίως σε δικαιοπραξία εν ζωή ή αιτία θανάτου. Δεν αποκλείεται και μη δικαιοπρακτική κτήση του πλουτισμού από τρίτο, εφόσον δεν έδωσε αντάλλαγμα (π.χ. κτήση με ένωση ή ανάμειξη).
• ***Μη εξακολούθηση της ευθύνης του αρχικού λήπτη*** -> Κατ' εξαίρεση, μπορεί ο λήπτης να εξακολουθεί να ευθύνεται, παρόλο που απώλεσε τον πλουτισμό. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις που **α) όταν έγινε η παροχή στον τρίτο, ο λήπτης -επειδή ήταν κακόπιστος- είχε την αυξημένη ευθύνη των ΑΚ 912-913, ώστε να αποκλείεται η απαλλαγή του κατά την ΑΚ 909 / β) ο λήπτης, επειδή προέβη με ξένα περιουσιακά στοιχεία σε δωρεά, την οποία ούτως ή άλλως θα έκανε με δικά του μέσα, εξοικονόμησε δαπάνες, κατά το ύψος των οποίων παραμένει πλουσιότερος.** Σημειώνεται, τέλος, ότι αναγνωρίζεται εις ολόκληρον ευθύνη τόσο του αρχικού λήπτη όσο και του τρίτου.

ΙΙΙ. Έκταση της ευθύνης του τρίτου: Διέπεται και αυτή από τις ΑΚ 908-912· η περαιτέρω μεταβίβαση του πλουτισμού από τον τρίτο σε τέταρτο κ.ο.κ. δημιουργεί ευθύνη του τελευταίου με τους όρους της ΑΚ 913.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ
ΑΔΙΚΟΠΡΑΞΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΕΥΘΥΝΗ ΑΠΟ ΑΔΙΚΟΠΡΑΞΙΑ

§59. Η αδικοπρακτική ευθύνη

Ι. Βασικές έννοιες

1. Αδικοπραξία και αδίκημα: Αδικοπραξία είναι κάθε άδικη πράξη, δηλ. παράνομη και υπαίτια. Ως όρος ταυτίζεται με το 'αδίκημα' (ΑΚ 914).

2. Υποκειμενική και αντικειμενική ευθύνη: Από την ΑΚ 914 προκύπτει ότι η αδικοπρακτική ευθύνη προϋποθέτει πταίσμα του ζημιώσαντος (=αρχή της υπαιτιότητας), γι' αυτό και χαρακτηρίζεται ως υποκειμενική ευθύνη. Παράλληλα, όμως, ο νόμος καθιερώνει με ειδικές διατάξεις και αρκετές περιπτώσεις εξωδικαιοπρακτικής ευθύνης, ανεξάρτητα από πταίσμα, παρανομία ή και ανθρώπινη συμπεριφορά, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως περιπτώσεις αντικειμενικής ευθύνης (π.χ. ΑΚ 918, 922, 924 §1, 925)

ΙΙ. Αδικοπρακτική και δικαιοπρακτική ευθύνη

1. Έννοιες: Τόσο η αδικοπρακτική όσο και η δικαιοπρακτική ευθύνη (=ευθύνη από αθέτηση ενοχικής υποχρέωσης) εντάσσονται στο σύστημα της αστικής ευθύνης και αποβλέπουν στην αποκατάσταση της ζημίας. Ωστόσο, διαφέρουν ουσιωδώς ως προς τη φύση τους -> η μεν πρώτη είναι πρωτογενής, διότι η υποχρέωση αποζημίωσης προκύπτει από το νόμο, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ενοχής μεταξύ υποχρέου και δικαιούχου· αντίθετα, η δικαιοπρακτική ευθύνη είναι δευτερογενής, γιατί γεννάται όταν στο πλαίσιο μιας ενοχής προκληθεί ζημία στο δανειστή λόγω παραβιάσεως των συμβατικών υποχρεώσεων εκ μέρους του οφειλέτη. Η αξίωση του δανειστή, τότε, αλλάζει περιεχόμενο και κατευθύνεται εφεξής ολικά ή μερικά στην παροχή αποζημίωσης, είτε αντί της αρχικής παροχής είτε παράλληλα με αυτή.

2. Διαφορές: ***α) Έκταση της ευθύνης*** -> Στην αδικοπραξία μπορεί να αποκατασταθεί και η ηθική βλάβη (ΑΚ 932), ενώ αυτό δεν προβλέπεται στην αθέτηση προϋφιστάμενης ενοχής. / ***β) Απαιτούμενος βαθμός υπαιτιότητας*** -> Ο αδικοπραγήσας ευθύνεται πάντα, ακόμη και για ελαφρά αφηρημένη αμέλεια (ΑΚ 914, 330), ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δικαιοπρακτικής ευθύνης, ο οφειλέτης ευθύνεται μόνο για δόλο ή βαριά αμέλεια (ΑΚ 499 §1, 811) ή μόνο για ελαφρά συγκεκριμένη αμέλεια (ΑΚ 746, 823 εδ. α', 832). / ***γ) Βάρος απόδειξης*** -> Στην αδικοπραξία, ο ζημιωθείς φέρει το βάρος της απόδειξης των περιστατικών που στοιχειοθετούν το πταίσμα του ζημιώσαντος, ενώ στην αθέτηση ενοχικής υποχρέωσης βαρύνεται ο ζημιώσας με την απόδειξη ότι δεν υπάρχει πταίσμα του (ΑΚ 336, 342, 362). / ***δ) Παραγραφή*** -> Η αξίωση για αποζημίωση υπόκειται, αν πηγάζει από αδικοπραξία, σε 5ετή παραγραφή (ΑΚ 937)· διαφορετικά, υπόκειται άλλοτε στη συνήθη 20ετή παραγραφή (ΑΚ 249) και άλλοτε σε βραχεία (π.χ. ΑΚ 602, 693, 820). / ***ε) Ευθύνη για τρίτα πρόσωπα*** -> Ενώ δεν απαιτείται για την έννοια του βοηθού εκπληρώσεως (ΑΚ 334) σχέση εξάρτησης του βοηθού από τον οφειλέτη, θεωρείται αναγκαία για την έννοια του προστηθέντος (ΑΚ 922) η σχέση εξαρτήσεως μεταξύ προστήσαντος και προστηθέντος.

3. Συρροή: Πολλές φορές το ίδιο πραγματικό γεγονός πληροί τις προϋποθέσεις τόσο της αδικοπραξίας όσο και της αθέτησης συμβατικής υποχρέωσης, οπότε και υπάρχει συνδρομή δικαιοπρακτικής και αδικοπρακτικής ευθύνης. Και αυτό διότι η υπαίτια ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη, με την οποία παραβιάζεται η σύμβαση, ακόμη κι αν έλειπε η προϋπάρχουσα ενοχική σχέση μεταξύ των μερών, θα ήταν παράνομη ως αντίθετη στην επιβαλλόμενη υποχρέωση ασφάλεια και προστασίας των άλλων. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, σε περίπτωση συνδρομής αδικοπρακτικής και δικαιοπρακτικής ευθύνης εμφανίζεται το φαινόμενο της 'ελεύθερης συρροής αξιώσεων', με την έννοια ότι οι δύο αξιώσεις είναι αυτοτελείς και ανεξάρτητες μεταξύ τους και καθεμία υπόκειται στη δική της ρύθμιση. Ο ζημιωθείς δικαιούται να ασκήσει κατ' επιλογή οποιαδήποτε επιθυμεί, θα ικανοποιηθεί -όμως- μόνο μία φορά.

§60. Προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης

Ι. Ανθρώπινη συμπεριφορά: Πρόκειται για την εξωτερική (κοινωνική) συμπεριφορά του ανθρώπου και την εκούσια συμπεριφορά, δηλ. αυτή που μπορεί να ελεγχθεί από τη βούληση. Άρα, αποκλείονται -> ***α) οι καταστάσεις του εσωτερικού κόσμου / β) πράξεις του ανθρώπου που οφείλονται σε άσκηση επάνω του ακαταμάχητης σωματικής βίας / γ) οι πράξεις ενόσω λείπει ο έλεγχος της συνείδησης*** (π.χ. σπασμωδική κίνηση σε κατάσταση ύπνου ή λιποθυμίας) / ***δ) οι άλογες ενέργειες των ζώων*** (βλ. Και ΑΚ 924). Η ανθρώπινη συμπεριφορά μπορεί να συνίσταται σε θετική ενέργεια ή παράλειψη, εφόσον ο παραλείψας είχε σχετική υποχρέωση, την οποία αθέτησε παρανόμως.

ΙΙ. Παράνομη συμπεριφορά

1. Έννοια του παρανόμου: Παράνομη συμπεριφορά είναι αυτή που αντίκειται σε απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου· ως κύρωση επιβάλλεται η υποχρέωση προς αποζημίωση (εφόσον συντρέχουν και οι άλλες προϋποθέσεις της), κατά την ΑΚ 914.

2. Περιορισμός και διεύρυνση της έννοιας του παρανόμου: • <u>ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ =></u> Για την ύπαρξη παρανομίας απαιτείται η παράβαση κάποιας διάταξης που θεμελιώνει δικαίωμα ή προστατεύει συγκεκριμένο συμφέρον του ζημιωθέντος. Έτσι το παράνομο εμφανίζεται υπό δύο μορφές**: α) Ως προσβολή διάταξης νόμου που απονέμει δικαίωμα** -> Η προσβολή απόλυτου δικαιώματος (π.χ. προσωπικότητας, εμπράγματα, οικογενειακά, κληρονομικά) είναι καθαυτή παράνομη, γιατί ενέχει εναντίωση του προσβολέα προς την αποκλειστική εξουσία που παρέχει αυτό στο δικαιούχο. Σε περίπτωση, πάλι, προσβολής σχετικού δικαιώματος (ενοχικό ή αξίωση): η προσβολή εκ μέρους του οφειλέτη είναι παράνομη, αλλά οι συνέπειές της ρυθμίζονται από τις ΑΚ 355 επ.· αντίθετα, αν η προσβολή προέρχεται από τρίτο, δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 914, εκτός αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 919 ή όταν αυτός προσβάλλει το δικαίωμα του δικαιούχου, επεμβαίνοντας στο σύνδεσμο αυτού με το φορέα του και θίγοντας την ένταξή του στην περιουσία του δικαιούχου. / **β) Ως προσβολή διάταξης που προστατεύει έννομο συμφέρον (=προστατευτικός νόμος).** ΙΙ **<u>• ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ =></u>** Δεν απαιτείται παράβαση συγκεκριμένου κανόνα δικαίου, αλλά αρκεί η αντίθεση της πράξης στο γενικό πνεύμα του δικαίου ή τις επιταγές της έννομης τάξης. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η άποψη που θεμελιώνει τη διεύρυνση της έννοιας του παρανόμου στην καθιέρωση από την έννομη τάξη γενικών υποχρεώσεων πρόνοιας, ασφάλειας και προστασίας των άλλων και των αγαθών τους (στο πλαίσιο που ορίζουν οι αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών, που απαγορεύουν την καταχρηστική άσκηση των δικαιωμάτων και της ελευθερίας της δράσης- ΑΚ 281, 288).

3. Το παράνομο κρίνεται από το αποτέλεσμα της πράξης: Ερευνάται, δηλ., αν προκλήθηκε παράνομη ζημία, με την έννοια ότι προσβλήθηκε δικαίωμα ή έννομο συμφέρον του ζημιωθέντος.

4. Παράνομη παράλειψη: Προκειμένου μια παράλειψη να χαρακτηριστεί παράνομη, πρέπει να υπήρχε νομική υποχρέωση ενέργειας από μέρους του παραλείψαντος. Συγκεκριμένα =>
• ***Η παράλειψη ενέργειας επιβαλλόμενης από δικαιοπραξία*** -> Στο πλαίσιο μιας δικαιοπραξίας είναι δυνατό είτε να έχει αναληφθεί κύρια υποχρέωση ή να προκύπτει παρεπόμενη υποχρέωση ενέργειας.
• ***Η παράλειψη ενέργειας επιβαλλόμενης από το νόμο*** -> Ο νόμος μπορεί να επιβάλλει είτε μια γενική υποχρέωση πρόνοιας είτε ειδικές υποχρεώσεις ενέργειας ορισμένης πράξης (π.χ. ΑΚ 1510).
• ***Η παράλειψη ενέργειας επιβαλλόμενης από την καλή πίστη*** -> π.χ. υποχρέωση λήψης προστατευτικών μέτρων, η παράλειψη των οποίων είναι παράνομη και –αν προκληθεί πράγματι ζημία- οφείλεται αποζημίωση.

5. Αποκλεισμός του παρανόμου: • ***Με αυτοδικία (ΑΚ 282) + η άμυνα (ΑΚ 284, 985 §1) και η κατάσταση ανάγκης (ΑΚ 285). / • Λόγω συναίνεσης του παθόντος*** -> μπορεί να δοθεί είτε αυτοτελώς είτε στο πλαίσιο ορισμένης σχέσης. Πρόκειται για οιονεί δικαιοπραξία, μπορεί να είναι άκυρη κατά ΑΚ 174, 178-179 και αν δεν αίρει το παράνομο, υπολογίζεται ως συντρέχον πταίσμα (ΑΚ 300). / • ***Η σύγκρουση καθηκόντων*** -> Το παράνομο αίρεται, όταν με την πράξη εκπληρώνεται καθήκον μεγαλύτερης ή τουλάχιστον ίσης αξίας με το μη εκπληρωθέν. / • ***Η επιτρεπόμενη διοίκηση αλλοτρίων*** -> Όταν κάποιος επεμβαίνει στην έννομη σφαίρα άλλου προσώπου κατά τρόπο παράνομο, δεν θεωρείται ότι η πράξη του συνιστά παρανομία, αν ενεργεί με βάση το συμφέρον και την πραγματική ή εικαζόμενη θέληση του άλλου προσώπου.

IV. Υπαιτιότητα: Για τη θεμελίωση αδικοπρακτικής ευθύνης, απαιτείται περαιτέρω -ως αυτοτελής προϋπόθεση- να μπορεί η συμπεριφορά να αποδοθεί σε υπαιτιότητα του δράστη, δηλ. σε μια ιδιαίτερη ψυχική στάση που θεωρείται επιλήψιμη και αποδοκιμάζεται από το δίκαιο. Εδώ πρέπει να σημειωθούν τα εξής -> ***• Η προϋπόθεση της υπαιτιότητας πληρούται, αν στο πρόσωπο του ζημιώσαντος υπάρχει οποιαδήποτε μορφή δόλου ή αμέλειας*** (η ελαφρά αμέλεια κρίνεται με βάση το μέσο συνετό άνθρωπο, ενώ η ελαφρά συγκεκριμένη αμέλεια βάσει των ατομικών ικανοτήτων του δράστη). / ***• Τυχόν απαλλακτική ρήτρα στο πλαίσιο προϋφιστάμενης ενοχής, που περιορίζει την ευθύνη του οφειλέτη μόνο από δόλο και βαριά αμέλεια, θεωρείται ότι καταλαμβάνει και την αδικοπρακτική ευθύνη. / • Εφαρμόζεται αναλογικά και η ΑΚ 300. / • Η υπαιτιότητα προϋποθέτει ικανότητα προς καταλογισμό.***

V. Ικανότητα προς καταλογισμό

1. Έλλειψη ικανότητας προς καταλογισμό: Για να υπάρχει αδικοπρακτική ευθύνη, πρέπει να υπάρχει απαραίτητα και ικανότητα προς καταλογισμό (=η κατάλληλη πνευματική ανάπτυξη και ψυχική υγεία, ώστε να διακρίνει το δίκαιο από το άδικο), δηλ. να μπορεί η παράνομη συμπεριφορά να καταλογιστεί προσωπικά στο δράστη. Ικανότητα προς καταλογισμό έχουν κατ' αρχήν όλοι οι άνθρωποι, αλλά υπάρχουν και ειδικές περιπτώσεις στο νόμο, στις οποίες αυτή αποκλείεται ή θεωρείται μειωμένη.

2. Ευθύνη ακαταλογίστου: ΑΚ 918. Η διάταξη αυτή εντάσσεται σε εκείνες που προβλέπουν τη δυνατότητα εύλογης (μειωμένης) αποζημίωσης για λόγους επιείκειας προς τον ζημιωθέντα. Για την εφαρμογή της πρέπει να υπάρχει ζημία ως αποτέλεσμα παράνομης πράξης του ακαταλόγιστου, η οποία θα ήταν και υπαίτια αν δεν έλειπε η ικανότητα προς καταλογισμό. Τέλος, αν αποκλειστεί η συνυπαιτιότητα του ζημιωθέντος λόγω έλλειψης ικανότητας προς καταλογισμό ή υπαιτιότητας, τότε πρέπει περαιτέρω να ερευνηθεί μήπως η μείωση της αξίωσής του για αποζημίωση επιβάλλεται κατά την ΑΚ 918 σε συνδυασμό με την ΑΚ 300.

VI. Βάρος επίκλησης και απόδειξης: Αφορά τον ζημιωθέντα, ο οποίος πρέπει να αποδείξει όλα τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία προκύπτουν ***α) ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ζημίας και της συμπεριφοράς του ζημιώσαντος και β) η υπαιτιότητα του τελευταίου.*** Βέβαια, εφαρμόζεται και η θεωρία των σφαιρών επιρροής -> καθένα από τα μέρη πρέπει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που είναι προσιτά σε αυτό, δηλ. βρίσκονται στη σφαίρα επιρροής ή στον κύκλο ευθύνης του.

§61. Περιεχόμενο της αδικοπρακτικής ευθύνης

I. Αποζημίωση: Η έκταση της αποζημίωσης προσδιορίζεται από την έκταση της ζημίας. Δικαιούχος της είναι αυτός που προσβλήθηκε από την αδικοπραξία άμεσα στα δικαιώματα ή στα έννομα συμφέροντά του· αντίθετα, αντανακλαστικές συνέπειες στην περιουσία τρίτου, δεν καθιστούν αυτόν δικαιούχο αποζημίωσης, με εξαίρεση τις ΑΚ 928-929. Σημειωτέον ότι άμεσα ζημιωθείς είναι και εκείνος, ο οποίος μολονότι δεν είναι το 'κύριο θύμα', υπέστη άμεση βλάβη στην υγεία του λόγω του αποτελέσματος της αδικοπραξίας (π.χ. ο πατέρας που έπαθε νευρικό κλονισμό από τη θανάτωση του γιου του). Υπόχρεος για καταβολή αποζημίωσης είναι ο ζημιώσας ή -κατ' εξαίρεση- κάποιο τρίτο πρόσωπο (ΑΚ 922-924).

II. Αξίωση για παράλειψη και άρση της προσβολής: Όταν προσβάλλεται ένα δικαίωμα ή υπάρχει κίνδυνος προσβολής του στο μέλλον, ο δικαιούχος δικαιούται (ανεξάρτητα από την επέλευση ζημίας και την ύπαρξη υπαιτιότητας) να αξιώσει την παράλειψη ή την άρση της προσβολής.

• ***Η αξίωση για παράλειψη της προσβολής*** -> Παρέχεται προληπτική προστασία κατά οποιασδήποτε παράνομης προσβολής δικαιώματος ή έννομου συμφέροντος, εφόσον πράγματι υπάρχει ορατός κίνδυνος να επέλθει. Πταίσμα του επικείμενου προσβολέα δεν απαιτείται.
• ***Η αξίωση για άρση της προσβολής*** -> Παρέχεται κατασταλτική προστασία από οποιαδήποτε προσβολή δικαιώματος ή έννομου συμφέροντος. Δεν απαιτείται πταίσμα ή επέλευση ζημίας.

ΙΙΙ. Αποκατάσταση της ηθικής βλάβης: ***α) Έννοια ηθικής βλάβης*** -> Είναι η μη αποτιμητή σε χρήμα ζημία που υφίσταται το πρόσωπο από την προσβολή των έννομων αγαθών του, είτε περιουσιακών είτε μη περιουσιακών. Μορφή ηθικής βλάβης αποτελεί η ψυχική οδύνη (=ψυχικός πόνος που αισθάνεται το πρόσωπο, όταν προσβληθεί ένα αγαθό δικό του ή τρίτου ατόμου, με το οποίο συνδέεται στενά). Αν μεν προσβληθεί αγαθό του ίδιου του παθόντος, η ψυχική οδύνη συνυπολογίζεται κατά την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης· αν, όμως, η ψυχική οδύνη προκλήθηκε σε τρίτο, θα ικανοποιηθεί μόνο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ΑΚ 932 εδ. γ'. / ***β) Δικαστική επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης (ΑΚ 932 εδ. α')*** -> Η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης είναι ανεξάρτητη από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, με την έννοια ότι ο παθών μπορεί να απαιτήσει είτε τη μία είτε την άλλη είτε και τις δύο σωρευτικά.

1. Οι προϋποθέσεις επιδίκασης: • ***Η τέλεση αδικοπραξίας (ΑΚ 932 εδ. α')*** -> Ως αδικοπραξία εδώ δε νοείται μόνο η ρύθμιση της ΑΚ 914, αλλά και η απλώς παράνομη πράξη, εφόσον δημιουργείται κατά το νόμο υποχρέωση αποζημίωσης. / • ***Η πρόκληση ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης*** -> Η απαρίθμηση της ΑΚ 932 εδ. β' είναι ενδεικτική. + ΑΚ 932 εδ. γ' -> Δυνατή είναι και η αναγνώριση του δικαιώματος χρηματικής ικανοποίησης και σε πρόσωπα χωρίς ικανότητα για καταλογισμό, νήπια ή ακόμα και στον κυοφορούμενο.

2. Δικαιούχος της απαίτησης: Είναι αυτός που υπέστη άμεσα (και όχι έμμεσα) την ηθική βλάβη από την αδικοπραξία. Πρόκειται για προσωποπαγή αξίωση που δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται, εκτός αν αναγνωρίστηκε με σύμβαση ή επιδόθηκε γι' αυτήν αγωγή (ΑΚ 933). Δικαιούχοι μπορεί να είναι και νομικά πρόσωπα, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου. + ΑΚ 932 εδ. γ'. Υπόχρεος για πληρωμή της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης είναι ο υπεύθυνος για την αδικοπραξία.

3. Έκταση χρηματικής ικανοποίησης: ***α) Εύλογη χρηματική ικανοποίηση (ΑΚ 932 εδ. α')*** -> Ειδικότερα, ως κριτήρια προσδιορισμού της χρησιμεύουν το είδος της προσβολής, η έκταση της βλάβης, οι συνθήκες τέλεσης της αδικοπραξίας, η βαρύτητα του πταίσματος, η περιουσιακή και κοινωνική κατάσταση των μερών και κυρίως του παθόντος, η τυχόν επιβληθείσα ποινή στον υπεύθυνο της αδικοπραξίας κ.ά. / ***β) Νομοθετικός καθορισμός ελάχιστου ποσού της χρηματικής ικανοποίησης*** -> Αφορά στις περιπτώσεις δημοσιευμάτων εντύπων ή εκπομπές ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, που θίγουν την τιμή ή την υπόληψη του παθόντος, καθώς και της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

§62. Θέματα της αδικοπρακτικής ευθύνης

Ι. Ανήθικη βλάβη (ΑΚ 919)

1. Προϋποθέσεις εφαρμογής: • ***Ανθρώπινη συμπεριφορά.*** / • ***Ζημία.*** / • ***Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και της ζημίας του θύματος.*** / • ***Αντίθεση στα χρηστά ήθη*** -> Κρίσιμη είναι η κοινωνική ηθική, που διαμορφώνεται μέσα σ' έναν ευρύτερο κύκλο προσώπων, και όχι η ατομική ηθική ή οι ατομικές αντιλήψεις του δράστη περί ηθικής. Η προϋπόθεση της αντίθεσης στα χρηστά ήθη είναι αντικειμενική, δηλ. πληρούται ανεξάρτητα από το αν ο δράστης είχε συνείδηση ή γνώση της ανηθικότητας· αρκεί το ότι γνώριζε πραγματικά περιστατικά, που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση της ανήθικης πράξης. Οι κανόνες των χρηστών ηθών, στους οποίους

παραπέμπει η ΑΚ 919, λαμβάνονται αυτεπάγγελτα υπόψη από το δικαστήριο και δεν αποτελούν αντικείμενο απόδειξης. / • ***Πρόθεση (δόλος)*** -> Ο ζημιώσας πρέπει να ήξερε ότι με τη συμπεριφορά του θα ζημιωνόταν κάποιος άλλος και να ήθελε την πρόκληση της ζημίας· αρκεί και ενδεχόμενος δόλος και δεν απαιτείται γνώση ή πρόβλεψη της ακριβούς έκτασης της ζημίας ή του τρόπου επέλευσής του (πρέπει, όμως, να διέβλεψε τουλάχιστον το είδος της).

2. Η ευθύνη για αποζημίωση: Για την έκταση και το περιεχόμενο της υποχρέωσης για αποζημίωση ισχύουν οι ΑΚ 297-300. Σημειωτέον ότι η ζημία, της οποίας η ανόρθωση επιδιώκεται με την ΑΚ 919, θα προκλήθηκε από προσβολή της περιουσίας καθαυτήν· ζημίες από προσβολές άλλων αγαθών (π.χ. της κυριότητας, της τιμής κ.ά.) θα καλύπτονται από άλλες διατάξεις (ΑΚ 914, 920 κ.ά.).

3. Περιπτώσεις εφαρμογής της ΑΚ 919: • ***Αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης*** -> Πρόκειται για τη δόλια παρακίνηση από τρίτον του οφειλέτη να αθετήσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις, καθώς και για τη συμπαιγνία με τρίτους ώστε να ματαιωθεί η ικανοποίηση του δανειστή. / • ***Δόλια παροχή εσφαλμένων πληροφοριών*** -> Ανάλογη περίπτωση αποτελεί και η αποσιώπηση ουσιωδών πληροφοριών ή της παράλειψης ενημέρωσης για επικείμενο κίνδυνο, εφόσον ο αποσιωπήσας ή παραλείψας είχε την υποχρέωση να παράσχει πληροφορίες ή να ενημερώσει τον ζημιωθέντα. / • ***Παράβαση της αρχής της αναλογικότητας*** -> Ως αρχή της αναλογικότητας νοείται ο κανόνας ότι τα μέσα που χρησιμοποιούνται από το δανειστή για την επιδίωξη των αξιώσεών του πρέπει να είναι πρόσφορα και ανάλογα με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. / • ***Εκμετάλλευση μονοπωλιακής θέσης με σκοπό την καταδυνάστευση ή βλάβη των προσώπων που εξαρτώνται από τον κατέχοντα τη μονοπωλιακή θέση. / • Δόλια κτήση δεδικασμένου.***

4. Αθέμιτος ανταγωνισμός: Με νόμο απαγορεύεται κάθε πράξη που αντίκειται στα χρηστά ήθη και γίνεται προς το σκοπό ανταγωνισμού κατά τις εμπορικές, βιομηχανικές ή γεωργικές συναλλαγές· ο παραβάτης υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημία που προκάλεσε. Προϋποθέσεις της αδικοπραξίας αυτής είναι -> • ***πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού / • υπαιτιότητα*** (δόλος ή αμέλεια), χωρίς να απαιτείται και γνώση του αθέμιτου χαρακτήρα της πράξης ανταγωνισμού / • ***ζημία*** (=θετική ή διαφυγόν κέρδος ή να συνίσταται στη μείωση του κύκλου εργασιών του ζημιωθέντος) ***/ • αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της πράξης αθέμιτου ανταγωνισμού και της προκληθείσας ζημίας.***

ΙΙ. Δυσφημιστικές διαδόσεις (ΑΚ 920): Προϋποθέσεις για την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης είναι => • ***Υποστήριξη ή διάδοση αναληθών ειδήσεων*** -> Υποστήριξη είναι ο ισχυρισμός ειδήσεων μπροστά σε τρίτους με επιχειρήματα υπέρ της αλήθειάς τους, ενώ διάδοση είναι η απλή ανακοίνωσή τους. Ως ειδήσεις νοούνται οι πληροφορίες που αναφέρονται σε λίγο ή πολύ συγκεκριμένα γεγονότα του παρελθόντος ή του παρόντος και είναι δεκτικές απόδειξης· πρέπει να σχετίζονται με την οικονομική πίστη ή το επάγγελμα του θιγομένου, ο οποίος μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο. ***/ • Κίνδυνος για την πίστη, το επάγγελμα ή το μέλλον του προσώπου*** -> Ως πίστη νοείται η καλή γνώμη και υπόληψη που έχουν οι τρίτοι για την οικονομική και επαγγελματική κατάσταση ενός προσώπου· ως επάγγελμα η συστηματική επιδίωξη βιοπορισμού· ως μέλλον του προσώπου θεωρείται η -με τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και με την κοινή πείρα προβλεπόμενη- κοινωνική, οικονομική και επαγγελματική του ανέλιξη. / • ***Γνώση ή υπαίτια άγνοια του προσώπου που διαδίδει τις αναληθείς ειδήσεις ότι αυτές είναι ψευδείς και ότι μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την πίστη, το επάγγελμα ή το μέλλον του άλλου*** -> Δεν απαιτείται πρόθεση του διαδίδοντος να προξενήσει βλάβη σε συγκεκριμένο πρόσωπο. / • ***Ζημία και αιτιώδης συνάφεια*** -> Σημειώνεται ότι και πριν από την πρόκληση ζημίας και τη γένεση του δικαιώματος για αποζημίωση, ο θιγόμενος έχει τη δυνατότητα να απαιτήσει την παράλειψη ή την άρση της προσβολής και τη μη επανάληψή της στο μέλλον.

ΙΙΙ. Ευθύνη του προστήσαντος (ΑΚ 922)

1. Σχέση των ΑΚ 922 και 334: Η τελευταία θεσπίζει αντικειμενική, δηλ. ανεξάρτητη από πταίσμα, ευθύνη του οφειλέτη προϋφιστάμενης ενοχής απέναντι στο δανειστή του για πράξεις του προσώπου που χρησιμοποιεί για την εκπλήρωσή της (=βοηθός εκπλήρωσης). Η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο διατάξεων έγκειται στο ότι η μεν ΑΚ 334 προϋποθέτει ύπαρξη ενοχικής σχέσης μεταξύ προστήσαντος (οφειλέτη) και ζημιωθέντος (δανειστή), ενώ η ΑΚ 922 εφαρμόζεται ανεξάρτητα από οποιαδήποτε σχέση μεταξύ προστήσαντος και τρίτου, ο οποίος υφίσταται τη ζημία.

2. Προϋποθέσεις της ευθύνης: • ***Σχέση πρόστησης*** -> Πρόστηση είναι η ανάθεση από κάποιον (προστήσαντα) σε τρίτο (προστηθέντα) ορισμένης υπηρεσίας που αποβλέπει στη διεκπεραίωση υποθέσεων και γενικότερα στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του πρώτου. Η ανάθεση της υπηρεσίας στον προστηθέντα πρέπει να είναι εκούσια, δηλ. να στηρίζεται στη βούληση ή στη μεταγενέστερη έγκριση του προστήσαντος. Αν η χρήση ενδιάμεσου προσώπου επιβάλλεται από το νόμο (π.χ. νόμιμος αντιπρόσωπος), δεν υπάρχει σχέση προστήσεως. Είναι αδιάφορο αν η σχέση στην οποία βασίζεται η πρόστηση είναι παράνομη ή όχι. / • ***Η εξάρτηση ως στοιχείο της πρόστησης*** -> Πρόκειται για την εξουσία του προστήσαντος να παρέχει σχετικές οδηγίες και διαταγές στον προστηθέντα, έστω και γενικού περιεχομένου, κατά την εκτέλεση της εργασίας που του ανατέθηκε· δεν απαιτείται δυνατότητα για διαρκή επίβλεψη. Αν δε ο προστηθείς τεθεί προσωρινά κάτω από τις διαταγές και οδηγίες άλλου προσώπου, αυτός ο τελευταίος (=ευκαιριακός προστήσας) φέρει την ευθύνη της ΑΚ 922. / • ***Αδικοπραξία του προστηθέντος*** -> Απαιτείται, δηλ., όχι απλώς παράνομη αλλά και υπαίτια συμπεριφορά του προστηθέντος. / • ***Συνάφεια με την υπηρεσία*** -> Ο προστήσας δεν ευθύνεται για κάθε ζημιογόνο πράξη ή παράλειψη του προστηθέντος παρά μόνο για εκείνες, τις οποίες ο τελευταίος διέπραξε προς διεκπεραίωση των υποθέσεων του πρώτου. Η εν λόγω συνάφεια υπάρχει ακόμη κι αν ο προστηθείς κάνει κατάχρηση των καθηκόντων του και παραβαίνει τις διαταγές που του δόθηκαν, ενώ αίρεται αν η πράξη τελείται απλώς επ' ευκαιρία ή εξ αφορμής της υπηρεσίας. Γενικότερα, στον προστήσαντα επιτρέπονται όλοι οι τυπικοί κίνδυνοι που συνδέονται με τη δραστηριότητα, την οποία ανέθεσε στον προστηθέντα (=> τοπικός και χρονικός σύνδεσμος).

3. Συνέπειες: Ο προστήσας ευθύνεται προς αποζημίωση του τρίτου που ζημιώθηκε αιτιωδώς από τη συμπεριφορά του προστηθέντος (ΑΚ 922, 914)· αναλόγως, ευθύνεται και για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης ή της ψυχικής οδύνης (ΑΚ 932). Σημειώνεται ότι μεταξύ προστήσαντος και προστηθέντος δημιουργείται ενοχή εις ολόκληρον απέναντι στον ζημιωθέντα (βλ. ΑΚ 926 εδ. α' περ. 2). Αν ο προστήσας ικανοποιήσει τον ζημιωθέντα, τότε μπορεί να στραφεί κατά του προστηθέντος και να του ζητήσει είτε αποζημίωση για παράβαση συμβατικής υποχρέωσης (π.χ. ΑΚ 713 σε συνδυασμό με 335 επ.) είτε αποκατάσταση της ζημίας αναγωγικά κατά την ΑΚ 927.

IV. Ευθύνη του εποπτεύοντος άλλον: ΑΚ 923. Συγκεκριμένα, αν ο εποπτευόμενος προξένησε παράνομα ζημία σε τρίτον, τότε τεκμαίρεται μαχητά ότι -> • ***ο εποπτεύων παραμέλησε υπαίτια την υποχρέωση εποπτείας / • υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της υπαίτιας παραμέλησης εποπτείας και της ζημίας του τρίτου*** => 'νόθος αντικειμενική ευθύνη', αφού ο ενάγων ζημιωθείς φέρει το σχετικό βάρος απόδειξης.

1. Προϋποθέσεις: • ***Υποχρέωση εποπτείας ανηλίκου προσώπου ή ενηλίκου που έχει τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση:*** Εποπτεία είναι η επίβλεψη, επιτήρηση και προφύλαξη του ανηλίκου (ΑΚ 127, 1666- ΑΚ 1510 επ., 1518, 1589 επ., 1669) και του ενηλίκου που έχει τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση, οι οποίοι είτε λόγω του νεαρού της ηλικίας είτε λόγω ψυχικής ή διανοητικής διατάραξης, ασωτίας, τοξικομανίας ή αλκοολισμού έχουν ανάγκη παρακολούθησης χάριν του εαυτού

τους και των άλλων. Αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 923 §1 και σε άλλα πρόσωπα που τελούν υπό επιμέλεια αποκλείεται· αντίθετα, η ΑΚ 923 §2 δεν περιορίζεται στον ανήλικο ή στον συμπαραστατούμενο, αλλά καταλαμβάνει κάθε πρόσωπο που λόγω της ψυχοσωματικής του κατάστασης έχει ανάγκη εποπτείας. / • ***Υπαίτια παραμέληση της εποπτείας*** -> Παραμέληση της εποπτείας είναι η παράλειψη του υποχρέου να λάβει τα αναγκαία και δυνατά μέτρα, για να αποτρέψει τη βλάβη των τρίτων εκ μέρους του εποπτευόμενου. Από τη διάταξη τεκμαίρεται ότι, αν ο εποπτευόμενος προξενήσει ζημία σε τρίτον, υφίσταται παραμέληση της εποπτείας από τον υπόχρεο και το πταίσμα του. / • ***Παράνομη πρόκληση ζημίας από τον εποπτευόμενο*** -> Η συμπεριφορά του εποπτευόμενου πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις μιας αδικοπραξίας (ΑΚ 914 επ.) και δεν απαιτείται υπαιτιότητά του. / • ***Αιτιώδης συνάφεια*** -> **α) μεταξύ της παράνομης συμπεριφοράς του εποπτευόμενου και της ζημίας + β) μεταξύ της παραμέλησης της εποπτείας από τον εποπτεύοντα και της ζημιογόνου συμπεριφοράς του εποπτευόμενου.**

2. Συνέπειες: Ο εποπτεύων υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημία του τρίτου (ΑΚ 923, 914), ενώ μπορεί να καταδικαστεί και σε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης (ΑΚ 932)· είναι δυνατό, παράλληλα, να ευθύνεται και ο ίδιος ο εποπτευόμενος, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των ΑΚ 914 ή 918 => ευθύνη εις ολόκληρον (ΑΚ 926) + ΑΚ 927.

V. Θανάτωση προσώπου (ΑΚ 928): Η διάταξη εφαρμόζεται σε κάθε αδικοπραξία που επιφέρει τη θανάτωση προσώπου, αδιάφορο αν η ευθύνη γι' αυτή στηρίζεται στην υπαιτιότητα του δράστη ή είναι αντικειμενική. Όταν πρόκειται για υποκειμενική ευθύνη, το πταίσμα του δράστη δεν είναι αναγκαίο να αναφέρεται ειδικά στη θανάτωση· αρκεί να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της υπαίτιας συμπεριφοράς και της θανάτωσης. Εξάλλου, οι αξιώσεις των δικαιουμένων κατά την ΑΚ 928 γεννιούνται μόνο αν ο θανατωθείς θα είχε, αν ζούσε, λόγω του τραυματισμού του αξίωση κατά του δράστη· · επίσης, οι δικαιούχοι υπόκεινται στην ένσταση της ΑΚ 300. Αν η τέλεση της αδικοπραξίας και ο θάνατος του προσώπου δε συμπίπτουν χρονικά (γιατί πρώτα επήλθε ο τραυματισμός) -> ***α) μέχρι το θάνατο ισχύει η ΑΚ 929*** [-> εφόσον γεννήθηκαν οι αξιώσεις της, μεταβιβάζονται με το θάνατο του προσώπου στους κληρονόμους του] / ***β) μετά το θάνατο ισχύουν οι ΑΚ 928 και 930.***

1. Νοσήλια και έξοδα κηδείας (ΑΚ 928 εδ. α'): Ως νοσήλια θεωρούνται οι δαπάνες που έγιναν κατά την προσπάθεια να διασωθεί ο τραυματισθείς και μετέπειτα αποθανών· ως έξοδα κηδείας νοούνται οι δαπάνες που έγιναν για τη μεταφορά, την ταφή, την επικήδεια τελετή και την κατασκευή τάφου για το θανατωθέντα, αλλά όχι για την τέλεση μνημοσύνου ή τη συντήρηση του τάφου. Σε περίπτωση που τα νοσήλια ή τα έξοδα κηδείας κατέβαλε κάποιος τρίτος (π.χ. συγγενής) και όχι ο κατά το νόμο υπόχρεος, ο τρίτος έχει αξίωση κατά του τελευταίου σύμφωνα με τις ΑΚ 736 και 722 για τη διοίκηση αλλοτρίων.

2. Αποζημίωση για τη στέρηση διατροφής (ΑΚ 928 εδ. β'): Πρόκειται για αυτοτελή αξίωση για αποζημίωση του δικαιούχου διατροφής και όχι για διατροφή, έστω κι αν καταβάλλεται συνήθως με τη μορφή μηνιαίας χρηματικής προσόδου (ΑΚ 930 §1). => ***α) Δικαιούχοι*** -> Είναι (περιοριστικά) εκείνοι που είχαν έναντι του θανατωθέντος αξίωση για διατροφή από το νόμο- π.χ. ΑΚ 1389-1391, 1442 επ., 1485, 1489, 1504, 1473, 1584 και 36. Για τη γένεση της αξίωσης πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο δικαιούχος, αν το επιδίωκε (έστω και με δικαστική συνδρομή) θα μπορούσε να λάβει διατροφή· αν κάτι τέτοιο ήταν ανέφικτο (π.χ. λόγω αφερεγγυότητας του υποχρέου), αξίωση κατά την ΑΚ 928 δε γεννάται. / ***β) Έκταση αποζημίωσης*** -> Για τον υπολογισμό της λαμβάνονται υπόψη η πιθανή διάρκεια και η πιθανή αξία του δικαιώματος διατροφής, ειδικότερα υπό το πρίσμα της οικονομικής κατάστασης του θανατωθέντος, των πιθανών εξελίξεών της, της ευπορίας ή απορίας του δικαιούχου κ.ά. Αν οι υπόχρεοι προς διατροφή είναι περισσότεροι, χωρεί επιμερισμός της αποζημίωσης κατά τις

ΑΚ 1488 επ. Σημειωτέον ότι ο δικαιούχος της αποζημίωσης, οφείλει να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να αποτραπεί ή να μειωθεί η ζημία του (π.χ. εύρεση κατάλληλης εργασίας)· αν δεν το κάνει, η αποζημίωση που θα λάβει θα είναι μειωμένη κατά τα ποσά που μπορούν να εξοικονομηθούν.

3. Αποζημίωση για στέρηση υπηρεσιών: π.χ. ΑΚ 1389, 1508. Για τη γέννηση της σχετικής αξίωσης αρκεί να πιθανολογείται ότι στο μέλλον θα δημιουργείτο κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων δικαίωμα για παροχή υπηρεσιών, έστω κι αν δεν υπάρχει κατά το χρόνο θανάτωσης του υποχρέου.

4. Τρόπος καταβολής αποζημίωσης (ΑΚ 930 §1): Σε μηνιαίες δόσεις (ΑΚ 841 §1) καταβάλλεται η αποζημίωση που αφορά τη μελλοντική ζημία από το θάνατο του υποχρέου σε διατροφή ή σε παροχή υπηρεσιών· αντίθετα, οι λοιπές ζημίες (νοσήλια και έξοδα κηδείας) καθώς και οι παραπάνω ζημίες που αφορούν παρελθόντα χρόνο ή δεν έχουν περιοδικό χαρακτήρα αποκαθίστανται κατά την ΑΚ 297. + ΑΚ 930 §2.

5. Τρίτοι υπόχρεοι σε αποζημίωση: ***α) Η ΑΚ 930 §3*** -> "Άλλος" με την έννοια της διάταξης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε τρίτος (Δημόσιο, ασφαλιστικοί οργανισμοί ή εταιρείες, ιδιώτης, συγγενής, εργοδότης κ.ά.). / ***β) Σχέση ευθύνης ζημιώσαντος και ευθύνης τρίτου*** -> Ο ζημιωθείς δικαιούται να εισπράξει σωρευτικά και την αποζημίωση (ΑΚ 928) και την παροχή του τρίτου. Σύμφωνα, πάντως, με την ορθότερη άποψη, αν μεν ο ζημιώσας καταβάλει την αποζημίωση πριν τον τρίτο, ο τελευταίος απαλλάσσεται· αν δε ο τρίτος καταβάλει την παροχή του, ο ζημιώσας θα ευθύνεται έναντι αυτού ως προς το ποσό της παροχής και έναντι του ζημιωθέντος ως προς τη ζημία που τυχόν έμεινε ακάλυπτη.

VI. Βλάβη του σώματος ή της υγείας: ΑΚ 929. Το εδ. α' της διάταξης αυτής δεν εκτοπίζει τη γενική ρύθμιση των ΑΚ 914 και 297 επ.· εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το αν η ευθύνη αυτού που προκάλεσε τη βλάβη του σώματος (=εξωτερική σωματική ακεραιότητα) ή της υγείας (=προσβολή των σωματικών, πνευματικών ή ψυχικών λειτουργιών του + μετάδοση ή επίταση ασθένειας) στηρίζεται στην υπαιτιότητά του ή είναι αντικειμενική. Μπορεί να αφορά τόσο τον κυοφορούμενο όσο και τον μήπω συνειλημμένο.

1. Αποζημίωση του θύματος: • ***Νοσήλια*** -> Περιλαμβάνουν τις δαπάνες που έγιναν αναγκαίες για τη σωτηρία και την αποκατάσταση της υγείας του· μπορεί ακόμη να ζητηθούν και τα έξοδα, στα οποία πρόκειται να υποβληθεί στο μέλλον για την αποκατάσταση της βλάβης του σώματος ή της υγείας, εφόσον πρόκειται να υποβληθεί στα έξοδα αυτά κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων. / • ***Αποκατάσταση ζημίας που έχει ήδη επέλθει κατά το χρόνο της αγωγής (π.χ. απώλεια κερδών λόγω της αδυναμίας για εργασία κατά τη διάρκεια της θεραπείας). / • Μελλοντικές στερήσεις*** -> Εδώ υπάγεται η μελλοντική περιουσιακή ζημία που υφίσταται ο παθών, επειδή εξαιτίας του τραυματισμού αναιρείται ή μειώνεται η ικανότητά του για εργασία και ιδίως για άσκηση του επαγγέλματός του. Κάτω από ορισμένες περιστάσεις (ηλικία, μόρφωση, συνέπειες τραυματισμού κ.ά.) μπορεί να γεννάται υποχρέωση του παθόντος να ασκήσει άλλο επάγγελμα προς μετριασμό της ζημίας του· έτσι, αν δεν το κάνει, η αποζημίωση θα υφίσταται ανάλογη μείωση (βλ. ΑΚ 300). / • ***Μελλοντική αύξηση δαπανών*** -> Πρόκειται για δαπάνες με διαρκή και περιοδικό χαρακτήρα, οι οποίες έγιναν αναγκαίες μετά την αποθεραπεία για την εξίσωση ή καταπράυνση των συνεπειών του τραυματισμού, που εξακολουθούν να υφίστανται.

2. Αποζημίωση του έμμεσα ζημιωθέντος: ΑΚ 929 εδ. β'- π.χ. ΑΚ 1389 και 1508. Όσον αφορά την περίπτωση τραυματισμού ενός συζύγου, και ο τραυματισθείς και ο άλλος σύζυγος έχουν δικαίωμα να αξιώσουν την αποζημίωση για στέρηση υπηρεσιών· πρόκειται για δανειστές εις ολόκληρον (ΑΚ 489 επ.), καθένας από τους οποίους μπορεί να ζητήσει την καταβολή της αποζημίωσης και στους δύο από

κοινού + ΑΚ 495 + ΑΚ 930-931.

VII. Παραγραφή της αξίωσης αποζημίωσης: ΑΚ 937 §1. Η ρύθμιση αυτή παρουσιάζει το μειονέκτημα ότι οι παραπάνω προθεσμίες μπορούν να παρέλθουν και πριν ακόμη γεννηθεί η αξίωση από την αδικοπραξία, δηλ. προτού επέλθει η ζημία (π.χ. περίπτωση ελαττωματικής κατασκευής κτίσματος, το οποίο καταρρέει 25 χρόνια μετά την ανέγερσή του) => σε καμία από τις δύο περιπτώσεις δεν αρχίζει η παραγραφή από τη γένεση της αξίωσης κατά την ΑΚ 251. + ΑΚ 937 §2. Στη ρύθμιση της διάταξης περιλαμβάνεται και η απαίτηση της ΑΚ 932.

1. Πενταετής παραγραφή: Η έναρξή της εξαρτάται από ***α) την εκ μέρους του δικαιούχου γνώση της ζημίας*** [θεωρείται ότι υπάρχει από τη στιγμή που γνωρίζει τόσα πραγματικά περιστατικά, ώστε να είναι δυνατή η από μέρους του δικαστική επιδίωξη της αξίωσής του. Σημειώνεται ότι κάθε ζημία που προκύπτει από την αδικοπραξία αποτελεί μια ενότητα και, άρα, η αξίωση αποζημίωσης είναι μία και υπόκειται σε ενιαία παραγραφή· αυτό ισχύει μόνο αν οι μεταγενέστερες επιζήμιες συνέπειες μπορούσαν να προβλεφθούν. Αν, όμως, οι νέες ζημίες ήταν απροσδόκητες, αρχίζει για την αξίωση αποκατάστασής τους νέα αυτοτελής παραγραφή, αφότου ο παθών έμαθε την επέλευσή τους και την αιτιώδη συνάφειά τους με την αδικοπραξία] / ***β) τη γνώση του υποχρέου προς αποζημίωση*** [υπάρχει, όταν ο παθών ξέρει τόσα περιστατικά, ώστε να μπορεί να εγείρει αγωγή κατά ορισμένου προσώπου με πιθανότητα επιτυχίας· επίσης, όταν ο παθών μπορεί να διαπιστώσει με ευχέρεια την ταυτότητα του υποχρέου, ο οποίος μπορεί να είναι ο δράστης ή τρίτο πρόσωπο (ΑΚ 922-923). Το βάρος της απόδειξης φέρει ο εναγόμενος, ο οποίος και επικαλείται την παραγραφή.

2. Εικοσαετής παραγραφή (ΑΚ 937 §1 εδ. β'): Γνώση της ζημίας δεν απαιτείται· κρίσιμος για την έναρξη της παραγραφής είναι ο χρόνος της τέλεσης της παράνομης συμπεριφοράς, ανεξάρτητα από το πότε αυτή ανέπτυξε τη ζημιογόνα ενέργειά της.

3. Παραγραφή της αξίωσης από αδικοπραξία που συνιστά και κολάσιμη πράξη: Υπόκειται σε μακρότερη παραγραφή, η οποία ισχύει και για την απαίτηση αποζημίωσης (ΑΚ 937 §2). Όσον αφορά τους κληρονόμους του δράστη, η εναντίον τους αξίωση παραγράφεται κατά την ΑΚ 937 §1, αν ο παθών τους ενάγει για πρώτη φορά μετά το θάνατο του δράστη· αν, όμως, η αξίωση είχε ήδη ασκηθεί δικαστικά κατά του τελευταίου και οι κληρονόμοι αναλάβουν τη δίκη μετά τη βίαιη διακοπή της λόγω του θανάτου του, θα εφαρμοστεί και ως προς αυτούς η ΑΚ 937 §2.

4. Ευθύνη για ό,τι περιήλθε (ΑΚ 938): Η διάταξη αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες που η αδικοπραξία συνεπάγεται όχι μόνο βλάβη ενός προσώπου, αλλά και αντίστοιχη ωφέλεια του αδικήσαντος, στην επιστροφή της οποίας αποσκοπεί. Διευκρινίζεται ότι αν συρρέει αξίωση από αδικοπραξία και αδικαιολόγητο πλουτισμό, η δεύτερη δε θίγεται από τη σύντομη παραγραφή της πρώτης. Άρα, η αξίωση για απόδοση του περιελθόντος ρυθμίζεται από τις ΑΚ 904 επ. και 908 επ· υπόκειται στην παραγραφή της ΑΚ 249, η οποία αρχίζει να τρέχει αφότου γεννήθηκε η αξίωση (=όταν αποκτήθηκε η ωφέλεια και κατέστη δυνατή η δικαστική επιδίωξη της αξίωσης).

§63. Αστικά αδικήματα βάσει ειδικών νόμων (σελ. 652-666): ΠΑΡΑΛΕΙΠΕΤΑΙ

§64. Ευθύνη περισσοτέρων

Ι. Περιπτώσεις ευθύνης εις ολόκληρον (ΑΚ 926): • ***αν από κοινή πράξη περισσοτέρων προήλθε ζημία / • αν για την ίδια πράξη ευθύνονται παράλληλα περισσότεροι / • αν έχουν ενεργήσει***

περισσότεροι συγχρόνως ή διαδοχικά και δεν μπορεί να εξακριβωθεί τίνος η πράξη επέφερε τη ζημία. Ειδικότερα γίνονται δεκτά τα εξής =>

• Κοινή πράξη -> Περιλαμβάνει κάθε μορφή αιτιώδους σύμπραξης ή συμμετοχής στην αδικοπραξία (είτε στην τέλεση της πράξης είτε στην επαγωγή της ζημίας) αδιάφορα αν οι ενέργειες των περισσότερων προσώπων έγιναν ταυτόχρονα, παράλληλα ή διαδοχικά- π.χ. ***α) Συναυτουργία:*** Δε νοείται μόνο η συναυτουργία της ΠΚ 45, η οποία προϋποθέτει συνεκτέλεση και συναπόφαση, αλλά και η απλώς υπαίτια συναυτουργία, η οποία στηρίζεται σε κοινή αμέλεια ή δόλο του ενός και αμέλεια του συναυτουργού. / ***β) Υπόλοιπες μορφές:*** όπως η ηθική αυτουργία, η άμεση και απλή συνέργεια, και μάλιστα όχι μόνο όταν ο συμμέτοχος ενεργεί δόλια, αλλά και από αμέλεια. / ***γ) Παραυτουργία:*** Υπάρχει, όταν δύο ή περισσότερα πρόσωπα πραγματώνουν με τη συμπεριφορά τους ορισμένη αδικοπραξία, χωρίς να υπάρχει μεταξύ τους καμία συνεννόηση. / ***δ) Αναγκαία αιτιότητα:*** Καλείται η περίπτωση που η ζημία προήλθε από τις ενέργειες δύο ή περισσότερων προσώπων, από τις οποίες -όμως- καθεμιά μόνη της δε μπορούσε να προκαλέσει το ζημιογόνο αποτέλεσμα που επήλθε. / ***ε) Σωρευτική αιτιότητα:*** Υφίσταται, όταν η ζημία προήλθε από ενέργειες δύο ή περισσότερων προσώπων, από τις οποίες -όμως- και καθεμιά μόνη της ήταν ικανή να προκαλέσει το επελθόν αποτέλεσμα. / ***στ) Επιγενόμενη συμμετοχή:*** Όταν υπάρχει ενέργεια προσώπου, η οποία δεν επενεργεί αιτιωδώς στην πρόκληση ζημίας, αλλά έχει ως αποτέλεσμα τη διατήρηση ή επαύξηση της ζημίας που έχει ήδη προκληθεί. / ***ζ) Συμμετοχή σε αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης.***

• Παράλληλη ευθύνη -> Υπάρχει, όταν περισσότερα πρόσωπα ευθύνονται από το νόμο αυτοτελώς το καθένα για την αποκατάσταση της ίδιας ζημίας- π.χ. ο προστήσας (ΑΚ 922) και ο προστηθείς (ΑΚ 914)· ο εποπτεύων (ΑΚ 923) και ο εποπτευόμενος (ΑΚ 918).

• Διαζευκτική αιτιότητα -> Πρόκειται για την περίπτωση που η ζημία προήλθε από τις αυτοτελείς ενέργειες περισσότερων προσώπων, ταυτόχρονες ή και διαδοχικές, οι οποίες αποτελούν όλες δυνατούς αιτιώδεις όρους επαγωγής της ζημίας, χωρίς να μπορεί -όμως- να εξακριβωθεί ποια από αυτές την προκάλεσε στην πραγματικότητα. Για την εφαρμογή της ΑΚ 926 εδ. β' απαιτείται: ***• τέλεση περισσότερων πράξεων από περισσότερα πρόσωπα*** [η διάταξη δεν εφαρμόζεται αν συρρέουν ανθρώπινη πράξη και φυσικό γεγονός ή πράξη τρίτου και του ίδιου του ζημιωθέντος] / ***• οι ενέργειες των προσώπων να είναι πρόσφορες για την επαγωγή της ζημίας*** [πρέπει κάθε πράξη να είναι ικανή να προκαλέσει μόνη της ολόκληρη τη ζημία] / ***• η συμπεριφορά κάθε συμμετόχου να πληροί το πραγματικό μιας αδικοπραξίας με εξαίρεση μόνο την αποδεδειγμένη αιτιότητα / • αδυναμία εξακρίβωσης ποιος από τους συμμετέχοντες προκάλεσε το ζημιογόνο αποτέλεσμα ή σε ποιο ποσοστό συνέβαλε σε αυτό.***

ΙΙ. Η ευθύνη εις ολόκληρον (ΑΚ 481-483): Υπάρχει μόνο κατά το μέτρο που οι αξιώσεις του ζημιωθέντος κατά των περισσότερων υποχρέων καλύπτονται· άρα, αν η έκταση της ευθύνης κάθε υποχρέου έναντι του ζημιωθέντος είναι διαφορετική, οφειλή εις ολόκληρον υπάρχει μόνο κατά το ποσό που ευθύνονται όλοι, δηλ. μέχρι το ύψος της περιορισμένης ευθύνης.

1. Περιορισμός της ευθύνης ενός από τους υποχρέους: Στις περιπτώσεις αυτές, ο ζημιωθείς δικαιούται να ζητήσει από τους άλλους υποχρέους την αποκατάσταση όχι ολόκληρης της ζημίας, αλλά αποζημίωση μειωμένη κατά το ποσό που αυτοί θα λάμβαναν με την οδό της αναγωγής κατά την ΑΚ 927 από εκείνον που απαλλάσσεται λόγω του περιορισμού της ευθύνης του. Οι υπόλοιποι υπόχρεοι ευθύνονται φυσικά εις ολόκληρον.

2. Συντρέχον πταίσμα του ζημιωθέντος (ΑΚ 926 + 300): Το δικαστήριο -στη δίκη για αποζημίωση- θα καθορίσει κατ' αρχήν το κατά την ΑΚ 300 ποσοστό αιτιώδους συμβολής του ζημιωθέντος στη ζημία, το οποίο και θα αφαιρέσει από το ποσοστό ευθύνης των συνυποχρέων. Το ποσοστό της ζημίας που αντιστοιχεί στο ποσοστό της αιτιώδους συμβολής του βαρύνει τον ίδιο τον ζημιωθέντα· για το

υπόλοιπο της ζημίας έχει αξίωση εναντίον καθενός από τους ζημιώσαντες, οι οποίοι ευθύνονται εις ολόκληρον.

ΙΙΙ. Δικαίωμα/αξίωση αναγωγής (ΑΚ 927): Γεννιέται τη στιγμή της καταβολής και πρέπει να διακρίνεται από την αξίωση του ζημιωθέντος προς αποζημίωσή του που στρέφεται κατά των συνοφειλετών.

1. Κριτήρια επιμερισμού της ευθύνης: • ***Πταίσμα*** -> Το μέτρο της μεταξύ των συνοφειλετών ευθύνης προσδιορίζεται από το δικαστήριο ανάλογα με το βαθμό του πταίσματος καθενός· αν αυτός δε μπορεί να εξακριβωθεί, η ζημία κατανέμεται μεταξύ τους σε ίσα μέρη. / • ***Αιτιότητα*** -> Το ποσοστό της ζημίας που θα φέρει τελικά κάθε συνοφειλέτης εξαρτάται και από την αιτιώδη συμβολή του στη ζημία. Η σχέση μεταξύ των δύο παραπάνω κριτηρίων διαμορφώνεται ως εξής => **α) Στην περίπτωση υποκειμενικής ευθύνης όλων των συνοφειλετών,** ο δικαστής θα ερευνήσει κατά ποιο ποσοστό η ζημία προκλήθηκε αιτιωδώς από τον κάθε συνοφειλέτη· το πόρισμά του θα διορθωθεί ύστερα με βάση τη συνδρομή των πταισμάτων. Ι **β) Στην περίπτωση αντικειμενικής ευθύνης όλων των συνοφειλετών,** ο επιμερισμός της ζημίας θα γίνει αποκλειστικά βάσει του κριτηρίου της αιτιότητας. / **γ) Στην περίπτωση που μερικοί ευθύνονται υποκειμενικά και άλλοι αντικειμενικά,** θα ερευνηθεί κατ' αρχήν κατά ποιο ποσοστό συνέβαλε αιτιωδώς στην πρόκληση της ζημίας αφενός η υπαίτια ενέργεια του υποκειμενικά υπεύθυνου και αφετέρου το γεγονός, για το οποίο ευθύνεται ο αντικειμενικά υπεύθυνος. Το πόρισμα θα διορθωθεί ύστερα με εκτίμηση του πταίσματος που βαρύνει τον έναν από τους συνοφειλέτες.

2. Παραγραφή της αξίωσης αναγωγής: Υπόκειται κατά κανόνα στην 20ετή παραγραφή της ΑΚ 249.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΥΘΥΝΗ ΑΠΟ ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΗ

§65. Έννοια και περιπτώσεις ευθύνης από διακινδύνευση

Ι. Γενικά: Η ευθύνη από διακινδύνευση είναι αντικειμενική, δηλ. γεννάται ανεξάρτητα από πταίσμα του υπευθύνου και, κατά περίπτωση, δεν προϋποθέτει ούτε παράνομη συμπεριφορά ούτε ανθρώπινη πράξη. Αποτελεί εξωδικαιοπρακτική ευθύνη, εφαρμόζονται -όμως- και σ' αυτή αναλόγως οι διατάξεις για τις αδικοπραξίες. Ευθύνη από διακινδύνευση θεσπίζεται στις ΑΚ 924-925.

ΙΙ. Ευθύνη κατόχου ζώου (ΑΚ 924 §1): Για την εφαρμογή της διάταξης προϋποτίθενται τα εξής => • ***Ζώο*** / • ***Κατοχή*** -> Ως κάτοχος νοείται αυτός που έχει τη φυσική εξουσία πάνω στο ζώο και που έχει αναλάβει να του παρέχει τροφή, να το στεγάζει και να το φροντίζει για χρόνο όχι πρόσκαιρο και ο οποίος μπορεί να το χρησιμοποιεί και να αποκομίζει τις οποιεσδήποτε ωφέλειές του. / • ***Ζημία*** -> Αποκαθίσταται κάθε ζημία που προκάλεσε αιτιωδώς το ζώο σε τρίτον, με τον περιορισμό -όμως- ότι η προκληθείσα ζημία βρίσκεται σε αιτιώδη συνάφεια με την εγγενή επικινδυνότητα των ζώων, δηλ. με το ότι ενεργούν αυτοδύναμα και χωρίς λογική. Άρα, εφαρμόζονται οι ΑΚ 914 επ. (και όχι η ΑΚ 924 §1), όταν το ζώο χρησιμοποιείται ως μέσο (παθητικό όργανο) κατά την τέλεση αδικοπραξίας· όταν η ζημία οφείλεται σε μετάδοση ασθένειας από ζώο· όταν η ζημία προέρχεται από ζώο, το οποίο αποτελεί όργανο του κατόχου. Ο κάτοχος -εκτός από αποζημίωση- μπορεί να ευθύνεται και κατά την ΑΚ 932, ενώ η ευθύνη του μπορεί να μειωθεί/αρθεί λόγω οικείου πταίσματος του ζημιωθέντος (ΑΚ 300).

ΙΙΙ. Ευθύνη από πτώση κτίσματος ή άλλου έργου (ΑΚ 925): Προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης είναι το πραγματικό γεγονός της πτώσης. => • ***Κτίσμα ή άλλο έργο*** -> Ως κτίσμα νοείται κάθε ανθρώπινο δομικό δημιούργημα που συνδέεται σταθερά με το έδαφος, πάνω ή κάτω από την επιφάνειά του· άλλο έργο είναι κάθε ανθρώπινο τεχνικό κατασκεύασμα που συνδέεται με το έδαφος άμεσα ή έμμεσα, μόνιμα ή προσωρινά. / • ***Πτώση*** -> Είναι η μερική ή ολική κατάρρευση του κτίσματος ή έργου ή η υποχώρησή του κάτω από συνηθισμένη δύναμη· ομοίως και η καθίζηση, που δημιουργεί ζημίες σε γειτονικά κτίρια. / • ***Ελαττωματική κατασκευή ή πλημμελής συντήρηση*** -> Ως αιτία τεκμαίρεται μαχητά η ελαττωματική κατασκευή ή πλημμελής συντήρηση του κτίσματος ή άλλου έργου. Ο κύριος ή ο νομέας απαλλάσσεται αν αποδείξει ότι η πτώση οφείλεται σε άλλο λόγο (π.χ. γεγονός ανωτέρας βίας- σεισμός). / • ***Ζημία*** -> Αποκαθίσταται κάθε ζημία τρίτου που προκλήθηκε αιτιωδώς από την πτώση και η οποία συνδέεται με την πραγμάτωση των τυπικών κινδύνων της πτώσης, δηλ. οφείλεται στην κινητική της ενέργεια.
Έννομη συνέπεια της συνδρομής των παραπάνω προϋποθέσεων είναι η γέννηση υποχρέωσης καταβολής αποζημίωσης, ενδεχομένως και χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, σε βάρος του κυρίου ή του νομέα του κτίσματος ή άλλου έργου. [Σε κάθε περίπτωση η ευθύνη επιρρίπτεται σε αυτόν που αντλεί οφέλη από την εκμετάλλευση του κτίσματος ή του έργου -> ο κύριος ευθύνεται εφόσον ασκεί τη νομή, αλλιώς ο νομέας· σε περίπτωση επικαρπίας, με την ευθύνη βαρύνεται ο επικαρπωτής και όχι ο ψιλός κύριος.]

§66. Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ν2251/1994, άρθρο 6)

Ι. Εισαγωγικά: Ενδοσυμβατική ευθύνη του προμηθευτή-πωλητή με βάση τον συμβατικό του δεσμό με τον καταναλωτή κατά κανόνα δε γεννάται -> Ο προμηθευτής συνήθως δεν ευθύνεται με πταίσμα για το ελάττωμα του προϊόντος (ούτε έχει συμφωνήσει ως ιδιότητα του προϊόντος την έλλειψη ελαττώματος)· μόνος υπεύθυνος είναι ο παραγωγός:

ΙΙ. Η ευθύνη του παραγωγού κατά τον ΑΚ: • Ενδοσυμβατική ευθύνη => *α) Θεωρίες περί προστατευτικής ενέργειας της σύμβασης μεταξύ παραγωγού και προμηθευτή υπέρ των καταναλωτών* -> Ο οφειλέτης (παραγωγός) οφείλει να διαγνώσει ότι η παροχή του (προϊόν) είναι από τη φύση της προορισμένη να εξυπηρετήσει τελικά όχι τον δανειστή (προμηθευτή), αλλά τους καταναλωτές. Έτσι, υπάρχει ενοχή που συνδέει τον παραγωγό και τον καταναλωτή και παρέχει δικαίωμα στον τελευταίο, σε περίπτωση ζημίας λόγω ελαττωματικού προϊόντος, να ζητήσει αποζημίωση για παράβαση των παρεπόμενων υποχρεώσεων προστασίας του. / ***β) Θεωρίες περί (οιονεί) συμβατικού δεσμού παραγωγού και καταναλωτή*** -> Τέτοιος δεσμός μπορεί να πηγάζει είτε από τη σύμβαση εγγύησης μεταξύ παραγωγού και τελικού αποδέκτη του προϊόντος, είτε από την αρχή της εμπιστοσύνης, με την έννοια ότι ο παραγωγός συνδέεται με τον καταναλωτή με συναλλακτικό δεσμό, ο οποίος γεννά αξίωση αποζημίωσης αν η εμπιστοσύνη διαψευσθεί. ΙΙ • **Αδικοπρακτική ευθύνη => *α) Παράνομη συμπεριφορά*** -> Ο παραγωγός που θέτει σε κυκλοφορία ελαττωματικό προϊόν παραβιάζει τη 'γενική υποχρέωση πρόνοιας και ασφάλειας στις συναλλαγές' (ΑΚ 281, 288). Η παράβαση αυτή μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση των ελαττωμάτων κατά το σχεδιασμό ή τη διαδικασία παραγωγής του προϊόντος, κατά την παροχή οδηγιών στον καταναλωτή, κατά την παρακολούθηση εκ μέρους του παραγωγού για τα προϊόντα που ήδη κυκλοφορούν στην αγορά. / ***β) Υπαιτιότητα που τεκμαίρεται*** -> Η κατανομή του βάρους απόδειξης γίνεται είτε με βάση την προέλευση των κινδύνων ή τη σφαίρα επιρροής είτε με αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 925. / ***γ) Ζημία*** -> Η ευθύνη του παραγωγού καλύπτει κάθε περιουσιακή ή μη περιουσική ζημία, που υφίσταται ο καταναλωτής ή τρίτος με αφορμή το ελάττωμα του προϊόντος κατά τη χρήση ή κατανάλωσή του. / ***δ) Αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στη θέση σε κυκλοφορία ελαττωματικού***

προϊόντος και τη ζημία.

ΙΙΙ. Η ευθύνη του παραγωγού μετά την ειδική νομοθετική ρύθμιση: Ο παραγωγός ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του. Η ευθύνη του είναι αντικειμενική, δηλ. ανεξάρτητη από πταίσμα.

1. Προϋποθέσεις της ευθύνης: <u>• Προϊόν -></u> Ως προϊόν νοείται κάθε κινητό πράγμα, ακόμη κι αν έχει ενσωματωθεί ως συστατικό σε άλλο + οι φυσικές δυνάμεις (π.χ. ηλεκτρικό ρεύμα, θερμότητα, εφόσον υπόκεινται σε εξουσίαση, όταν περιορίζονται σε ορισμένο χώρο). Εξαιρούνται οι πρώτες ύλες γεωργίας και τα προϊόντα κυνηγιού. Ως παραγωγός θεωρείται ο κατασκευαστής τελικού προϊόντος, πρώτης ύλης ή συστατικού, καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός του προϊόντος επιθέτοντας σε αυτό την επωνυμία, το σήμα ή άλλο διακριτικό του γνώρισμα. / **<u>• Ελάττωμα του προϊόντος -></u>** Ελαττωματικό είναι το προϊόν, αν δεν παρέχει την εύλογα αναμενόμενη ασφάλεια ενόψει όλων των ειδικών συνθηκών και ιδίως της εξωτερικής εμφάνισής του, της εύλογα αναμενόμενης χρησιμοποίησής του και του χρόνου κατά τον οποίο τέθηκε σε κυκλοφορία. Δεν είναι, όμως, ελαττωματικό ένα προϊόν για μόνο τον λόγο ότι μεταγενέστερα τέθηκε σε κυκλοφορία άλλο τελειότερο. / **<u>• Ζημία -></u>** Περιλαμβάνονται ***(α) η ζημία λόγω θανάτου ή σωματικής βλάβης, (β) η βλάβη ή καταστροφή κάθε περιουσιακού στοιχείου του καταναλωτή, (γ) η ηθική βλάβη και η ψυχική οδύνη.*** / **<u>• Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ελαττώματος του προϊόντος και ζημίας.</u>**

2. Λόγοι απαλλαγής του παραγωγού από την ευθύνη του: ***• Δεν έθεσε το προϊόν σε κυκλοφορία, αλλά αυτό εμφανίστηκε στην αγορά επειδή π.χ. κλάπηκε από τρίτον. / • Το ελάττωμα δεν υπήρχε, όταν το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία. / • Δεν κατασκεύασε το προϊόν αποβλέποντας στη διανομή του και δεν το διένειμε στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας*** (π.χ. το δωρίζει στους φίλους του). / ***• Το ελάττωμα οφείλεται στο ότι το προϊόν κατασκευάστηκε σύμφωνα με κανόνες αναγκαστικού δικαίου θεσπισμένους από δημόσια αρχή. / • Όταν το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία, το επίπεδο επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων δεν επέτρεπε τη διαπίστωση του ελαττώματος. / • Ειδικά, τέλος, ο παραγωγός συστατικού δεν ευθύνεται αν αποδείξει ότι το ελάττωμα οφείλεται στο σχεδιασμό του προϊόντος,*** στο οποίο το συστατικό έχει ενσωματωθεί, ή στις οδηγίες που παρέσχε ο κατασκευαστής του προϊόντος.

3. Βάρος απόδειξης: Το βάρος της απόδειξης των θετικών προϋποθέσεων της ευθύνης φέρει ο ζημιωθείς· το βάρος της απόδειξης των λόγων απαλλαγής, η έλλειψη των οποίων τεκμαίρεται, φέρει ο παραγωγός.

4. Νομική φύση της ευθύνης του παραγωγού: Είναι ευθύνη από το νόμο, δηλ. ανεξάρτητη από προϋφιστάμενη συμβατική σχέση μεταξύ παραγωγού και ζημιωθέντος. Πρόκειται για γνήσια αντικειμενική ευθύνη, που έχει ως δικαιολογητικό λόγο το χαρακτήρα του ελαττωματικού προϊόντος ως πηγής κινδύνου για τα συμφέροντα των τρίτων (='διακινδύνευση').

5. Συνέπειες της ευθύνης: Θεσπίζεται υποχρέωση του παραγωγού (και υπό ορισμένες προϋποθέσεις του εισαγωγέα και του προμηθευτή) για αποζημίωση των ζημιωθέντων. Ειδικότερα => ***• Έκταση της αποζημίωσης*** -> Προσδιορίζεται από την έκταση της ζημίας. / ***• Περισσότεροι υπόχρεοι σε αποζημίωση*** -> Ενέχονται εις ολόκληρον έναντι του καταναλωτή και έχουν μεταξύ τους δικαίωμα αναγωγής ανάλογα με τη συμμετοχή τους στην επέλευση της ζημίας. / ***• Λόγοι μείωσης ή άρσης της ευθύνης*** -> Σε περίπτωση που συντρέχει πταίσμα του ζημιωθέντος ή του προσώπου για το οποίο ευθύνεται ο ζημιωθείς. Όμως, η ευθύνη του παραγωγού δε μειώνεται, αν η ζημία οφείλεται σωρευτικά τόσο σε ελάττωμα του προϊόντος όσο και σε πράξη ή παράλειψη τρίτου. / ***• Απαλλακτικές***

ρήτρες -> Κάθε συμφωνία περιορισμού ή απαλλαγής του παραγωγού (ή του εισαγωγέα ή του προμηθευτή) από την ευθύνη του είναι άκυρη.

6. Παραγραφή και αποσβεστική προθεσμία: Οι αξιώσεις κατά του παραγωγού για ζημίες παραγράφονται μετά από τριετία, αφότου ο ζημιωθείς πληροφορήθηκε ή όφειλε να πληροφορηθεί τη ζημία, το ελάττωμα και την ταυτότητα του παραγωγού. Τέλος, τα δικαιώματα του ζημιωθέντος κατά του παραγωγού αποσβήνονται με την πάροδο δεκαετίας από την κυκλοφορία του συγκεκριμένου προϊόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
Η ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

§67. Η αγωγή διάρρηξης

Ι. Εισαγωγικά: Καταδολίευση των δανειστών υπάρχει στις περιπτώσεις που ο οφειλέτης, με σκοπό να καταστεί ανεπαρκής ή περιουσία του και έτσι να ματαιωθεί η ικανοποίηση των δανειστών του, προβαίνει στην απαλλοτρίωση (με χαριστικές πράξεις ή έναντι χρηματικού ανταλλάγματος -που εύκολα αποκρύπτεται-) ορισμένων περιουσιακών στοιχείων του σε τρίτο πρόσωπο. Στις περιπτώσεις αυτές ο δανειστής αποκτά από το νόμο αξίωση για διάρρηξη της απαλλοτρίωσης [=διαπλαστικό δικαίωμα, το οποίο στρέφεται κατά του τρίτου- υπέρ ου η απαλλοτρίωση και ασκείται δικαστικώς· έχει παρεπόμενο χαρακτήρα και μεταβιβάζεται μαζί με το κύριο δικαίωμα] και αποκατάσταση των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση (ΑΚ 939 επ.). Φυσικά, η περιουσία του οφειλέτη είναι υπέγγυα έναντι των δανειστών του, δηλ. υπόκειται στα μέσα της αναγκαστικής εκτέλεσης.

ΙΙ. Προϋποθέσεις της αγωγής διάρρηξης (ΑΚ 939-942):
• ***Απαλλοτρίωση*** -> Είναι κάθε διάθεση (είτε με δικαιοπραξία είτε με άλλη ενέργεια- π.χ. διαδικαστικές πράξεις) ή εκποίηση (=μεταβίβαση, αλλοίωση, κατάργηση) δικαιωμάτων περιουσιακής φύσεως του οφειλέτη· μπορεί να είναι και η παράλειψη του οφειλέτη, εφόσον οδηγεί σε απώλεια δικαιώματος [όχι αν πρόκειται για παράλειψη κτήσης δικαιώματος ή αύξησης του ενεργητικού της περιουσίας] + μεταβίβαση δικαιώματος προσδοκίας + δόση αντί καταβολής. Δεν αποτελεί, πάντως, απαλλοτρίωση η σύναψη υποσχετικής δικαιοπραξίας ανάμεσα στον οφειλέτη και σε τρίτο, εκτός αν οδηγήσει σε εκποιητική. + το προσύμφωνο, εκτός αν περιλαμβάνει ρήτρα αυτοσύμβασης (π.χ. παροχή εντολής και πληρεξουσιότητας) + ΑΚ 940 §2 εδ. α' (καταβολή ληξιπρόθεσμου χρέους).
• ***Εκ μέρους του οφειλέτη*** -> Σε διάρρηξη υπόκειται κάθε απαλλοτρίωση που έγινε από τον οφειλέτη, είτε αυτοπροσώπως [ακόμη κι αν προηγήθηκε καταδίκη του σε δήλωση βουλήσεως για εκποίηση πράγματος, εφόσον η υποσχετική δικαιοπραξία καταρτίστηκε με δόλο καταδολίευσης] είτε μέσω άμεσου αντιπροσώπου.
• ***Πρόθεση βλάβης των δανειστών (=δόλος του οφειλέτη)*** -> Περιεχόμενο του δόλου είναι αφενός η γνώση του οφειλέτη ότι με την απαλλοτρίωση μειώνεται η περιουσία του, ώστε να καθίσταται αδύνατη η ικανοποίηση του δανειστή, και αφετέρου η επιδίωξη του αποτελέσματος αυτού. Αρκεί, όμως, και η συνδρομή ενδεχόμενου δόλου, δηλ. όταν ο οφειλέτης γνωρίζει το ενδεχόμενο της πρόκλησης αφερεγγυότητάς του με τη συγκεκριμένη απαλλοτρίωση και αποδέχεται την πιθανότητα αυτή. Στις περιπτώσεις αντιπροσώπευσης, η ύπαρξη δόλου θα κριθεί στο πρόσωπο του αντιπροσωπευόμενου-οφειλέτη.
• ***Γνώση του τρίτου*** -> **<u>α) Απαλλοτρίωση από επαχθή αιτία (ΑΚ 941) =></u>** Ο τρίτος αποκτά περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη καταβάλλοντας αντάλλαγμα. Η γνώση [δεν αρκεί υπαίτια άγνοια] του πρέπει να περιλαμβάνει **(*) την απαλλοτρίωση / (*) τη βλάβη των δανειστών, λόγω της**

αφερεγγυότητας του οφειλέτη / (*) το δόλο του. Δεν απαιτείται ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ οφειλέτη και τρίτου, ούτε αυτοτελούς πρόθεσης του τελευταίου για βλάβη των δανειστών του οφειλέτη. ΙΙ **β) Απαλλοτρίωση από χαριστική αιτία (ΑΚ 942) =>** Άρα, εκείνος που αποκτά από χαριστική αιτία δεν προστατεύεται, ακόμη κι αν είμαι εντελώς καλόπιστος.
• ***Αφερεγγυότητα του οφειλέτη (ΑΚ 939)*** -> Αποτελεί το περιεχόμενο του δόλου του και αυτοτελή ουσιαστική προϋπόθεση για τη γέννηση της αξίωσης διάρρηξης. Κρίσιμος χρόνος για την αφερεγγυότητα (και την προκληθείσα βλάβη) είναι ο χρόνος άσκησης (=επίδοσης) της αγωγής διάρρηξης· επιπλέον, απαιτείται η απόδειξη και αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της απαλλοτρίωσης και της ανεπάρκειας της περιουσίας. Οι ΑΚ 939 επ. προστατεύουν αυτοτελώς και τις μη χρηματικές απαιτήσεις των δανειστών: Όταν, δηλ., έχουν απαίτηση για την απόδοση ορισμένου πράγματος του οφειλέτη ή για την τέλεση δικαιοπραξίας με αντικείμενο το πράγμα αυτό, η βλάβη προκύπτει μόλις ο οφειλέτης το εκποιήσει, ώστε να καθίσταται αδύνατη η αυτούσια εκπλήρωση της υποχρέωσής του.

ΙΙΙ. Υποκείμενα της αγωγής διάρρηξης:
• ***Ενάγων*** -> Ο δανειστής του οφειλέτη που προέβη στην απαλλοτρίωση (ΑΚ 939, 943 §1 εδ. β', 944 εδ. α', 945 εδ. α')· ως δανειστής νοείται οποιοσδήποτε έχει περιουσιακής φύσεως αξίωση κατά του οφειλέτη. Ο δόλος του οφειλέτη μπορεί να αφορά και τη βλάβη συγκεκριμένου δανειστή, έναντι του οποίου πρόκειται μελλοντικά να αναλάβει υποχρεώσεις. Αν η απαίτηση τελεί υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία, μπορεί να ασκηθεί αγωγή διάρρηξης, εφόσον η απαίτηση καταστεί ληξιπρόθεσμη μέχρι την πρώτη συζήτηση.
• ***Εναγόμενος*** -> **(α) Τρίτος =>** Η αγωγή διάρρηξης στρέφεται κατά του τρίτου προσώπου, υπέρ του οποίου έγινε η απαλλοτρίωση· ο τρίτος νομιμοποιείται παθητικά για τη διεξαγωγή της σχετικής δίκης. Ο οφειλέτης μπορεί να ασκήσει πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του τρίτου ή να προσεπικληθεί από αυτόν ως δικονομικός εγγυητής. / **(β) Διάδοχος του τρίτου (ΑΚ 944-945) =>** Σημειώνεται ότι ο ειδικός διάδοχος δεν απαιτείται να γνώριζε και το στοιχείο της κακοπιστίας του τρίτου-δικαιοπαρόχου του, που αποτελεί προϋπόθεση της διάρρηξης της αρχικής απαλλοτρίωσης (βλ. 941, 942). Η ευθύνη του ειδικού διαδόχου δεν αποκλείει την ευθύνη του τρίτου· οι καθολικοί διάδοχοι ευθύνονται κατά τις ΑΚ 1710, 1901 εδ. α'.

ΙV. Άσκηση της αγωγής διάρρηξης: Το δικαίωμα των δανειστών να απαιτήσουν τη διάρρηξη των καταδολιευτικών δικαιοπραξιών ασκείται με αγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση. Σε περίπτωση ύπαρξης περισσότερων δανειστών, ο καθένας έχει αυτοτελή αξίωση διάρρηξης και δε δημιουργείται μεταξύ τους ενοχή εις ολόκληρον. Η αγωγή διάρρηξης μπορεί να ικανοποιηθεί και εξώδικα, εφόσον ο τρίτος, κατά του οποίου στρέφεται, εκπληρώσει προς τον δανειστή την κατ' ΑΚ 943 εδ. α' υποχρέωσή του. Η βάση της αγωγής διάρρηξης πρέπει να περιέχει -> ***• την απαίτηση του δανειστή και την αξία της / • την απαλλοτρίωση και το δόλο του οφειλέτη / • τη γνώση του τρίτου ή του ειδικού διαδόχου του για το δόλο του οφειλέτη*** ή -σε περίπτωση συνδρομής των τεκμηρίων των ΑΚ 941 §2 και 944 εδ. βΔ- την ύπαρξη κάποιας από τις σχέσεις των διατάξεων αυτών / ***• την αφερεγγυότητα του οφειλέτη.***

V. Παραγραφή (ΑΚ 946): Η παραγραφή αρχίζει από το χρόνο κατάρτισης της εκποιητικής δικαιοπραξίας και όχι από τον τυχόν μεταγενέστερο χρόνο της μεταγραφής της. Στις περιπτώσεις των ΑΚ 943 §2 και 945 εδ. β' (ευθύνη κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό του τρίτου και του ειδικού διαδόχου του που απέκτησαν από χαριστική αιτία και ήταν καλόπιστοι), οι αξιώσεις των δανειστών κατά του τρίτου και του ειδικού διαδόχου του υπόκεινται στη συνήθη παραγραφή της ΑΚ 249.

§68. Τα αποτελέσματα της διάρρηξης

Ι. Η ενέργεια της διάρρηξης: ΑΚ 943 και 945 εδ. β'. +
α) ΚΠολΔ 936 (ανακοπή τρίτου δικαιούχου του αντικειμένου της εκτέλεσης) -> Τρίτος που απέκτησε το δικαίωμα από την καθ' ου η εκτέλεση με απαλλοτρίωση που διαρρήχθηκε ως καταδολιευτική (ΑΚ 939 επ.), δε μπορεί να αντιτάξει το δικαίωμα αυτό κατά του επισπεύδοντος, που πέτυχε τη διάρρηξη, ούτε κατά του υπερθεματιστή και των διαδόχων του.
β) ΚΠολΔ 953 -> Οι διατάξεις για την κατάσχεση στα χέρια του οφειλέτη εφαρμόζονται και όταν πρόκειται για κινητά πράγματα που είχαν μεταβιβαστεί από τον οφειλέτη σε τρίτο, εφόσον η κατάσχεση επιβάλλεται από δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη της μεταβίβασης ως καταδολιευτικής.
γ) ΚΠολΔ 992 -> Ακίνητο που έχει μεταβιβαστεί από τον οφειλέτη σε τρίτο κατάσχεται στην περιουσία του οφειλέτη από τον δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη της μεταβίβασης αυτής ως καταδολιευτικής.

1. Η άμεση ικανοποίηση του δανειστή: Επιτυγχάνεται, καθώς ο νομοθέτης υιοθετεί κατ' ουσίαν τις θέσεις της θεωρίας της μη αντιταξιμότητας ->
• ***Θεσπίζεται η υποχρεωτικότητα της δικαστικής απαγγελίας της διάρρηξης***· ο δανειστής δε μπορεί να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση, αν δεν προηγηθεί η έκδοση δικαστικής απόφασης, με την οποία ελέγχεται η συνδρομή των όρων των ΑΚ 939 επ.
• ***Αποτέλεσμα της διάρρηξης είναι ότι ο δανειστής μπορεί να προβεί σε απευθείας κατάσχεση του αντικειμένου στην περιουσία του οφειλέτη.*** Ο τρίτος, αν και τυπικά παραμένει κύριος του πράγματος, δε μπορεί να αντιτάξει το δικαίωμά του έναντι του δανειστή· έναντι αυτού η απαλλοτρίωση λογίζεται ανύπαρκτη.
• ***Το δικαίωμα του δανειστή για διάρρηξη είναι διαπλαστικό και απαγγέλλεται με διαπλαστική δικαστική απόφαση,*** χάρη στην οποία ο δανειστής μπορεί να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση, ο δε τρίτος δε μπορεί να ασκήσει την ανακοπή της ΚΠολΔ 936 και να επικαλεστεί ο δικαίωμα που του μεταβιβάστηκε.
• ***Αίτημα της αγωγής διάρρηξης είναι πλέον μόνο η απαγγελία της διάρρηξης και δεν απαιτείται σώρευση αιτήματος για καταδίκη του τρίτου σε αναμεταβίβαση στον οφειλέτη του αντικειμένου της απαλλοτρίωσης.*** Προς τούτο δεν υπάρχει έννομο συμφέρον του δανειστή.
• ***Η διάρρηξη της απαλλοτρίωσης επέρχεται σε βάρος του τρίτου μόνο στο μέτρο που αυτό είναι απαραίτητο για την ικανοποίηση της απαίτησης του δανειστή.*** Σε περίπτωση ολικής διάρρηξης, το τυχόν περίσσευμα από τον πλειστηριασμό θα αποδοθεί στον τρίτο και όχι στον οφειλέτη, καθόσον η απαλλοτρίωση ούτε ανατρέπεται ενοχικά ούτε ακυρώνεται, αλλά παραμένει στις μεταξύ τους σχέσεις απρόσβλητη.

ΙΙ. Έκταση της ευθύνης του τρίτου: ΑΚ 943 §2- Ο τρίτος (ή ο ειδικός διάδοχός του) προς τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση από χαριστική αιτία και ο οποίος ήταν καλόπιστος, ευθύνεται κατά τις διατάξεις για ρον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΑΚ 908 επ. και ιδίως ΑΚ 909). Όσον αφορά τον κακόπιστο τρίτο που απέκτησε από επαχθή ή από χαριστική αιτία, υποστηρίζεται ότι θα εφαρμοστούν οι διατάξεις για την ευθύνη του οφειλέτη (ΑΚ 335 επ., 340 επ., 346, 348). Ορθότερη, όμως, είναι η άποψη σύμφωνα με την οποία ο δανειστής που δε μπορεί να ζητήσει τη διάρρηξη της απαλλοτρίωσης αποκτά αξίωση από αδικοπραξία (ΑΚ 914, 919) και δικαιούται αποζημίωση είτε από τον οφειλέτη είτε από τον τρίτο για τη ζημία που υπέστη από τη ματαίωση της ικανοποίησης της απαίτησής του.

ΙΙΙ. Περισσότεροι δανειστές του οφειλέτη και του τρίτου

1. Περισσότεροι δανειστές του οφειλέτη (ΑΚ 943 §1 εδ. β'): Η διάρρηξη, δηλ. έχει σχετικά αποτελέσματα, αφού ο κάθε δανειστής του οφειλέτη έχει αυτοτελή απαίτηση διάρρηξης και οι τυχόν περισσότεροι δεν καθίστανται δανειστές εις ολόκληρον του τρίτου ή του ειδικού του διαδόχου. Άρα, αν ένας δανειστής επιτύχει τη διάρρηξη της απαλλοτρίωσης και επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση, οι υπόλοιποι δανειστές του οφειλέτη έχουν δικαίωμα αναγγελίας και συμμετοχή στη διανομή του εκπλειστηριάσματος, μόνο αν είχαν και οι ίδιοι προσβάλει την καταδολιευτική απαλλοτρίωση· αν δεν την προσέβαλαν, η απαλλοτρίωση παραμένει ως προς αυτούς ισχυρή, ακόμη και μετά τη διάρρηξή της, και μπορεί να τους αντιταχθεί.

2. Περισσότεροι δανειστές του τρίτου: Οι ατομικοί δανειστές του τρίτου δεν έχουν δικαίωμα αναγγελίας στον πλειστηριασμό που επισπεύδει ο δανειστής, ο οποίος επέτυχε τη διάρρηξη. Αν, όμως, ο τρίτος είχε παραχωρήσει -πριν από τη διάρρηξη- σε ατομικούς δανειστές εμπράγματο δικαίωμα στο αντικείμενο της απαλλοτρίωσης (π.χ. υποθήκη), οι δανειστές αυτοί μπορούν να αναγγελθούν και να ικανοποιηθούν προνομιακά από το πλειστηρίασμα, εκτός αν η σύσταση του εμπράγματου δικαιώματος διαρρήχθηκε υπό τους όρους των ΑΚ 944-955.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ο Α είχε μία απαίτηση κατά της εταιρείας Ε για παράδοση σ' αυτόν ορισμένων μηχανημάτων. Την απαίτησή του αυτή τη μεταβίβασε ο Α στον Β, προκειμένου να εξοφλήσει ένα χρέος του προς εκείνον. Όταν ο Β επιχείρησε να παραλάβει τα μηχανήματα από την Ε, διαπίστωσε ότι, από λάθος υπαλλήλου της εταιρείας, τα μηχανήματα που προορίζονταν για τον Α είχαν παραδοθεί σε άλλον.

Ερωτάται:

α) Υπέχει ευθύνη ο Α για τη ζημία που προκλήθηκε στον Β;

Η μεταβίβαση της απαίτησης του Α κατά της Ε στον Β ονομάζεται εκχώρηση απαιτήσεως και ρυθμίζεται στον Αστικό Κώδικα από τις διατάξεις ΑΚ 455-470. Η εκχώρηση απαιτήσεως είναι μια σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ του παλαιού (εκχωρητής - Α) και του νέου δανειστή (εκδοχέας - Β) χωρίς να είναι απαραίτητη βάσει της ΑΚ 455 η συναίνεση του οφειλέτη. Για να αποκτήσει όμως ο εκδοχέας δικαίωμα απέναντι στον οφειλέτη και στους τρίτους απαιτείται η αναγγελία της εκχώρησης στον οφειλέτη είτε από τον εκχωρητή είτε από τον εκδοχέα (ΑΚ 460). Η αναγγελία κατά την ορθότερη γνώμη δεν αποτελεί προϋπόθεση του κύρους της εκχώρησης, η οποία καταρτίζεται με την σύμβαση εκχωρητή και εκδοχέα, αλλά όρο του ενεργού της εκχώρησης, προϋπόθεση της ενέργειάς της έναντι των τρίτων και του οφειλέτη. Η εκχώρηση δηλαδή πριν από την αναγγελία έχει καθαρά σχετική μόνο ενέργεια μεταξύ των μερών και μόνο μετά την αναγγελία «απολυτοποιείται» έτσι ώστε να πηγάζουν δικαιώματα για τον εκδοχέα και έναντι των τρίτων και του οφειλέτη. Ο ΑΚ στην διάταξη 467 ΑΚ ρυθμίζει σχετικά με την ευθύνη του εκχωρητή (Α), η οποία διαφοροποιείται ανάλογα με το αν η αιτία της εκχώρησης. Δηλαδή η σχέση Α-Β, εκχωρητή και εκδοχέα είναι επαχθής ή χαριστική. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πρακτικού (προκειμένου να εξοφλήσει ένα χρέος του προς εκείνον) η αιτία της εκχώρησης είναι επαχθής και συνίσταται στην απόσβεση του χρέους του Α προς τον Β και συγκεκριμένα σε δόση αντί καταβολής. Άρα, εφαρμοστέα διάταξη είναι αυτή της παραγράφου 1 του 467 ΑΚ που ορίζει ότι ο εκχωρητής ευθύνεται μόνο για την ύπαρξη της απαίτησης και όχι για την φερεγγυότητα του δανειστή εφόσον κάτι τέτοιο δεν συμφωνήθηκε ρητά (συνδ. 468 ΑΚ εξ αντιδιαστολής). Η ευθύνη αυτή του εκχωρητή συνίσταται στην ευθύνη του μόνο νομικά ελαττώματα της απαίτησης και όχι για την εξέλιξή της εξαιτίας της φερεγγυότητας ή μη του οφειλέτη. Βάσει των ανωτέρω ο Α δεν ευθύνεται για την

φερεγγυότητα της Ε και ια το λάθος του υπαλλήλου της και άρα δεν υπέχει ευθύνη έναντι του Β παρά μόνο για την ύπαρξη της απαίτησης.

β) Ποιός από τους Α και Β δικαιούται να στραφεί κατά της Ε, και τί θα μπορούσε να ζητήσει;

Συνέπεια της εκχώρησης της απαίτησης είναι η αλλοίωση της συγκεκριμένης ενοχής (απαίτησης) ως προς τα υποκείμενά της. Μετά την κατάρτιση της εκχώρησης και της αναγγελίας της στον οφειλέτη ο εκχωρητής παύει να είναι δικαιούχος της απαίτησης και μόνος δανειστής γίνεται πια ο εκδοχέας. Άρα μόνο νομιμοποιούμενο ενεργητικώς πρόσωπο πια είναι ο εκδοχέας, εν προκειμένω ο Β. Ο υπάλληλος της εταιρίας Ε αποτελεί ως προς την εκπλήρωση της παροχής, βοηθό εκπληρώσεως της Ε καθώς πρόκειται για πρόσωπο που χρησιμοποιεί ο οφειλέτης (Ε) για την εκπλήρωση της παροχής του προς τον δανειστή (Α αρχικώς και τώρα Β) και άρα βάσει της 334 ΑΚ ο οφειλέτης ευθύνεται αντικειμενικώς – χωρίς να απαιτείται δηλαδή υπαιτιότητά του – για το πταίσμα του βοηθού εκπληρώσεως. Στην συγκεκριμένη περίπτωση η παροχή της Ε συνίσταται στην παράδοση ορισμένων μηχανημάτων. Πρόκειται επομένως, για μια ενοχή γένους καθώς μιλάμε για μηχανήματα που παράγει η εταιρία Ε και δεν έχουν εξειδικευτεί και κατασκευαστεί αποκλειστικά για τον αρχικό δανειστή Α. Δεν πρόκειται επομένως για ατομικά εξειδικευμένα πράγματα. Αφού λοιπόν πρόκειται για ενοχή γένους και βάσει της αρχής ότι «το γένος δεν απόλλυται» στην περίπτωση του πρακτικού έχουμε μια ανώμαλη εξέλιξη της ενοχής και συγκεκριμένα υπερημερία του δανειστή καθώς όταν ο Β επιχείρησε να παραλάβει τα μηχανήματα από την Ε αυτή δεν εκπλήρωσε την παροχή στον συμφωνηθέντα χρόνο. Η υπερημερία οφειλέτη ρυθμίζεται από τον ΑΚ στα άρθρα 340 επ. που αποτελούν τις γενικές διατάξεις για την ανώμαλη εξέλιξη της ενοχής στις οποίες και θα καταφύγουμε καθώς, καίτοι πρόκειται για σύμβαση αμφοτεροβαρή ο εκχωρητής γίνεται μέρος στην ενοχική σχέση μόνο ως προς την συγκεκριμένη απαίτηση και όχι ως προς όλη την σχέση υποκείμενο της οποίας παραμένει ο Α και αυτός είναι που δικαιούται να ασκήσει αξιώσεις που μεταβάλλουν το σύνολο της ενοχικής σχέσης.

Οι προϋποθέσεις της υπερημερίας είναι:

- *ληξιπρόθεσμη παροχή,*
- *όχληση του δανειστή με την εξαίρεση της 341 για την δήλη ημέρα,*
- *καθυστέρηση της παροχής*

Στη συγκεκριμένη περίπτωση συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις εφόσον ο Β ζήτησε την καταβολή των μηχανημάτων και εφόσον δεν είχε συμφωνηθεί άλλως, η καταβολή πρέπει να γίνει παραχρήμα. Η Ε, επομένως, ευθύνεται αντικειμενικά από το πταίσμα του υπαλλήλου της ως βοηθού εκπληρώσεως ο οποίος τεκμαίρεται ότι ενήργησε υπαιτίως καθώς πρόκειται για νόθο υποκειμενική ευθύνη με συνέπεια την αντιστροφή του βάρους απόδειξης περί της ανυπαρξίας πταίσματος στο πρόσωπό του. Συνέπεια της υπερημερίας του οφειλέτη είναι βάσει της 343 ΑΚ ότι ο οφειλέτης υποχρεούται να αποδώσει την παροχή και επίσης να αποκαταστήσει κάθε ζημία του δανειστή από την καθυστέρηση. Η αποζημίωση αυτή συνίσταται στο θετικό διαφέρον, δηλαδή αποκαταστατεά είναι κάθε θετική ζημία ή διαφυγόν κέρδος που υπέστη ο δανειστής εξαιτίας της μη εκπλήρωσης του θετικού γεγονότος της έγκαιρης καταβολής της παροχής. Επομένως ο Β δικαιούται να ζητήσει από την Ε τόσο την παροχή όσο και αποζημίωση για την καθυστέρηση της παροχής βάσει της ΑΚ 343.